

รายงานการลงทุนโดยตรง ของไทยในต่างประเทศ

ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม
และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการติดตามการลงทุนข้ามพรมแดน
ETOs Watch: Extra Territorial Obligations

รายงานการติดตามการลงทุน
โดยตรงของไทยในต่างประเทศ

ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม
และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ
ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ผู้เขียน

คณะทำงานติดตามการลงทุนข้ามพรมแดน
(Extra-Territorial Obligations: ETOs Watch)

พิมพ์ครั้งแรก

คณะทำงานติดตามการลงทุนข้ามพรมแดน
(Extra-Territorial Obligations: ETOs Watch)

มิถุนายน 2561

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN
978-616-468-660-1

จัดทำโดย

คณะทำงานติดตามการลงทุนข้ามพรมแดน
(Extra-Territorial Obligations: ETOs Watch)

666 ถ.เจริญนคร แขวงบางลำภูล่าง เขตคลองสาน กรุงเทพฯ 10600

email: webmaster@snf.or.th

website : <http://www.snf.or.th>

พิมพ์ที่: หุ่นส่วนสามัญ โค-ชยัน มีเดีย ทีม เลขที่ 313 ตำบลแม่เหียะ
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัด เชียงใหม่

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1. ภาพรวมการลงทุนของไทยในต่างประเทศ	9
2. สถานภาพการตรวจสอบโครงการ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	14
3.1 นโยบายของรัฐบาลไทย	17
3.2 การสนับสนุนจากภาครัฐของประเทศกัมพูชา	20
3.3 การสนับสนุนจากภาครัฐของประเทศ สปป.ลาว	21
3.4 การสนับสนุนจากภาครัฐของประเทศ เมียนมา	22
3.5 การสนับสนุนจากภาครัฐของประเทศเวียดนาม	25
กรณีศึกษา	
4.1 โครงการเชื่อมไฟฟ้าพลังน้ำไชยะบุรี แขวงไชยะบุรี ประเทศ สปป.ลาว	29
4.2 โครงการเชื่อมไฟฟ้าพลังน้ำปากแบง	41
4.3 โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินหงสาลีกไนต์ เมืองหงสา แขวงไชยะบุรี	48
4.4 โครงการเชื่อมไฟฟ้าพลังน้ำอัตจี รัฐกะเหรี่ยง	57
4.5 โครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตรักษาพันธุ์สัตว์พิเศษทวาย	69
4.6 โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเย รัฐมอญ ประเทศเมียนมา	85
4.7 โครงการเหมืองแร่ดีบุกเองดา เมืองมยิตตา ประเทศเมียนมา	99
4.8 โครงการเหมืองถ่านหินบานซอง เมืองทวาย ภาคตะนาวศรี ประเทศเมียนมา	107
4.9 โครงการโรงงานปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหินเมะลัมโย รัฐมอญ	116
4.10 โครงการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจเพื่อปลูกอ้อยและทำโรงงานน้ำตาล จังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา	131
4.11 โครงการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจเพื่อการปลูกอ้อยและทำโรงงานน้ำตาล จังหวัดโอตอร์เมียนเจย ประเทศกัมพูชา	139
4.12 โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนถ่านหิน ประเทศเวียดนาม	148
5. สรุปภาพรวมปัญหาสิทธิมนุษยชนและผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม จากโครงการในกรณีศึกษา	152
5.1 ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและชุมชน	153
5.2 ผลกระทบด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน	158
5.3 ช่องว่างของกฎหมาย และความรับผิดชอบ	164
5.4 บรรณานุกรม	169

บทนำ

คณะทำงานติดตามการลงทุนข้ามพรมแดน (Extra-Territorial Obligations: ETOs Watch) เกิดจากความสนใจร่วมกันของหน่วยงานจำนวนหนึ่ง ที่ได้ติดตามสถานการณ์ด้านการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมในประเทศเพื่อนบ้านของไทย อันประกอบไปด้วย ประเทศกัมพูชา, ลาว, เมียนมา และเวียดนาม (หรือเรียกอีกชื่อว่า CLMV) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ปัญหาด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนและปัญหาด้านการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนโดยตรงของรัฐวิสาหกิจหรือภาคเอกชนของไทย ไม่ว่าสถานการณ์ปัญหาดังกล่าวนั้นจะส่งผลกระทบข้ามพรมแดนมายังประเทศไทยหรือไม่ก็ตาม

การจัดทำรายงานรายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ: กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและผลกระทบต่อชุมชนฉบับนี้ ได้เสร็จสิ้นลงในเดือนกันยายน 2560 โดยมีกรณีศึกษาในประเทศต่าง ๆ 12 กรณีศึกษา จำแนกไปตามประเทศ ได้แก่

ประเทศ สปป.ลาว ได้แก่ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำไซยะบุรี, โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากแบง, โครงการโรงไฟฟ้าหงสาสิกไนต์

ประเทศเมียนมา ได้แก่ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนฮัตจี, โครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตรัฐกิจพิเศษทวาย, โครงการเหมืองแร่ดีบุกเฮงดา, โครงการเหมืองแร่ถ่านหินบานซอง, โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเย, โครงการโรงงานปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหินเมะลัมเย์

ประเทศกัมพูชา ได้แก่ โครงการปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาลโอดอร์เมียนเจย, โครงการปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาลเกาะกง

ประเทศเวียดนาม ได้แก่ โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกวางจิ 1

11 โครงการลงทุนโดยตรงของไทย เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการลงทุนโดยตรงเท่านั้น โดยการลงทุนสะสมในช่วงปี 2548 – 2559 ไทยลงทุนโดยตรงในประเทศเมียนมา, สปป.ลาว, กัมพูชา และเวียดนาม โดยรวมมีมูลค่าเท่ากับ 114,362.01, 75,874.58, 32,287.83, 107,503.71 ล้านบาท ตามลำดับ ซึ่งได้มีการลงทุนหลัก ๆ ในภาคไฟฟ้า ขุดเจาะก๊าซ-น้ำมัน ใต้น้ำและระบบปรับอากาศภาคบริการทางการเงิน ภาคอุตสาหกรรมการผลิต (เช่น น้ำตาล, สิ่งทอ) ธุรกิจ การกั๊ยระหว่างบริษัท ในเครือ สินเชื่อการค้า ภาคการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน และผลิตภัณฑ์คอนกรีต เป็นต้น มูลเหตุสำคัญที่ดึงดูดและผลักดันการลงทุนของไทยสู่ประเทศเพื่อนบ้าน จากงานวิจัยของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยนั้นได้ระบุว่าเป็นการแสวงหาตลาดและแหล่งทรัพยากรใหม่ ๆ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการกระจายความเสี่ยง

เนื้อหาหลักของรายงานฉบับนี้ ได้แบ่งประเด็นหลัก ๆ ได้แก่

การศึกษาภาพรวมของการลงทุนโดยตรงของไทยทั่วโลกและในภูมิภาคอาเซียน, นโยบายส่งเสริมการลงทุนของประเทศในภูมิภาค CLMV, สถานการณ์ตรวจสอบโครงการต่าง ๆ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ถึงเดือนกันยายน 2560), กรณีศึกษา 12 กรณี (ในแต่ละกรณีจะได้ศึกษาถึงรูปแบบการลงทุน, หน่วยงานองค์กร หรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง, ผลกระทบด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน, ชุมชน และสิ่งแวดล้อม)

รายงานฉบับนี้ได้ข้อค้นพบสำคัญ คือ สถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนโดยตรงในประเทศเพื่อนบ้านนั้น เกิดจากปัจจัยสำคัญ อาทิ ช่องว่างการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม, ช่องว่างของกฎหมาย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ช่องว่างของกฎหมายคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, การเปิดเผยข้อมูลและกระบวนการรับฟังความเห็นที่ไม่สมบูรณ์, ความรับผิดชอบของธนาคารพาณิชย์ที่ให้เงินกู้แก่โครงการต่าง ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าคณะรัฐมนตรีจะได้มีมติให้ดำเนินการปรับปรุงการลงทุนของภาคเอกชนไทย ได้แก่กรณี โครงการปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาล โอตอร์เมียนเจย ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2560 และ

โครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษชายฝั่ง ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2559 โดยให้มีการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน โดยนำหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครองเคารพ เยียวยา) มาเป็นกรอบในการดำเนินการของการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทย หากแต่ในทางปฏิบัตินั้น ยังไม่มีกลไกของรัฐบาลหรือภาคราชการ ที่สามารถดำเนินการได้ตามมติคณะรัฐมนตรีทั้งสองนี้

คณะทำงานติดตามการลงทุนข้ามพรมแดนของไทย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษาฉบับนี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ ในประเทศเพื่อนบ้าน ในอันที่จะส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของสังคมไทยและเพื่อนบ้าน ในอันที่จะพัฒนาความร่วมมือเพื่อยกระดับการลงทุนโดยตรงของไทย ให้มีจุดเน้นกรอบของการคุ้มครองและเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นหลักมากกว่ากรอบเรื่องของการเยียวยา เพราะนี่คือหลักประกันพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอนาคตของชุมชน ที่อาจจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตลอดกาล

คณะทำงานติดตามการลงทุนข้ามพรมแดนของไทย ขอขอบคุณ เสมสิกขาลัย และมูลนิธิเฮนรีคเบิลส์ ในการสนับสนุนการจัดทำรายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ: กรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและผลกระทบต่อชุมชน และการจัดพิมพ์รายงานโดย เสมสิกขาลัย

ด้วยมิตรภาพข้ามพรมแดน

คณะทำงานติดตามการลงทุนข้ามพรมแดน

เมษายน 2561

กสม. กับกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดนของไทย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ(กสม.)¹ ได้ติดตามและตรวจสอบกรณีร้องเรียนการละเมิดสิทธิชุมชน และการจัดการฐานทรัพยากรในกรณีของบุคคล/กลุ่มบุคคลสัญชาติไทยที่เป็นองค์กรภาครัฐ และ/หรือมีใช่ภาครัฐ (state and non-state actors) ที่จัดทำโครงการพัฒนาหรือธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศเพื่อนบ้าน ตามกรณีร้องเรียนต่างๆ ตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา ทั้งในราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยมีกระบวนการดำเนินงาน ครอบคลุม (1) การแสวงหาข้อเท็จจริงจากผู้ถูกกล่าวหา กระทำการละเมิด และ/หรือการตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ในกรณีที่เป็นพื้นที่ของประเทศไทย หรือเป็นเส้นพรมแดนระหว่างประเทศ² (2) การประสานงานกับองค์กรพัฒนาระหว่างประเทศ และ/หรือภายในท้องถิ่นของประเทศนั้นๆ ในการออกแบบ และจัดทำการศึกษาหรือวิจัยเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงในกรณีที่เป็นพื้นที่นอกประเทศไทย³ (3) การจัด นำเสนอ และ/หรือเข้าร่วมการประชุมเชิงวิชาการระหว่างประเทศเพื่อนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับพื้นที่ต่างๆ⁴ (4) การจัดทำรายงานการตรวจสอบ และพิจารณาการละเมิดสิทธิมนุษยชน พร้อมกับนำเสนอต่อ

1 เริ่มต้นโดย กสม. ชุดที่สอง (คณะกรรมการด้านสิทธิชุมชนและฐานทรัพยากร โดยมีนายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นประธาน) และ กสม. ชุดที่สาม (คณะกรรมการ และคณะทำงานด้านสิทธิชุมชนและฐานทรัพยากร โดยมีนางเตือนใจ ดีเทศน์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นประธาน)

2 โดยพิจารณาถึงเขตอำนาจรัฐ หรือกฎหมายของประเทศไทย (Jurisdiction) เป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในแม่น้ำ หรือแหล่งทรัพยากรร่วมของประเทศต่างๆ อาทิ แม่น้ำสาละวินในชายแดนระหว่างราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และแม่น้ำโขง ในชายแดนระหว่างราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3 โดยพิจารณาถึงหลักการสำคัญของธุรกิจและสิทธิมนุษยชน ที่คำนึงถึงความรับผิดชอบของรัฐต่อการกระทำของธุรกิจที่ถือสัญชาติของภูมิลำเนา อาทิ กรณีข้อพิพาทอุตสาหกรรมผลิตน้ำตาลสัญชาติไทยกับการจัดการที่ดินในจังหวัดเกาะกง และอุดรมิชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา และกรณีการจัดทำเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายโดยการดำเนินการของธุรกิจร่วมทุนสัญชาติไทย และอื่นๆ ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

4 อาทิ การเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคเอเชีย และการนำเสนอต่อที่ประชุมระดับภูมิภาคว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และเกษตรพาณิชย์ (SEA Conference on Human Rights and Agribusiness) ตั้งแต่ปี 2554 เป็นต้นมา ตลอดจนการนำเสนอต่อที่ประชุมระดับโลกว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (Forum of Business and Human Rights) ในปี 2556 และการเข้าร่วมการดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

รัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง⁵ และ (5) การสื่อสาร และสร้างความเข้าใจ ตลอดจนการติดตามกระบวนการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย⁶

ทั้งนี้ กสม. ได้นำเสนอรายงานผลการพิจารณาคำร้องที่ 1120/2558 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2558 เรื่องสิทธิชุมชน กรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจทวาย ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงในการพัฒนา ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวทวายต่อรัฐบาล⁷ ซึ่งต่อมาก็ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2559 มีมติเห็นชอบแนวทางที่จะผลักดันให้ประเทศไทยมีมาตรการและแนวทางปฏิบัติอย่างจริงจังในการส่งเสริมให้เอกชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเคารพหลักพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนในการลงทุนทั้งที่เกิดขึ้นในประเทศ รวมถึงการลงทุนสัญชาติไทยในต่างประเทศซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของกสม. อีกทั้งยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2558-2560) โดยกำหนดการดำเนินการใน 4 ประเด็น⁸ พร้อมกับมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐร่วมมือกับเอกชนต่าง ๆ เช่น สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย เพื่อผลักดันเรื่องดังกล่าวให้เห็นผลเป็นรูปธรรมรวมทั้งให้รายงานความคืบหน้าในการดำเนินการผ่านคณะกรรมการขับเคลื่อนและปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งต่อมาภาคประชาสังคม หน่วยงานวิชาการ ตลอดจนองค์กรสิทธิมนุษยชนทั้งภายในและระหว่างประเทศได้มีความพยายามร่วมกันในการผลักดันการปฏิบัติในเชิงรูปธรรมที่เป็นผลของมติดังกล่าว

5 อาทิ รายงานผลการพิจารณาคำร้องที่ 115/2558 สิทธิชุมชน กรณีการดำเนินงานของบริษัทผู้ผลิตน้ำตาลสัญชาติไทย ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่อำเภอสำโรง (Samrong) อำเภอจงกล (Chongkal) จังหวัดอุดรธานี (Oddar Meanchey) และรายงานผลการพิจารณาคำร้องที่ 1120/2558 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2558 เรื่องสิทธิชุมชน กรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจทวาย ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาที่ประเทศไทยร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงในการพัฒนา ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวทวาย

6 มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 16 พฤษภาคม 2559

7 หนังสือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ สม 0003/138 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2559

8 กล่าวคือ (1) การผลักดันให้เอกชนมีมาตรการที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ โดยตรงและเข้มข้นมากขึ้นโดยขยายผลการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ (CSR) พร้อมกับกำหนดให้

เช่นเดียวกันในปี 2560 ภายหลังจากที่ กสม. ได้นำเสนอรายงานผลการพิจารณาครั้งที่ 115/2558 สิทธิชุมชน กรณีการดำเนินงานของบริษัทผู้ผลิตน้ำตาลสัญชาติไทย ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่อำเภอสำโรง (Samrong) อำเภอจงกล (Chongkal) จังหวัดอุดรธานี (Oddar Meanchey) รัฐบาลก็มีมติ ครม. เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2560 เน้นย้ำการนำกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยี่ยวยาตามหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (UN Guiding Principles on Business and Human Rights - UNGPs) มาเป็นกรอบในการดำเนินการของการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทย และผลักดันการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวให้มีการนำหลักการดังกล่าวไปปฏิบัติอย่างจริงจังและแพร่หลายมากขึ้นโดยรัฐบาลจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคเอกชนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามให้มั่นใจว่าการลงทุนในต่างประเทศของนักลงทุนไทยมีการเคารพหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน

ทั้งนี้ ในการติดตามประเมินสถานการณ์การดำเนินการเกี่ยวกับ “สิทธิชุมชน และการจัดการฐานทรัพยากรข้ามพรมแดน” ในฐานะที่เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งรับผิดชอบดูแลเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ยังพบผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเนื่องจากการลงทุนของธุรกิจสัญชาติไทยในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีได้เป็นไปตามหลักการ UNGPs และสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีจึงขอยืนยันให้รัฐบาลและหน่วยงานของไทย

เอกชนที่ลงทุนในต่างประเทศดำเนินการเรื่องนี้น่ามากขึ้น อาทิ การจัดให้มีกลไกปรึกษาหารือและรับข้อร้องเรียนจากชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบ การศึกษาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนของโครงการต่าง ๆ รวมถึงจัดทำรายงานประจำปีหรือเปิดเผยข้อมูลที่มีสาระเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน (กระทรวงการคลัง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน) (2) การกำหนดเครื่องมือเชิงนโยบายที่แสดงความมุ่งมั่นและจริงจังทางการเมือง การจัดทำยุทธศาสตร์การลงทุนของประเทศที่ครอบคลุมสาระด้านสิทธิมนุษยชนและร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนรวมทั้งพิจารณาความเป็นไปได้ในการใช้เครื่องมือประเภทแรงจูงใจทางภาษี หรือเงื่อนไขในการขอรับเงินกู้หรือสิทธิประโยชน์จากภาครัฐในการผลักดันให้เอกชนเคารพสิทธิมนุษยชนและรักษาสังแวดล้อม (กระทรวงการคลังกระทรวงพาณิชย์ ปิไอโอ กระทรวงยุติธรรมและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) (3) การเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและเคารพหลักพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน ในการลงทุน และ (4) การแสดงบทบาทนำในภูมิภาคโดยเฉพาะอาเซียน (ASEAN) ในการรับรองเอกสารการประกอบธุรกิจและสิทธิมนุษยชนเพื่อแสดงเจตนารมณ์ของอาเซียน (กระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง)

ร่วมกันสร้างหลักประกัน การกำหนดแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน พร้อมกับจัดทำ กลไก ติดตาม กำกับ ดูแล และรับผิดชอบที่เข้มแข็ง เพื่อสร้างความโปร่งใสและ การปฏิบัติตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม โดยใช้เป็นแนวทางการ ดำเนินโครงการและธุรกิจในต่างประเทศของวิสาหกิจจากไทย

เอกสาร “รายงานการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ” ฉบับนี้ เป็นหนึ่งใน ความพยายามติดตามและประเมินสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งได้นำเสนอเนื้อหาที่ แสดงให้เห็นถึงลักษณะการลงทุนข้ามพรมแดนของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งที่เป็นโครงการซึ่งได้รับความสนับสนุน จากรัฐและโครงการของเอกชน อันส่งผลให้เกิดข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบด้าน สิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมอันเป็นผลมาจากการลงทุนเหล่านี้ โครงการขนาดใหญ่ของ ไทยซึ่งลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านหลายโครงการเชื่อมโยงกับการละเมิด สิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นโครงการเขตรัฐธุรกิจพิเศษทวาย เขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ในแม่น้ำสาละวินของพม่า แปลงปลูกอ้อยที่จังหวัดเกาะกงและอุดรมีชัยในกัมพูชา เขื่อนถ่านหินที่หงสาและโรงไฟฟ้าเขื่อนไชยะบุรีและโครงการไฟฟ้าพลังน้ำอื่น ๆ บนแม่น้ำโขงในสปป.ลาว

ที่ผ่านมาชุมชนท้องถิ่นทั้งในและนอกประเทศไทย แลทั้งในและนอกพื้นที่ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการในลักษณะดังกล่าว ต่างเรียกร้องให้มีการ ตรวจสอบตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยการฟ้องร้องดำเนินคดี ในศาลและกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย และการใช้สิทธิต่าง ๆ ตามกลไก แบบกึ่งทางการและอื่น ๆ ที่มีใช้ศาล โดยแนวโน้มสำคัญล่าสุดภายหลังจากการ ติดตาม ตรวจสอบกรณีร้องเรียนเกี่ยวกับผลกระทบจากการลงทุนข้ามพรมแดนกลไก สิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ได้มีข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดทำข้อบังคับเพื่อกำหนดพันธกรณี ด้านสิทธิมนุษยชนนอกอาณาเขต (extraterritorial human rights obligations - ETOs) อย่างเป็นทางการ โดยบังคับกับการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ วิสาหกิจ และ ภาคเอกชน เพื่อให้มีการป้องกันผลกระทบ การตรวจสอบ และการเยียวยาฟื้นฟูเมื่อเกิด การละเมิดขึ้น เพื่อประกันให้มีการปฏิบัติตามหลักการ UNGPs และมติ ครม. ดังกล่าว

ดังนั้น จึงหวังว่า เอกสาร “รายงานการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ” จะเป็นส่วนหนึ่งของพลังร่วมและเจตนารมณ์ที่ชัดเจนขององค์กรที่ร่วมกันจัดทำโดยขอ
นำเสนอให้รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการดำเนินการใน 6 ขั้นตอนหลัก กล่าวคือ
(1) การกำหนดบทบาทญูญีให้รัฐวิสาหกิจและการดำเนินธุรกิจของประเทศไทยในต่าง
ประเทศต้องเคารพสิทธิมนุษยชน และให้ดำเนินการเพื่อตรวจสอบ ป้องกัน สอบสวน
ลงโทษ และเยียวยาเมื่อเกิดการปฏิบัติมิชอบและการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น (2) การ
จัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน เพื่อสนับสนุนการดำเนิน
งานตามหลักการชี้ว่าแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน รวมทั้งในส่วนที่
เกี่ยวกับพันธกรณีนอกอาณาเขตและการลงทุนข้ามพรมแดน (3) การประกันว่าหน่วย
งานธุรกิจของไทยกำหนดให้มีนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน ข้อกำหนดให้มีการตรวจสอบ
เมื่อมีการลงทุนข้ามพรมแดน และกำหนดให้มีขั้นตอนรับข้อร้องเรียนระดับบริษัท ซึ่ง
ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานสามารถใช้สิทธิในการร้องเรียนได้ (4) ดำเนิน
การเพิ่มเติมเกี่ยวกับพันธกรณีของหน่วยงานของรัฐ บริษัทซึ่งเป็นผู้รับเหมาจากหน่วย
งานของรัฐซึ่งลงทุนในพื้นที่ที่มีสงครามความขัดแย้ง รวมทั้งกำหนดให้มีการตรวจสอบ
ด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน ก่อนจะอนุมัติให้มีการลงทุนนั้น (5) กำหนดให้มีหรือ
พัฒนากลไกการร้องเรียนที่เข้าถึงได้และเป็นผลในระดับประเทศ รวมทั้งกลไกของศาลและ
กลไกอื่น ๆ เพื่อการเยียวยาเมื่อเกิดการปฏิบัติมิชอบด้านสิทธิมนุษยชนอันเป็นผลมาจาก
การดำเนินงานของบริษัทจากไทยในต่างประเทศ และ (6) การร่วมมือกับหน่วยงาน
พหุภาคี ทั้งอาเซียนและธนาคารเพื่อการพัฒนาพหุภาคีและสถาบันอื่น ๆ เพื่อประกันว่า
หน่วยงานเหล่านี้ส่งเสริมให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชนและปฏิบัติตามหลักการ UNGPs
ในระหว่างการทำงานของตน

นางเตือนใจ ดีเทศน์
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
วันที่ 30 พฤษภาคม 2561

ภาพรวมการลงทุนของไทย ในต่างประเทศ

การลงทุนข้ามพรมแดนของไทย หรือการลงทุนโดยตรงไทยในต่างประเทศ¹ เริ่มต้นในช่วงปลายทศวรรษ 1980 (ประมาณปี พ.ศ. 2528-2532) กลุ่มบริษัทที่เริ่มไปลงทุนในต่างประเทศรุ่นแรก ๆ เช่น² Bangkok Bank (1950s), Charoen Pokphand (1970s), S&P(1990), Saha Union (1972s), Siam Cement Conglomerate group (1990), Thai Union Food (1990s) และมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นภายใต้นโยบาย “เปลี่ยนสนามรบ เป็นสนามการค้า” ของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี 2534 ทั้งบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และบริษัทจดทะเบียนทั่วไปซึ่งอยู่ภายใต้กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจหลักระดับโลกที่รู้จักกันในชื่อ “ฉันทามติแห่งวอชิงตัน”³ (Washington Consensus) โดยธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ มีบทบาทสำคัญในการแปลงฉันทามติแห่งวอชิงตัน เป็นแนวการพัฒนาเศรษฐกิจ 4 เรื่องที่สำคัญคือ Stabilization (การสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ), Liberalization (การเปิดเสรีด้านการค้า การลงทุน และการเงินระหว่างประเทศ), Deregulation (การลดการกำกับและลดการควบคุมจากรัฐ) และ Privatization (การถ่ายโอนการผลิตจากภาครัฐบาลไปสู่ภาคเอกชน) โดยทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและในกลุ่มประเทศ CLMV ก็ถูกขับเคลื่อนภายใต้กรอบฉันทามติแห่งวอชิงตันนี้จนถึงปัจจุบัน

¹ “การลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ” (Thai Direct Investment: TDI) ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายว่า ธุรกรรมการลงทุนที่ผู้ลงทุนซึ่งมีถิ่นฐานในประเทศไทยมีต่อธุรกิจที่มีถิ่นฐานในต่างประเทศที่เป็นกิจการในเครือ โดยที่ผู้ลงทุนถือหุ้นของกิจการในเครือหรือกิจการที่นำเงินไปลงทุนตั้งแต่ร้อยละ 10 ขึ้นไป

² Outward foreign direct investment by enterprises from Thailand, Transnational Corporations, Vol. 16, No. 1 (April 2007) P. 91, by Kee Hwee Wee หน้า 101, 102

³ ฉันทามติแห่งวอชิงตัน” หรือ “Washington Consensus” มีจุดเริ่มต้นจากการประมวลข้อเสนอเพื่อการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในละตินอเมริกาในปี 2532 โดย จอห์น วิลเลียมสัน (John Williamson ขณะนั้นทำงานที่ Institute for International Economics นครวอชิงตัน ดีซี) ต้องการประมวลชุดของนโยบาย (Policy Menu) ซึ่งบรรดาสถาบันผลิตความคิด (Think Tanks) ในนครวอชิงตัน ดี.ซี. มีความเห็นร่วมกันว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสมสำหรับการปฏิรูปเศรษฐกิจ ทั้งนี้ วิลเลียมสัน คัดสรรเฉพาะนโยบายที่มีเห็นร่วมกันเป็นส่วนใหญ่เพื่อการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในละตินอเมริกาเท่านั้น. (อ้างอิงใน ฉันทมติวอชิงตัน, ศาสตราจารย์รังสรรค์ ฐานะพรพันธุ์, พฤษภาคม 2548)

มูลค่าการลงทุนโดยตรงของไทยในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีมูลค่าสะสมตั้งแต่ 2548-2559 รวมกันประมาณ 2,562,775.95 ล้านบาท โดยมีการลงทุนสะสมในกลุ่มประเทศอาเซียนมากที่สุด รองลงมาคือฮ่องกง, เกย์แมน ไอส์แลนด์, มอริเชียส, สหรัฐอเมริกา, บริติช เวอร์จิน ไอส์แลนด์ และประเทศอื่นๆ ตามลำดับที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มูลค่าการลงทุนโดยตรงในของไทยในต่างประเทศ 2548-2559

ประเทศ	2548-2559 (ล้านบาท)
ประเทศกลุ่มอาเซียน	785,949.78
ฮ่องกง	287,794.40
เคย์แมนไอส์แลนด์	266,474.80
มอริเชียส	202,836.32
สหรัฐอเมริกา	166,502.66
บริติชเวอร์จินไอส์แลนด์	133,562.89
ประเทศอื่น ๆ	719,655.10
รวม	2,562,775.95

ที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย www2.bot.or.th/statistics/Download/EC_XT_052_TH_ALL.XLS
(ข้อมูลปรับปรุงเมื่อ 31 กรกฎาคม 2560) พัฒนาตารางข้อมูลโดย Thai ETOs Watch

เมื่อดูเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน ก็พบว่าในช่วงปี 2548-2559 ประเทศไทยไปลงทุนในสิงคโปร์สูงที่สุด รองลงมาคือ เมียนมา, เวียดนาม, อินโดนีเซีย, มาเลเซีย, ลาว, กัมพูชา, ฟิลิปปินส์ และบรูไน ซึ่งได้แสดงมูลค่าการลงทุนไว้ในตารางที่ 2 กิจกรรมที่ไทยลงทุนสำคัญ ๆ ได้แก่ การลงทุนในภาคพลังงานไฟฟ้า ขุดเจาะก๊าซน้ำมัน ใต้น้ำ และระบบปรับอากาศบริการทางการเงิน ภาคอุตสาหกรรมการผลิต (เช่น น้ำตาล, สิ่งทอ) ธุรกิจการกึ่งระหว่างบริษัทในเครือ, สินเชื่อการค้า, ภาคการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน และผลิตภัณฑ์คอนกรีต เป็นต้น ซึ่งมีบทบาทกระจายในสามรูปแบบ คือ บทบาทในฐานะผู้พัฒนาโครงการ, ผู้สนับสนุนโครงการ และผู้ลงทุนสถาบันการเงิน

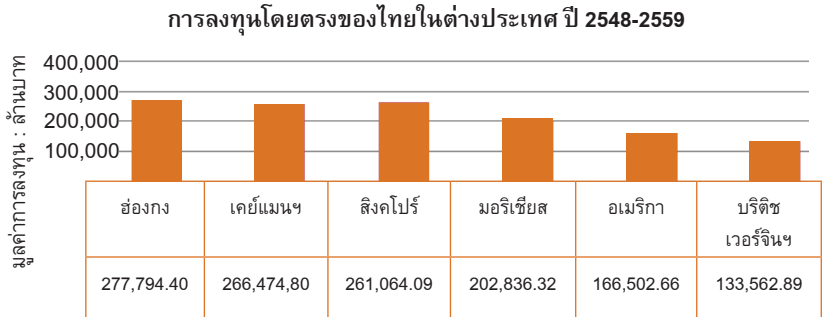
ตารางที่ 2 การลงทุนของไทยในกลุ่มประเทศอาเซียน 2548-2559

ประเทศกลุ่มอาเซียน	2548-2559 (ล้านบาท)
สิงคโปร์	261,064.09
เมียนมา	114,362.01
เวียดนาม	107,503.71
อินโดนีเซีย	94,590.20
มาเลเซีย	87,436.22
ลาว	75,874.58
กัมพูชา	32,287.83
ฟิลิปปินส์	12,698.91
บรูไน	132
รวม	785,949.55

ที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย www2.bot.or.th/statistics/Download/EC_XT_052_TH_ALL.XLS
(ข้อมูลปรับปรุงเมื่อ 31 กรกฎาคม 2560) พัฒนาตารางข้อมูลโดย Thai ETOs Watch

ดังนั้นเมื่อจัดเรียงลำดับของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากมากไปหาน้อย 6 อันดับแรก ได้แก่ ฮองกง, เคย์แมน ไอส์แลนด์, สิงคโปร์, มอริเชียส, สหรัฐอเมริกา และบริติช เวอร์จิน ไอส์แลนด์ ด้วยมูลค่าสะสมในช่วงปี 2548-2559 คือ 287,794.4, 266,474.8, 261,064.09, 202,836.32, 166,502.66, 133,562.89 ล้านบาทตามลำดับดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 3 กลุ่มประเทศเหล่านี้ นักธุรกิจไทยนิยมใช้เป็นฐานในการทำธุรกรรมทางการเงิน เพื่อลงทุนต่อไปยังประเทศที่สาม เนื่องจากสิทธิประโยชน์ในด้านภาษีและความสะดวกในการทำธุรกรรม

ตารางที่ 3 การลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศสูงสุด 6 อันดับแรก
ระหว่าง 2548-2559

ที่มา ธนาคารแห่งประเทศไทย www2.bot.or.th/statistics/Download/EC_XT_052_TH_ALL.XLS
(ข้อมูลปรับปรุงเมื่อ 31 กรกฎาคม 2560) พัฒนาตารางข้อมูลโดย Thai ETOs Watch

สาเหตุของการไปลงทุนในต่างประเทศของภาคเอกชนไทยนั้น ฝ่ายวิจัยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้ทำการสำรวจและพบสาเหตุสำคัญ 4 ประการได้แก่⁴

ประการแรก เพื่อแสวงหาตลาดใหม่หรือรักษาส่วนแบ่งตลาดเดิมในประเทศที่มีตลาดขนาดใหญ่ หรือมีแนวโน้มที่จะเติบโตสูง (Market Seeking)

ประการที่สอง เพื่อแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติและเข้าถึงวัตถุดิบและแรงงานที่ถูกกว่าในประเทศ (Resource and Labor Seeking)

ประการที่สาม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตรวมถึงการแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ (Efficiency Seeking)

ประการที่สี่ เพื่อช่วยในด้านการกระจายความเสี่ยงของภาคธุรกิจ

⁴ รายงานการลงทุนทางตรงในต่างประเทศของบริษัทจดทะเบียนไทย ปี 2558 , ฝ่ายวิจัยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มิถุนายน 2559

สถานภาพการตรวจสอบโครงการ
โดยคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศที่ผ่านมา ได้สร้างผลที่ตามมาทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลในด้านลบนั้น ส่วนใหญ่จะถูกเผยแพร่ออกมาในเรื่องความไม่โปร่งใสและขาดหลักธรรมาภิบาล, ผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม, การละเมิดสิทธิมนุษยชน และรวมถึงการเยียวยาที่ไม่เป็นธรรม และมีหลายกรณีที่ชุมชนในประเทศกัมพูชาและเมียนมา ซึ่งได้รับผลกระทบจากโครงการต่าง ๆ เหล่านี้ ได้ร้องเรียนให้หน่วยงานของประเทศไทยได้ร่วมตรวจสอบ โดยเฉพาะการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนให้ตรวจสอบปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ โครงการปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาลเกาะกง, โครงการปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาลโอดอร์เมียนมา, โครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย เป็นต้น

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ส่งผลให้รัฐบาลของไทยยอมรับอย่างเป็นทางการครั้งแรกถึงสถานการณ์ปัญหาของการลงทุนโดยตรงของไทย โดยมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2559 กรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ประเทศเมียนมา และวันที่ 2 พฤษภาคม 2560 กรณีโครงการปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาลโอดอร์เมียนมา ประเทศกัมพูชา ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ให้มีการจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนโดยนำหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา) มาเป็นกรอบในการดำเนินการของการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทย

โครงการที่นำมาใช้เป็นกรณีศึกษาในการศึกษานี้ มีทั้งที่ได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบ และอยู่ระหว่างการตรวจสอบ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และกรณีศึกษาที่ไม่ได้เสนอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบรวมทั้งหมด 12 กรณี ซึ่งสรุปได้ 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 โครงการที่มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และทางกสม. ส่งรายงานการตรวจสอบให้คณะรัฐมนตรีแล้ว และคณะรัฐมนตรี(หรือ นายกรัฐมนตรี) มีมติหรือคำสั่งต่อเนื่องไปยังหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนฮั๊ดจี, โครงการปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาลโอเดอร์เมียนเจย,โครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย

กลุ่มที่ 2 โครงการที่มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) และกสม. ส่งรายงานการตรวจสอบให้คณะรัฐมนตรีแล้ว ได้แก่ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำไซยะบุรี, โครงการโรงไฟฟ้าหงสาลีกไนต์, โครงการปลูกอ้อยและจัดตั้งโรงงานน้ำตาลเกาะกง

กลุ่มที่ 3 โครงการที่มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และอยู่ระหว่างการตรวจสอบ ได้แก่ โครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากแบ่ง, โครงการเหมืองแร่ดีบุกเฮงดา, โครงการเหมืองแร่ถ่านหินบานซอง (Ban Chaung)

กลุ่มที่ 4 โครงการที่ไม่ได้มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้แก่ โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเย, โครงการโรงงานปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหิน, โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกวางจิ 1

นโยบายสนับสนุนการลงทุนของรัฐบาล

นโยบายของรัฐบาลไทย

ปัจจัยที่ผลักดันให้นักลงทุนไทยเข้าลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งนอกเหนือจากสาเหตุ 4 ประการ ที่ฝ่ายวิจัยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย⁵ ได้ทำการสำรวจ ได้แก่ เพื่อแสวงหาตลาดใหม่หรือรักษาส่วนแบ่งตลาดเดิมในประเทศที่มีตลาดขนาดใหญ่หรือมีแนวโน้มที่จะเติบโตสูง (Market Seeking), เพื่อแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติและเข้าถึงวัตถุดิบและแรงงานที่ถูกกว่าในประเทศ (Resource and Labor Seeking), เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตรวมถึงการแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ (Efficiency Seeking) และเพื่อช่วยในด้านการกระจายความเสี่ยงของภาคธุรกิจแล้วนั้น การสนับสนุนของรัฐบาล ทั้งในเชิงนโยบาย และผ่านกลไกของรัฐ ก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นใจในการไปลงทุนในต่างประเทศ เช่น

- สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) หรือ สพพ. (Neighbouring Countries Economic Development Cooperation Agency (Public Organization): NEDA) ได้จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 เป็นหน่วยงานให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่นๆ ทั้งด้านการเงินและวิชาการ, การให้ความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านเช่น การจัดทำรายงานยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศ ได้แก่ สปป.ลาว, เวียดนาม, กัมพูชา และเมียนมา⁶ รวมทั้งการสนับสนุนโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษและทำเรื่อน้ำลึกทวาย⁷ให้เป็นโครงการหลักในแผนงานของ NEDA

- ธนาคารแห่งประเทศไทย มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการเคลื่อนย้ายเงินทุนเข้าออก ซึ่งล่าสุดในเดือนเมษายน 2558 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำการผ่อนคลายเงินทุนไหลเข้าออกเพิ่มเติมภายใต้แผนแม่บทเงินทุนเคลื่อนย้าย

⁵ รายงานการลงทุนทางตรงในต่างประเทศของบริษัทจดทะเบียนไทย ปี 2558 , ฝ่ายวิจัยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีถุณายน 2559

⁶ สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน), ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน, เข้าถึงได้จาก <http://www.neda.or.th/home/download-with-thumb.php?id=192>

ระหว่างประเทศช่วงปี 2558-2560 (นอกเหนือจากการเปิดเสรีทางการเงิน ตามพันธะข้อ 8 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ มีผลในการยกเลิกการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมการค้า ตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม 2533⁸) ซึ่งจะช่วยให้การออกไปลงทุนภายนอกประเทศเกิดประสิทธิภาพและมีต้นทุนที่ต่ำลง โดยเฉพาะต้นทุนที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเงินตราในอนาคต⁹

● ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย EXIM Bank)

เป็นสถาบันการเงินของรัฐที่อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงการคลัง จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2536 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 7 กันยายน 2536 เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐที่มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการส่งออก การนำเข้า การลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ สำหรับกรณีศึกษา 4 กรณีพบว่า EXIM Bank ได้ให้เงินกู้ในโครงการเชื่อมไชยะบุรี ในลาว และให้เงินกู้แก่ บมจ. ทีทีซีแอล ในโครงการโรงไฟฟ้าอันโลน ในประเทศเมียนมา

● กระทรวงการต่างประเทศ เปรียบเสมือนตัวแทนอย่างเป็นทางการของภาค

รัฐในการเจรจาพัฒนาความตกลงต่างๆ เช่น การจัดทำความตกลงคุ้มครองการลงทุน ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี 2505 (ความตกลงเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างไทยและกัมพูชา มีผลใช้บังคับวันที่ 18 เมษายน 2540, ไทยและลาว มีผลใช้บังคับวันที่ 7 ธันวาคม 2533, สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา มีผลใช้บังคับ 8 มิถุนายน 2555) รวมทั้งการใช้สถานทูตไทยในประเทศต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนโครงการลงทุนของทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สถานทูตไทยประจำกรุงย่างกุ้งได้จัดบรรยายพิเศษเรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ให้แก่คณะกรรมการเศรษฐกิจของพรรคสันนิบาตชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy: NLD) เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2559

7 สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน), NEDA กับ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทวาย, เข้าถึงได้จาก <http://www.neda.or.th/home/download-with-thumb.php?id=79>

8 ธนาคารแห่งประเทศไทย, กองทุนการเงินระหว่างประเทศ, เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/Thai/AboutBOT/RolesAndHistory/Pages/IMF.aspx>

9 ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 7 พฤษภาคม 2558

● **กรมสรรพากร** มีบทบาทในการทำความเข้าใจด้านการยกเว้นการเก็บภาษีซ้ำซ้อนกับประเทศต่าง ๆ เช่น อนุสัญญาที่มีผลบังคับใช้แล้วกับเมียนมา เมื่อวันที่ 15 ส.ค. 2554, มอริเชียส เมื่อ 10 มิถุนายน 2541, ลาว เมื่อ 23 ธันวาคม 2540, สิงคโปร์ เมื่อ 27 เมษายน 2519, ฮองกง 7 ธันวาคม 2548 เป็นต้น

ในด้านนโยบายนั้น รัฐบาลไทยได้พัฒนากรอบความตกลงต่าง ๆ กับประเทศกลุ่ม CLMV เพื่อให้เกิดทั้งการลงทุนโดยตรงของไทย และส่งเสริมการค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้น เช่น

การทำความตกลงการซื้อขายไฟฟ้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ทั้งรัฐวิสาหกิจไฟฟ้า และบริษัทต่าง ๆ จากไทยเข้าไปลงทุนสร้างโรงไฟฟ้าเพื่อส่งขายกลับมายังไทย ได้แก่ ความตกลงระหว่างไทย-ลาว ซื้อขายไฟฟ้าปริมาณ 9,000 เมกะวัตต์ ลงนามเมื่อ 6 กันยายน 2559, ความตกลงระหว่าง ไทย-เมียนมา ซื้อขายไฟฟ้าปริมาณ 1,500 เมกะวัตต์ ลงนามเมื่อ 4 กรกฎาคม 2540 ปัจจุบันไทย-เมียนมา กำลังเริ่มเจรจาเพื่อลงนามในความตกลงฉบับใหม่

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขงระหว่างกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ ไทย และเวียดนาม (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ลงนามวันที่ 12 พฤศจิกายน 2546 ที่เมืองพุกาม ประเทศเมียนมาเป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินความร่วมมือใน 8 สาขา ได้แก่ 1. การอำนวยความสะดวกการค้าการลงทุน 2. การเกษตร 3. อุตสาหกรรมและพลังงาน 4. การเชื่อมเส้นทางคมนาคม 5. การท่องเที่ยว 6. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 7. สาธารณสุข และ 8. สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือน้ำลึกทวายในเมียนมากับท่าเรือแหลมฉบังของไทย นับเป็นส่วนหนึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์นี้

การสนับสนุนจากภาครัฐของประเทศกัมพูชา

ในด้านภาพรวมของประเทศกัมพูชา ภายหลังสงครามภายในยุติลงและนับแต่มีการเลือกตั้งทั่วไปภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2536 เป็นต้นมา กัมพูชาได้ทำการฟื้นฟูและพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ด้าน เห็นได้จากการที่รัฐบาลกัมพูชาได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (Socio-Economic Development Plan) ยุทธศาสตร์ลดความยากจนแห่งชาติ (National Poverty Reduction Strategy) แผนพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติ (National Strategy Development Plan) ยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยมเพื่อการเจริญเติบโต การจ้างงาน ความเสมอภาค และประสิทธิภาพในกัมพูชา (Rectangular Strategy for Growth, Employment, Equity and Efficiency in Cambodia) รวมถึงกำหนดเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของสหประชาชาติ (Cambodia's Millennium Development Goals)

ทั้งนี้ นอกจากแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดขึ้น รัฐบาลกัมพูชา ยังต้องอาศัยปัจจัยภายนอกเข้ามาช่วยเสริม อาทิ นโยบายการค้าแบบเสรีโดยใช้กลไกตลาดเปิดโอกาสให้แข่งขันอย่างเสรี เป็นหนึ่งช่องทางที่จะระดมทุนจากต่างประเทศเข้ามา โดยการช่วยแนะแนวทางการค้าแก่นักธุรกิจและนักลงทุนทั้งในและต่างชาติให้ประกอบธุรกิจอย่างสอดคล้องกับทิศทาง นโยบาย และกฎหมายของกัมพูชา รวมถึงการปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและส่งเสริมบรรยากาศการค้าการลงทุนในกัมพูชา อันจะเป็นการช่วยกระตุ้นให้ภาคเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนของประเทศเติบโตรวดเร็วขึ้นได้มากที่สุด

โดยเฉพาะในส่วนของอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลนั้น วิธีการหนึ่งที่รัฐบาลกัมพูชาใช้เพื่อสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็คือการให้สัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจ โดยเชิญชวนให้ภาคเอกชนทั้งในและนอกประเทศเข้ามาลงทุนปลูกพืชอุตสาหกรรมทางการเกษตร รวมทั้งแปรรูปเพื่อการส่งออก โดยกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries – MAFF) ของกัมพูชา จะเปิดให้ยื่นขอสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจตามกฎหมายว่าด้วยสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจปี 2548 (Sub-decree on Economic Land Concessions) ประกอบกับกฎหมายที่ดินกัมพูชา (Land Law) ปี 2544 ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์การขอสัมปทานและการอนุมัติสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจไว้ค่อนข้างชัดเจน

การสนับสนุนจากภาครัฐของ สปป.ลาว

รัฐบาล สปป.ลาว ได้วางยุทธศาสตร์ระดับประเทศที่สำคัญไว้ 2 ด้าน ซึ่งนำมาสู่การเปิดโอกาสให้นักลงทุนจากต่างประเทศซึ่งรวมทั้งไทยด้วย สามารถเข้ามาลงทุนในกิจการต่าง ๆ ตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ ได้แก่

ยุทธศาสตร์การเจริญเติบโตและขจัดความยากจนแห่งชาติ (National Growth and Poverty Eradication Strategy: NGPES)¹⁰ เป็นกรอบการพัฒนาประเทศที่มาจากแนวคิดของการประชุมสมัชชาพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Party Congress) ครั้งที่ 6 ในปี 2539 ที่ต้องการพัฒนาประเทศในระยะยาวเพื่อให้หลุดพ้นจากฐานะการเป็นประเทศด้อยพัฒนา (Least Developed Countries) ภายในปี 2563 โดยเน้นการลงทุนอุตสาหกรรมประเภทโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ เหมืองแร่ การท่องเที่ยว การแปรรูปไม้และสินค้าเกษตร ในระยะแรกรัฐบาลลาวได้ให้ความสำคัญกับการลงทุนในโครงการไฟฟ้าพลังน้ำน้ำเทิน 2 และเหมืองแร่ เป็นอย่างมาก

ยุทธศาสตร์การเป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชีย (Battery of Asia) เพื่อหารายได้เข้าประเทศจากอุตสาหกรรมด้านพลังงาน โดยการผลิตกระแสไฟฟ้าและขายให้แก่ประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย ด้วยเป้าหมายคือ การขยายฐานผลิตกระแสไฟฟ้าทั้งหมดจำนวน 24,022 เมกะวัตต์ และต้องการขายไฟฟ้าไปยังต่างประเทศประมาณ 20,400 เมกะวัตต์ (ร้อยละ 85 ของกำลังผลิตทั้งหมด) ภายในปี 2573ซึ่งโครงการเขื่อนไฟฟ้าไซยะบุรี คือโครงการดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์นี้ของรัฐบาลลาวในปัจจุบัน

นอกจากนั้นรัฐบาลลาวยังได้ออกกฎหมายที่สำคัญบางฉบับเพื่อเอื้อสำหรับการลงทุนภายในประเทศได้แก่

กฎหมายการส่งเสริมการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ (Law on the Promotion of Foreign Investment) ฉบับล่าสุดถูกประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2547

.....
¹⁰ National Growth and Poverty Eradication Strategy http://www.la.undp.org/content/lao_pdr/en/home/library/poverty/NGPES.html

โดยมีการกำหนดดำรงหลักการ ระเบียบข้อบังคับ และการพิจารณาในการส่งเสริม ปกป้องและการจัดการเกี่ยวกับกิจการการลงทุนของต่างชาติที่เกิดขึ้นภายใน ประเทศลาว โดยรูปแบบการลงทุนของต่างชาติมีด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ 1) ความ ร่วมมือทางธุรกิจตามเงื่อนไขสัญญา (Business Cooperation by Contract) 2) การ ลงทุนร่วมระหว่างผู้ลงทุนต่างชาติและผู้ลงทุนภายในประเทศ (Joint ventures between foreign and domestic investors) และ 3) กิจการการลงทุนของต่างชาติ โดยสมบูรณ์ (One Hundred Percent Foreign Owned Enterprise)

การประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Law: EPL) ในปี 2542 ต่อมามีการประกาศใช้กฎกระทรวงเรื่องการประเมินผลกระทบ สิ่งแวดล้อม (The EIA Regulation) เป็นครั้งแรกในปี 2543 และได้รับการปรับปรุงเป็น กฎฎีเรื่องการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (The EIA Decree) ในปี 2553 ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Min- istry of Natural Resources and Environment: MONRE) การมีกฎหมายด้านสิ่ง แวดล้อมในด้านหนึ่งเป็นการให้รับรองโครงการต่าง ๆ ในการผ่านกฎเกณฑ์ด้านสิ่ง แวดล้อม หากแต่ในทางปฏิบัตินั้นยังคงมีช่องว่างในกระบวนการการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของประเทศลาว ดังตัวอย่างเช่น ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลระหว่าง กระบวนการการพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมให้สาธารณชนรับทราบในวง กว้างดังเช่นที่เกิดกับโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำไซยะบุรี

การสนับสนุนจากภาครัฐของประเทศเมียนมา

การลงทุนจากต่างประเทศในเมียนมา โดยเฉพาะในกิจการด้านการขุดเจาะน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ เหมือนแร่ มีการลงทุนมาอย่างต่อเนื่อง และเมื่อบรรยากาศทางการเมืองภายในประเทศเริ่มเปิดขึ้นโดยเฉพาะในช่วงปี 2553 ก่อนการเลือกตั้งทั่วไป รัฐบาลเมียนมาได้เริ่มกำหนดมาตรการส่งเสริมการลงทุนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะ ที่สำคัญ ได้แก่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2554-2574) ในปี 2553 รัฐบาล เมียนมาได้ประกาศ “การปฏิรูปประเทศ” ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

20 ปี (พ.ศ. 2554-2574) ที่ให้ความสำคัญต่อภาคการค้าและการลงทุน รวมถึงการระดมการลงทุนระหว่างประเทศที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ยึดหลักประชาชนระดับรากหญ้า (Bottom Up) ได้รับความไว้วางใจสูงสุด (People – Centered Approach) จากการบริหารจัดการของรัฐและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางนโยบายและกระบวนการในการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ของประชาชน เช่น สภาพสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ภายในชุมชน และมาตรฐานการดำรงชีพของประชาชน¹¹

กฎหมายการลงทุนของต่างชาติ ปี 2555¹² (Foreign Investment Law 2012) ประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2555 เปิดให้นักลงทุนต่างชาติสามารถถือหุ้นกิจการได้ 100%, ยกเลิกข้อจำกัดมูลค่าเงินลงทุนขั้นต่ำ 500,000 ดอลลาร์สหรัฐสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตและ 300,000 ดอลลาร์สหรัฐสำหรับธุรกิจบริการ, ขยายระยะเวลายกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็น 5 ปีแรกของการดำเนินโครงการ, การผ่อนคลायข้อกำหนดภาษีนำเข้าเครื่องจักร อะไหล่และวัตถุดิบที่ต้องใช้ในการก่อสร้างโครงการ และได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี โดยยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นเวลา 5 ปี (Corporate income tax)

กฎหมายฉบับดังกล่าวยังกำหนดให้มีคณะกรรมการการลงทุนแห่งเมียนมา (Myanmar Investment Commission - MIC) มีหน้าที่รับผิดชอบการพิจารณาอนุมัติโครงการลงทุนของชาวต่างชาติ และยังมีอำนาจในการกำหนดเขตพื้นที่การผลิต และพิจารณาข้อเสนอโครงการในกิจการต้องห้ามหรือจำกัดสำหรับชาวต่างชาติ และอนุมัติการออกไปอนุญาตประกอบการอีกด้วย

กฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษ¹³ ปี 2554 รัฐบาลเมียนมาได้ออกกฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษ และกฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย โดยในส่วนของกฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น มีจุดมุ่งหมายกำหนดพื้นที่ลงทุนสำหรับอุตสาหกรรม รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งโครงการทวายกำหนดให้มีอุตสาหกรรมเป้าหมายในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมหนัก

11 ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน, กรมประชาสัมพันธ์, ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของเมียนมา เข้าถึงได้จาก http://www.asean-thai.net/ewt_news.php?nid=4636&filename=aseanknowledge (3 มีนาคม 2559)

12 ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในเมียนมา, กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ เข้าถึงได้จาก <http://www.thaibiz-myanmar.com/th/economy/trade-investment.php> (3 มีนาคม 2559)

13 ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, เขตเศรษฐกิจพิเศษติละวา แหล่งรองรับการลงทุนขนาดใหญ่ของเมียนมา, เข้าถึงได้จาก <http://www.exim.go.th/doc/newsCenter/44582.pdf> (20 มกราคม 2559)

เช่น อุตสาหกรรมปิโตรเคมีและเหล็ก อุตสาหกรรมสินค้าไฮเทค จำพวกอุปกรณ์ไอที และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังกำหนดให้พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นพื้นที่เขตอุตสาหกรรมส่งออกที่จะได้รับสิทธิพิเศษทางภาษี

ในส่วนของกฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษหายนั้น ได้มีการกำหนดถึงสิทธิพิเศษที่นักลงทุนจะได้รับ เช่น ได้รับการยกเว้นและลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล, ได้รับการยกเว้นภาษีศุลกากรในการนำเข้าวัตถุดิบ เครื่องจักรและอุปกรณ์ในการผลิต, ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีการค้า (Commercial Tax) สำหรับสินค้าที่ผลิตในเขตเศรษฐกิจพิเศษหายนี้ออกไปจำหน่ายนอกประเทศ

กฎหมายการลงทุนโดยพลเมืองเมียนมา ปี 2556 (Myanmar Citizen's Investment Law 2013) เป็นกฎหมายที่เปิดพื้นที่ให้นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างชาติเข้ามาขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของเมียนมาทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น

Directorate of Investment and Company Administration (DICA) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมและเอื้อการลงทุนภายใต้กระทรวงแผนพัฒนาชาติและการพัฒนาเศรษฐกิจ (MNPED) หน่วยงานนี้มีการวางแผนส่งเสริมการลงทุนโดยต่างชาติระยะยาว (Long Term Foreign Direct Investment (FDI) Promotion Plan - FDIPP) ร่วมกับ Japan International Cooperation Agency (JICA)¹⁴ ซึ่งแผนรวมกันเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจเมียนมาให้โตขึ้น โดยเน้นการเข้ามาของโครงการการลงทุนจากต่างชาติ ตั้งเป้าไว้ว่าจะทำให้ FDI สูงขึ้น เงินทุนจากการลงทุนโดยต่างชาติส่วนใหญ่มาจากโครงการพลังงาน และประเทศที่เข้ามาลงทุนมากที่สุด ณ ปี 2558 คือ ประเทศจีนและประเทศไทย

แผนพัฒนาไฟฟ้าและระบบสายส่ง ภายใต้แผนพลังงานระดับชาติ (National Electricity Plan / Electricity Master Plan) ซึ่งเป็นความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศคือ ธนาคารโลก และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียเพื่อรองรับกับนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ¹⁵

¹⁴ Long-term Foreign Direct Investment Promotion Plan in Myanmar (Final Report) <http://www.dica.gov.mm/sites/dica.gov.mm/files/document-files/fdipp.pdf>

¹⁵ Electricity to Transform Rural Myanmar. 16 September 2015. <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/09/16/electricity-to-transform-rural-myanmar>

รัฐบาลเมียนมาได้เปิดพื้นที่ให้นักลงทุนต่างชาติเข้าพัฒนาโครงการโรงไฟฟ้าทั่วประเทศ เช่น การลงนามบันทึกความเข้าใจในการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเพิ่มเติมจำนวน 10 โรง รวมกำลังผลิตกว่า 7,000 เมกะวัตต์ ในปี 2558 และเปิดให้นักลงทุนต่างชาติเข้าครอบครองโครงการพลังงานได้ร้อยละ 100 ซึ่งรวมโรงไฟฟ้าถ่านหิน เชื้อขนาดเล็ก และขนาดกลาง¹⁶

กฎระเบียบว่าด้วยเรื่องปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประเทศเมียนมา ประกาศใช้กฎระเบียบว่าด้วยการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ สังคมและสิ่งแวดล้อมเมื่อต้นปี 2559 ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญของประเทศ มาตรา 45¹⁷ และกฎหมายปกป้องสิ่งแวดล้อมปี 2555 (Environmental Conservation Law 2012) ซึ่งได้รวมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจไว้ด้วย นอกจากนี้ MIC ได้ออกคำสั่ง 1/2013^{18 19} กำหนดให้การลงทุนจากต่างประเทศ ต้องผ่านการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม (project environmental assessment, environmental impact assessment, social impact assessment) ซึ่งรวมกิจการก่อสร้างขนาดใหญ่และการลงทุนเพื่อผลิตและขายพลังงานไฟฟ้าที่ใช้พลังน้ำและถ่านหินในรูป Build, Operation, Transfer (BOT) ด้วย

การสนับสนุนจากภาครัฐของประเทศเวียดนาม²⁰

เวียดนามประกาศใช้กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศฉบับแรก เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2531 ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการเพิ่มเติมแก้ไข เพื่อส่งเสริมและดึงดูดให้มีการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น

16 การลงทุนด้านพลังงานในเมียนมา ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในเมียนมา <http://www.thaibizmyanmar.com/upload/pdf/Nonpaper4April2016MyanmarenergysectorinThai.pdf>

17 <http://www.unep.org/delc/Portals/119/events/country-presentations-myanmar.pdf>

18 กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ : สรุปสาระของคำสั่งหมายเลข 1/2013 และ 11/2013 www.thaiembassy.org/yanon/th/business/2341/38474-สรุปสาระของคำสั่งหมายเลข-12013-และ-112013.html

19 Investment Commission Notification No. 1/2013. 31 January 2013. <http://www.moj.go.jp/content/000112675.pdf>

20 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ http://www.boei.go.th/thai/clmv/Back_up/2010_vietnam/2010_vietnam_3_0-1.html

ปัจจุบันกฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศฉบับล่าสุดที่ใช้คือ Unified Enterprise Law และ Common Investment Law ประกาศใช้เมื่อเดือนกรกฎาคม 2548

กฎหมายการลงทุนของเวียดนามค่อนข้างชัดเจนและเอื้อประโยชน์แก่นักลงทุน โดยรัฐบาลส่งเสริมการลงทุนจากต่างชาติและยืนยันที่จะไม่ยึดกิจการเป็นของรัฐ รวมทั้งอนุญาตให้ส่งเงินทุนและกำไรกลับประเทศได้ รัฐบาลจะไม่เก็บภาษีเครื่องจักรอุปกรณ์ และวัสดุก่อสร้างที่นำเข้ามาเพราะผลิตสินค้าส่งออก นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการอนุมัติโครงการลงทุนจากต่างชาติ โดยใช้ระบบ “One-Stop Service” เพื่อแก้ปัญหาความล่าช้าเกี่ยวกับการขออนุญาตลงทุน รัฐบาลเวียดนามมีการใช้มาตรการต่าง ๆ ในการส่งเสริมและควบคุมการลงทุนในเวียดนามหลายมาตรการ ดังนี้

มาตรการด้านภาษี

- ภาษีเงินได้นิติบุคคล เริ่มปี 2552 อัตรามาตรฐานร้อยละ 25 (เท่ากับทั้งบริษัทเวียดนามและบริษัทต่างประเทศ)
- ธุรกิจที่ได้รับการส่งเสริม อัตราภาษีเป็นไปตามใบอนุญาต เช่น ร้อยละ 10 หรือ 20 ในกรณีที่ได้รับการยกเว้นภาษี เช่น 2-4 ปี การยกเว้นให้เริ่มนับตั้งแต่ปีที่มีการ (ไม่ใช่ปีที่เริ่มดำเนินการ)
- ในการโอนกำไรกลับประเทศ สามารถทำได้เป็นรายไตรมาส และไม่ต้องเสีย Withholdings Tax
- ระหว่างไทย และเวียดนาม มีกฎหมายยกเว้นการเก็บภาษีซ้ำซ้อนส่วน RE-Investment ไม่ได้มีการยกเว้นภาษีหรือคืนภาษีให้

การจัดตั้งเขตส่งเสริมการส่งออก และเขตพื้นที่อุตสาหกรรมต่าง ๆ ปัจจุบันเวียดนามมีเขตส่งเสริมการลงทุน 2 ประเภท คือ Export Processing Zone (EPZ) และ Industrial Zone (IZ) โดยเฉพาะในนครโฮจิมินห์ ไฮฟอง ฮานอย ฯลฯ เพื่อดึงดูดนักลงทุนจากต่างชาติ โดยกำหนดอัตราภาษีที่ต่ำเป็นพิเศษ สำหรับธุรกิจที่เข้าไปลงทุนในเขตอุตสาหกรรมทั้ง 2 ประเภท

มาตรการอื่นๆ ที่ให้แก่นักลงทุนต่างชาติ

- ระยะเวลาที่ได้รับสิทธิในการเช่าที่ดิน ทั้งนี้ขึ้นกับใบอนุญาตการลงทุน (Investment License) เป็นหลัก โดยปกตินักลงทุนต่างชาติได้รับสิทธิในการเช่าที่ดินประมาณ 50 ปี และอาจขยายเป็น 70 ปี หากโครงการที่ได้รับการส่งเสริมจาก The Standing Committee of the National Assembly สำหรับโครงการลงทุนจากต่างชาติประเภท BOT (Build-Operate-Transfer Contract) นักลงทุนต่างชาติไม่ต้องเช่าที่ดิน เมื่อตกลงเริ่มทำโครงการแล้วรัฐบาลจะมอบที่ดินให้ดำเนินการ เมื่อโครงการแล้วเสร็จนักลงทุนต้องโอนสิทธิของโครงการนั้นให้แก่รัฐบาลตามรูปแบบ BOT
- นักลงทุนต่างชาติ สามารถนำสิทธิการใช้ที่ดินมาเป็นหลักประกันการกู้เงินได้ และอนุญาตให้สาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศในเวียดนามสามารถรับจำนองสิทธิการใช้ที่ดินได้
- ประกันความมั่นใจให้แก่นักลงทุนต่างชาติ โดยให้การรับรองว่าหากรัฐบาลเวียดนามมีการออกกฎหมายใหม่ที่อาจจะทำให้นักลงทุนต่างชาติได้รับความเสียหาย นักลงทุนสามารถเลือกรับสิทธิประโยชน์ตามที่ได้รับอยู่เดิมได้
- การทยอยยกเลิกระบบ 2 ราคา (Elimination of Dual Pricing) ในภาคธุรกิจประเภทต่างๆ เช่น ตัวเครื่องบิน ตัวรถไฟ ค่าสาธารณูปโภคต่างๆ
- การแก้ไขข้อกำหนดในกฎหมายแรงงาน เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2545 เช่น บริษัทต่างชาติสามารถรับสมัครแรงงานได้ โดยไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานผ่านตัวแทนจัดหางาน

กรณีศึกษาโครงการ
การลงทุนโดยตรงของไทย
ในลาว

โครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำไซยะบุรี แขวงไซยะบุรี

รูปจาก: TEAM GROUP Newsletter

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง²¹

1. บมจ. ช.การช่าง ก่อตั้งเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2515 ทุนจดทะเบียนแรกเริ่ม จำนวน 1.4 ล้านบาทเพื่อประกอบธุรกิจรับเหมาก่อสร้างทั่วไปต่อมาบริษัทได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2538 ด้วยทุนจดทะเบียน 700 ล้านบาท²² โดย บมจ. ช.การช่าง ได้จัดตั้งบริษัท ไซยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด (Xayaburi Power Company Limited: XPCL) ในวันที่ 10 มิถุนายน 2553 โดยจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายของ สปป.ลาว มีทุนจดทะเบียนเริ่มต้น 25,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่ง บมจ. ช.การช่าง ถือหุ้นร้อยละ 95 และ บจก. พีทีคอนสตรัคชันแอนด์อิริเกชัน ถือหุ้นร้อยละ 5 การจัดตั้งบริษัทดังกล่าวเพื่อให้เป็นผู้พัฒนาโครงการ โดยเป็นบริษัทร่วมทุนและรับสัมปทานจากรัฐบาลลาว รวมทั้งเป็นคู่สัญญาของ กฟผ.

²¹ สารสนเทศของบริษัท ช.การช่าง จำกัด (มหาชน) เรื่องการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บริษัท ไซยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด. <https://www.set.or.th/set/newsdetails.do?newsId=14634034175911&language=th&country=TH>, และ รายงาน และ งบการเงินรวม 31 ธันวาคม 2557. <http://market.sec.or.th/public/ipo/POSGetFile.aspx?TransID=53661&TransFileSeq=31>

²² ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ข้อมูลรายบริษัท/หลักทรัพย์: บริษัท ช. การช่าง จำกัด (มหาชน) เข้าถึงได้จาก <https://www.set.or.th/set/companyholder.do?symbol=CK&sssoPageld=6&language=th&country=TH>

2. บมจ. ซีเคพาวเวอร์ (CKP) เป็นบริษัทย่อยทางตรง ซึ่ง บมจ.ช.การช่าง (Ch. Karnchang Public Company Limited: CK) เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ร้อยละ 30.25 ของหุ้นทั้งหมด

3. บจก. นที ซินเนอร์ยี (NSC) เป็นบริษัทย่อยทางตรง ซึ่งบริษัท โกลบอล เพาเวอร์ ซินเนอร์ยี จำกัด (มหาชน) (Global Power Synergy Public Company Limited: GPSC) เป็นผู้ถือหุ้นทั้งหมด ทั้งนี้ บมจ.โกลบอล เพาเวอร์ ซินเนอร์ยี ก่อตั้งเมื่อปี 2556 เพื่อเป็นแกนนำในการดำเนินธุรกิจพลังงานของ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดย บมจ. ปตท. ถือหุ้นทางอ้อมใน บจก. นที ซินเนอร์ยี ในอัตราร้อยละ 22.85

4. บมจ.ผลิตไฟฟ้า (EGCO) เป็นบริษัทซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่จำนวนร้อยละ 25.41

5. บมจ. ทางด่วนและรถไฟฟ้ากรุงเทพ (BECL หรือ BEM) เป็นบริษัทย่อย ซึ่ง บมจ. ช.การช่าง (CK) เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่จำนวนร้อยละ 28.16

รูปแบบการลงทุน

1. บจก. ไชยะบุรีพาวเวอร์ ได้ทำสัญญากู้เงิน ในโครงการสร้างเขื่อนไชยะบุรี จากธนาคารพาณิชย์ของไทย รวม 4 ธนาคาร ได้แก่ บมจ.กรุงไทย, บมจ.ไทยพาณิชย์, บมจ.กสิกรไทย, บมจ.กรุงเทพ โดยมีมูลค่ารวมประมาณ 7.8 หมื่นล้านบาท²³ โดยมี บมจ.กรุงไทย เป็นตัวแทนเจ้าหนี้สถาบันการเงินโครงการไชยะบุรี²⁴ ซึ่ง บมจ.กรุงไทยอนุมัติวงเงินกู้จำนวน 16,600 ล้านบาท และ 200 ล้านเหรียญสหรัฐ²⁵ อย่างไรก็ดีตามมีธนาคารพาณิชย์อีก 2 แห่งได้แก่ บมจ.ทีสโก้ และ บมจ.เพื่อการนำเข้าและส่งออก ได้ร่วมให้เงินกู้ด้วยเช่นกัน

22 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ข้อมูลรายบริษัท/หลักทรัพย์: บริษัท ช. การช่าง จำกัด (มหาชน) เข้าถึงได้จาก <https://www.set.or.th/set/companyholder.do?symbol=CK&ssopageId=6&language=th&country=TH>

23 อ้างอิงมูลค่ากู้ยืมเงิน จากการให้สัมภาษณ์ของนายปลิว ตรีวิศเวทย์ จากข่าว <http://www.ryt9.com/s/iq10/1029530>

24 สารสนเทศของ บมจ. ช.การช่าง เรื่องการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บริษัท ไชยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด วันที่ 16 พฤษภาคม 2559, หน้า 6 <http://ck.listedcompany.com/newsroom/160520162012220239T.pdf>

25 รายงานผลการพิจารณา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 1171/2558 หน้า 30

2. บมจ. ช.การช่าง ได้จัดตั้งบริษัท ไชยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด (Xayaburi Power Company Limited: XPCL) ในวันที่ 10 มิถุนายน 2553 โดยจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายของ สปป.ลาว มีทุนจดทะเบียนเริ่มต้น 25,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่ง บมจ. ช.การช่าง ถือหุ้นร้อยละ 95 และ บจก. ฟิที คอนสตรัคชั่น แอนด์อิริเกชั่น ถือหุ้นร้อยละ 5 การจัดตั้งบริษัทดังกล่าวเพื่อให้เป็นบริษัทร่วมทุนและรับสัมปทานจากลาว รวมทั้งเป็นคู่สัญญาของ กฟผ.

3. ต่อมาในวันที่ 5 กรกฎาคม 2553 บมจ. ช.การช่าง ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจการรับซื้อไฟฟ้าโครงการเขื่อนไชยะบุรี (MoU) กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ที่นครเวียงจันทน์ สปป.ลาว โดย MoU จะมีผลบังคับใช้เป็นเวลา 18 เดือนนับแต่วันลงนาม หรือจนกว่าจะมีการลงนามในสัญญาซื้อขายไฟฟ้า (Power Purchase Agreement: PPA)

4. โดยหลังจากมีมติอนุมัติสัญญาซื้อขายไฟฟ้า บจก. ไชยะบุรี พาวเวอร์ ได้ขายหุ้นให้ผู้ร่วมทุนอีก 3 แห่ง ในวันที่ 1 มีนาคม 2554 ได้แก่ บมจ.ผลิตไฟฟ้า บจก. นที ชินเนอร์ยี และ บมจ.ทางด่วนกรุงเทพ โดยเข้ามาถือหุ้นในสัดส่วนร้อยละ 12.5 25 และ 7.5 ตามลำดับ

5. 15 มีนาคม 2555 บจก.ไชยะบุรี พาวเวอร์ ได้ลงนามว่าจ้าง บจก. ช.การช่าง (ลาว) (บริษัทย่อยของ บมจ. ช.การช่าง) ให้ดำเนินการสร้างเขื่อนไชยะบุรี ในวงเงิน 51,824,640,000 บาท และ 711,040,000 ดอลลาร์สหรัฐ เป็นเวลา 96 เดือน (ประมาณ 73,155,840,000 บาท เวลา 8 ปี)

6. กฟผ. ต้องดำเนินการก่อสร้างระบบสายส่งตามสัญญา (EC OCD) ภายในวันที่ 29 เมษายน 2555 เพื่อเชื่อมต่อสายส่งไฟฟ้าที่ชายแดนลาวซึ่งการก่อสร้างระบบส่งไฟฟ้านี้ คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติงบประมาณจำนวน 12,060 ล้านบาท

7. วันที่ 11 พฤศจิกายน 2555 รัฐบาลลาวได้ทำพิธีเปิดการก่อสร้างเขื่อนไชยะบุรีอย่างเป็นทางการ

8. วันที่ 18 กรกฎาคม 2556 บมจ. ช.การช่าง ได้ขายหุ้นใน บจก.ไชยะบุรี พาวเวอร์ให้กับการไฟฟ้าลาว ส่งผลให้การไฟฟ้าลาว เข้ามามีสัดส่วนการถือหุ้นร้อยละ 20 หลังจากนั้น บมจ.ช.การช่าง ได้ขายหุ้นที่เหลือทั้งหมดใน บจก.ไชยะบุรี พาวเวอร์ ให้แก่ บมจ.ซีเค พาวเวอร์ (บริษัทย่อยของ บมจ. ช.การช่าง)

ในวันที่ 10 มิถุนายน 2558 ทำให้ บมจ.ซีเค พาวเวอร์ มีสัดส่วนใน บจก.ไชยะบุรี พาวเวอร์ ร้อยละ 30

9. 16 พฤษภาคม 2559 บมจ. ช.การช่าง ได้อนุมัติความช่วยเหลือทางการเงินให้แก่ บจก.ไชยะบุรี พาวเวอร์ ในวงเงินรวม 13,547 ล้านบาท โดยมีกำหนดชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยภายใน พ.ศ. 2574 ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลลาวขอให้ บจก.ไชยะบุรี พาวเวอร์ ปรับปรุงงานก่อสร้างเขื่อนด้านสิ่งแวดล้อม โดยรัฐบาลลาวจะร่วมรับผิดชอบในการลดอัตราค่าภาคหลวงและอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล รวมทั้งขยายระยะเวลาสัมปทานไปอีก 2 ปี จาก 29 ปี เป็น 31 ปี โดยสารสนเทศของ บมจ. ช.การช่าง ยังได้ระบุว่า ได้ขยายระยะเวลาสัญญาซื้อขายไฟฟ้า (PPA) ที่ บจก.ไชยะบุรี พาวเวอร์ ได้ลงนามร่วมกับ กฟผ. จาก 29 ปี เป็น 31 ปี เช่นกัน²⁶

ลักษณะของโครงการ

โครงการไฟฟ้าพลังน้ำไชยะบุรีตั้งอยู่ที่กิโลเมตรที่ 1,931 นับจากปากแม่น้ำโขง ในพื้นที่แขวงไชยะบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งอยู่เหนืออำเภอเชียงคานจังหวัดเลย ประมาณ 200 กิโลเมตร มีกำลังผลิตติดตั้ง 1,285 เมกะวัตต์ (แบ่งเป็นเครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาด 175 เมกะวัตต์ จำนวน 7 เครื่อง และขนาด 60 เมกะวัตต์ จำนวน 1 เครื่อง) ผลิตพลังงานไฟฟ้าเฉลี่ยปีละ 7,370 ล้านหน่วย²⁷ โดยจะจำหน่ายไฟฟ้าให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ณ จุดส่งมอบชายแดนไทย-ลาว จำนวน 1,220 เมกะวัตต์ (จากหน่วยผลิตไฟฟ้า 7x175 เมกะวัตต์) เป็นเวลา 31 ปี มูลค่าเงินลงทุนประมาณ 1.15 แสนล้านบาท คาดว่าจะใช้เวลาในการก่อสร้างทั้งสิ้น 8 ปี โดยเริ่มก่อสร้างแล้ว เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2555 และจะเริ่มดำเนินการขายไฟฟ้าเชิงพาณิชย์ในเดือนตุลาคม 2562

- ตัวเขื่อนมีระดับเก็บกักน้ำสูงสุดเท่ากับ 275 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง (รทก.)

- มีพื้นที่อ่างเก็บน้ำเท่ากับ 49 ตารางกิโลเมตร หรือ 30,625 ไร่

²⁶ สารสนเทศของ บมจ. ช.การช่าง เรื่องการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บริษัท ไชยะบุรี พาวเวอร์ จากัด วันที่ 16 พฤษภาคม 2559 <http://ck.listedcompany.com/newsroom/160520162012220239T.pdf>

²⁷ เอกสารลักษณะโครงการ. เว็บไซต์ฝ่ายสัญญาซื้อขายไฟฟ้า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. <http://www.eppo.go.th/images/Power/pdf/xayaburi-pp.pdf>

- อ่างเก็บน้ำมีความยาว 90 กิโลเมตร และมีความจุ 726.02 ล้านลูกบาศก์เมตร
- ปริมาณน้ำใช้งานกับ 211.97 ล้านลูกบาศก์เมตร และปริมาณน้ำตายเท่ากับ 514.05 ล้านลูกบาศก์เมตร
- เมื่อผลิตไฟฟ้าเชื่อมโซ่จะระบายน้ำสูงสุด 5,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที โดยมีการออกแบบให้สามารถระบายตะกอนทรายในช่วงฤดูแล้งได้อัตรา 500 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาทีเป็นเวลา 6 ชั่วโมงต่อวัน

ผู้พัฒนาโครงการ คือ บริษัท โซยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด (Xayaburi Power Company Limited: XPCL) ได้ลงนามในสัญญาซื้อขายไฟฟ้ากับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2554 และมีกำหนดจ่ายไฟฟ้าให้กับ กฟผ. ในวันที่ 29 ตุลาคม 2562 โดย กฟผ. มีหน้าที่ต้องก่อสร้างสายส่งภายในประเทศไทยให้เสร็จตามทีระบุมไว้ในสัญญาซื้อขายไฟฟ้า

ตามสัญญาซื้อขายไฟฟ้าระหว่างบริษัท โซยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด กับ กฟผ. นั้น กฟผ. จะประกันการรับซื้อไฟฟ้าเฉลี่ยรายปี โดยแบ่งตามประเภทพลังงานได้ 3 ประเภท คือ Primary Energy (PE) 4,299 ล้านหน่วย Secondary Energy (SE) 1,410 ล้านหน่วย และจะมี Excess Energy (EE) อีกจำนวนหนึ่ง โดย กฟผ. จะรับประกันการรับซื้อเฉพาะ PE และ SE ทั้งนี้ อัตราค่าไฟฟ้า ณ ชายแดนมีค่าคงที่ตลอดอายุสัญญาซื้อขายไฟฟ้าดังนี้

- Primary Energy (PE) เท่ากับ 3.738 US + 1.271 บาทต่อหน่วย หรือ 2.542 บาทต่อหน่วย
 - Secondary Energy (SE) เท่ากับ 1.652 บาทต่อหน่วย
 - Excess Energy (EE) เท่ากับ 1.398 บาทต่อหน่วย
- (อัตราค่าไฟฟ้าเมื่อคำนวณโดยใช้อัตราแลกเปลี่ยน 34 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ)

วันที่ 7 กรกฎาคม 2559 นายอนุกุลตันติมาสน์กรรมการและผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่สายงานทรัพยากรมนุษย์และบริหารทั่วไปบริษัท ช.การช่าง จำกัด (มหาชน) ทำหนังสือแจ้งกรรมการและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลท.) ว่า บริษัท ช.การช่าง (ลาว) จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทย่อย ได้ลงนามในสัญญาแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาจ้างเหมาออกแบบจัดทา และก่อสร้าง สำหรับงานก่อสร้างเพิ่มเติม ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 สำหรับโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำโซยะบุรี

กับบริษัท ไชยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด มูลค่ารวม 19,400 ล้านบาท โดยมีระยะเวลาแล้วเสร็จประมาณเดือนตุลาคม 2562 โดยแบ่งงานก่อสร้างเพิ่มเติมเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 มูลค่างานก่อสร้าง 14,650 ล้านบาท เป็นงานปรับปรุงรูปแบบการก่อสร้างโครงการบริเวณฝั่งขวาของลำน้ำโขงที่ได้ดำเนินการก่อสร้างในระหว่างปี 2554-2558 อ้างว่าเพื่อเพิ่มเติมและแก้ไขปรับปรุงคุณลักษณะที่จำเป็นตามข้อกำหนดให้เป็นไปตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและวิศวกรรมตามที่รัฐบาลลาวร้องขอ คือ การเพิ่มประตูประบายตะกอนและลดระดับความสูงของธรณีประตูประบายน้ำล้น การเพิ่มระบบทางปลาผ่าน การเสริมเหล็กเพิ่มเติมเพื่อให้ตัวโครงสร้างมีความแข็งแรงมากขึ้น

ระยะที่ 2 มูลค่างานก่อสร้าง 4,750 ล้านบาท เป็นงานแก้ไขและปรับเปลี่ยนแบบการก่อสร้างองค์ประกอบของโครงสร้างบริเวณฝั่งซ้ายของลำน้ำโขงที่จะดำเนินการระหว่างปี 2559-2562 ได้แก่ การปรับเปลี่ยนรูปแบบระบบทางปลาผ่าน การปรับลดช่องทางระบายตะกอนใต้โรงไฟฟ้า และการปรับลดความยาวของโรงไฟฟ้า และพื้นที่ติดตั้งงานระบบไฟฟ้าและเครื่องกล เป็นต้น โดยวันที่ลงนามคือ 6 กรกฎาคม 2559 มูลค่าสัญญา 19,400,000,000 บาทกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จประมาณเดือนตุลาคม 2562²⁸

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

เขื่อนไชยะบุรีตั้งอยู่ในแม่น้ำโขงกิโลเมตรที่ 1,931 โดยกินพื้นที่ดั้งเดิมที่มีการทำเกษตร เช่น ไร่ข้าวโพด, งาม, ชา เป็นบริเวณ 112.5 ไร่ และพื้นที่สวนสัก 1,012.5 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 10 หมู่บ้าน 391 ครอบครัว ประชากรรวม 2,130 คน²⁹

พื้นที่ห้วงงานของเขื่อนจะส่งผลกระทบต่อหมู่บ้านปากเนียมผาแดงและแก่งหลวง บริเวณที่เป็นสันเขื่อนคือบริเวณแก่งหลวงซึ่งเป็นแก่งหินขนาดใหญ่ขวางตัวสลัซซ์ช้อน มีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร แก่งหลวงเปรียบเสมือนเขื่อนขนาดเล็กใหญ่ที่ธรรมชาติสร้างขึ้น การสร้างเขื่อนไชยะบุรีจะต้องระเบิดแก่งน้อยใหญ่

28 เอกสารแจ้งการลงนามสัญญาแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาจ้างเหมาออกแบบ จัดทำ และก่อสร้าง. เว็บไซต์ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย <https://www.set.or.th/set/newsdetails.do?newsId=14678486586271&language=th&country=TH>

29 MRC SEA FOR HYDROPOWER ON THE MEKONG MAINSTREAM INCEPTION REPORT. <http://www.mrcmekong.org/assets/Publications/Consultations/SEA-Hydropower/IRVOL2final.pdf>

รวมทั้งแก่งหลวงนี้ด้วย อาชีพของชาวบ้านโดยส่วนใหญ่คือการหาปลาปลูกไม้สักและร่อนทองคำ³⁰

มาตรการและนโยบายสนับสนุนของไทย

- แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทยปี 2553 – 2573 (PDP 2010)
- การลงนาม MOU ความร่วมมือในการพัฒนาโครงการผลิตพลังงานไฟฟ้าในประเทศลาว³¹
- นโยบายสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้ประกอบการไทยในการลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย³²

มาตรการและนโยบายสนับสนุนของลาว

- ยุทธศาสตร์การเจริญเติบโตและขจัดความยากจนแห่งชาติ (National Growth and Poverty Eradication Strategy: NGPES)³³
- ยุทธศาสตร์การเป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชีย (Battery of Asia)³⁴
- นโยบายแห่งชาติลาว เรื่องความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ (National Policy – Environmental and Social Sustainability of the Hydropower Sector in Lao PDR)³⁵

³⁰ วรฤพร พงษ์ษ์. เชื้อน ไชยะบุรี ความต้องการของใคร?. <https://sites.google.com/site/mybook1064/kheuxn-si-ya-buri-khwam-txngkar-khxng-khir>

³¹ สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, ความร่วมมือด้านพลังงานระหว่างไทย-สปป.ลาว <http://www2.eppo.go.th/vrs/VRS48-02-ThaiLaos.html>

³² รายงาน สารานุกรมรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดย ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย 28 พฤษภาคม 2548. <http://www.exim.go.th/doc/research/econ/inter/neighbor/Internet%20V.pdf>

³³ National Growth and Poverty Eradication Strategy. http://www.la.undp.org/content/lao_pdr/en/home/library/poverty/NGPES.html

³⁴ กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, ลาวเร่งเพิ่มศักยภาพไฟฟ้าพลังน้ำมุ่งส่งออก (29ตุลาคม2557). <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/613953>

³⁵ National Policy – Environmental and Social Sustainability of the Hydropower Sector in Lao PDR by Science Technology and Environment Agency, Lao Environment and Social Project (2549). [http://poweringprogress.com/download/National_Policy/National_Policy\(English\).pdf](http://poweringprogress.com/download/National_Policy/National_Policy(English).pdf)

● กฎหมายการส่งเสริมการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ³⁶ (Law on the Promotion of Foreign Investment)

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน

รายงานการศึกษาความเหมาะสมโครงการเขื่อนไชยะบุรี (Feasibility Study: FS) ระบุว่า มี 58 หมู่บ้านที่อยู่เหนือเขื่อนไชยะบุรีขึ้นไปจนถึงเมืองหลวงพระบาง ในระยะทางตามแม่น้ำโขง 90 กิโลเมตร ซึ่งมีประชากรมากกว่า 25,676 คน ที่จะได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนตลอดลำน้ำโขง

ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำท้ายเขื่อนไชยะบุรี จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำในรอบวันซึ่งได้ปรากฏอย่างชัดเจนในรายงาน STRATEGIC ENVIRONMENTAL ASSESSMENT OF HYDROPOWER ON THE MEKONG MAINSTREAM FINAL REPORT, October 2010 (หน้า 74, 75 และ 125) โดยจะทำให้เกิดความผันผวนของระดับน้ำโขง เปลี่ยนแปลงแบบชั่วโง่ต่อชั่วโง่ โดยระดับน้ำจะเปลี่ยนแปลงได้ถึง 3-6 เมตรภายในหนึ่งวัน ซึ่งจะเกิดผลกระทบกับชุมชนที่ตั้งอยู่ท้ายเขื่อนภายในระยะ 40-50 กิโลเมตร ระดับน้ำโขงจะเปลี่ยนแปลงในระยะทางดังกล่าวภายใน 1-2 ชั่วโมง คาดว่ามีประชาชนที่อาศัยอยู่ท้ายน้ำในระยะทาง 100 กิโลเมตร จากท้ายเขื่อนไชยะบุรีที่จะได้ผลกระทบประมาณ 5,968 คน และจะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงปริมาณตะกอนในแม่น้ำโขงอย่างมีนัยสำคัญ และได้เสนอผลการศึกษาแบบจำลองการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำโขงท้ายเขื่อนหลวงพระบาง ซึ่งเป็นเขื่อนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเขื่อนไชยะบุรี แต่ตั้งอยู่ด้านเหนือเขื่อนไชยะบุรีขึ้นไปประมาณ 150 กิโลเมตร พบว่าระดับน้ำโขงท้าย เขื่อนจะมีความแปรปรวนประมาณ 5.5 เมตรในทุก ๆ วัน

การเปลี่ยนแปลงระดับน้ำจากการสร้างเขื่อน จะส่งผลให้ช่วงรอยต่อของฤดูกาลตามระบบนิเวศสูญเสียไปอย่างสิ้นเชิง

³⁶ Law on the Promotion of Foreign Investment (2547).

การระบายตะกอนที่ทับถมกันเป็นเวลานานออกมาจากด้านเหนือเขื่อน ในปริมาณมากในอัตรา 500 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เป็นเวลา 6 ชั่วโมงต่อวัน (หรือ 140 - 700 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ในเวลากลางคืน) จะเป็นการทำลาย ออกซิเจนในแม่น้ำโขงด้านท้ายเขื่อนและส่งผลกระทบต่อปลาในแม่น้ำโขงอย่าง รุนแรง³⁷

ถึงแม้ว่าเขื่อนจะออกแบบทางปลาผ่านและบันไดปลาโจน แต่เทคโนโลยี นี้ใช้ได้กับปลาเพียง 5-8 ชนิดเท่านั้น เช่น ปลาแซลมอน และปลาเทราท์ ซึ่งไม่ สอดคล้องกับลำน้ำในแม่น้ำโขงซึ่งมีปลาสำคัญทางเศรษฐกิจกว่า 50 ชนิด ที่ต้อง อพยพตามลำน้ำโขง การทำทางปลาผ่านอาจจะใช้ได้สำหรับเขื่อนที่สูงไม่มาก แต่ หากเขื่อนสูงถึง 50 เมตร ทางปลาผ่านต้องมีระยะทางอย่างน้อยถึง 1 กิโลเมตร และยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่า ทางปลาผ่านจะสามารถใช้งานได้จริง³⁸

ยังไม่มีการศึกษาผลกระทบข้ามพรมแดน ทั้งด้านเหนือเขื่อน และท้ายเขื่อน ไชยะบุรี ในเขตแดนของประเทศไทย กัมพูชาและเวียดนาม

แก่งหลวง บริเวณ
สันเขื่อนห้วยงาน
ซึ่งเป็นแก่งหิน
ขนาดใหญ่กว้างตัว
สลัดซับซ้อน
ถูกระเบิดออก
เพื่อก่อสร้างเขื่อน
ไชยะบุรี

³⁷ Study on the Impacts of Mainstream Hydropower on the Mekong River. <https://wle-mekong.cgiar.org/study-on-the-impacts-of-mainstream-hydropower-on-the-mekong-river/>

³⁸ Eric Baran. "Review of the Fish and Fisheries Aspects in the Feasibility Study and the Environmental Impact Assessment of the Proposed Xayaburi Dam on the Mekong Mainstream"

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กสม. มีมติยุติการตรวจสอบ เนื่องจากผู้ร้องได้ส่งเรื่องร้องเรียนไปยังศาลปกครอง และศาลปกครองมีคำสั่งรับเรื่องร้องเรียนเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2557 ในการประชุมครั้งที่ 38/2558 วันที่ 2 พฤศจิกายน 2558 (รายงานผลการพิจารณาที่ 1171/2558)

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

การที่รัฐบาลลาวเป็นเพียงประเทศเดียวที่ไม่ได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็นต่อโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนไซยะบุรี ตามกระบวนการ PNPCA ของคณะกรรมการการแม่น้ำโขงสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสูญเสียที่อยู่อาศัยและโอกาสในการประกอบอาชีพในภูมิสำเนา และกลุ่มภาคประชาสังคมในประเทศลาวได้แสดงความคิดเห็นใด ๆ ต่อการก่อสร้างโครงการเขื่อนไซยะบุรีเลย

ประเด็นช่องว่างของกฎหมายและความรับผิดชอบ

ช่องว่างของความรับผิดชอบในธนาคารที่ปล่อยกู้ที่อ้างว่าได้ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายแล้วโดยไม่ใส่ใจกับปัญหาที่เกิดจากข้อโหว่ของกฎหมาย ไม่ใส่ใจในการแสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ขาดกระบวนการประเมินความเสี่ยงที่สถาบันการเงินสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาประเมิน และจัดการความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของโครงการต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการปล่อยกู้ให้แก่โครงการขนาดใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ตามหลัก Equator Principles (ธนาคารพาณิชย์ทั้ง 6 แห่งที่ปล่อยกู้ ยังไม่ได้ลงนามรับหลักการดังกล่าวนี้)³⁹

การอาจมีส่วนได้เสียจากการถือหุ้นทางอ้อมผ่านกองทุนในบริษัทผู้พัฒนาโครงการของหน่วยงานภาครัฐและยังไม่มีกลไกตรวจสอบผลประโยชน์ทับซ้อน

39 สันเชื้อ สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชน โดย สฤณี อาชวานันทกุล, 18 เมษายน 2556 <http://thaipublica.org/2013/04/xayaburi-and-equator-2/>

ของหน่วยงานในกำกับ ดังเช่นกรณีการลงนามสัญญาซื้อขายไฟฟ้าระหว่างการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย(กฟผ.) กับ บจก. ไชยะบุรี พาวเวอร์ ซึ่ง กฟผ. มีสถานะเป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในสัญญา

การมีส่วนแบ่งรายได้จากการขายไฟฟ้าในบริษัทไชยะบุรีพาวเวอร์ ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยที่เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ใน บมจ. ผลิตไฟฟ้า (EGCO) ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใน บจก. ไชยะบุรี พาวเวอร์

การดำเนินการศึกษาผลกระทบที่ล่าช้าและการปิดบังข้อมูลของหน่วยงานที่รับผิดชอบ กรณีกรมทรัพยากรน้ำเพิกเฉยต่อข้อมูลในรายงานการศึกษาข้อมูลผลกระทบข้ามพรมแดนโดยสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission: MRC) ในรายงาน SEA ตุลาคม 2010 แสดงถึงการไม่ปกป้องประโยชน์สาธารณะตามหน้าที่และการดำเนินการศึกษาผลกระทบข้ามพรมแดนของกรมทรัพยากรน้ำ เพิ่งเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากที่มีการลงนามในสัญญาซื้อขายไฟฟ้าและเขื่อนไชยะบุรีได้เริ่มก่อสร้างไปถึง 2 ปีแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นยังใช้อำนาจในการรับรองสถานะของกระบวนการ PNPCA ต่อกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าสิ้นสุดลงแล้ว และการสร้างเขื่อนไชยะบุรีอยู่ในเขตอำนาจอธิปไตยของสปป.ลาว⁴⁰ โดยไม่นำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทยและกรมทรัพยากรน้ำยังทราบดีว่ากระบวนการ PNPCA⁴¹ ของเขื่อนไชยะบุรี ถึงแม้จะสิ้นสุดตามกรอบเวลาแต่ยังไม่สามารถหาข้อยุติในเชิงเนื้อหาได้ จนเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้กระทรวงพลังงาน ได้อนุมัติให้ กฟผ. สามารถลงนามในสัญญาซื้อขายไฟฟ้า

⁴⁰ หนังสือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทส 0630/2723, 26 ตุลาคม 2554

⁴¹ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2538 คณะกรรมการแม่น้ำโขง ได้วางแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขง ต้องเข้าสู่กระบวนการตามระเบียบปฏิบัติเรื่องการแจ้ง การปรึกษาหารือล่วงหน้า และข้อตกลง (Procedures for Notification, Prior Consultation and Agreement: PNPCA) โดยมีคณะกรรมการร่วมจาก 4 ประเทศสมาชิกร่วมทำหน้าที่พิจารณา ในกรอบระยะเวลา 6 เดือนและสามารถขยายระยะเวลาได้ การเห็นชอบของคณะกรรมการร่วมตามข้อบังคับที่ 27 ให้ถือว่า "มติของคณะกรรมการร่วมจะต้องเป็นการออกเสียงโดยเอกฉันท์" และหากเกิดปัญหาข้อขัดแย้ง ข้อพิพาท ที่คณะกรรมการร่วมไม่สามารถบรรลุมติร่วมกันได้ จะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการแม่น้ำโขงในการดำเนินการพยายามในการแก้ไขปัญหาในขั้นต้น หรือนำเสนอต่อให้ระดับรัฐบาลเป็นการดำเนินการแก้ไขตามวิถีทางการทูตต่อไป ซึ่งได้ระบุไว้ในข้อบังคับที่ 34 และ 35 ของความตกลงว่าด้วยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาลุ่มน้ำโขงอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2538

ช่องว่างในการตีความทางกฎหมายของศาลปกครอง ที่มองว่าการลงนามซื้อขายไฟฟ้าไม่ใช่โครงการของรัฐ ที่จะต้องดำเนินการตามระเบียบ ซึ่งจะต้องมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หรือจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและที่สำคัญคือช่องว่างของอำนาจในการพิจารณาดี เนื่องจากกรณีโครงการเขื่อนไซยะบุรี เป็นโครงการที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในประเทศไทย ศาลจึงเห็นว่า เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ และเป็นโครงการของภาคเอกชน โดยมีความเชื่อมต่อกับภาครัฐผ่านสัญญาซื้อขายไฟฟ้า ซึ่งถูกตีความว่าเป็นสัญญาที่หน่วยงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่ลงนามอยู่แล้ว

กลไกการตรวจสอบของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่เน้นหนักเฉพาะเรื่องการซื้อ-ขายหลักทรัพย์ ให้ความสำคัญโปร่งใส แต่กลไกการกำกับดูแลในส่วนอื่น ๆ มีลักษณะตั้งรับ ต้องรอให้ผู้ร้องเรียนและบทลงโทษหากเกิดความผิดขึ้นจริงก็ไม่รุนแรง

ปัญหาเชิงโครงสร้างขององค์กร คือการที่หัวหน้าคณะพิจารณา PNPCA มาจากตัวแทนในระดับปลัดกระทรวง (ของไทยคือ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นเพียงข้าราชการประจำ แต่กระบวนการ PNPCA ได้ให้อำนาจในการตัดสินใจต่อการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่บนแม่น้ำโขง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากในแม่น้ำโขงตอนล่าง ทั้งที่อำนาจความรับผิดชอบเหล่านี้ควรเป็นของฝ่ายบริหารระดับรัฐมนตรี เท่ากับว่าประเทศภาคีสมาชิกทั้ง 4 ประเทศให้การยอมรับการลอบหนาทอำนาจฝ่ายบริหารของตน

กระบวนการ PNPCA ได้กลายเป็นขั้นตอนสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลลาว ในการเดินหน้าโครงการเขื่อนไซยะบุรี โดยเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของ 3 ประเทศสมาชิก ที่ต้องการให้ขยายระยะเวลาการศึกษาออกไป (หลังจากที่กระบวนการ PNPCA ครบกำหนด 6 เดือน) ซึ่งเห็นได้จากข่าวประชาสัมพันธ์ของ สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแม่น้ำโขง ในวันที่ 19 เมษายน 2554⁴²

42 <http://www.mrcmekong.org/assets/Publications/Press-Release/Media-Release-Xayaburi-JCSS-19Apr11-Thai.pdf>

โครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ปากแบ่ง

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

บริษัทผลิตไฟฟ้าจำกัด (มหาชน) หรือเอ็กโก กรุ๊ป (EGCO) ถือหุ้น 30%⁴³ บริษัทก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2535 ตามนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจของรัฐบาลโดยเป็นบริษัทลูกของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) และจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2538

รูปแบบการลงทุน

เป็นการร่วมทุนของ 3 บริษัท คือ

1. บริษัทต้าถิง (China Datang Overseas Investment Co., Ltd.) ถือหุ้น 51% ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2549 ที่กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน ดำเนินธุรกิจด้านกิจการพลังงานในฐานะบริษัทย่อยของ China Datang Corporation จากสาธารณรัฐประชาชนจีน

43 ข่าวก้าวความเคลื่อนไหว จากเว็บไซต์บริษัท <http://www.egco.com/th/news-update/2017/เอ็กโก-กรุ๊ป-ประกาศทำไรต์ไทม์-1-ปี-2560-โตกว่า-2900-ล้านบาท>

2. บริษัทผลิตไฟฟ้าจำกัด (มหาชน) หรือเอ็กโก กรุ๊ป (EGCO)⁴⁴ ถือหุ้น 30%
3. การไฟฟ้าประเทศลาวร่วมถือหุ้น 19%

ทางการลาวได้เซ็นบันทึกความเข้าใจกับกลุ่มบริษัทต้าถังโอเวอร์ซีส์ อินเวสต์เมนต์ (Datang Overseas Investment) ในเดือนสิงหาคม 2550 เพื่อให้เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างโครงการปากแบงและเริ่มทำการศึกษาผลการสำรวจศึกษาเบื้องต้นได้รับอนุมัติจากรัฐบาลลาวในเดือนมกราคม 2557 มีอายุสัมปทาน 30 ปี รวมระยะเวลาของการก่อสร้างโครงการ

ลักษณะของโครงการ

โครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำปากแบงตั้งอยู่บนแม่น้ำโขง กิโลเมตรที่ 2188⁴⁵ ซึ่งจะก่อสร้างอยู่บนแม่น้ำโขงสายประธาน เมืองปากแบง ทางภาคเหนือของ สปป.ลาว โดยก่อสร้างลงไปทางใต้ของแก่งผาได อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ระยะห่างประมาณ 97 กิโลเมตร ประกอบด้วยเขื่อนคอนกรีตสูง 69 เมตร ยาว 894.5 เมตร⁴⁶ โรงไฟฟ้า ประตุ ระบายน้ำ ประตุเรือสัญจรแบบยกขึ้นลง ทำให้เรือขนาด 500 ตันแล่นผ่าน และทางปลาผ่านกว้างประมาณ 15 เมตร ยาวประมาณ 1,000 เมตร โดยระดับน้ำบริเวณเขื่อนจะมีความหลากหลายตั้งแต่ 16-27 เมตร ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงการไหลของน้ำในช่วงแต่ละฤดู ซึ่งโรงไฟฟ้าจะมีกำลังผลิต 912 เมกกะวัตต์ โดยอัตราการไหลของน้ำ 5,771.20 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที⁴⁷ การส่งออกไปไฟฟ้าขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละฤดูกาล กลุ่มบริษัท ต้าถังโอเวอร์ซีส์ อินเวสต์เมนต์ (Datang Overseas Investment) วางแผนเริ่มการก่อสร้าง ในปี 2560

44 ข่าวความเคลื่อนไหว จากเว็บไซต์บริษัท <http://www.egco.com/th/news-update/2017/เอ็กโก-กรุ๊ป-ประกาศทำไต่ถามาส-1-ปี-2560-โตกว่า-2900-ล้านบาท>

45 เอกสารสำหรับชุมชน <http://www.livingriversiam.org/4river-tran/4mk/pak-bang-dam.pdf>

46 รายงานการศึกษาคความเหมาะสมโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ เขื่อนปากแบง <http://www.tnmc-is.org/download/เอกสารจัดทำโดย-กรมทรัพยากร/>

47 tnmc-is.org/wp-content/uploads/2017/02/เอกสารประกอบการประชุมPNPCA09-02-16/3.2-เอกสารแนบแปลฯ.pdf

คาดว่าภายในปี 2565 จะสามารถทดลองเดินเครื่องปั่นไฟ 2 หน่วยแรก และ ปี 2566 จะสามารถเดินเครื่องได้ครบทั้ง 16 หน่วย ไฟฟ้าที่ผลิตได้ราว 90% จะส่งขายให้แก่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำนวนที่เหลือจะใช้ภายในประเทศลาว

ปัจจุบันโครงการเชื่อมปากแบงได้เข้าสู่กระบวนการแจ้งล่วงหน้าและปรึกษาหารือ (PNPCA) ตามข้อตกลงแม่น้ำโขง พ.ศ. 2538 โดยเริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม 2559 และกำหนดครบวาระ 6 เดือนในวันที่ 19 มิถุนายน 2560 ซึ่งกรมทรัพยากรน้ำในฐานะเลขานุการคณะกรรมการแม่น้ำโขงแห่งชาติไทยได้จัดเวทีให้ข้อมูลใน 3 จังหวัดรวม 4 ครั้ง

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

เมืองปากแบงเป็นเมืองท่องเที่ยวและอยู่กึ่งกลางของเส้นทางเดินเรือและใช้เป็นจุดแวะพักสำหรับเรือโดยสารเรือสินค้ากับเรือท่องเที่ยวจาก อ.เชียงของ จ.เชียงรายของไทยที่มุ่งลงไปยังเมืองหลวงพระบาง⁴⁸ ชาวบ้านในเมืองปากแบงมีรายได้จากการท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังประกอบอาชีพประมงและทำการเกษตร

ในฝั่งของประเทศไทยนั้น ที่บ้านห้วยลึก จ.เชียงรายมีประชาชนอาศัยอยู่จำนวน 156 ครัวเรือน 650 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและทำเกษตรกรรม เนื่องจากระบบนิเวศบริเวณแม่น้ำโขงเอื้ออำนวยในการอยู่อาศัย มีความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์พืชและพันธุ์ปลา

นโยบายสนับสนุนของไทย

- แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทยพ.ศ. 2558 – 2579 (PDP2015)
- การลงนาม MOU ความร่วมมือในการพัฒนาโครงการผลิตพลังงานไฟฟ้าในประเทศลาว⁴⁹

นโยบายสนับสนุนของลาว

- ยุทธศาสตร์การเป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชีย (Battery of Asia)⁵⁰

48 <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9600000009044>

49 สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, ความร่วมมือด้านพลังงานระหว่างไทย-สปป.ลาว <http://www2.eppo.go.th/vrs/VRS48-02-ThaiLaos.html>

50 กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, ลาวเร่งเพิ่มศักยภาพไฟฟ้าพลังน้ำมุ่งส่งออก (29ตุลาคม2557). <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/613953>

- นโยบายแห่งชาติลาว เรื่องความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำ (National Policy – Environmental and Social Sustainability of the Hydropower Sector in Lao PDR)⁵¹

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน

- ทำลายแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของปลาอย่างสิ้นเชิงโดยเฉพาะพันธุ์ปลาที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์มากที่สุด
- ประชาชนในเขต สปป.ลาว อย่างน้อย 203 ครอบครัว จะต้องอพยพออกจากพื้นที่ เนื่องจากได้รับผลกระทบโดยตรงจากอ่างเก็บน้ำด้านเหนือเขื่อน⁵² และประชาชนที่อาศัยอยู่ท้ายน้ำในระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร ที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำโขง 3-6 เมตรในรอบวัน มีจำนวนมากถึง 8,166 คน จาก 20 หมู่บ้าน⁵³ ส่งผลให้ประชาชนในเขต สปป.ลาว ไม่มีส่วนร่วมใด ๆ ในกระบวนการตัดสินใจ หรือให้ความเห็นใด ๆ ต่อโครงการเขื่อนปากแบง
- ระบบนิเวศที่มีความหลากหลายและซับซ้อนจะถูกทำลายทั้งเกาะแก่งคกหรือหาดทรายจำนวนมากระหว่างเมืองปากแบงถึงเชียงของจะจมอยู่ใต้น้ำตะกอนดินทรายที่เป็นธาตุอาหารสำคัญของแม่น้ำโขงตอนล่างจะถูกกัก ไม่ันรวบรวมถึงการปิดกั้น

วิถีชีวิตการร่อนทองของชาวบ้านริมโขง
บริเวณห้วงงานเขื่อนปากแบง

⁵¹ National Policy – Environmental and Social Sustainability of the Hydropower Sector in Lao PDR by Science Technology and Environment Agency, Lao Environment and Social Project

⁵² Pak Bank Hydropower Project, Social Impact Assessment, September 2015. หน้า 5-1 <http://www.tnmc-is.org/download/13-social-impact-assessment/>

⁵³ Pak Bank Hydropower Project, Social Impact Assessment, September 2015. หน้า 5-10, 5-11

เส้นทางเดินเรือท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างเมืองห้วยทราย-หลวงพระบางที่ชาวบ้านมีรายได้หลักจากนักท่องเที่ยวกว่าล้านคนต่อปี หรือการเคลื่อนย้ายอพยพแรงงานจากลาวเข้ามายังประเทศไทยเนื่องจากสูญเสียวิถีชีวิตดั้งเดิม

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อยู่ในระหว่างการตรวจสอบของกสม. (ผู้ร้องได้ยื่นเรื่องร้องเรียนเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2559)

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

- ชาวบ้านจากฝั่งลาวประมาณ 6,700 คน ใน 25 หมู่บ้าน จะต้องอพยพออกจากพื้นที่ เนื่องจากได้รับผลกระทบโดยตรงจากเขื่อน⁵⁴
- ตลอดกระบวนการชี้แจงและปรึกษาหารือ⁵⁵ ประเด็นข้อห่วงกังวลต่าง ๆ ของภาคประชาชนคือการต้องการข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่กลับไม่มีหน่วยงานใดเผยแพร่หรือดำเนินการให้ข้อมูลประกอบ และการจัดการรับฟังความคิดเห็นในแต่ละครั้งก็ไม่ครอบคลุมพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงที่ได้รับความเดือดร้อนจากโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำปากแบง โดยจัดขึ้นเพียง 3 จังหวัดจาก 8 จังหวัดที่ติดริมโขงเท่านั้น
- เอกสาร Prior Consultation Process for the Pak Beng Hydropower Project ที่โครงการจัดทำขึ้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2560 มีข้อมูลการศึกษาไม่เพียงพอเนื่องจากการศึกษาผลกระทบของเขื่อนต่อพันธุ์ปลาและการประมงมีการเก็บข้อมูลเพียง 6 พื้นที่โดยรอบโครงการเท่านั้นทางปลาผ่านไม่มีความชัดเจนไม่มีข้อมูลพันธุ์ปลาที่ชัดเจน และการศึกษาผลกระทบทางด้านสังคมมีการศึกษาเพียงระยะ 5 กิโลเมตรเท่านั้น ไม่กล่าวถึงผลกระทบต่อนานที่่จะเกิดกับกลุ่มชาวประมงอาชีพที่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เหนือเขื่อน โดยเฉพาะในส่วนของประเทศไทยตั้งแต่พื้นที่แก่งผาได้อำเภอเวียงแก่น จนถึงบ้านปากอิง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ประกอบกับไม่ได้นำข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาไว้แล้วของคณะกรรมการสิทธิการลุ่มแม่น้ำโขง

⁵⁴ NGOs Demand Halt to Pak Beng Dam in Laos. <http://www.rfa.org/english/news/laos/dam-06222017164057.html>

⁵⁵ การดำเนินการให้ข้อมูลโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนปากแบง สปป. ลาวตามระเบียบปฏิบัติของคณะกรรมการแม่น้ำโขง เรื่อง การแจ้ง การปรึกษาหารือล่วงหน้าและข้อตกลงครั้งที่ 4. <http://www.tnmc-is.org/wp-content/uploads/2017/05/1.สรุปกระบวนการ-PNPCA.pdf>

มาใช้ประกอบการศึกษาในส่วนมาตรการบรรเทาผลกระทบขาดข้อมูลสนับสนุน⁵⁶

ประเด็นช่องว่างของกฎหมายและความรับผิดชอบ

- ช่องว่างของการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน ที่ไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย รวมถึงการเลือกใช้อำนาจการศึกษาที่ไม่ตรงตามสภาพเป็นจริงเพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการดำเนินโครงการโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น⁵⁷

- การใช้ช่องว่างของกระบวนการ PNPCA ในการรับรองการอนุมัติโครงการ โดยไม่ได้ตั้งอยู่บนข้อตกลง เนื่องจากกระบวนการ PNPCA ของกรณีนี้ในแต่ละครั้ง ล้วนไม่ได้จัดทำอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบ แสดงเจตนาละเลยในการรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้านในพื้นที่จริงและแสดงถึงความพยายามในการปิดบังข้อมูลโครงการ

- ช่องว่างของผลประโยชน์ทับซ้อนจากการที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาการรับซื้อไฟฟ้าจากต่างประเทศตามรายชื่ออนุกรมการมีตำแหน่งซ้ำซ้อนกับกรรมการในบริษัท EGCO หมายความว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่พิจารณา รับซื้อไฟฟ้านั้นมีตำแหน่งผู้บริหารในบริษัทพลังงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตไฟฟ้าให้แก่ กฟผ. เสียเอง⁵⁸

⁵⁶ Summary of the 2nd draft Technical Review Report of PakBeng Hydropower Project. <http://www.mrcmekong.org/assets/Consultations/PakBengHydropowerProject/2nd-RSF-ppt-presentations/Summary-of-2nd-Draft-TRR-290417.pdf>

⁵⁷ จดหมายแจ้ง ตอบ ประเด็นข้อห่วงกังวลเบื้องต้น ก่อนเริ่มกระบวนการ PNPCA ของไทย เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2559 (ฉบับแปลไทย). <http://www.tnmc-is.org/download/จดหมายแจ้ง-ตอบ-ประเด็นข้อ>

⁵⁸ สรุปเนื้อหา - ชาวบ้านเข้าฟังการชี้แจงข้อมูลจากหน่วยงาน กรณีเขื่อนปากแบงในแม่น้ำโขง และเขื่อนบนแม่น้ำสาละวิน ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อ วันที่ 22 กรกฎาคม 2559 <http://www.terraper.org/web/th/node/1805>

- การไร้มาตรการกำกับดูแลที่เป็นรูปธรรมของคณะกรรมการแม่น้ำโขง (MRC) ไม่มีมาตรการเฝ้าระวังและรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในประเทศสมาชิก และการดำเนินการอันไร้ประสิทธิภาพในการศึกษาวิจัย จากกรณีกรมทรัพยากรน้ำกล่าวในที่ประชุมชี้แจงที่ กสม. ว่า MRC ได้ว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศด้วยงบประมาณราว 8 ล้านเหรียญเพื่อทำการวิจัยศึกษาข้อมูลผลกระทบแม่น้ำโขงแต่ผลปรากฏว่าเวลาผ่านไปนับแต่วันเริ่มศึกษาจนถึงวันที่ชี้แจงประมาณ 4 ปี การศึกษาดังกล่าวก็ยังไม่คืบหน้าแต่อย่างใด)

ปลากดที่ชาวประมงจับได้
บริเวณอำเภอเวียงแก่น
จ.เชียงราย
พันธุ์ปลาหลากหลายชนิด
ในแม่น้ำโขงเป็นแหล่ง
โปรตีนคุณภาพ
ที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คน
และเป็นตัวชี้วัดสำคัญ
ถึงความอุดมสมบูรณ์
ของลำน้ำโขง

โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน หงสาลีกไนต์ เมืองหงสา แขวงไชยบุรี

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

1. บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) ก่อตั้งเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2543 ด้วยทุนจดทะเบียน 14,500 ล้านบาท และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ถือหุ้นส่วนใหญ่ ร้อยละ 45 ปัจจุบัน บริษัทฯ มีสถานะเป็นบริษัทมหาชน และจดทะเบียนซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้สัญลักษณ์ “RATCH” ในการซื้อขายหลักทรัพย์⁵⁹

2. บริษัทบ้านปู พาวเวอร์ จำกัด (มหาชน) ประกอบธุรกิจโดยการถือหุ้นในบริษัทอื่น (Holding Company) ที่ประกอบธุรกิจหลักด้านการผลิตและจำหน่ายไฟฟ้า และธุรกิจที่เกี่ยวข้อง มีบริษัท บ้านปู จำกัด (มหาชน) ถือหุ้นอยู่ 78.71%

⁵⁹ โครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ วันที่ 6 มีนาคม 2560, <http://investor-th.ratch.co.th/shareholdings.html#>

3. บริษัท ไฟฟ้า หงสา จำกัด⁶⁰ เริ่มต้นจากบริษัท บ้านปู เพาเวอร์ จำกัด (บริษัท ย่อยของบ้านปู) ได้ลงนามในสัญญาผู้ถือหุ้นกับบริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) (โดยถือผ่านบริษัท อาร์เอช อินเตอร์เนชั่นแนล (สิงคโปร์) คอร์ปอเรชั่น จำกัด) และบริษัท Lao Holding State Enterprise (LHSE) ซึ่งเป็นวิสาหกิจของรัฐบาล สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เพื่อร่วมจัดตั้งบริษัทไฟฟ้าหงสา และบริษัท ภูไฟมายนิ่ง จำกัด (Phu Fai Mining Company Limited (PFMC))

รูปแบบการลงทุน

เป็นการลงทุนเพื่อทำเหมืองถ่านหินลิกไนต์และโรงไฟฟ้าพลังงาน ความร้อนจากเชื้อเพลิงลิกไนต์ในการผลิตกระแสไฟฟ้า โดยได้รับการสนับสนุน เงินกู้จากธนาคารพาณิชย์ของไทยทั้งภาครัฐและเอกชน ที่นำโดยธนาคารรัฐ 2 แห่ง คือ ธนาคารกรุงไทยและธนาคารออมสิน และธนาคารเอกชนอื่นๆ รวม ทั้งหมด 9 แห่งคือ ธนาคารไทยพาณิชย์, ธนาคารกรุงเทพ, ธนาคารกสิกรไทย, ธนาคารธนชาติ, ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, ธนาคารทหารไทย, ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า และมี Lao Holding State Enterprise (LHSE)⁶¹ เป็นรัฐวิสาหกิจ ไฟฟ้าของสปป.ลาว ซึ่งได้ทุนมาจาก International Development Association (IDA), Asian Development Bank (ADB), European Investment Bank (EIB) และ Agent Français pour Développements (AFD) and GOL.มาร่วมถือหุ้น ด้วย โดยรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าลาว (LHSE) ถือหุ้นใน EDL - Generation Public Company ในสัดส่วนร้อยละ 75 ซึ่ง EDL - Generation Public Company ถือหุ้น ผ่านบริษัทราช-ลาว เซอร์วิส จำกัดและบริษัทอาร์เอช อินเตอร์ เนชั่นแนล (สิงคโปร์) คอร์ปอเรชั่น จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทลูกของราชบุรีโฮลดิ้งอีกทอดหนึ่ง

⁶⁰ Shareholder and Board of Directors. <http://www.hongsapower.com/index.php?model=cms&view=item&layout=page&id=12>

⁶¹ ข้อมูลแหล่งทุนของรัฐวิสาหกิจไฟฟ้า สปป.ลาว, <http://www.laoholding.com/sources.html>

ลักษณะของโครงการ

โครงการหงสาลิกลงไนต์เป็นโครงการที่ประกอบด้วยโครงการเหมืองถ่านหินลิกลงไนต์ และโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจากเชื้อเพลิงลิกลงไนต์ในการผลิตกระแสไฟฟ้า ตั้งอยู่ที่เมืองหงสา ของแขวงไซยะบุรี ในประเทศลาว ห่างจากใจกลางเมืองหงสาประมาณ 10 กิโลเมตร และห่างจากชายแดนไทย ที่จังหวัดน่านประมาณ 30 กิโลเมตร มีพื้นที่เหมืองประมาณ 76.2 ตารางกิโลเมตร โดยโรงไฟฟ้าหงสาเป็นโรงไฟฟ้าประเภทใช้ความร้อนผลิตไฟฟ้าโดยการเผาไหม้ถ่านหินเพื่อหมุนเครื่องกำเนิดไฟฟ้ากังหันไอน้ำ ซึ่งตั้งอยู่ติดกับทะเลสาบคือเขื่อนน้ำแก่นและเขื่อนน้ำเล็กลงจึงถูกสูบน้ำมาใช้ในกระบวนการผลิตของโรงไฟฟ้า⁶²

ส่วนโรงไฟฟ้าหงสาผลิตไฟฟ้าจากการเผาถ่านหินลิกลงไนต์ซึ่งเป็นถ่านหินประเภทที่ให้ความร้อนต่ำ โครงการหงสาลิกลงไนต์เกิดขึ้นตามแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2551-2564 (PDP 2007) มีกำลังการผลิตติดตั้งรวม 1,878 เมกะวัตต์ โดยบริษัทหงสาพาวเวอร์ (HPC) ลงนามสัญญาซื้อขายไฟฟ้ากับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) จำนวน 1,743 เมกะวัตต์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2553 และต่อมาคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติโครงการระบบส่ง เพื่อรับซื้อไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าหงสาลิกลงไนต์ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2553

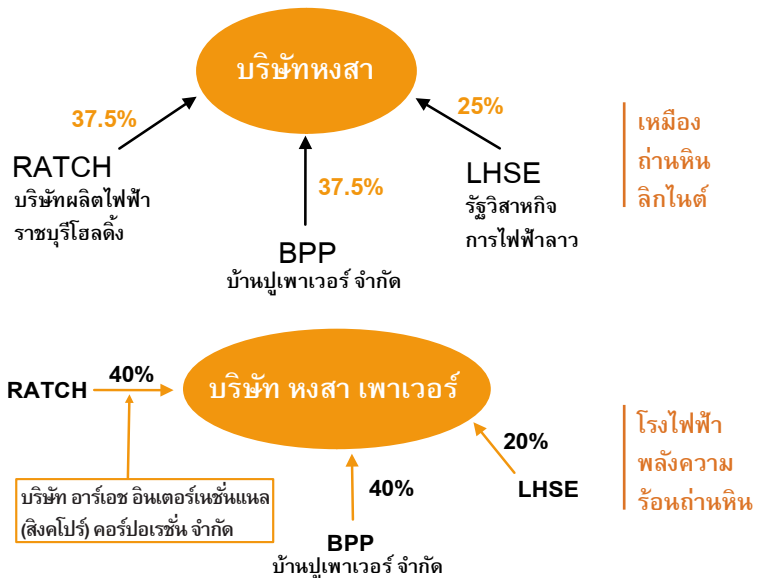
โครงการแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนเหมืองถ่านหินลิกลงไนต์ ดำเนินการโดยบริษัทหงสา ซึ่งแต่เดิมลงนามสัญญาโดยบริษัทไฟฟ้ามายิ่ง จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทย่อยของบริษัทราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด ทำสัญญากับรัฐบาลลาวเพื่อการสัมปทานเหมืองถ่านหินและหินปูน เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2552 และได้โอนสิทธิให้บริษัทหงสาในวันเดียวกัน โดยมีบริษัทลาวโฮลดิ้งสเตทเอนเตอร์ไพรส์ (LHSE) ถือหุ้น 25%, บริษัทบ้านปูพาวเวอร์ จำกัด (BPP) ถือหุ้น 37.5% และบริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง (RATCH) ถือหุ้น 37.5% โดยผู้ได้รับสัมปทานการขุดเจาะขนดินคือ บริษัท อิตาเลียนไทย หงสา จำกัด (บริษัทลูกของบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวล็อบเมนต์ จำกัด (มหาชน) (ITD)) ได้ลงนามในสัญญาจ้างเหมาขุด-ขนดิน เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2555

⁶² ลักษณะการประกอบธุรกิจ - Banpu Public Company Limited. https://www.banpu.co.th/backoffice/upload/inv_news_176_8ad2a82c81963e1bf8cc1e1dd757c81c.pdf

ส่วนโรงไฟฟ้าพลังความร้อนถ่านหิน⁶³ เป็นโรงไฟฟ้าลิกไนต์แห่งแรกที่ใหญ่ที่สุดในลาว พร้อมเครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาด 626 เมกะวัตต์ จำนวน 3 เครื่องผู้ถือหุ้นประกอบด้วย บริษัทลาวโฮลดิ้งสเตทเอนเตอร์ไพรส์ (LHSE) ถือหุ้น 20%, บริษัทบ้านปูเพาเวอร์ จำกัด (BPP) และบริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง (RATCH) ถือหุ้น 40% ซึ่งโครงการได้จ้างบริษัทที่มกรุปเป็นผู้ออกแบบระบบน้ำดิบสำหรับโรงไฟฟ้าหงสา และเป็นที่ปรึกษาด้านการวางแผนจัดการสิ่งแวดล้อมและการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน ตั้งแต่ปี 2550

รายละเอียดส่วนระบบโครงข่ายไฟฟ้า⁶⁴ เป็นระบบโครงข่ายไฟฟ้า 500 กิโลโวลต์ ชายแดน (บริเวณจังหวัดน่าน) – น่าน 2 และระบบโครงข่ายไฟฟ้า 500 กิโลโวลต์ น่าน 2 – แม่เมาะ 3 ระยะทางประมาณ 237.5 กิโลเมตร ผ่านท้องที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ และจังหวัดลำปาง โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้จ้างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้ทำการศึกษาและทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) ในส่วนที่พาดผ่านพื้นที่ป่าคุณภาพลุ่มน้ำ 1 ปี

⁶³ เว็บไซต์การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. https://www.egat.co.th/index.php?option=com_content&view=article&id=546:egatnews-20140401-01&catid=30&Itemid=112

⁶⁴ รายงานที่ 1100/2558 เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ในพื้นที่จังหวัดน่านเพื่อรับซื้อไฟฟ้าจากโครงการเหมืองและโรงไฟฟ้าพลังความร้อนถ่านหินลิกไนต์สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

พื้นที่เหมืองประมาณ 76.2 ตารางกิโลเมตร พื้นที่บริเวณเหมืองมีลักษณะเป็นป่า มีชุมชนที่จะต้องโยกย้าย จำนวน 6 หมู่บ้าน จำนวน 400 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ⁶⁵

นโยบายสนับสนุนของไทย

แผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2551-2564 (PDP 2007)

นโยบายสนับสนุนของลาว

ยุทธศาสตร์การเจริญเติบโตและจัดความยากจนแห่งชาติ (National Growth and Poverty Eradication Strategy: NGPES)⁶⁶

ยุทธศาสตร์การเป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชีย (Battery of Asia)⁶⁷

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน

การก่อสร้างโรงไฟฟ้าและเหมืองถ่านหินส่งผลกระทบต่อชาวบ้านกว่า 450 หลังคาเรือนที่ขณะดำเนินการก่อสร้างไม่ได้รับทราบข้อมูลใดๆ และองค์กรพัฒนาเอกชนก็ไม่สามารถเข้าไปทำงานได้โดยง่ายจากการปิดกั้นของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น⁶⁸ และผลกระทบจากมลพิษทางอากาศจากโรงงานที่ปล่อยโลหะหนักเข้าสู่แหล่งน้ำในพื้นที่ชุมชนที่ชาวบ้านใช้⁶⁹ และชาวบ้านกว่า 2,000 คนต้องอพยพย้ายไปยังหมู่บ้านที่สร้างขึ้นใหม่ของบริษัท Hongsa Power Company Limited เพื่อรองรับผู้อพยพจากห่างจากตัวเมืองหงสา 8 กิโลเมตร ห่างจากโรงไฟฟ้า 12 กิโลเมตร⁷⁰

⁶⁵ http://www.greenpeace.org/seasia/th/campaigns/climate-and-energy/coal/true-cost-of-coal/coal-map/coal_lao/

⁶⁶ National Growth and Poverty Eradication Strategy. http://www.la.undp.org/content/lao_pdr/en/home/library/poverty/NGPES.html

⁶⁷ กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, ลาวเร่งเพิ่มศักยภาพไฟฟ้าพลังน้ำมุ่งส่งออก (29ตุลาคม2557). <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/613953>

⁶⁸ NGOs Barred From Meeting Villagers Relocated for Lao Power Plant. <http://www.rfa.org/english/news/laos/hongsa-05072013175450.html>

⁶⁹ <http://www.earthrightsalumini.org/content/hongsa-lignite-mine>

⁷⁰ Vientiane Times, 13 ตุลาคม 2555. Xayaboury villagers relocate to make way for 1,878MW power plant. <https://wle-mekong.cgjar.org/xayaboury-villagers-relocate-to-make-way-for-1878mw-power-plant/>

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กสม. มีมติยุติการตรวจสอบเนื่องจากผู้ร้องได้ส่งเรื่องร้องเรียนไปยังศาลปกครองและศาลได้รับเรื่องไว้พิจารณาอย่างไรก็ตามกสม. ได้มีมติให้ส่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาลในการประชุม ครั้งที่ 33/2558 วันที่ 26 ตุลาคม 2558 (รายงานผลการตรวจสอบที่1100/2558)

ต่อมาคณะรัฐมนตรี มีมติเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2559⁷¹ รายงานผลการพิจารณาคำร้องเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายเรื่องสิทธิชุมชนกรณีโครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูงในพื้นที่จังหวัดน่านเพื่อรับซื้อไฟฟ้าจากโครงการเหมืองและโรงไฟฟ้าพลังความร้อนหงสาลีกไนต์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว)

โดยสรุปดังนี้

- รับทราบรายงานผลการพิจารณาคำร้องโดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพิจารณาทบทวนแผนการพัฒนาพลังงานของชาติการดำเนินการตามแผนการพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกร้อยละ25ใน10ปี (พ.ศ. 2555-2564) และแผนอนุรักษ์พลังงาน 20 ปี (พ.ศ. 2554-2573) ที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่โครงการรวมทั้งการจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน
- มอบหมายให้กระทรวงพลังงานเป็นหน่วยงานหลักรับไปพิจารณาร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและกระทรวงพาณิชย์เพื่อพิจารณาศึกษาแนวทางและความเหมาะสมของข้อเสนอแนะดังกล่าว

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

ประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในฝั่งประเทศลาว คือ การดำเนินโครงการในช่วงต้นของการเตรียมโครงการ คือการไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบในอำเภอหงสา แขวงไชยบุรี สปป. ลาว

⁷¹ มติคณะรัฐมนตรี. http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99317530

ไม่มีการชี้แจงข้อมูลที่ครบถ้วนชัดเจน⁷² รวมทั้งเงินชดเชยที่รัฐสัญญาว่าจะให้ก็ดำเนินการล่าช้า⁷³

- ประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในฝั่งประเทศไทยจากกรณีสายส่งคือ กระบวนการชี้แจงข้อมูลตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2551 ปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่เคยรับรู้ข้อมูลโครงการสายส่งไฟฟ้าใดๆ มาก่อน อีกทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงยังไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเวที ดังนั้นจึงมีเพียงเจ้าหน้าที่และผู้นำท้องถิ่นเท่านั้นที่ได้เข้าร่วม จึงขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้นในต้นปี พ.ศ.2552 กฟผ. ยังไม่แจ้งให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับการทำ EIA ไม่สำรวจศึกษาให้รอบด้านครอบคลุมทุกพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อแล้วเสร็จ กฟผ. ไม่เปิดเผยรายงาน EIA ให้ประชาชนรับทราบ⁷⁴ ทั้งยังบุกรุกเข้ามาในพื้นที่บ้านเรือนประชาชนเพื่อปักหมุดกำหนดเขตระบบโครงสร้างสายส่งไฟฟ้าโดยไม่แจ้งให้เจ้าของที่ดินทราบแต่อย่างใด⁷⁵

- สายส่งไฟฟ้าและตัวเสามีการผ่านเข้าไปในพื้นที่สาธารณประโยชน์ 2 แปลงคือ ห้วยต้นผึ่ง และ คำโขง ซึ่งเป็นป่าชุมชนและชาวบ้านใช้ในการทำเกษตรร่วมกัน โดยมีการขึ้นทะเบียนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) ไว้อย่างถูกต้อง แต่ กฟผ. ไม่ได้ทำการขออนุญาตตามกฎหมายที่ดินแต่อย่างใด แต่กลับเข้าไปโค่นต้นไม้ใหญ่ปรับไถที่ดิน สร้างความเสียหายแก่พื้นที่ของประชาชนตามแนวที่สายส่งไฟฟ้าแรงสูงพาดผ่าน ประชาชนในที่ดินบริเวณนั้นจึงถูกรอนสิทธิจากโครงการทำให้ต้องรื้อถอนบ้านเรือน ไม่สามารถใช้ที่ดินทำกินได้ตามปกติและไม่สามารถปลูกอาคารบ้านเรือนและต้นไม้ใหญ่ได้ตลอดไป ยกเว้นพืชล้มลุกที่ได้รับอนุญาต⁷⁶

⁷² <http://www.rfa.org/english/news/laos/hongsa-05072013175450.html>

⁷³ <http://www.earthrightsalumni.org/content/hongsa-lignite-mine>

⁷⁴ <http://www.tcjthai.com/news/2013/04/archived/2371>

⁷⁵ <http://www.manager.co.th/local/viewnews.aspx?NewsID=9580000110499>

⁷⁶ รายงานที่ 1100/2558 เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อรับซื้อไฟฟ้าจากโครงการเหมืองและโรงไฟฟ้าพลังความร้อนหงสาหลักในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

- การไฟฟ้ามีสิทธิที่จะปักเสาไฟฟ้า ตัดต้นไม้ ในที่ดินของประชาชนภายหลัง จากที่แจ้งให้ประชาชนทราบ โดยกฟผ. มิได้ซื้อที่ดินจากประชาชน แต่จะจ่ายเงินให้ เจ้าของที่ดินจำนวนหนึ่งเป็นค่าทดแทน โดยทั่วไปต่ำกว่าราคาประเมิน และพื้นที่ทำ นาได้รับค่าทดแทนต่ำ โดยอาศัยพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 ที่ให้ กฟผ. ดำเนินการได้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม สำหรับประชาชนที่ไม่ พึงพอใจกับเงินค่าทดแทนที่ กฟผ. อาจส่งมอบให้เจ้าของที่ดินโดยตรง หรือผากธนาคาร ออมสินไว้ให้เจ้าของที่ดินก็ถือว่า กฟผ. ได้จ่ายเงินไปแล้ว แม้เจ้าของที่ดินจะไม่ยินยติรับ เงินก็ตาม และหลังจากถูกรอนสิทธิแล้ว ถึงแม้โฉนดที่ดินจะยังคงเป็นของเจ้าของที่ดิน อยู่ แต่ กฟผ. ได้ห้ามมิให้ปลูกโรงเรือนและต้นไม้ยืนต้นในเขตเดินสายไฟฟ้านั้น⁷⁷

ประเด็นช่องว่างของกฎหมายและความรับผิดชอบ

- กระบวนการชี้แจงข้อมูลที่กลายเป็นขั้นตอนสร้างความชอบธรรมให้เกิด โครงการ เนื่องจากโครงการสามารถอ้างได้เสมอว่าได้จัดครบตามกำหนดแล้ว โดยผู้ ที่เข้าร่วมเวทีสามารถเป็นชาวบ้านจากพื้นที่อื่นๆ ที่ไม่ได้รับผลกระทบ ในขณะที่ ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่เคยรับรู้ข้อมูลโครงการสายส่งไฟฟ้าใดๆ มาก่อน อีกทั้ง ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงยังไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเวที ดังนั้นจึงมีเพียง เจ้าหน้าที่และผู้นำท้องถิ่นเท่านั้นที่ได้เข้าร่วม จึงขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างแท้จริง

- การใช้โอกาสจากการไม่มีกลไกข้อบังคับที่ลงโทษรุนแรงในกรณีที่หน่วย งานละเลยการสำรวจศึกษาและการเปิดเผยข้อมูลให้สาธารณชนทราบ ดังเช่นกรณี ที่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตไม่ยอมเปิดเผยรายงาน EIA ต่อประชาชน และรายงาน EIA ที่แล้ว เสร็จนั้นก็ไม่วางรอบคลุมในทุกพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

- การหลีกเลี่ยงหลักเกณฑ์และวิธีการที่ระเบียบกระทรวงมหาดไทย⁷⁸ ว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้ทบวงการเมืองใช้ที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ใน ราชการของ กฟผ.

⁷⁷พรบ. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มาตรา 28-35 ของ พ.ศ. 2511

⁷⁸ ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2541

กรณีศึกษา
โครงการลงทุนโดยตรง
ของไทยในเมียนมา

โครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำฮัตจี รัฐกะเหรี่ยง

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

1. บริษัท กฟผ. อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ตั้งแต่วันที่ 24 เมษายน 2553 (บริษัทลูกของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หรือ กฟผ.) โดยก่อนหน้านี้ กฟผ. เป็นผู้พัฒนาโครงการเอง⁷⁹

รูปแบบการลงทุน

- ระยะแรก: บมจ. กฟผ. จำกัด (มหาชน) ได้ลงนามในบันทึกความตกลง (Memorandum of Agreement: MoA) กับทางกรมไฟฟ้าพลังน้ำ กระทรวงพลังงาน ไฟฟ้าของรัฐบาลเมียนมา เพื่อร่วมพัฒนาโครงการเขื่อนสาละวินจำนวน 4 เขื่อน โดยตกลงจะผลักดันโครงการเขื่อนฮัตจี ซึ่งมีขนาด 1,200 เมกะวัตต์ (กำลังการผลิตในขณะนั้น) เป็นเขื่อนแรก ในวันที่ 9 ธันวาคม 2548

- ระยะที่สอง: บริษัท Sino-hydro Corporation Limited ซึ่งเป็นบริษัท รัฐวิสาหกิจของจีน เข้าร่วมพัฒนาโครงการ ทำให้เกิดการแบ่งสัดส่วนการลงทุนออกเป็นสามส่วน

⁷⁹ โครงการฟื้นฟูพื้นที่ในภูมิภาคแม่น้ำโขง, ลำดับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเขื่อนฮัตจี, 2553.

ดังนี้ กฟผ. ถือหุ้น 45% กรมไฟฟ้าพลังน้ำของพม่า 15% และบริษัท Sino Hydro 40% งบประมาณการลงทุนเบื้องต้นราว 1000 ล้านดอลลาร์⁸⁰

ระยะที่สาม: วันที่ 23 เมษายน 2553 มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการลงทุนและมีการลงนาม MoA ฉบับใหม่ และมีการตั้งบริษัท International Group of Entrepreneur Co, Ltd. (IGOEC) เข้ามาร่วมลงทุนเป็นรายที่ 4 ซึ่งได้มีการแบ่งสัดส่วนการลงทุน ดังนี้ กฟผ. อินเทอร์เน็ตเซลล์เนล จำกัด 36.5%, การไฟฟ้าพลังน้ำของพม่า 10%, ซิโนไฮโดรฯ 50.5% และ IGOEC 3% ตามลำดับ⁸¹ สัดส่วนดังกล่าวยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ลักษณะของโครงการ

โครงการเขื่อนฮัตจี เป็น 1 ใน 4 เขื่อน ของแผนพลังงานไฟฟ้าโครงการเขื่อนสาละวินที่ทางรัฐบาลไทยมีแผนจะก่อสร้าง โดยอีก 3 เขื่อน คือ เขื่อนท่าช้าง/มายตง, เขื่อนตากวินและเขื่อนเวย์จี

โครงการเขื่อนฮัตจี เป็นเขื่อนแบบ run-off-river กันแม่น้ำสาละวินบริเวณเมืองพะอั้น รัฐกะเหรี่ยง ห่างจากชายแดนไทยด้าน อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน ลงไปบริเวณท้ายน้ำของแม่น้ำสาละวิน ประมาณ 47 กิโลเมตร มีระดับเก็บกักปกติที่ 48 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งจะสามารถเก็บกักน้ำเหนือเขื่อนได้ประมาณ 500 ล้าน ลบ.เมตร ตัวเขื่อนมีความสูง 115 เมตร และกว้าง 1,127.20 เมตร มีกำลังการผลิตติดตั้ง ขนาด 1,360 เมกะวัตต์ ซึ่งสามารถผลิตไฟฟ้าเฉลี่ยต่อปีได้ 7,325 ล้านหน่วย โดยจะขายไฟฟ้าให้ไทยซึ่งรับซื้อโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เป็นจำนวน 1,190 เมกะวัตต์ ที่เหลือใช้ในประเทศเมียนมา โดยลำเลียงกระแสไฟฟ้าผ่านสายส่งกระแสไฟฟ้าจากเขื่อนฮัตจีมายังชายแดนไทยทางด้าน อ.ท่าสองยาง จ.ตาก มีระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร และจากจุดดังกล่าวเข้าสู่จังหวัดพิษณุโลก ณ สถานีไฟฟ้าแรงสูงพิษณุโลก 3 ในระยะทาง 300 กิโลเมตร โดยรวมแล้วโครงการเขื่อนฮัตจีมีมูลค่าการลงทุนเกือบ 1 แสนล้านบาท มีการคาดการณ์ว่าจะใช้เวลาก่อสร้าง 6 ปี 3 เดือน⁸²

⁸⁰ มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ, ย้อนรอยลำดับเหตุการณ์โครงการเขื่อนสาละวิน, 2550.

⁸¹ กฟผ. อินเทอร์เน็ตเซลล์เนล จำกัด, โครงการไฟฟ้าพลังน้ำฮัตจี, <http://www.egati.co.th/th-investment/hutgi.html>

⁸² โครงการฟื้นฟูพื้นที่ในภูมิภาคแม่น้ำโขง, สรุปโครงการเขื่อนฮัตจี, เมษายน 2553.

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

เขื่อนอัตจีจะตั้งอยู่บนแม่น้ำสาละวิน บริเวณชายแดนไทย – เมียนมา โดยเขื่อนและอ่างเก็บน้ำจะทำลายสิ่งแวดล้อมโดยรอบ ซึ่งมีความสำคัญและอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่งทั้งทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นพรรณไม้หายาก เช่น ไม้สัก ซึ่งจะเห็นได้จากผืนป่าสักในลุ่มน้ำสาละวินเป็นผืนป่าสักที่ใหญ่และต่อเนื่องกัน ต่างจากที่อื่น ๆ ที่เป็นป่าสักแบบย้อม ๆ ไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ป่าสาละวินยังถือได้ว่าเป็นภูมิพฤษณ์แบบอินโดเบอร์มา (Indo – Burmese Province) ทำให้ประกอบไปด้วยสังคมป่าไม้หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น สังคมป่าดิบเขา, ป่าดิบแล้ง, ป่าผสมผลัดใบ, ป่าเต็งรัง, ป่าผาหินและยอดเขาหินปูน, ป่าริมน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายทางชีวภาพของบรรดาสัตว์ป่าหายากอยู่เป็นจำนวนมากที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เช่น กวางผา, เสี่ยงผา, กระตัง, เสือโคร่ง, เสือดาว เป็นต้น โดยในพื้นที่ป่า ชาวบ้านจะใช้ประโยชน์โดยการเพาะปลูก เช่น ทำสวน ทำไร่ และเก็บของป่า⁸³

นอกจากระบบนิเวศบนบกแล้ว ระบบนิเวศในน้ำก็มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของผู้คนที่ยาศัยอยู่ในบริเวณนั้น โดยระบบนิเวศในน้ำนั้นมีความหลากหลายสูง โดยมีเกาะ แก่ง ดอน หาดทราย เป็นจำนวนมาก ระบบนิเวศย่อยเหล่านี้เป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งเพาะปลูก และแหล่งที่อยู่ของสัตว์น้ำนานาชนิด ชาวบ้านจะใช้พื้นที่ระบบนิเวศย่อย เช่น หาด หรือพื้นที่ริมตลิ่ง เป็นพื้นที่เพาะปลูก พืชผักสวนครัวหรือแม้กระทั่งทำเป็นแปลงนาข้าว หรือไปจนถึงทำสวน ส่วนในน้ำซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของปลาที่ถือเป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ที่สำคัญ ชาวบ้านจะทำการประมงขนาดเล็ก จับปลาเพื่อยังชีพและค้าขาย⁸⁴

นอกจากในส่วนของแม่น้ำสาละวินแล้ว พื้นที่บริเวณที่เป็นที่ตั้งของเขื่อนก็ยังมีส่วนที่เป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำสาละวินอย่างแม่น้ำเมยซึ่งเป็นแหล่งหาปลาและแหล่งวางไข่ของปลาในแม่น้ำสาละวิน

บริเวณโดยรอบที่ตั้งโครงการ เป็นที่ตั้งเขตพื้นที่ของชาวบ้านที่ส่วนใหญ่เป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ หรือ ชาวกะเหรี่ยง ทั้งในเขตไทยและเมียนมา ซึ่งมีวัฒนธรรม ภาษา และประวัติศาสตร์ของตนเอง

83 โครงการแม่น้ำเพื่อชีวิต, โครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า และศูนย์ข่าวสาละวิน, สาละวิน: สายน้ำสามแผ่นดิน, เชียงใหม่: วนิตาเพรส, 2551.

84 เรื่องเดียวกัน

จากการสำรวจขององค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ระบุว่าการสร้างเขื่อนฮัตจีจะส่งผลกระทบต่อ 41 หมู่บ้าน ซึ่งรวมทั้งฝั้งไทยและฝั้งพม่าซึ่งเป็นหมู่บ้านริมน้ำสาละวิน โดยแบ่งเป็นฝั้งตะวันออก 21 หมู่บ้าน และฝั้งตะวันตก 20 หมู่บ้าน⁸⁵

นโยบายสนับสนุนของไทย

- กรอบความร่วมมือระหว่างรัฐบาลโดยกระทรวงพลังงาน และรัฐบาลเมียนมา โดยกระทรวงไฟฟ้าเมียนมา
- แผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้า

นโยบายสนับสนุนของเมียนมา

- กรอบความร่วมมือระหว่างรัฐบาลโดยกระทรวงพลังงาน และรัฐบาลเมียนมา โดยกระทรวงไฟฟ้าเมียนมา

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน

โครงการเขื่อนฮัตจี อ่างเก็บน้ำ และสายส่งไฟฟ้าแรงสูง จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงทั้งในพื้นที่โครงการเอง พื้นที่โดยรอบทั้งฝั้งไทยและฝั้งเมียนมา รวมไปถึงพื้นที่ที่มีการพาดผ่านของสายไฟฟ้าแรงสูง ได้แก่ การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ พืช สัตว์ป่า สัตว์น้ำ นก การสูญเสียระบบนิเวศของแม่น้ำทั้งระบบ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงด้านธรณีวิทยา ความสูญเสียต่อระบบนิเวศวิทยาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อวิถีชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนชาวกะเหรี่ยงซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ในบริเวณพื้นที่โครงการฯ โดยมีจำนวนราว 41 หมู่บ้าน ทั้งที่อาศัยอยู่สองฝั้งแม่น้ำสาละวิน หรือลุ่มน้ำสาขาแล้วเท่านั้น ซึ่งได้แก่ การทำประมง การปลูกพืช ฤดูแล้งบนฝั้งแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำเมย หากยังชักนำให้เกิดการบุกรุกป่า การทำไม้ การล่าสัตว์ป่า ในพื้นที่ป่ารอบอ่างเก็บน้ำอีกด้วย นอกจากนี้เขื่อนฮัตจีจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาและการทำการประมงที่ปากแม่น้ำสาละวิน โดยเฉพาะในเมียนมา เขตเมืองเมะละแหม่ง เมืองเมะตะมะ และเมืองพะอ์อย่างรุนแรงอีกด้วย⁸⁶

85 โครงการฟื้นฟูนิเวศในภูมิภาคแม่น้ำโขง, สรุปโครงการเขื่อนฮัตจี, เมษายน 2553.

86 เรื่องเดียวกัน

การศึกษาของ กฟผ. ระบุว่า ผลกระทบในฝั่งเมียนมานั้นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมมีทั้งหมด 6 หมู่บ้านได้แก่ กะโลเตตะ ฉ่วยอูเว่จอบูลู ซาเส็ก ยุนมาทะ และ เบาะทารอ จำนวนทั้งสิ้น 110 ครัวเรือน⁸⁷

ทั้งนี้ผลกระทบในเขตไทย โอกาสที่ครัวเรือนจะได้รับผลกระทบเป็น 3 ระดับ คือครัวเรือนที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ พบว่า ที่บ้านท่าตาฝั่ง มี 2 ครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับปานกลาง และ 93 ครัวเรือนที่มีความเสี่ยงต่ำ ที่บ้านแม่สามแลบมีครัวเรือนที่มีความเสี่ยงสูง 1 ครัวเรือน มีครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับปานกลาง 48 ครัวเรือน ที่บ้านสบเมย มี 2 ครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับปานกลาง และ 85 ครัวเรือนที่มีความเสี่ยงในระดับต่ำ ดังนั้น ในสามหมู่บ้าน จะมีครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับสูงอยู่ 1 ครัวเรือน ครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับปานกลาง 52 ครัวเรือน และครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับต่ำอยู่ 293 ครัวเรือน⁸⁸

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีการพิจารณาหยิบยกเอาประเด็นสิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนสาละวิน (ซึ่งในที่นี้คือ โครงการเขื่อนฮัตจี) ขึ้นมาตรวจสอบ อาศัยอำนาจตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกรณีนี้ระบุเป็นคำร้องที่ 191/2549 ลงวันที่ 25 เมษายน 2549 โดยมอบหมายให้คณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำ ชายฝั่ง และแร่ เป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบ

โดยในรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคณะอนุกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำ ชายฝั่ง และแร่ ที่ 526/2550 มีความเห็นว่าการก่อสร้างโครงการเขื่อนฮัตจีส่งเสริมให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ความขัดแย้งระหว่างกองกำลังรัฐบาลพม่ากับกองกำลังกะเหรี่ยง (KNU) ซึ่งจะส่งผลให้มีการอพยพหนีภัยสงครามของผู้คนในบริเวณนั้น และโครงการเขื่อนฮัตจีจะส่งผลให้ที่ดินที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของผู้ที่ได้รับผลกระทบถูกน้ำท่วม

⁸⁷ เอกสารประกอบการประชุมการมีส่วนร่วมย่อย, โครงการการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมโครงการไฟฟ้าพลังน้ำฮัตจีบริเวณชายแดนไทย-พม่า(การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย)จัดเตรียมโดยศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ธันวาคม 2556

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน

นับเป็นการทำลายวิถีชีวิตของชุมชน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของแม่น้ำสาละวินที่เชื่อมโยงกับฝั่งไทยด้วย อีกทั้งทางคณะกรรมการฯ ยังมีข้อเสนอต่อรัฐบาลว่าให้ กฟผ. ระวังการก่อสร้างเขื่อนฮัตจีในแม่น้ำสาละวิน โดยให้เริ่มดำเนินการภายในระยะเวลา 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานนี้ จากนั้นทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีมติเห็นชอบตามความเห็นและมาตรการการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการสิทธิในทรัพยากรน้ำ ชายฝั่ง และแร่ ในคราวประชุมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ครั้งที่ 24/2550⁸⁹ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2550 และแจ้งมติไปยังรัฐบาลเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2552

การดำเนินการของรัฐบาล

ตามรายงานการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้ออกคำสั่งนายกรัฐมนตรีมี การแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 พิจารณารายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนฮัตจีในแม่น้ำสาละวิน

คณะกรรมการติดตามการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดย นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย เป็นประธานกรรมการ ได้มีคำสั่งที่ 4/2552 เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2552 แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาข้อมูลและเสนอความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในกรณีการก่อสร้างเขื่อนฮัตจี โดยมีหัวหน้าผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี นายระพีพันธุ์ สริวัฒน์ เป็นประธานอนุกรรมการ พร้อมด้วยผู้แทนภาครัฐและภาคประชาสังคมเป็นอนุกรรมการ ทำหน้าที่ศึกษาข้อมูลและเสนอความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนในโครงการดังกล่าว โดยทางคณะกรรมการฯ ได้เสนอแนวทางในการป้องกันแก้ไขปัญหาและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นโดยสรุป⁹⁰ คือ

89 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนในแม่น้ำสาละวิน, 2551.

90 คณะอนุกรรมการศึกษาข้อมูลและเสนอความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณี โครงการก่อสร้างเขื่อนฮัตจี ในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, รายงานความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนฮัตจี ในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2553.

1. ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน

ระดับนโยบาย: รัฐบาลควรแสวงหาความร่วมมือกับรัฐบาลเมียนมาในการจัดระเบียบการอพยพเคลื่อนย้ายประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ โดยไม่ใช้การผลักดัน

ระดับปฏิบัติ: กฟผ. ควรประสานงานกับกระทรวงพลังงานไฟฟ้าของเมียนมา เพื่อให้มีการระบุใน MOA ว่าการดำเนินโครงการจะมีการแก้ไขผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม มีหลักประกันการดูแลและระมัดระวังให้การอพยพเคลื่อนย้ายประชาชนโดยไม่ใช้การผลักดันซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งต้องกำหนดให้มีโครงการเพื่อพัฒนาประชาชนที่ได้รับผลกระทบให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี โดยควรระบุเนื้อหาเหล่านี้ลงในเอกสารที่มีการลงนามร่วมกันสามฝ่ายระหว่างผู้แทนพม่า กฟผ. อินเตอร์เนชันแนล และ บริษัท Sinohydro ด้วย

2. ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

แม้จะมีการจัดทำการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในฝั่งเมียนมาไปแล้ว แต่ก็ยังขาดความสมบูรณ์ในหลายประเด็น รวมทั้งผลกระทบต่อระบบนิเวศและการประมงบริเวณปากแม่น้ำสาละวิน อีกทั้งโครงการเขื่อนฮัตจียังมีผลกระทบต่อพื้นที่ฝั่งไทย โดยเฉพาะการประกอบอาชีพบริเวณริมตลิ่งและการประมงในลำน้ำสาละวินและลำน้ำสาขา ดังนั้นเพื่อความชัดเจนและสอดคล้องกับมาตรฐานกฎหมายไทย รัฐบาลควรกำหนดให้ กฟผ. ทำการศึกษาผลกระทบเพิ่มเติมในพื้นที่ฝั่งไทยที่อาจได้รับผลกระทบ รวมทั้งหาแนวทางป้องกันและลดผลกระทบ

3. ผลกระทบด้านสาธารณสุข

กฟผ. ควรศึกษาผลกระทบด้านสาธารณสุขในพื้นที่บริเวณชายแดนไทยเพิ่มเติม เนื่องจากหากมีการอพยพเคลื่อนย้ายประชาชนในพื้นที่ไปยังที่อยู่ใหม่ อาจมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ที่จะต้องมีการปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันโรค

4. ผลกระทบต่อแนวเขตแดน

การสร้างเขื่อนฮัตจีอาจส่งผลกระทบต่อแนวเขตแดนไทย – เมียนมา เนื่องจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำในแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำเมย

5. การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ

รัฐบาลควรให้หน่วยงานกลางจัดให้มีเวทีสาธารณะและการเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสรับทราบข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ถูกต้องในทุก ๆ ด้าน มีการชี้แจงข้อสงสัย และแนวทางแก้ไขปัญหารวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อความโปร่งใสของรัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเอง และถือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย

หลังจากที่ทางคณะกรรมการฯ มีรายงานความเห็นดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ได้มีการนำเสนอต่อคณะกรรมการฯ และได้มีการประชุมคณะกรรมการฯ ในวันที่ 16 ธันวาคม 2552 โดยมีที่ประชุมมีมติให้นำรายงานดังกล่าวเสนอต่อนายกรัฐมนตรี⁹¹

นายกรัฐมนตรี (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) เห็นชอบตามรายงานของคณะกรรมการติดตามการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2553 ดังนี้

- มอบหมายให้ กพผ. รับไปดำเนินการตามข้อเสนอของคณะกรรมการฯ ตามรายงานความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนอัสดี โดยเฉพาะในประเด็นการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ การจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่รับทราบข้อมูล และข้อเท็จจริงในทุก ๆ ประเด็น โดยให้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียร่วมกับภาคประชาชน รวมทั้งให้รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการฯ ทราบเป็นระยะด้วย

- ให้มีหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยงานดำเนินการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะในทุกๆ ด้าน อย่างเป็นกลางและตรงกับข้อเท็จจริง เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสรับทราบข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง โดยขอให้ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณาแนวทางการจัดตั้งหน่วยงานกลางต่อไป

- สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีจดหมายที่ นร 0402/7823 วันที่ 4 สิงหาคม 2553 เรื่อง สรุปผลการดำเนินการของคณะกรรมการติดตามการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนอัสดีในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ถึง ผู้ว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยมีใจความสำคัญว่า

91 คณะอนุกรรมการศึกษาข้อมูลและเสนอความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณี โครงการก่อสร้างเขื่อนอัสดี ในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, รายงานความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนอัสดี ในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2553.

“ให้ กพผ. ชะลอการดำเนินการก่อสร้างเขื่อนฮัตจีและรับนโยบายจากรัฐบาลก่อนการดำเนินการใด ๆ และให้ กพผ. ชี้แจงรายละเอียดบันทึกข้อตกลงการพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนฮัตจี (MOA) ฉบับใหม่ให้มีความชัดเจน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ทั้งนี้หากมีนโยบายให้ดำเนินโครงการต่อไปได้ ให้ทำการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการสร้างเขื่อน พร้อมทั้งเสนอมาตรการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบด้วย”⁹²

ต่อมาได้มีการดำเนินการตามมติคณะกรรมการฯ โดย กพผ. ว่าจ้างศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา ในช่วงปี 2556-2558 อย่างไรก็ตามกระบวนการศึกษาของ กพผ. มีการคัดค้านจากภาคประชาชนในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง เช่น

- การประชุมการมีส่วนร่วม เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2556 ที่ อ.แม่สะเรียง มีเครือข่ายชาวบ้านจากลุ่มน้ำสาละวิน จำนวน 200 คน ได้เดินทางมาคัดค้านโครงการและการจัดประชุม และได้ยื่นหนังสือต่อตัวแทน กพผ. เรียกร้องให้ล้มเลิกโครงการเขื่อนฮัตจี เนื่องจากจะสร้างผลกระทบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และ กพผ. ยังไม่ได้เปิดเผยข้อมูลโครงการฯ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์แก่ชุมชน ซึ่งที่ผ่านมาเป็นเพียงการแจกเอกสารเกี่ยวกับโครงการเท่านั้น⁹³

- การประชุม “ปัจฉิมนิเทศโครงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติมโครงการเขื่อนฮัตจี บริเวณชายแดนไทย – พม่า” ในวันที่ 18 ธันวาคม 2558 ณ หอประชุมโรงเรียนทองสวดีวิทยาการ อ. แม่สะเรียง จ. แม่ฮ่องสอน โดยเครือข่ายชุมชนจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำสาละวิน ได้เข้าร่วมประชุมเรียกร้องให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตรวจสอบและยุติบทบาทของศูนย์บริการวิชาการจนกว่าจะเกิด

⁹² สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, นร 04027823 เรื่อง สรุปผลการดำเนินการของคณะกรรมการติดตามการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนฮัตจีในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ถึง ผู้ว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 4 สิงหาคม 2553.

⁹³ ไทยรัฐออนไลน์, “ศึกษาสร้างเขื่อนฮัตจีไม่ครอบคลุม”, <https://www.thairath.co.th/content/551520>

ความสงบในเมียนมา ที่ประชาชนเจ้าของพื้นที่สามารถกลับคืนสู่ถิ่นฐานเดิมได้สามารถแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน เมื่อนั้นจึงจะสามารถเริ่มกระบวนการพิจารณาทางเลือกการจัดหาพลังงานอย่างรอบด้านและโปร่งใส

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

การส่งเสริมให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน

การดำเนินการสร้างเขื่อนอัตรจีเกิดขึ้นในพื้นที่ ที่ยังคงมีการสู้รบระหว่างกองกำลังภายใต้การควบคุมของรัฐบาลเมียนมากับกองกำลังกะเหรี่ยงเคเอ็นยู ซึ่งมีชุมชนกะเหรี่ยงรอบอ่างเก็บน้ำ ที่มีความเสี่ยงต่อการคุกคามโดยกองทัพเมียนมาอย่างน้อย 41 หมู่บ้าน ดังนั้นเพื่อให้โครงการนี้เกิดขึ้นจึงถือเป็นเงื่อนไขความจำเป็นที่จะผลักดันให้รัฐบาลเมียนมาต้องเข้ามาควบคุมพื้นที่ทั้งหมดอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะสร้างปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง และส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในการต้องแบกรับภาระผู้อพยพออกเป็นจำนวนมากซึ่งไม่สามารถกลับถิ่นฐานเดิมได้ จากที่ในปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ลี้ภัยในค่ายผู้พลัดถิ่นในจังหวัดตาก และจังหวัดแม่ฮ่องสอนรวมกันแล้วอย่างน้อย 134,240 คน (ตัวเลขเมื่อปี 2558) นอกจากนี้รายได้จากการขายไฟฟ้าให้แก่ประเทศไทย จะยิ่งเพิ่มขีดความสามารถทางการทหารของกองทัพเมียนมามากขึ้นในการเข้ารุกรานพื้นที่ของชาติพันธุ์ต่าง ๆ และจะทำให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้นตามมา⁹⁴

นอกจากนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้สรุปการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนกรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนอัตรจี เมื่อวันที่ 9 เดือนสิงหาคม 2550 มีความเห็นว่า พื้นที่โครงการเขื่อนอัตรจียังคงเป็นพื้นที่ในสถานการณ์ความขัดแย้งและมีการสู้รบระหว่างรัฐบาลเมียนมากับประชาชนกะเหรี่ยง (KNU) การสร้างเขื่อนอัตรจีย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนกะเหรี่ยง เพราะต้องอพยพหลบหนีการกวาดล้างเข้ามาสู่ประเทศไทย ดังนั้นการสร้างเขื่อนอัตรจีจึงเป็นการส่งเสริมให้มีการ

94 โครงการฟื้นฟูพื้นที่ในภูมิภาคแม่น้ำโขง. สรุปโครงการเขื่อนอัตรจี, เมษายน 2553.

ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนชาวกะเหรี่ยงในเมียนมา และประเทศไทยต้องแบกรับภาระในการดูแลผู้อพยพ ทั้งนี้ในท้ายที่สุดคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอว่าให้ทางรัฐบาลให้กฟผ. ระวังการก่อสร้างเขื่อนฮัตจี⁹⁵

ความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

จนถึงปัจจุบัน กฟผ. ยังไม่มีการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินการโครงการเขื่อนไฟฟ้าฮัตจี ได้แก่ บันทึกความตกลงกับการไฟฟ้าเมียนมาว่าด้วยการพัฒนา ความเป็นเจ้าของและการดำเนินการเขื่อนฮัตจี ระหว่าง บริษัท กฟผ. จำกัด (มหาชน) กับ กรมไฟฟ้าพลังน้ำของเมียนมา กระทรวงการไฟฟ้าของเมียนมา, บันทึกความเข้าใจการศึกษาและพัฒนาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำฮัตจี ระหว่าง กฟผ. กับบริษัท Sinohydro ของจีน, รายงานการศึกษาค่าความเหมาะสมและการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของเขื่อนฮัตจี, แผนที่ขอบเขตน้ำท่วมที่ชัดเจนของเขื่อนฮัตจี, มูลค่าการลงทุนที่แท้จริงของโครงการ ซึ่งที่ผ่านมา กฟผ. อ้างว่าเป็นข้อตกลงกับกรมไฟฟ้าพลังน้ำเมียนมา ที่ต้องรักษาข้อมูลโครงการเป็นความลับหรือการเปิดเผยต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งก่อน⁹⁶

ประเด็นช่องว่าง ของกฎหมาย และความรับผิดชอบ

การอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย

ถึงแม้ว่าเขื่อนไฟฟ้าฮัตจีจะสร้างในประเทศพม่า แต่เป็นที่ชัดเจนว่าขอบเขตอ่างเก็บน้ำจะล้ำเข้ามาในเขตประเทศไทยด้วย ดังนั้น กฟผ. ในฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจไทยจำเป็นต้องรักษามาตรฐานการดำเนินโครงการเช่นเดียวกันกับที่ดำเนินการในประเทศไทย ทั้งที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่⁹⁷

- การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่ปรากฏภายในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ในมาตรา 190 วรรคสอง คือ การเปิดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่คาดว่าจะ

⁹⁵ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนในแม่น้ำสาละวิน, 2551.

⁹⁶ โครงการแม่น้ำเพื่อชีวิต, โครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า และศูนย์ข่าวสาละวิน. สาละวิน: สายน้ำสามแผ่นดิน. เชียงใหม่: วนตาเพรส, 2551.

⁹⁷ โครงการฟื้นฟูนิเวศในภูมิภาคแม่น้ำโขง, สรุปโครงการเขื่อนฮัตจี, เมษายน 2553

จะได้รับผลกระทบและต้องเสนอให้รัฐสภาให้การรับรองก่อน ทั้งนี้เนื่องจากโครงการมีพื้นที่ในส่วนของอ่างเก็บน้ำที่จะกินพื้นที่เข้ามาในเขตประเทศไทย ซึ่งขณะนี้ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบนั้นมีขนาดครอบคลุมเพียงใด

- การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 67 ได้ระบุว่า ต้องดำเนินการให้มีการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะที่ครบถ้วนมีกระบวนการรับฟังความเห็นจากประชาชน และการทำประชาพิจารณ์ มีขั้นตอนการจัดทำรายงานการศึกษาความเหมาะสม และการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่สมบูรณ์ รวมทั้งการได้รับความเห็นจากองค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อม และเข้าสู่กระบวนการพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของไทย

- การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดให้ กฟผ.ต้องนำเสนอรายงานการศึกษาความเหมาะสมและรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ต่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการ และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็นชอบ

ประเด็นผลกระทบอื่น ๆ

แนวเขตแดน

จากรายงานการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่าหากมีการสร้างเขื่อนฮัตจีอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำในแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำเมย ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อแนวเขตแดนไทย – เมียนมา โดยกระทรวงการต่างประเทศมีความเห็นว่าหนังสือสัญญาระหว่างกระทรวงพลังงานของไทยกับกระทรวงพลังงานไฟฟ้าของเมียนมาเป็นความร่วมมือโครงการสร้างเขื่อนในเมียนมา อาจมีนัยทางการเมืองและความอ่อนไหวค่อนข้างสูง ซึ่งอาจมีบุคคลที่เกี่ยวข้องนำเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความตามมาตรา 190 วรรคหกของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหาใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นและเพื่อความรอบคอบ จึงเห็นว่าส่วนราชการเจ้าของเรื่อง ซึ่งหมายถึงกระทรวงพลังงานของไทย ควรนำหนังสือสัญญาของฝ่ายไทยเสนอให้คณะรัฐมนตรีและรัฐสภาให้ความเห็นชอบก่อนดำเนินโครงการเขื่อนฮัตจี⁹⁸

⁹⁸ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนในแม่น้ำสาละวิน, 2551.

โครงการทำเรือน้ำลึก และเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลล็อปเมนต์ จำกัด

รูปแบบการลงทุน

เป็นโครงการลงทุนแบบผสม กล่าวคือ ภาครัฐบาลและภาคเอกชนไทย โดย บมจ. อิตาเลียนไทยฯ มีส่วนในการผลักดันโครงการ, เป็นความร่วมมือในระดับรัฐต่อรัฐ ได้แก่ เมียนมา ไทย และญี่ปุ่น และมีการเปิดให้เอกชนเข้ามาเป็นผู้พัฒนาและลงทุนในโครงการ โดยรูปแบบการลงทุนของ บมจ. อิตาเลียนไทยฯ สามารถแบ่งการอธิบายออกเป็น 2 ช่วงด้วยกัน

1. ช่วงเป็นผู้พัฒนาโครงการแบบเต็มตัว (2553 - 2556)

บมจ. อิตาเลียนไทยฯ เข้ามาเป็นผู้พัฒนาโครงการทวายอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2553 หลังจากที่ได้ลงนามในกรอบความตกลง (Framework Agreement) กับ Myanmar Port Authority, Ministry of Transport ของสหภาพเมียนมา หรือการทำเรือเมียนมา

ทั้งนี้สัญญาสัมปทานฉบับนี้มีอายุ 60 ปี ซึ่งสามารถต่ออายุสัญญาได้อีกตามที่จะตกลงในอนาคต⁹⁹ โดยก่อนหน้านี้ บมจ. อิตาเลียนไทยฯ เริ่มมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) ในการพัฒนาโครงการ¹⁰⁰

- ในช่วงนี้ ทาง บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ได้ใช้การจัดตั้งบริษัททวาย ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (Dawei Development Company Limited: DDC) ซึ่งเป็นบริษัทร่วมทุนระหว่าง บมจ.อิตาเลียนไทยฯ และ บริษัท แมกซ์เมียนมา (Max Myanmar) โดยถือหุ้น 75% และ 25% ตามลำดับ เพื่อทำหน้าที่บริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยบมจ. อิตาเลียนไทยฯ ได้ถือหุ้นบริษัทดังกล่าวผ่านบริษัท Dawei Development Company Limited (BVI) จัดทะเบียนในหมู่เกาะบริติชเวอร์จิน ซึ่ง บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ถือหุ้นอยู่ในบริษัท Dawei Development Company Limited (BVI) ในสัดส่วน 75% โดยบริษัทย่อยอีกต่อหนึ่ง¹⁰¹

- นอกจากนี้ในช่วงเวลาเดียวกัน (พ.ศ.2553- 2556) บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ได้จัดตั้งบริษัทย่อยในต่างประเทศ เพื่อการระดมทุนและบริหารโครงการฯ ซึ่งจัดตั้งบริษัทย่อยใน ฮองกง, หมู่เกาะบริติชเวอร์จิน และสาธารณรัฐมอริเชียส เป็นจำนวนมากกว่า 22 บริษัท ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับโครงการทวาย¹⁰²

- ในปี 21 พฤศจิกายน 2556 บมจ. อิตาเลียนไทยฯ หมดสัญญาสัมปทานการเป็นผู้พัฒนาโครงการทวายอย่างเป็นทางการ โดยในกรอบความตกลงฉบับใหม่ระบุว่าทาง บมจ. อิตาเลียนไทยฯ จะได้รับเงินที่ลงทุนไปก่อนหน้านี้จากทางบริษัทนิติบุคคลเฉพาะกิจ (SPV) ภายใต้ชื่อบริษัท ทวาย เอสอีแซด ดีเวลอปเม้นท์ (Dawei SEZ Development Co., Ltd.) ซึ่งเป็นบริษัทร่วมทุนระหว่างภาครัฐไทย – พม่า เพื่อบริหารโครงการทวาย และบมจ. อิตาเลียนไทยฯ จะยังคงมีหน้าที่ในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐาน (Maintenance Work) ที่ได้มีการก่อสร้างไปแล้ว¹⁰³ ดังนั้น นับตั้งแต่นั้นมา บมจ. อิตาเลียนไทยฯ จึงไม่ได้มีสถานะเป็นผู้พัฒนาโครงการ แต่สถานะผู้พัฒนาโครงการตกเป็นของภาครัฐ

99 จดหมายของกรรมการและผู้จัดการ บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ถึง ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เลขที่ CSD 2553/049 วันที่ 4 พฤศจิกายน 2553 เรื่อง ลงนามใน Framework Agreement เพื่อพัฒนาโครงการทวาย และรายงานการเงินประจำปี 2553 หน้า 40.

100 มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ.โครงการท่าเรือน้ำลึกทวาย: มองให้ไกลกว่าผลประโยชน์, หน้า 4.

101 อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นท์, รายงานประจำปี 2554,

102 อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นท์, รายงานประจำปี 2555, หน้า 7 และ 84

103 อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นท์, รายงานการเงินประจำปี 2556.

2. ช่วงดำรงสถานะเป็นผู้พัฒนาโครงการทวายระยะแรก(พ.ศ.2557 - 2560)

● หลังจากทั้งหมดสัญญาสัมปทานในการเป็นผู้พัฒนาโครงการไปอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2556 บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ได้กลับมามีบทบาทในโครงการทวายอีกครั้ง โดยในครั้งนี้ทาง บมจ. อิตาเลียนไทยฯ กลับเข้ามาเป็นผู้พัฒนาโครงการทวายระยะแรก (Initial Phase) พร้อมกับคู่สัญญาธุรกิจคือ บริษัท สวนอุตสาหกรรมโรจนะ ภายใต้บริษัท เมียนทวาย อินดัสเทรียล เอสเตท จำกัด (Myandawei Industrial Estate Company Limited) ซึ่งจดทะเบียนในประเทศเมียนมา โดยจัดตั้งขึ้นตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2558 ซึ่ง บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ถือหุ้นในบริษัทดังกล่าว 50% โดยได้ลงนามในสัญญาสัมปทานกับทางคณะกรรมการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย (Dawei Special Economic Zone Management Committee - DSEZMC) ในวันที่ 5 สิงหาคม 2558 ซึ่งจะได้รับสิทธิในการพัฒนาพื้นที่ 27 ตารางกิโลเมตร และได้รับสิทธิในการพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมเพิ่มเติมอีกต่างหาก 8 ตารางกิโลเมตร รวมเป็นพื้นที่ชาย 16,000 ไร่ โดยมีระยะเวลาในการพัฒนาทั้งสิ้น 8 ปี มูลค่าการลงทุน 1.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ 5.9 หมื่นล้านบาท มีระยะเวลาตามสัญญาสัมปทาน 50 ปี และขยายเพิ่มได้อีก 25 ปี รวมทั้งสิ้น 75 ปี¹⁰⁴

● ในช่วงปี 2557 ก่อนที่จะได้เข้าเป็นผู้พัฒนาโครงการระยะแรก บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ยังคงการจัดตั้งบริษัทย่อยที่ฮ่องกงทั้ง 22 บริษัท ที่จัดตั้งขึ้นในปี 2555 และได้จดทะเบียนจัดตั้งบริษัทย่อยในประเทศสิงคโปร์ โดยผ่านบริษัทย่อย ถือหุ้นในอัตราส่วนร้อยละ 100 ของทุนจดทะเบียนใน 5 บริษัทด้วยกัน ซึ่งยังคงเกี่ยวข้องกับโครงการทวายเช่นเดิม¹⁰⁵

ลักษณะของโครงการ

โครงการท่าเรือน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือนอกเมืองทวาย ภาคตะนาวศรี เป็นโครงการขนาดใหญ่มากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศเมียนมา ทั้งในมิติของพื้นที่และการลงทุน ด้วยพื้นที่เริ่มต้นโครงการที่ครอบคลุมประมาณ 250 ตารางกิโลเมตร แต่ในปัจจุบันลดลงเหลือราว 196 ตารางกิโลเมตร

104 Myandawei Industrial Estate Company Limited, About MIE, http://www.daweiindustriales-tate.com/page_a.php?cid=85&cname>About%20MIE

105 อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเมนต์, รายงานประจำปี 2557.

โดยมีขนาดใหญ่เกือบ 10 เท่า ของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีมูลค่าการลงทุนมากกว่า 300,000 ล้านบาทภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะประกอบไปด้วยอุตสาหกรรมทุกประเภท เช่น ปิโตรเคมี โรงงานผลิตเหล็ก โรงงานผลิตปุ๋ยเคมี และโรงไฟฟ้าถ่านหิน ขนาด 4,000 เมกะวัตต์ รวมทั้งการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก เส้นทางเชื่อมโยงมายังประเทศไทย (ใต้แก๊ท ถนน รถไฟ ท่อส่งน้ำมัน สายไฟฟ้าแรงสูง) และอ่างเก็บน้ำ โดยการคาดการณ์ว่าจะมีการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนจากทั่วโลก ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการจ้างงานและการถ่ายโอนสินค้า บริการ เทคโนโลยี และองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างมหาศาล รวมถึงเกิดการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมในภูมิภาคอาเซียนโดยเฉพาะในส่วนในพื้นที่ที่เรียกว่า “ระเบียงเศรษฐกิจทางตอนใต้” (Southern Economic Corridor)

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

โครงการท่าเรือน้ำลึกเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือ โกลออกไปจากตัวเมืองทวายราว 20 กิโลเมตร อยู่ติดกับทะเลอันดามัน และอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนในภาคตะนาวศรี โดยสามารถแบ่งพื้นที่โครงการและโครงการที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 ส่วน

- 1) หมู่บ้านในพื้นที่ราบลุ่ม: พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมและท่าเรือน้ำลึก (ภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษ) และพื้นที่ใกล้เคียงอยู่ในเขตพื้นที่ที่เรียกกันว่า “นาบูล” เป็นเขตที่มีผืนนาและชายฝั่งทะเลที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งดึงดูดผู้คนในท้องถิ่นเข้ามาตั้งรกรากกว่าหลายศตวรรษ โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ คือ กลุ่มชาติพันธุ์ทวาย ซึ่งพวกเขามีประวัติศาสตร์ ภาษา และวัฒนธรรม เป็นของตนเอง หากเลี้ยงชีพด้วยการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ใช้ที่ดินทำการเกษตรแบบผสมผสาน ทั้งทำสวนผลไม้ นาข้าว และทำไร่ในบริเวณพื้นที่สูง ชาวบ้านในแถบนี้ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน นอกจากนี้ หมู่บ้านที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง และทำนาเกลือเป็นหลัก และในบริเวณนี้ยังมีพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ
- 2) หมู่บ้านในพื้นที่สูง (พื้นที่ถนนเชื่อมต่อ) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูง ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และอาจกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น มอญ ทวาย พม่า โดยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงมีประวัติการตั้งถิ่นฐานในบริเวณอย่างยาวนานกว่า 1,000 ปี โดยชุมชนในพื้นที่สูงพึ่งพาทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าชุมชนในที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่เน้นการทำสวนและทำไร่เป็นหลัก โดยพืชที่ปลูกส่วนใหญ่ คือ หมาก

ยางพารา มะม่วงหิมพานต์ และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ นอกจากนี้ยังทำปศุสัตว์ด้วย ข้อแตกต่างจากหมู่บ้านในพื้นที่ราบลุ่ม คือ การทำนาข้าวไม่เป็นที่นิยมนัก อย่างไรก็ตาม หลายครัวเรือนทำไร่ข้าวหมุนเวียน โดยแต่ละปีจะปลูกข้าวสลับกับพืชผลอื่น ๆ และจะทิ้งที่ดินให้พักฟื้นเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตต่าง ๆ เป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ที่สำคัญของชุมชนในบริเวณนี้

3) หมู่บ้านกาโลนทา (พื้นที่อ่างเก็บน้ำ) ตั้งอยู่ในพื้นที่สูง แต่อยู่ใกล้กับที่ราบนาปลูกมากกว่าหมู่บ้านพื้นที่สูงอื่น ๆ โดยประชาชนในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ทวาย แต่ทำการเกษตรและเลี้ยงปศุสัตว์เช่นเดียวกับหมู่บ้านบนพื้นที่สูงทั่วไป¹⁰⁶

นโยบายสนับสนุนของไทย

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)
- นโยบายส่งเสริมการลงทุนในระยะ 7 ปี ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
- ยุทธศาสตร์ความร่วมมือของ สปป. กับ เมียนมา ช่วงปี 2557-2560

นโยบายสนับสนุนของเมียนมา

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2554-2574)
- กฎหมายการลงทุนต่างประเทศ ปี 2555 (Foreign Investment Law 2012 - FIL)
- กฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษปี 2554
- กฎหมายเขต เศรษฐกิจพิเศษ ปี 2557

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน

รายงานของสมาคมพัฒนาทวาย (Dawei Development Association - DDA) คาดการณ์ว่าในระยะเริ่มต้นของโครงการนี้มี ประชากรกว่า 43,000 คน ใน 36 หมู่บ้าน จะได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย รวมถึงโครงการที่เกี่ยวข้อง เช่น อ่างเก็บน้ำ (เขื่อน) และการสร้างถนนเชื่อมต่อโดยแบ่งเป็นพื้นที่ดังต่อไปนี้

.....
¹⁰⁶ สมาคมพัฒนาทวาย. เสียจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย, 2557.

พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมและท่าเรือหลัก (ภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษ) หลังจากที่มี บมจ. อิตาเลียนไทยฯ เริ่มเข้าไปทำกิจกรรมการก่อสร้างที่บริเวณชายฝั่ง ในส่วนของเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายในปี 2553 โดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้าให้กับชาวบ้านในพื้นที่ทราบ ในปี 2554 ได้มีประกาศออกมาว่าจะมี 19 หมู่บ้านต้องถูกโยกย้ายออกจากพื้นที่เพื่อก่อสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นจำนวนที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการอีก 3 แห่ง รวม 22 หมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านเต็งจี หมู่บ้าน กามองซอง หมู่บ้านเลซอง หมู่บ้านมะยิณี หมู่บ้านมูดู หมู่บ้านปากอซอน หมู่บ้าน ปาราดัต หมู่บ้านเว็ตซอง หมู่บ้านยาลายัง และหมู่บ้านบาวาร์ เป็นต้น

จากการสำรวจผลกระทบความเสียหายของสมาคมพัฒนาทวายพบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบในเรื่องการสูญเสียที่ดิน บ้านหลายหลังถูกทำลาย และจากการที่ถนนตัดผ่านพื้นที่นาทำให้น้ำไม่สามารถไหลผ่านได้ตามปกติ ที่นาไม่สามารถเพาะปลูกได้เนื่องจากดินถล่มและเกิดน้ำท่วม ป่าชายเลนในบางพื้นที่ถูกทำลายทรัพยากรสัตว์ในป่าชายเลนบางแห่งสูญหาย หรือไม่กี่หาได้ยากมากขึ้น ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ในบางพื้นที่ที่มีการระเบิดภูเขาส่งผลให้ดินไหลไปทับถมที่นาของชาวบ้านและกีดขวางทางน้ำ ก่อปรกับน้ำเสียที่ไหลมาจากโครงการจากการใช้เครื่องจักรได้ไหลลงลำธารที่ชาวบ้านใช้อุปโภคบริโภคทำให้น้ำเน่าเสียหายส่งกลิ่นเหม็นและไม่สามารถใช้อุปโภคและบริโภคได้ตามปกติ¹⁰⁷

ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคตหากโครงการเดินหน้านำอย่างต่อเนื่องจนแล้วเสร็จ คือ มลภาวะทางอากาศที่จะเกิดจากการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ซึ่งจะปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ออกมาในปริมาณมหาศาล และจะมีการปล่อยซัลเฟอร์ไดออกไซด์ อันเป็นสาเหตุหนึ่งของฝนกรด อีกทั้งอุตสาหกรรมปิโตรเคมีก็จะปล่อยสารก่อมะเร็งออกมาด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังส่งผลทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมลง โดยโลหะหนักจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ปุ๋ย ตะกั่ว และอื่น ๆ จะปนเปื้อนลงไปในแหล่งน้ำธรรมชาติและทะเล

107 สมาคมพัฒนาทวาย. เสียงจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย, 2557.

อาจส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำสูญพันธุ์ อีกทั้งสัตว์ทะเลจะมีโลหะหนักปนเปื้อน ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารและสุขภาพร่างกายของประชาชนที่บริโภคสัตว์น้ำ เหล่านี้เข้าไป อีกทั้งประชาชนจะถูกทำลายจากการกัดเซาะชายฝั่งและการเปิดพื้นที่¹⁰⁸

พันธุ์ปลามาจากทะเลที่นำมาขาย ณ หาดตะบองเล็ก

108 พันฟูชีวิตและธรรมชาติ. โครงการทำเรื่อน้ำลึกทวาย: มองให้ไกลกว่าผลประโยชน์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ พันฟูชีวิตและธรรมชาติ, 2555.

พื้นที่ใกล้เคียงเขตเศรษฐกิจพิเศษ พื้นที่ในบริเวณเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่ประกอบชีพทำนา ทำสวน ทำนาเกลือ และทำประมง ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่ถูกไล่ไปจากรายชื่อบุคคลที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นทางการ ตามที่ทางบริษัทจัดทำ ซึ่งสามารถแบ่งพื้นที่ออกได้เป็น 3 ส่วน¹⁰⁹

เขตก่อสร้างท่าเรือขนาดเล็ก – หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบในส่วนนี้ คือ หมู่บ้านหงาปีดัต ตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล ชาวบ้านกว่า 70 ครอบครัว ต้องสูญเสียที่ดินเพื่อการก่อสร้างถนนเลียบชายหาดและท่าเรือขนาดเล็ก สำหรับเป็นทางออกทะเล เพื่อขนส่งอุปกรณ์ให้กับการก่อสร้าง โดยสูญเสียที่ดินไปตั้งแต่ปี 2553 ทั้งที่หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่โครงการ

เขตพื้นที่อพยพย้ายถิ่นฐานใหม่ – หมู่บ้านบาวาร์ถูกจัดสรรให้เป็นพื้นที่สำหรับรองรับชาวบ้านที่ถูกโยกย้าย ส่งผลให้ชาวบ้านในบาวาร์เองกลับสูญเสียที่ดินเพื่อนำไปสร้างบ้านกว่า 480 หลัง

เขตพื้นที่เมืองหิน – เนินเขาในพื้นที่หมู่บ้านปาราดัตถูกทำลายเพื่อสร้างเหมืองหินสำหรับงานก่อสร้าง และชาวบ้านในหมู่บ้านมะยีนจิกว่า 28 ครอบครัว ยังสูญเสียที่ดินทำกินไปในช่วงปี 2553 เพื่อถูกทำเป็นเขตพื้นที่เหมือง

จากการสำรวจของสมาคมพัฒนาทวายพบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการทั้งด้านการสูญเสียที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย และการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ การก่อสร้างส่งผลให้น้ำไม่ไหลเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูก ที่นาถูกยึด และถูกห้ามไม่ให้สร้างบ้านหรือประกอบกิจกรรมในการประกอบอาชีพใด ๆ ในบางพื้นที่ยังได้รับฝุ่นละอองจากเหมืองหิน¹¹⁰

109 สมาคมพัฒนาทวาย. เสี่ยงจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย, 2557.

110 เรื่องเดียวกัน

“หลักกิโลเมตรที่ 0” จุดเริ่มต้นโครงการ
ท่าเรือน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย

พื้นที่ถนนเชื่อมต่อ ในส่วนของพื้นที่นี้จะประกอบไปด้วยถนน ทางรถไฟ ท่อส่งก๊าซและน้ำมัน และสายส่งกระแสไฟฟ้าแรงสูง ซึ่งจะถูกลำเลียงและเชื่อมต่อจากพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษไปยังประเทศไทย โดยเส้นทางลำเลียงและคมนาคมขนส่งนี้จะถูกแบ่งเป็น 2 เส้นทาง เส้นทางแรก “ถนนเข้าออกชั่วคราว” จากเขตเศรษฐกิจพิเศษไปยังบ้านพุน้ำร้อน ซึ่งขณะนี้ได้มีการเปิดสัญจรและใช้งานแล้ว ชาวบ้านในพื้นที่กว่า 13 หมู่บ้าน จึงถูกยึดที่ดินเพื่อนำไปสร้างถนนดังกล่าว เส้นทางสอง รองรับถนนหลวง 8 ช่องจราจร สายส่งกระแสไฟฟ้า ท่อก๊าซและน้ำมัน และทางรถไฟ

หมู่บ้านส่วนใหญ่ที่ถูกยึดที่ดินเพื่อก่อสร้างถนนเชื่อมต่อ อยู่ในเขตพื้นที่สูง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีประวัติการตั้งถิ่นฐานอย่างยาวนาน หลายศตวรรษ ประกอบอาชีพทำสวนเป็นหลักเพื่อสร้างรายได้และความมั่นคงให้ครอบครัว โดยส่วนมากมักทำสวนหมาก สวนยางพารา ไม้ยืนต้นนานาชนิด แต่หลายครัวเรือนทำไร่ข้าวหมุนเวียน ชาวบ้านในพื้นที่นี้กว่าร้อยละ 94 เป็นเจ้าของที่ดิน มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง นอกจากนี้ยังทำปศุสัตว์ และทำประมงน้ำจืด ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านชาธาราคี หมู่บ้านกาตองนี หมู่บ้านมยิตตา หมู่บ้านปินธาดอร์ และหมู่บ้านกาโลนทา เป็นต้น¹¹¹

พื้นที่อ่างเก็บน้ำ (เขื่อน) ในส่วนของพื้นที่อ่างเก็บน้ำนั้นตั้งอยู่บนเนินเขา ไกลออกไปทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของโครงการ โดยอ่างเก็บน้ำจะท่วมเนื้อที่กว่า 7-12 ตารางกิโลเมตร เพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำหลักป้อนให้กับเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้านหมู่บ้านกาโลนทา ทั้งหมด 182 ครัวเรือน โดยมีผู้อยู่อาศัยประมาณ 1,000 คน นอกจากนั้นแล้วหมู่บ้านกาโลนทาเองยังได้รับผลกระทบเพิ่มเติมจากการสร้างถนนเชื่อมต่อด้วย¹¹²

บางส่วนของประเทศไทย พื้นที่ในส่วนของประเทศไทยนี้ โดยเฉพาะในส่วนภาคตะวันตกของไทยที่อยู่ใกล้กับเมียนมาจะได้รับผลกระทบจากโครงการทวายอย่างยิ่ง หากโครงการยังคงเดินหน้าต่อไปจนสามารถทำสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากโครงการทวายจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อไทยในส่วนดังกล่าว 3 ประการ คือ 1) เกิดการเวนคืนที่ดินและอพยพโยกย้ายของผู้คนที่อยู่ตามแนวเส้นทางโครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ (มอเตอร์เวย์) หมายเลข 81 สายบางใหญ่ จ.นนทบุรี – บ้านพุน้ำร้อน จ.กาญจนบุรี โดยคาดการณ์กันว่าจะมีผู้ได้รับผลกระทบกว่า 50,000 คน ที่จะถูกเวนคืนที่ดินและโยกย้ายออกไปอยู่ที่อื่น 2) พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรจะได้รับจากโครงการ ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อาจทำให้มลพิษทางอากาศจากโครงการ ทั้งจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน

¹¹¹สมาคมพัฒนาทวาย. เสี่ยงจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย, 2557.

¹¹²เรื่องเดียวกัน

และโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ ส่งผลให้เกิดฝนกรดบริเวณนั้น และอาจทำให้ทุ่งใหญ่นเรศวรถูกเพิกถอนจากการเป็นมรดกโลก นอกจากนี้แหล่งน้ำตามธรรมชาติอาจปนเปื้อนสารเคมีที่เป็นอันตรายจากโครงการ 3) แนวถนนจากบ้านพุน้ำร้อนไปยังทวาย ซึ่งเป็นเส้นทางเลียบเทือกเขาตะนาวศรี จะส่งผลให้ระบบนิเวศของเทือกเขาตะนาวศรีถูกแบ่งขาดออกจากกันเป็นสองส่วนด้วยถนนที่กว้างกว่า 200 เมตร และสัตว์ป่าจะได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายขนส่งอุปกรณ์และสินค้าต่าง ๆ ของรถบรรทุกทุกจำนวนมหาศาล และยังทำให้คุณภาพป่าไม้เสื่อมโทรม¹¹³

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ เสนอสิทธิขอลี้ภัย และสมาคมพัฒนาทวาย ได้ยื่นคำร้อง (คำร้องที่ 107/2556) ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการดำเนินงานในโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ที่ดำเนินการโดย บมจ. อิตาเลียนไทยฯ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนพิจารณาดำเนินการ¹¹⁴

หลังจากที่ได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีความเห็นและข้อเสนอแนะนโยบายต่อรัฐบาลในรายงานการตรวจสอบที่ 1220/2558 ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2558 ดังนี้ คือ¹¹⁵

- บมจ. อิตาเลียนไทยฯ สมควรพิจารณาดำเนินการชดเชยและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการฯ โดยให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาดำเนินการชดเชยเยียวยาของบริษัทในทุกระดับจนกว่าจะได้รับการชดเชยและเยียวยาความเสียหายอย่างเป็นธรรม

113 มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ. โครงการทำเรื่อน้ำลึกทวาย: มองให้ไกลกว่าผลประโยชน์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ, 2555.

114 คำร้องต่อกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดย มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ เสนอสิทธิขอลี้ภัย และสมาคมพัฒนาทวายกรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย (คำร้องที่ 107/2556), 2556.

115 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, รายงานผลการตรวจสอบที่ 1220/2558, 23 พฤศจิกายน 2558.

● คณะรัฐมนตรี กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน โดยนำหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน: การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (2554)) มาเป็นกรอบในการดำเนินการ

การดำเนินการของรัฐบาล ตามรายงานการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2559 รับทราบผลการพิจารณาดำเนินการตามรายงานผลการพิจารณาคำร้องที่มีข้อเสนอแนะนโยบาย เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีการดำเนินโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาของ บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ซึ่งไทยร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงในการพัฒนาโครงการ ที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวทวายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามที่กระทรวงการต่างประเทศเสนอ¹¹⁶

โดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศนั้น ได้มาจากการประชุมหารือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมพิจารณาข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2559 โดยมีผู้แทนจากกระทรวงพาณิชย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์เข้าร่วมด้วย ซึ่งที่ประชุมสนับสนุน

116 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, สรุปผลการพิจารณาดำเนินการตามรายงานผลการพิจารณาคำร้องที่มีข้อเสนอแนะนโยบาย เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีการดำเนินโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาของบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงในการพัฒนาโครงการดังกล่าว ที่มีการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวทวาย, 17 พฤษภาคม 2559.

ในหลักการตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้มีกลไกกำกับดูแลหรือสนับสนุนภาคเอกชนให้เคารพต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยให้สอดคล้องในหลักการหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน (UNGP) โดยให้รัฐควรมีหน้าที่ส่งเสริมให้เอกชนมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเคารพหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนในการลงทุนทั้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและการลงทุนของผู้ลงทุนสัญชาติในต่างประเทศนอกจากนี้ที่ประชุมยังเสนอให้มีการเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ UNGP ผ่านการจัดอบรม การแปลเอกสารและเผยแพร่ในภาคส่วนต่าง ๆ พร้อมทั้งผลักดันให้ภาคเอกชนมีมาตรการที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่เข้มข้นยิ่งขึ้น ซึ่งรัฐบาลควรกำหนดให้เอกชนที่ลงทุนดำเนินการเรื่องนี้อย่างจริงจัง โดยเอกชนควรจัดให้มีการฝึกอบรมหรือและรับข้อร้องเรียนจากชุมชนที่อาจได้รับผลกระทบ มีการศึกษาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน รวมถึงจัดทำรายงานประจำปีหรือเปิดเผยข้อมูลที่มีสาระเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลอาจมียุทธศาสตร์การลงทุนของประเทศที่ระบุสาระเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ หรือมอบหมายให้ภาคส่วนต่าง ๆ จัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ รัฐบาลอาจพิจารณาความเป็นไปได้ของการใช้เครื่องมือประเภทแรงจูงใจทางภาษีหรือเงินใน การขอรับเงินกู้หรือสิทธิประโยชน์จากรัฐในการผลักดันให้เอกชนเคารพสิทธิมนุษยชนและรักษาสีสิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการให้รางวัลยกย่องบริษัท โดยควรมีกลไกติดตามเพื่อส่งเสริมหรือกำหนดให้เอกชนปฏิบัติตามหลักการ UNGP อย่างจริงจัง¹¹⁷

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

รายงานของสมาคมพัฒนาทนายระบุว่าก่อนที่จะเริ่มดำเนินการก่อสร้าง ไม่ปรากฏว่ามีการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมการสูญเสียแก่ชาวบ้านแต่อย่างใด ทั้งชาวบ้านบางคนกล่าวว่า ที่ดินของตนถูกบุกรุกโดยไม่มีการแจ้งล่วงหน้า

117 กระทรวงการต่างประเทศ, ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่อง สิทธิมนุษยชน กรณีการดำเนินโครงการทำเหมืองแร่และเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ของบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นต์ จำกัด (มหาชน), 11 มีนาคม 2559.

ในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมนั้น บริษัทเฟิงจะดำเนินการจ้างคณะที่ปรึกษาเพื่อประเมินผลกระทบในเดือนกันยายน ปี 2554 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหนึ่งปีหลังจากที่มีการดำเนินโครงการแล้ว ซึ่งถือว่าผิดหลักความรับผิดชอบและจริยธรรมในการดำเนินโครงการ ในขณะที่เข้ามาทำการศึกษานั้นได้มีการทำการศึกษาเพียงอย่างเดียว คือ การศึกษาประเมินผลกระทบโครงการถนนเชื่อมต่อเท่านั้น ซึ่งระหว่างทำศึกษานั้นโครงการยังคงดำเนินต่อ อีกทั้งถนนก็ถูกตัดขาดผ่านพื้นที่ของชาวบ้านอยู่ก่อนที่จะทำการศึกษาเรียบร้อยแล้ว¹¹⁸ ความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ในส่วนของการให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการต่อชาวบ้านของหน่วยงานภาครัฐและบริษัทผู้พัฒนาโครงการเองนั้นก็มีความบกพร่องอย่างยิ่ง โดยในส่วนของกระบวนการที่ดินนั้นชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบได้รับข้อมูลไม่เพียงพอทั้งในส่วนของโครงการ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนและวิถีชีวิตของพวกเขาหากต้องถูกโยกย้าย กิจกรรมชี้แจงข้อมูลที่จัดขึ้นโดยภาครัฐและบริษัทไม่ได้เข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ที่ได้รับผลกระทบ ไม่มีการปรึกษาหารือและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ ปราศจากการยินยอมจากชาวบ้านส่วนใหญ่ และมีเพียงจำนวนน้อยมากที่ได้รับเอกสารสิ่งพิมพ์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากการบอกต่อกันเองและจากสื่อท้องถิ่น¹¹⁹

การชดเชยค่าเสียหาย

ในรายงานของสมาคมพัฒนาทวายพบว่าร้อยละ 63 ของผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเจ้าหน้าที่รัฐและบริษัทไม่เคยเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับค่าชดเชยแต่อย่างใด ทั้งในแง่ของการกำหนดราคาและกระบวนการชดเชย แต่ก็มียางรายที่ได้รับค่าชดเชยไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งก็ยังพบว่ามีความบกพร่อง เนื่องจากมีความล่าช้าและไม่จ่ายเต็มจำนวนตามที่ตกลงกันไว้ และบางส่วนยังรอการจ่ายค่าชดเชยอยู่ในจำนวนของผู้ที่ได้รับค่าชดเชยแล้วนั้น มีเพียงบางรายที่ได้รับเอกสารการรับเงินอย่างเป็นทางการที่มีกระบวนตัวเลขการคำนวณและการจ่ายค่าชดเชย

118 สมาคมพัฒนาทวาย. เสี่ยงจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย, 2557.

119 สมาคมพัฒนาทวาย. เสี่ยงจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย, 2557.

มีเพียงร้อยละ 9.3 ของผู้ให้ข้อมูลกับทางสมาคมพัฒนาทวายเท่านั้นที่ได้รับเอกสารอย่างเป็นทางการดังกล่าว และอีกกว่าร้อยละ 59 ไม่ได้รับเอกสารไม่ได้รับเอกสารและอีกร้อยละ 30 ได้รับเพียงเอกสารที่ไม่เป็นทางการ (เศษกระดาษา) นอกจากนี้ในด้านของจำนวนคำขอตชเชยเองก็ยงมีความบกพร่อง ผู้ให้ข้อมูลกว่าร้อยละ 72 เป็ดเผยว่าทางบริษัทไม่ได้กำหนดโครงสร้างราคามาตรฐานสำหรับการคำนวณและจัดสรรคำขอตชเชย นอกจากนี้คำขอตชเชยที่ได้รับก็ขาดความเท่าเทียมและเป็นธรรมต่อผู้ได้รับผลกระทบ กว่าร้อยละ 69 ระบุว่าตนไม่ได้รับคำขอตชเชยอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมเมื่อเทียบกับผู้ได้รับผลกระทบคนอื่น ๆ และกว่าร้อยละ 91 ระบุว่าคำขอตชเชยที่รับไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในอนาคต¹²⁰ การจัดการการอพยพโยกย้าย

ในส่วนของการจัดการการอพยพโยกย้าย แม้ว่าทางบริษัทจะได้ทำการก่อสร้างบ้านสำหรับผู้อพยพจากพื้นที่โครงการในหมู่บ้านบวาร์แล้วทั้งหมด 480 หลัง ซึ่งมีผู้เข้าอาศัยเพียงหนึ่งครอบครัวเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในเรื่องของคุณภาพและความคงทนแข็งแรงของตัวบ้าน เพราะได้เกิดเหตุการณ์พายุพัดแรงจนหลังคาบ้านพังลงมา นอกจากนี้ในพื้นที่รองรับผู้อพยพเองก็มีที่ดินไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ราคาที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวก็สูงกว่าอัตราค่าขอตชเชยที่ชาวบ้านได้รับ¹²¹

ประเด็นช่องว่าง ของกฎหมาย และความรับผิดชอบ

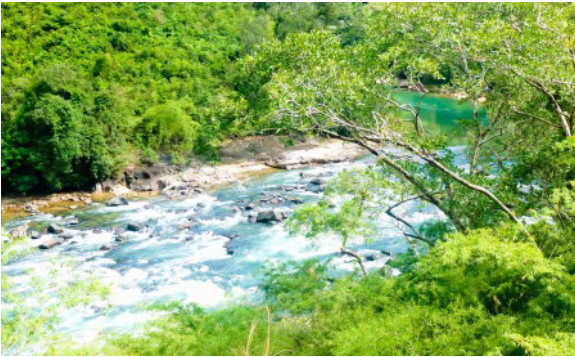
การอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย

ก่อนที่ บมจ. อิตาเลียนไทยฯ จะได้รับสัมปทานเพื่อพัฒนาโครงการทวาย ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายสิ่งแวดล้อมหรือการกำหนดให้มืทำการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมหรือสังคมแต่อย่างใด เพิ่งจะเริ่มมีกลไกกำกับและกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคม (PEA EIA SIA) ภายใต้กฎหมายการลงทุนต่างประเทศ ซึ่งประกาศใช้ในปี 2555 และแม้จะมีการกำหนดให้มีการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในกฎหมายดังกล่าว แต่ บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ก็ได้เริ่ม

120 เรื่องเดียวกัน

121 สมาคมพัฒนาทวาย. เสี่ยงจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย, 2557.

พัฒนาโครงการไปแล้ว โดยที่ประชาชนจำนวนมากในพื้นที่ไม่ทราบมาก่อนว่าจะมีการพัฒนาโครงการทวาย นอกจากนี้ กฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ปี 2554 ยังเน้นไปที่การให้ประโยชน์แก่นักลงทุน ทั้งยังไม่มีเนื้อหาโดยตรงที่พูดถึงผู้มีสิทธิในที่ดิน ซึ่งเป็นการมองข้ามความสำคัญของการรับฟังความคิดเห็นและความยินยอมของชุมชน เป็นเหตุให้เกิดการเวนคืนที่ดินและเปิดทางให้มีการละเมิดสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชนได้ง่าย

แม่น้ำกาโลนท่า
แม่น้ำสายสำคัญ
ที่ถูกกำหนดให้เป็น
พื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำ
ขนาดใหญ่
เพื่อป้อนน้ำให้กับเขต
เศรษฐกิจพิเศษทวาย

บรรยากาศการซื้อขายพลาสติกและ
อาหารทะเลสด ณ ตลาดปลาตะบองเล็ก

ชาวประมงลำเลียงถังพลาสติกที่บรรจุปลาและ
สัตว์ทะเลหลากหลายชนิดขึ้นมายังหาดตะบองเล็ก

โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเย รัฐมอญ

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

บริษัท ทีทีซีแอล จำกัด (มหาชน) จัดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัด เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2528 ด้วยทุนจดทะเบียนเริ่มต้น 20 ล้านบาท เพื่อประกอบธุรกิจ การให้บริการด้านการออกแบบวิศวกรรม การจัดหาเครื่องจักรและอุปกรณ์ และการก่อสร้างโรงงานแบบครบวงจร (Integrated Engineering, Procurement and Construction, Integrated EPC) ภายใต้การร่วมทุนของ Toyo Engineering Corporation (ประเทศญี่ปุ่น) และ บมจ. อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเมนต์ ในสัดส่วนร้อยละ 49.0 และร้อยละ 51.0 ตามลำดับ

บมจ. ทีทีซีแอล จัดทะเบียนเปลี่ยนสถานะเป็นบริษัทมหาชนจำกัดในเดือน กรกฎาคม 2551 มีหุ้นจดทะเบียนรวม 480 ล้านบาท และจัดตั้งบริษัทย่อย ในต่างประเทศ ทั่วโลก ได้แก่ ไทย เมียนมา เวียดนาม สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สหรัฐอเมริกา กาตาร์ บริษัทย่อยทุกแห่งจะขึ้นตรงกับบริษัทแม่ในประเทศไทย และในปี 2553 บริษัท Chiyoda Corporation ของประเทศญี่ปุ่น เข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางธุรกิจกับ บมจ. ทีทีซีแอล และเข้าถือหุ้นสามัญร้อยละ 7.0 ของทุนจดทะเบียน

สัดส่วนการถือหุ้น ณ เดือนมีนาคม ปี 2559 ของ บมจ. ทีทีซีแอล คือ

- 1.บริษัท Toyo Engineering Corporation ถือหุ้นร้อยละ 15.00
- 2.บริษัท ไทยเอ็นดีวีอาร์ จำกัด ถือหุ้นร้อยละ 8.02
3. บริษัท โกลบอล บิซิเนส แมเนจเมนต์ จำกัด ถือหุ้นร้อยละ 6.90
4. นายอิโรโนะ อิริยา ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ บมจ. ทีทีซีแอล ถือหุ้นร้อยละ 6.10

5. บมจ. อิตาเลียนไทย ดีเวลล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน) ถือหุ้นร้อยละ 3.29

6. บริษัท Chiyoda Corporation ถือหุ้นร้อยละ 3.00

สัดส่วนการถือหุ้น ณ เดือนสิงหาคม ปี 2560 ของ บมจ. ทีทีซีแอล คือ

1. บริษัท Toyo Engineering Corporation ถือหุ้นร้อยละ 10.00

2. บริษัท โกลบอล บิสซิเนส แมเนจเมนต์ จำกัด ถือหุ้นร้อยละ 6.90

3. นายอิโรโมะ อิริยา ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ บมจ. ทีทีซีแอล ถือหุ้นร้อยละ 6.10

4. บริษัท ไทยเอ็นดีวีอาร์ จำกัด ถือหุ้นร้อยละ 6.02

5. นายศักดิ์ชัย ศักดิ์ชัยเจริญกุล ถือหุ้นร้อยละ 4.11

6. น.ส.สุรัตนา ตฤณรัตน์ ถือหุ้นร้อยละ 2.83

เป็นที่น่าสังเกตว่า มีผู้ร่วมทุนสำคัญบางรายได้ถอนการลงทุนใน บมจ. ทีทีซีแอล ออกไปได้แก่ บมจ. อิตาเลียนไทย ดีเวลล็อปเมนต์ และ บริษัท Chiyoda Corporation จากญี่ปุ่น

รูปแบบการลงทุน

บมจ. ทีทีซีแอล และกระทรวงพลังงานไฟฟ้าของเมียนมา (Ministry of Electric Power) ได้ลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU)¹²² เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2556 เพื่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินในเขตเศรษฐกิจพิเศษติละวา ขนาด 1,280 เมกะวัตต์ มีมูลค่าเงินลงทุนประมาณ 2,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเทียบเท่า 91,000 ล้านบาท¹²

บมจ. ทีทีซีแอล ร่วมทุนกับบริษัท วิน ยอง ชี อู (Win Yaung Chi Oo)¹²⁴ ในโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน

¹²² โตโย-ไทย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน), จดหมายแจ้งกรรมการและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง ลงนามในบันทึกเพื่อความเข้าใจกับ กระทรวงพลังงานไฟฟ้า สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556 เข้าถึงได้จาก <http://ttcl.listedcompany.com/news-room/20130322-TTCL-SET02-TH.pdf>

¹²³ โตโย-ไทย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน), พิธีลงนามสัญญา - โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหินในประเทศเมียนมาร์, 9 เมษายน 2559, เข้าถึงได้จาก <http://ttcl.com/news/activities/view/71>

¹²⁴ Myanmar Business Today, \$2.8-b Mon Coal-fired Power Plant Suspended. Myanmar Business Today, 2 February 2016, เข้าถึงได้จาก <http://www.mmbiztoday.com/articles/28-b-mon-coal-fired-power-plant-suspended>

วันที่ 21 กรกฎาคม 2557 ว่า บมจ. ทีทีซีแอล ทำข้อเสนอต่อรัฐบาลเมียนมา ย้ายตำแหน่งก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินขนาด 1,000 เมกะวัตต์ จากเขตเศรษฐกิจพิเศษติละวาไปที่รัฐมอญ โดยให้เหตุผลว่า ชายฝั่งบริเวณเขตเศรษฐกิจพิเศษติละวาจะมีระดับน้ำค่อนข้างตื้น ทำให้เรือขนส่งถ่านหินขนาดใหญ่ไม่สามารถเทียบท่าได้ และจะทำให้การรับซื้อไฟฟ้าสูงขึ้น แต่ชายฝั่งของรัฐมอญมีความเหมาะสมมากกว่า เพราะมีพื้นที่ตื้นน้ำทะเลลึกและจะทำให้การรับซื้อไฟฟ้าถูกลงร้อยละ 15-20¹²⁵

บมจ. ทีทีซีแอล และกรมพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ (Department of Hydropower Planning) ภายใต้กระทรวงพลังงานไฟฟ้า (Ministry of Electric Power) รัฐบาลเมียนมา ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลง (MOA) เพื่อพัฒนาและดำเนินงานโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน มูลค่าสัญญาก่อสร้าง (EPC) 2,800 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือเทียบเท่า 91,000 ล้านบาท¹²⁶ ในวันที่ 9 เมษายน 2558 มีแผนระยะเวลาการก่อสร้างประมาณ 4-6 ปี จะเริ่มก่อสร้างจากปี 2559

รายงานประจำปี 2559 โดย มร. ฮิโรโนบุ อิริยา ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและกรรมการผู้จัดการใหญ่ ระบุในสารจากประธานเจ้าหน้าที่บริหารว่า โรงไฟฟ้าในประเทศเมียนมา มีความจำเป็นต้องหยุดการดำเนินงานเป็นการชั่วคราว (Temporary suspend)¹²⁷

ในช่วงปี 2558 ได้ปรากฏข่าวที่ บมจ. ทีทีซีแอล จะใช้วิธีระดมทุนเพื่อก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินในหลายช่องทาง อาทิเช่น

1. จดทะเบียน บริษัท Toyo Thai Power Holdings Pte. Ltd. (TTPHD) เข้าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือตลาดหลักทรัพย์ที่ประเทศสิงคโปร์ เพื่อระดมทุน¹²⁸
2. การกู้เงินจากธนาคารระหว่างประเทศเช่น ธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JBIC)¹²⁹

¹²⁵ กรุงเทพธุรกิจ, "TTCL: เข้าใกล้จุดเปลี่ยนสำคัญ" 21 กรกฎาคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/593981>.

¹²⁶ อาร์วายทีไนน์ (RYT9), เซ็นสัญญา ก.พลังงานพม่าทำโรงไฟฟ้าถ่านหิน มูลค่าโครงการ 9.1 หมื่น ลบ., 9 เมษายน 2558. <http://www.ryt9.com/s/iq10/2134663>

¹²⁷ TTCL Public Company Limited, Message from President, เข้าถึงได้จาก http://www.ttcl.com/about/message_from_president

¹²⁸ The Nation, TTCL, 27 July 2015, <http://www.nationmultimedia.com/business/TTCL-30265296.html>

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน

3. การกู้เงินจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าของไทย (EXIM) เช่นเดียวกับโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินก๊าซอาโหลน ที่บมจ.ทีทีซีแอล ได้สัมปทานก่อสร้างเพื่อส่งไฟฟ้าให้เขตย่างกุ้ง

ลักษณะโครงการ

รายงานประเมินความเป็นไปได้โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน ที่ บมจ. ทีทีซีแอล ว่าจ้างบริษัท Environmental Resources Management (ERM-Siam Co., Ltd.) ศึกษา นั้น ระบุว่ารายละเอียดเกี่ยวกับโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินโดยสรุป คือ

โรงไฟฟ้าถ่านหินและท่าเรือตั้งอยู่ทางตะวันตกของเขตเย ห่างจากตัวเมือง 16 กิโลเมตร ห่างจากถนนหลวงสายหลักหมายเลข 8 เป็นระยะทาง 14 กิโลเมตร ทางตะวันตกติดกับชายฝั่งทะเลอันดามัน ทางตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่เกษตร ส่วนตะวันออกเฉียงใต้มีภูเขาและพื้นที่เกษตร บริษัทที่ปรึกษาระบุว่า ในรัศมี 0.5-1 กิโลเมตรของพื้นที่โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินมีหมู่บ้าน 1 หมู่บ้าน (หมู่บ้านอันแดง) และลำธาร 1 สาย

โรงไฟฟ้าถ่านหินจะใช้พื้นที่ประมาณ 1,500,000 ตารางเมตร (937.5 ไร่) ท่าเทียบเรือจะอยู่ห่างจากตัวโรงไฟฟ้าออกไปในทะเลประมาณ 3-5 กิโลเมตร สามารถรองรับเรือขนาด 75,000 เดทเวตตัน (DWT) และใช้สายพานในการป้อน ถ่านหินส่งโรงไฟฟ้า

โรงไฟฟ้าถ่านหินประเภทซูเปอร์อัลตราคริติคัล มีกำลังผลิต 1,280 เมกะวัตต์ ใช้ถ่านหิน 3.5-4.5 ล้านตันต่อปี นำเข้าจากประเทศอินโดนีเซียร้อยละ 60 ประเทศออสเตรเลียร้อยละ 20 และประเทศแอฟริกาใต้ร้อยละ 20

ระยะเวลาก่อสร้าง 47 เดือน ต้องใช้คนงานระหว่างการก่อสร้างจำนวน 3,850 คน และใช้น้ำระหว่างการก่อสร้าง 1,600 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

ระบบหล่อเย็นของโรงไฟฟ้าจะใช้น้ำทะเลที่กลั่นแล้วประมาณ 200,000 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง และจะใช้น้ำจืด 960 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมงเพื่อ ป้องกันฝุ่นฟุ้งกระจายที่ลานถ่านหิน

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน เขตये รัฐมอญ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านอันแดง บริเวณเทือกเขาพะลีน ชายฝั่งทะเลอันดามันในเขตये ทางตอนใต้ของรัฐมอญ ประเทศเมียนมา บริเวณเทือกเขาพะลีนมีระบบนิเวศที่หลากหลาย ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของคนในชุมชน มีสวนหมากและผลไม้ป่าบนเทือกเขา บริเวณที่ราบมีลำคลองเล็กใหญ่เชื่อมโยงทุ่งนาที่แผ่กว้างรอบ ๆ ที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ริมฝั่งทะเลและป่าชายเลนบริเวณที่ปากแม่น้ำนิกะระเป็นแหล่งประมง พื้นที่ในบริเวณนี้ไม่ได้มีอยู่เพียง 1 หมู่บ้านจากรายงานการศึกษาของบมจ. ทีทีซีแอล หากยังเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญของชาวบ้านกว่า 1,590 ครัวเรือน ใน 7 หมู่บ้าน¹³⁰ คือ หมู่บ้านอันแดง (Andin) หมู่บ้านกวันตะมอปี (Kwan Tamort Pea) หมู่บ้านชายแกรม (Saigram) หมู่บ้านนิญ (Sanint Janu) หมู่บ้านบาลายแซม (Palaing Sam) หมู่บ้านนิกะระ (Sanint Krate) และหมู่บ้านกวันเกาะกะรอย (Kwan Kaw Kha Raw) รวมทั้งเมืองใกล้เคียงอย่างเมืองये ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์มอญที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ นับถือศาสนาพุทธ

เทือกเขาพะลีน มีสีเขียวตลอดทั้งปี เต็มไปด้วยสวนไม้ผลที่แผ่ไปทั่วพื้นที่และทอดยาวลงไปสู่พื้นที่ราบ ต้นหมาก เป็นต้นไม้เศรษฐกิจสำคัญที่นำรายได้มหาศาลสู่ชุมชนท้องถิ่น ไม่ผลชนิดอื่น ๆ เช่น ทุเรียน มะม่วง กล้วย ลูกเนียง จำปาตะ ส้มมะนาว รวมทั้งเห็ด ต่างเป็นแหล่งอาหารและรายได้ที่สำคัญไม่แพ้ต้นหมาก วิธีการปลูกหมากและดูแลสวนผลไม้ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นกลายเป็นภูมิปัญญาในการเสริมความอุดมสมบูรณ์แก่ระบบนิเวศย่อยในส่วนที่มีความคล้ายคลึง กับระบบนิเวศของป่าไม้ อีกทั้งยังรักษาแหล่งน้ำให้ใสเย็นตลอดปี สายน้ำน้อยใหญ่เหล่านี้พัดพาสารอาหารจากภูเขาไหลผ่านทุ่งนามาปะทะกับปากแม่น้ำนิกะระและหาดเลนที่ไหลขึ้นลง ตามอิทธิพลของทะเลอันดามัน สายน้ำเหล่านี้กลายเป็นเครือข่ายที่คอยหล่อเลี้ยงผืนนาอันกว้างใหญ่ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ โดยเฉพาะข้าว พืชผัก และสัตว์น้ำนานาชนิด

130 Pharlain Community, Abundance of Pharlain Natural Resources and Communities, Pharlain Study by its community, Final report: February, 2016, เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/0Bx60PIXMazQqRzRLWnZnMEpsX3M/view>

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ
ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

เรือสวนไร่นาอันอุดมสมบูรณ์เมื่อมองจากเทือกเขาพะลีน
ที่ทอดยาวไปจดชายหาดริมทะเล

ลำห้วยน้ำจืดจากเทือกเขาพะลีน
ที่ไหลผ่านวัดและชุมชน

สวนหมากที่ขึ้นอย่างหนาแน่น
ปะปนกับพืชพันธุ์อื่นๆ
บนเทือกเขาพะลีน

| ผลผลิตจากมากที่เป็นแหล่งรายได้สำคัญของชุมชน

| ชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์มอญ นับถือศาสนาพุทธ ที่รักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ไว้อย่างเหนียวแน่น

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ
ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

การตากหมากในชุมชนบริเวณภูเขาพะลีน

แผงตากปลาในชุมชนชาวประมง
หมู่บ้านกวีวันตะมอปีย เขตพะลีน

นโยบายสนับสนุนของไทย การระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์

นโยบายสนับสนุนของเมียนมา

- กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ ปี 2555 (Foreign Investment Law 2012)
- แผนพัฒนาพลังงานของเมียนมา (Power Development Plan)

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน

การสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ที่ต้องใช้พื้นที่ประมาณ 900 ไร่ และสร้างท่าเทียบเรือยาวออกไปในทะเล จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยตรงของชุมชนในส่วนที่เป็นพื้นที่ทำกิน, พื้นที่หาดเลน, ป่าชายเลน และรวมทั้งพื้นที่ชายฝั่งที่เป็นพื้นที่ประมงของชุมชน

นอกจากนี้ในส่วนของโรงไฟฟ้าถ่านหินนั้นจะสร้างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และสังคมต่อชุมชน เช่น ฝุ่น, น้ำเสีย, การปนเปื้อนสารพิษในน้ำ ดินและอากาศ

ด้วยความวิตกกังวลถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่ไม่อาจพินิจได้ วันที่ 24 พฤษภาคม 2557 ชาวบ้าน ผู้ทรงเกียรติในชุมชน พระสงฆ์ เครือข่ายองค์กรประชาสังคม และเยาวชนในเขตพะลัน รวมตัวกันที่หมู่บ้านนิเกรอะ พื้นที่ปกครองท้องถิ่นอั้งแตง เขตเยเพื่อพูดคุยวิเคราะห์ผลกระทบจากโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน และสรุปจุดยืนคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน 10 ประการ¹³¹ ดังนี้

- 1.แผนโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินจะทำลายสิ่งแวดล้อมของชุมชน
- 2.แผนโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินจะกระทบวิถีชีวิตดั้งเดิมและพื้นที่เกษตรของชาวบ้าน
- 3.แผนโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินจะทำลายผืนดินและกระทบการเกษตรเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังจะทำให้แหล่งน้ำสกปรก

131 Pharlain Community, Abundance of Pharlain Natural Resources and Communities, Pharlain Study by its community, Final report: Feburary, 2016 P.50, เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/0Bx60PIXMazQqRzRLWnZnMEpsX3M/view>

4. แผนโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินจะเพิ่มพูนปัญหาความเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศและจะกระทบกับคนทุกภาคส่วน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมและธุรกิจทางการเกษตร

5. แผนโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินจะสร้างขยะเคมีที่จะทำให้ลายสิ่งมีชีวิตในทะเล

6. คิวจากตัวโรงไฟฟ้าถ่านหินในแผนจะทำให้เกิดมลพิษอากาศทำลายสุขภาพและทำให้คนในชุมชนอายุสั้น

7. เสี่ยงจากโรงไฟฟ้าถ่านหิน รวมทั้งการขนย้ายเครื่องจักรและเครื่องยนต์ขนาดใหญ่เข้าออกทางหมู่บ้านและท่าเรือจะเปลี่ยนวิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งทำลายธุรกิจประมงท้องถิ่น

8. โรงไฟฟ้าถ่านหินในแผนจะก่อมลพิษทางเสียง ทำให้ชาวบ้านไม่ได้ยินเสียงของลมและคลื่นทะเล อันเป็นเครื่องมือเตือนภัยจากภัยธรรมชาติ

9. ขยะเคมีจากตัวโรงไฟฟ้าถ่านหินในแผนจะทำลายสุขภาพของชาวบ้านมาก

10. แผนโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินจะนำแรงงานอพยพจำนวนมากเข้ามาที่หมู่บ้านอั้งแตง ซึ่งจะกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภาษาและความเชื่อของคนท้องถิ่น

ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2558 ชาวบ้านในเขตพะลีนรวมตัวกันที่หมู่บ้านอั้งแตงประมาณ 6,000 คน เพื่อแสดงจุดยืนคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหิน และได้ส่งจดหมายคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินไปยังประธานาธิบดี, มุขมนตรีแห่งรัฐมอญ, คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (MIC)

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

การจัดทำรายงาน Feasibility study ของ บมจ. ทีทีซีแอล เป็นการศึกษาเพียงฝ่ายเดียว โดยชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่การลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2556 ก็เป็นไปเพื่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินในเขตเศรษฐกิจพิเศษติละวา แต่เมื่อ บมจ.ทีทีซีแอล ต้องการเปลี่ยนพื้นที่ก่อสร้างมาเป็นในเขตหมู่บ้านอั้งแตง ที่เมืองเย ของรัฐมอญนี้ ก็ไม่ปรากฏว่า บมจ.ทีทีซีแอล ได้มีกระบวนการปรึกษาหารือกับชุมชนในเรื่องนี้แต่ประการใด และเมื่อภายหลังการจัดทำรายงานความเป็นไปได้เสร็จสิ้นลง

ตัวแทนบริษัทพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่รัฐมอญและกระทรวงไฟฟ้าได้ไปประชุมกับชาวบ้านที่วัดบ้านอันแดงในวันที่ 25 เมษายน 2557 เพื่อเสนอการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ซึ่งชาวบ้านเรียกร้องให้มีการแปลรายงานภาษาอังกฤษจำนวน 6 เล่ม เป็นภาษามอญ ซึ่งได้รับการปฏิเสธ และบริษัทได้นำรายงานทั้งหมดกลับคืน ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมในวันนั้นไม่เห็นด้วยกับโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน และจะไม่ยินยอมให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในพื้นที่¹³²

การลงนามบันทึกข้อตกลง (MoA) ระหว่าง บมจ. ทีทีซีแอล และกรมพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ (Department of Hydropower Planning) เพื่อพัฒนาดำเนินงานโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน ในวันที่ 9 เมษายน 2558 การลงนามนี้เกิดขึ้นท่ามกลางการคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินของชุมชนในเขตพะลีนและเขตเมืองเยต่อมาในวันที่ 10 พฤษภาคม 2558 ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บมจ.ทีทีซีแอล และตัวแทนบริษัท Win Yaung Chi Oo Company ได้มาเข้าพบเจ้าอาวาสวัดอันแดง และมีการยอมรับกับเจ้าอาวาสวัดอันแดงว่า การลงนามบันทึกข้อตกลงที่ผ่านมา ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วม

ตัวแทนชุมชนอันแดงได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ปัจจัยที่ทำให้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงนี้ได้ อาจเกิดจากการได้รับข้อมูลผิดพลาด ว่าชาวบ้านยินยอมให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินแล้ว จากหลักฐานภาพถ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ ที่บริษัทจัดขึ้นเอง และนำไปใช้เป็นหลักฐานประกอบ เพื่อให้เกิดการลงนามต่อไป

การเข้าสำรวจพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินโดยบริษัทต่าง ๆ นับตั้งแต่มีการลงนามบันทึกข้อตกลงเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2558 เป็นต้นมา มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจากทั้งบุคคล กลุ่มบุคคลและบริษัทสัญชาติเมียนมาและสัญชาติอื่น ๆ ได้เข้ามาในพื้นที่เขตพะลีน โดยเฉพาะหมู่บ้านอันแดงอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับบริษัท ทีทีซีแอล แต่กิจกรรมทั้งหมดล้วนนำไปสู่การก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ซึ่งได้เกิดเหตุการณ์สำคัญ ๆ เช่น¹³³

132 Pharlain Community, Abundance of Pharlain Natural Resources and Communities, Pharlain Study by its community, Final report: February, 2016 P.44, เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/0Bx60PIXMazQqRzRLWnZnMEpsX3M/view>

133 Pharlain Community, Abundance of Pharlain Natural Resources and Communities, Pharlain Study by its community, Final report: February, 2016 P.48-49, เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/0Bx60PIXMazQqRzRLWnZnMEpsX3M/view>

1. วันที่ 15 พฤษภาคม 2558 มีผู้หญิงเข้ามาในหมู่บ้านนิเกรอะ เพื่อเจรจาในเรื่องที่ดิน

2. วันที่ 4 กรกฎาคม 2558 นาย อุ ทันนาย (U Than Nine) จากบริษัท CEA Trading Co Ltd และเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเย มาที่หมู่บ้านอันแดง สอบถามความเห็นต่อโรงไฟฟ้าถ่านหิน และชมหมู่บ้านหากรัฐบาลใหม่ต้องการสร้างโรงไฟฟ้า ก็จะนำทหารเข้ามาในพื้นที่

3. วันที่ 10 กรกฎาคม 2558 นาย Philip Fay ตำแหน่ง Managing Director ของบริษัท Instant Ports-ECO Friendly Remote Port Solutions และชาวพม่า 2 คน เดินทางมาที่หมู่บ้านอันแดง แต่ปฏิเสธที่จะตอบคำถามใด ๆ ต่อชาวบ้านในเรื่องวัตถุประสงค์การมาในครั้งนี้

4. วันที่ 13 กรกฎาคม 2558 ตัวแทนจากองค์การ National Enlightenment Institute (NEI) และบริษัท M.J. Marinoco LTD พยายามเข้ามาสำรวจผลกระทบที่หมู่บ้านอันแดง และชาวบ้านได้แจ้งต่อนาย อุ เกซานวิน (U Kay San Win) ซึ่งเป็นหัวหน้าทีมว่าชาวบ้านไม่อนุญาตให้มีการสำรวจใด ๆ ในเขตพละลิน

อย่างไรก็ตามในวันที่ 30 ธันวาคม 2558 นาย มี เมียนตัน (Mi Myint Than) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตเย ได้ตั้งคำถามต่อโรงไฟฟ้าถ่านหินในการประชุมประจำปีของสภารัฐมอญ โดยมี นาย อุ ออง ทันอู (U Aung Than Oo) ปลัดกระทรวงพลังงานไฟฟ้าตอบว่าโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินถูกระงับการสำรวจเพราะไม่ได้รับคำยินยอมจากชุมชน

ประเด็นช่องว่างของกฎหมายและความรับผิดชอบ

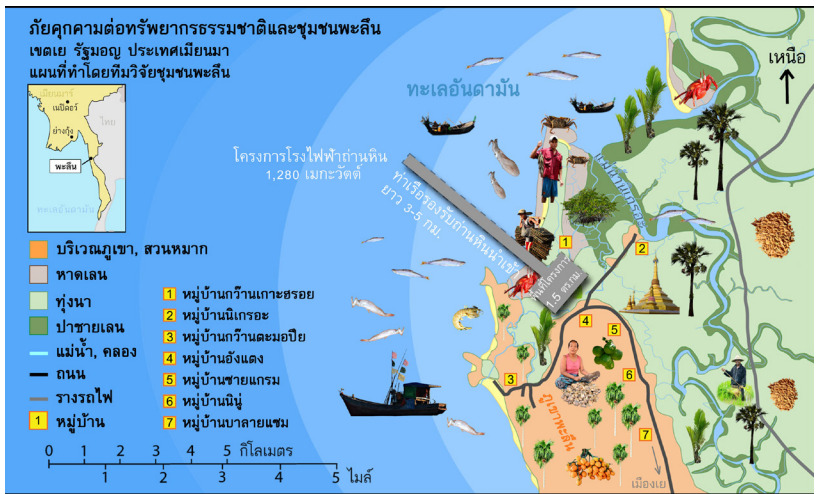
ช่องว่างของ พรบ. ตลท.

1. ตลท. ไม่มีกลไกเชิงการหาข้อมูลในลักษณะการสืบสวน โดยไม่ต้องรอให้มีการร้องเรียน เพราะในหลายกรณีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เช่น กรณีการเข้าสำรวจพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินโดยบริษัทต่าง ๆ สร้างแรงกดดันและเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง กรณีเช่นนี้เป็นการยากที่ผู้ได้รับผลกระทบในต่างประเทศ จะสามารถเข้าถึงกลไกรับเรื่องร้องเรียนปกติได้โดยง่าย

2. การให้ความหมายที่คับแคบในการแจ้งข่าวสารสนเทศของบริษัทจดทะเบียน ที่ยึดเพียงข่าวสารที่แจ้งโดยบริษัทจดทะเบียนเท่านั้น โดยไม่มีกลไกอื่นตรวจสอบเพิ่มเติม ให้บริษัทจดทะเบียนต้องรายงานข่าวสารสนเทศ เช่น

การประท้วงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2558 จำนวนประมาณ 6,000 คน ซึ่งนับเป็นการประท้วงโครงการที่ใหญ่ที่สุดในพม่า ได้ปรากฏในสื่อภาษาอังกฤษของเมียนมา และสื่อภาษาไทยจำนวนหนึ่ง แต่ ตลท. ไม่มีกลไกตรวจสอบการดำเนินการของ ทิพีซีแอล ให้มีการชี้แจงต่อผู้ลงทุนและสาธารณะ

3. บทบาทของบริษัทร่วมทุนสัญชาติเมียนมา ในความพยายามจัดซื้อที่ดิน เพื่อเป็นที่ตั้งโรงงาน และการนำทีมสำรวจต่าง ๆ เข้ามาในหมู่บ้าน ได้สร้างแรงกดดัน ต่อชุมชน ในส่วนของ ทิศิซีแอล จะร่วมรับผิดชอบต่อเหตุการณ์เหล่านี้ได้อย่างไร

แผนภาพที่ตั้งชุมชน ทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
และพื้นที่ที่จะมีการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน

โครงการเหมืองแร่ดีบุกเฮงดา เมืองมยิตตา

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

1. บริษัท เมียนมา พงษ์พิพัทธ์ จำกัด

เป็นบริษัทของนักธุรกิจไทยที่ไปลงทุนในต่างประเทศ ซึ่งดำเนินธุรกิจเหมืองแร่ดีบุก ณ ตำบลเฮงดา (Heinda) เมืองทวาย ภาคตะนาวศรี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา จดทะเบียนในชื่อภาษาอังกฤษว่า “Myanmar Pongpipat Company Limited” หมายเลขจดทะเบียน 10 FC -1999-2000 พร้อมหมายเลขบริษัทแม่ (Native Company Number) 10 FC 1999-2000

บริษัทเริ่มดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าวเมื่อ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2542 และได้ระบุงบเลิกกิจการ วันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547) อย่างไรก็ตามในปัจจุบันบริษัทฯ ยังคงดำเนินการอยู่ รายงานจากสมาคมพัฒนาทวาย (Dawei Development Association: DDA) ระบุว่าบริษัทฯ มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ 57(B-1), Shwe Hinn Tha St., 6 1/2 Mile, Pyay Rd., Hlaing T/S., Yangon, Myanmar โดยเป็น นิติบุคคลที่จดทะเบียนในต่างประเทศ FCO (Foreign Company) ซึ่งเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมและการผลิต¹³⁴

134 สำนักข่าวอิสรา, ศาลทวายนัดพิจารณา 29 พ.ค. ชาวบ้านร้อง บ. เหมืองฟอสเฟต รมต. เข้าถึงได้จาก https://www.isranews.org/isranews-news/29881-mining_29881.html

บริษัท เมียนมา พงษ์พิพัทธ์ มีลักษณะเป็นธุรกิจครอบครัว ทั้งนี้พิจารณาจากความสัมพันธ์และรายชื่อผู้ถือหุ้นที่มีนามสกุลเดียวกัน และเป็นเครือญาติกัน คือเป็นของตระกูล “ซวาลตันพิพัทธ์”¹³⁵

2. บริษัท สหกล อีคิวเมนต์

บริษัทฯ ประกอบธุรกิจรับเหมาก่อสร้างและบริการด้านการเหมืองแร่ รวมถึงการจัดการและการขนส่งแร่ เป็นที่ปรึกษาด้านการเหมืองแร่ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญบริษัทฯ มีส่วนร่วมในโครงการเหมืองถ่านหินแม่เมาะ ในประเทศไทย และโครงการโรงไฟฟ้าหังสาสิกไนต์ที่ประเทศลาวด้วย โดยเป็นบริษัทมหาชน และจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยมีผู้ถือหุ้นใหญ่จาก 2 ตระกูลหลัก คือตระกูลอาร์กุล และตระกูลศิริสรรพ¹³⁶

รูปแบบการลงทุน

บริษัทเมียนมาร์ พงษ์พิพัทธ์ (Myanmar Pongpipat Company Limited: MPC) ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลเมียนมา และเข้าดำเนินการเหมืองเฮงดาในปี 2542 โดยร่วมกับกรมกิจการเหมืองแร่ ลำดับที่ 2 (Number 2 Enterprise) ซึ่งเป็นบริษัทที่รัฐเข้าไปมีหุ้นส่วน ทำหน้าที่ดูแลและอำนวยความสะดวกในการประกอบกิจการเหมืองในเมียนมา ทั้งตีบุก ทั้งเสตน ทอง โทเทเนียม แพลตตินัม ในการดำเนินกิจการเหมืองเฮงดานี้ได้มีการแบ่งผลประโยชน์กันในส่วน 35% สำหรับ Number 2 Enterprise และ 65% สำหรับบริษัท เมียนมา พงษ์พิพัทธ์¹³⁷ ส่วนบริษัท สหกล อีคิวเมนต์ จำกัด (มหาชน) ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการเหมืองแร่ตีบุกเฮงดา เมื่อปี 2560 นี้ โดยทางบริษัทได้ลงนามในสัญญา กับบริษัท เมียนมา พงษ์พิพัทธ์ โดยมีระยะเวลาตามสัญญา 7 ปีโดยให้บริษัทเข้าไปทำการขุดดินชั้นบน, ขุดแร่ดิบ, บริหารจัดการกระบวนการเกี่ยวกับแร่, ขนย้ายทางแร่ไปยังพื้นที่กำจัดแร่ และบริหารจัดการและพัฒนาการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับกระบวนการหรือขั้นตอนที่เกี่ยวกับแร่ทั้งหมด¹³⁸

¹³⁵ Directorate of Investment and Company Administration, Myanmar Pongpipat Company Limited, เข้าถึงได้จาก <http://www.dica.gov.mm/en/company/myanmar-pongpipat-company-limited-0>

¹³⁶ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, บริษัท สหกลอีคิวเมนต์ จำกัด (มหาชน), เข้าถึงได้จาก <https://www.set.or.th/set/companyholder.do?symbol=SQ&ssoPageld=6&language=th&country=TH>

¹³⁷ Inclusive Development International, Investment Chain Report, 2017

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน

ลักษณะโครงการ

เหมืองเฮงดา (Heinda Mine) เหมืองแร่ดีบุกขนาดใหญ่และมีอายุเก่าแก่ที่สุด ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำตะนาวศรีตอนบน ในเมืองมยิตตา (Myitta) จังหวัดทวาย แคว้นตะนาวศรี ทางภาคใต้ของประเทศเมียนมา โดยเหมืองแห่งนี้มีพื้นที่สัมปทานประมาณ 5,000 ไร่ หรือราว 2.097 เอเคอร์¹³⁹

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

1. เหมืองเฮงดาตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้กับหมู่บ้านเมียวพิว ห่างเพียง 2 กิโลเมตรเท่านั้น โดยหมู่บ้านดังกล่าวมีลำคลองที่สำคัญ ซึ่งมีชื่อเดียวกับหมู่บ้านคือ คลองเมียวพิว มีปลายทางคือแม่น้ำตะนาวศรีอันเป็นแม่น้ำสายหลักที่ใช้สำหรับอุปโภคและบริโภคของชาวบ้านที่อยู่ในแคว้นตะนาวศรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวทวาย อย่างไรก็ตาม คลองเมียวพิวไม่ได้ไหลผ่านหมู่บ้านเมียวพิวเท่านั้น แต่ยังไหลผ่านอีกอย่างน้อย 30 หมู่บ้าน ก่อนที่จะไหลลงสู่แม่น้ำตะนาวศรีและออกสู่ทะเลอันดามันในที่สุด

2. ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำสวนทุเรียน หนาก มะพร้าว มะม่วงหิมพานต์ และยางพารา ชาวบ้านบางส่วนปลูกผักเพื่อขาย บางครัวเรือนร่อนหาแร่ตะกั่วในแม่น้ำตะนาวศรีเป็นอาชีพเสริม ชาวบ้านได้ดำเนินกิจกรรมเหล่านี้มาเป็นเวลาหลายปี โดยชาวบ้านประมาณ 40-50 คนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ประกอบอาชีพการหาแร่ในแม่น้ำซึ่งเป็นตะกอนที่ไหลมาจากเหมืองเฮงดา และผู้ชายในหมู่บ้านจำนวนมากไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่ประเทศไทย

3. หมู่บ้านเมียวพิว ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เหมืองเฮงดามากที่สุดนั้นมีประชากรราว 500 คน มีจำนวนครัวเรือนราว 100 ครัวเรือน ชาวบ้านที่นี่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ทวายที่มีอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งไม่ได้จัดให้ตนเองเป็นชนกลุ่มย่อยของชาวพม่าดังที่ทางการเมียนมาจัดกลุ่มไว้¹⁴⁰

.....
¹³⁹ Karen news, Thai and Burma joint Mining Operation Dirties Village Water, เข้าถึงได้จาก <http://karennews.org/2011/09/thai-and-burma-joint-mining-operation-dirties-village-water.html/>

¹⁴⁰ ไทยพับบลิค้า, ศาลทวายไต่สวนคดีบริษัทเหมืองแร่ของไทย ก่อนผลกระทบชาวพม่า นัดแรก 29 พ.ค. นี้, เข้าถึงได้จาก <http://thaipublica.org/2014/05/dawei-watch-1/>

นโยบายสนับสนุนของเมียนมา กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมา ปี 2555 (Foreign Investment Law 2012)

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน

การขาดการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม: ในปี 2551 เกิดน้ำท่วมใหญ่ครั้งแรกที่ทำให้ น้ำล้นออกมาจากบ่อกักเก็บตะกอนของเหมือง¹⁴¹ ต่อมาในปี 2555 เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ที่สุดเป็นประวัติการณ์ ท่วมนานถึง 11 วัน และท่วมสูงถึงคอ¹⁴² ทำให้ตะกอน หลุดออกมาจากบ่อกักเก็บตะกอน โดยกากแร่และดินเหนียวชั้นแรกจากเหมืองถูกเก็บไว้ในบ่อกักเก็บตะกอน 3 บ่อ ซึ่งบ่อเหล่านี้ดินชั้นจนไม่สามารถกักเก็บกากแร่ไว้ได้ ส่งผลให้ตะกอนที่หลุดออกสะสมอยู่ในแหล่งน้ำที่ชาวบ้านเมียวพิวต้องพึ่งพา ทั้งในด้านการอุปโภคและบริโภค เหตุการณ์เหล่านี้ได้สร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ สภาพแวดล้อมในพื้นที่ ส่งผลให้หลายหลังคาเรือนและพื้นที่เพาะปลูก ทั้งสวนหมากทุเรียนมะม่วงหิมพานต์ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นพืชที่ปลูกไว้ขายและบริโภคเองได้รับความเสียหายอย่างหนัก¹⁴³

จากการลงพื้นที่ของคณะกรรมการด้านสิทธิชุมชนและฐานทรัพยากร ได้เข้าตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการในพื้นที่เหมืองเอดาแล้ว ระหว่างวันที่ 22 – 27 กุมภาพันธ์ 2560 ชาวบ้านกล่าวและชี้ให้เห็นว่าต้นหมากหลายต้นไม่ติดผลมากเหมือนเมื่อก่อนและมีลำต้นที่เตี้ยลง บางต้นก็ยืนต้นตาย ส่งผลให้ชาวบ้านขาดรายได้และสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ไป ในส่วนคลองเมียวพิวเองก็ยังได้

¹⁴¹The Nation, Thai mine destroyed Myanmar water sources, เข้าถึงได้จาก http://www.nationmultimedia.com/news/aec/asean_plus/30307560

¹⁴² สำนักข่าวอิศรา, ศาลทนายนัดพิจารณา 29 พ.ค. ชาวบ้านร้อง บ. เหมืองฟออดีต รมต., เข้าถึงได้จาก http://www.isranews.org/isranews-news/item/29881-mining_29881.html

¹⁴³ Earth Rights International, Thai Investors can't violate human rights in Myanmar, เข้าถึงได้จาก <https://goo.gl/Cre2X6>

อันเกิดจากการทับถมของตะกอนและกากแร่ที่มากับน้ำ ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถใช้น้ำจากแม่น้ำได้อีกต่อไป โดยปัจจุบันชาวบ้านต้องนำน้ำจากภูเขาหรือน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้แทน แต่ในหลายครัวเรือนก็ไม่สามารถใช้น้ำใต้ดินได้แล้ว เนื่องจากได้รับสารปนเปื้อนเช่นกัน โดยน้ำในบ่อซึ่งเป็นน้ำใต้ดินนั้นมีสีขุ่นออกแดงหรือส้ม แต่บางหลังคาเรือนได้ทดลองใช้น้ำดังกล่าวอาบแล้วพบว่า มีผื่นขึ้นตามตัวและมีอาการคัน จนในที่สุดชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้น้ำใต้ดินแล้ว จะใช้น้ำจากภูเขาและซื้อน้ำดื่มจากนอกหมู่บ้านเพื่อบริโภค ซึ่งทำให้ชาวบ้านสูญเสียต้นทุนในการดำรงชีวิตมากขึ้นในแต่ละวัน¹⁴⁴

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ได้มีการยื่นคำร้องให้ทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบ ตามหมายเลขคำร้องที่ 285/2558 เรื่อง ขอให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ด้านสิทธิชุมชน กรณีประชาชนสาธารณสุขแห่งสหภาพเมียนมาได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ของบริษัทเอกชนสัญชาติไทย¹⁴⁵ โดยทางคณะกรรมการด้านสิทธิชุมชนและฐานทรัพยากรได้เข้าตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการในพื้นที่เหมืองเฮงดาแล้ว ระหว่างวันที่ 22 – 27 กุมภาพันธ์ 2560

¹⁴⁴ คณะทำงานติดตามและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากการดำเนินการของบุคคล/กลุ่มบุคคลสัญชาติไทยที่เป็นองค์กรภาครัฐและ/หรือมีใช้ภาครัฐที่จัดทำโครงการพัฒนาหรือธุรกิจขนาดใหญ่, “เอกสารข้อมูลการเดินทางไปปฏิบัติงาน การเข้าร่วมเวทีวิชาการ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลในพื้นที่โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย และเหมืองเฮงดา ณ เมืองทวาย แคว้นตะนาวศรี สาธารณรัฐเมียนมา ระหว่างวันที่ 22 – 27 กุมภาพันธ์ 2560”

¹⁴⁵ คำร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในหมายเลขคำร้อง 285/2558 เรื่อง ขอให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ด้านสิทธิชุมชน กรณีประชาชนสาธารณสุขแห่งสหภาพเมียนมาได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ของบริษัทเอกชนสัญชาติไทย

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

ความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วม

ชาวบ้านในพื้นที่ไม่ได้รับเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการอย่างครบถ้วนเนื่องจากไม่มีเอกสารที่ได้รับการแปลเป็นภาษาท้องถิ่นแต่อย่างใด นอกจากนี้ในการดำเนินการโครงการก็ยังไม่มีการขอความเห็นหรือการตัดสินใจของคนในชุมชน ถือเป็นการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง พร้อมทั้งไม่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในโครงการ¹⁴⁶

ผลกระทบด้านสุขภาพ

ชาวบ้านเมียวพิวได้ร้องเรียนต่อภาคประชาสังคมในพื้นที่ว่าน้ำมีกลิ่นเหม็นและมีสีที่เปลี่ยนไปทำให้เกิดอาการระคายเคืองตามผิวหนังหลังจากการใช้น้ำ ก่อนที่ชาวบ้านจะได้รับคำแนะนำจาก Ecolab และภาคประชาสังคมอย่างสมาคมพัฒนาทวายให้เลิกใช้น้ำทั้งในแง่ของการอุปโภคและบริโภค เนื่องจากน้ำมีการปนเปื้อนของสารหนูและสารตะกั่ว จนส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมา เช่น เกิดอาการผื่นคัน อาการปวดศีรษะ เกิดปัญหาเกี่ยวกับกะเพาะและลำไส้ เป็นต้น¹⁴⁷

ผลกระทบต่อสิทธิในการดำรงชีวิต

การทำเหมืองดังกล่าวส่งผลกระทบต่อแหล่งทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน เนื่องจากการสะสมของตะกอนในน้ำและในดิน และปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นทำให้พืชและผลผลิตทางการเกษตรได้รับผลกระทบไปด้วย ที่ดินถูกทำลายอย่างกว้างขวางจนไม่สามารถปลูกพืชขึ้นมาทดแทนได้ หมดซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของที่นี่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากการที่ตะกอนทับถมราก ส่งผลให้ต้นหมากล้มตาย

¹⁴⁶ คณะทำงานติดตามและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากการดำเนินการของบุคคล/กลุ่มบุคคลสัญชาติไทยที่เป็นองค์กรภาครัฐและ/หรือมีใช้ภาครัฐจัดทำโครงการพัฒนาหรือธุรกิจขนาดใหญ่, “เอกสารข้อมูลการเดินทางไปปฏิบัติงาน การเข้าร่วมเวทีวิชาการ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลในพื้นที่โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย และเมืองเองเตา ณ เมืองทวาย แคว้นตะนาวศรี สาธารณรัฐเมียนมา ระหว่างวันที่ 22 – 27 กุมภาพันธ์ 2560”

¹⁴⁷ เรื่องเดียวกัน

เป็นจำนวนมาก หรือหากไม่ล้มตายก็ไม่สามารถโตหรือออกไปผลได้ด้อยอย่างสังเกตเห็นได้ชัด ด้วยเหตุที่ผลผลิตต่าง ๆ ถูกทำลายนี้เองจึงส่งผลให้ชาวบ้านโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวของหมู่บ้านต้องออกไปขายแรงงานที่ประเทศไทย เด็กและเยาวชนหลายคนต้องหยุดเรียนหนังสือเพื่อช่วยหารายได้มาจุนเจือครอบครัว¹⁴⁸

การชดเชยความเสียหาย

ชาวบ้านเมียวทิว ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากความผิดพลาดในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของเหมืองในหลายต่อหลายครั้ง ต้องการให้บริษัท ชำยค่าชดเชยสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสุขภาพ พื้นที่เพาะปลูก พืชผลทางการเกษตร บ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัย และด้านสุขอนามัยของพวกเขา พร้อมทั้งต้องเร่งฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม ซึ่งขณะนี้ยังไม่ได้มีการแก้ไขใด ๆ¹⁴⁹

ประเด็นช่องว่างของกฎหมายและความรับผิดชอบ

ระบบกฎหมายที่อ่อนแอและไม่เอื้อให้เกิดการปกป้องสิทธิของประชาชนของเมียนมา

ทาง บริษัท เมียนมา พงษ์พิพัทธ์ ได้เข้ามาดำเนินการเหมืองเฮงดาในปี 2542 โดยขณะนั้นเมียนมายังไม่มีกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมและการกำหนดให้ทำการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคมแต่อย่างใด ด้วยระบบกฎหมายที่ค่อนข้างอ่อนแอและยังไม่พัฒนาในขณะนั้น นับเป็นการเปิดช่องให้บริษัทสามารถทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ง่าย

148 เรื่องเดียวกัน

149 เรื่องเดียวกัน

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ
ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

พื้นที่โครงการ
เหมืองแร่ดีบุกเฮงดา

สภาพดินและแม่น้ำ
โคลนเหมืองแร่ดีบุก
เฮงดา
ติดหมู่บ้านเมียวพิว

น้ำในบ่อน้ำเปลี่ยน
เป็นสีแดงหลังจาก
ที่มีการดำเนินการ
เหมืองแร่ดีบุก
เฮงดา

โครงการเหมืองถ่านหินบานของ เมืองทวาย ภาคตะนาวศรี

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

บริษัท อีสตาร์ จำกัด (The East Star Co., Ltd)

เป็นบริษัทเอกชนไทย จดทะเบียนจัดตั้ง เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2526 ประกอบธุรกิจเหมืองแร่ลิกไนต์ ขนาดธุรกิจเป็นแบบขนาดกลาง มีทุนจดทะเบียนอยู่ที่ 2 ล้านบาท มีเลขทะเบียนนิติบุคคล คือ 0105526040797 มีที่ตั้งบริษัทอยู่ที่ 192/2 หมู่ 13 ตำบลหนองอ้อ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยมีผู้ถือหุ้นใหญ่ และกรรมการคือ ครอบครัวชวัลย์นันทน์¹⁵⁰ เป็นบริษัทที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เริ่มทำธุรกิจเกี่ยวกับเหมืองถ่านหินเมื่อปี 2550 มีประสบการณ์ทำเหมืองที่จังหวัดลำพูน และในปี 2552 บริษัทฯได้เริ่มเข้าไปสำรวจเหมืองถ่านหินในประเทศพม่า จนได้รับสัมปทานเหมืองถ่านหินหลายแห่ง จึงจัดได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสัมปทานเหมืองถ่านหินในพม่า โดยบริษัทฯ ได้ลงนามข้อตกลงกับทางสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง หรือ KNU ในการได้รับสัมปทานเพื่อ

150 กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, ข้อมูลทั่วไป บริษัท อีสตาร์ จำกัด, เข้าถึงได้จาก <http://datawarehouse.dbd.go.th/bdw/est/details1.html?jpNo=0105526040797&jpTypeCode=5&f=>

ดำเนินการเหมืองบานของไปเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2554 และเริ่มดำเนินการเหมืองดังกล่าว ในปี 2555¹⁵¹

บริษัท ไทย แอสเสท ไมนิ่ง (Thai Asset Mining Co., Ltd.) จากข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ พบว่า บริษัทฯ ได้เข้าจดทะเบียนจัดตั้งเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 เลขจดทะเบียน คือ 0715554000570 โดยประกอบธุรกิจการทำเหมืองสินแร่โลหะนอกกลุ่มสินแร่เหล็กอื่น ๆ ซึ่งมิได้ถูกจัดประเภทไว้โดยมีสถานที่ตั้งอยู่ ณ 149/3 หมู่ที่ 1 ต.ท่าล้อ อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี โดยมีทุนจดทะเบียนอยู่ที่ 75,000,000 บาท¹⁵²

บริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ จำกัด (มหาชน) หรือ Energy Earth Public Company Limited (“EARTH”)

เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ, วันแรกเข้าซื้อขาย คือ วันที่ 15 มกราคม 2539 โดยมีทุนจดทะเบียนอยู่เริ่มต้นอยู่ที่ 70 ล้านบาท เลขทะเบียนบริษัทคือ 0107538000240 ปัจจุบันมีทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น 4,978,089,394.00 บาท โดยบริษัทฯ มีลักษณะการประกอบธุรกิจ เป็นบริษัทจัดหาถ่านหิน โดยการขุดจากเหมืองถ่านหินโดยการขุดจากเหมืองสัมปทานและนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อจำหน่ายให้แก่ลูกค้าภายในประเทศและต่างประเทศ¹⁵³

รูปแบบการลงทุน

รูปแบบการลงทุนเป็นลักษณะการให้สัมปทานในการดำเนินธุรกิจโดยในขั้นต้น คือ บริษัท May Flower Enterprise Co, Ltd. ซึ่งเป็นบริษัทของนายทุนในเมียนมาได้รับสัมปทานจากรัฐบาลเมียนมาให้สร้างถนนลูกรังจากเขตบ้านของ

151 สำนักข่าวอิศรา, ตามรอย บ.เหมืองแร่ไทยฯ (ตอน 3) เปิดหลักฐาน“ทุนไทย”รุกคืบทรัพยากรพม่า, เข้าถึงได้จาก https://www.isranews.org/isranews-scoop/29382-mining_29382.html

152 กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, ข้อมูลทั่วไป บริษัท ไทยแอสเสทไมนิ่ง จำกัด, เข้าถึงได้จาก, <http://datawarehouse.dbd.go.th/bdw/est/details1.html?jNo=0715554000570&jpTypeCode=5&t=>

153 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ข้อมูลรายบริษัท/หลักทรัพย์, เข้าถึงได้จาก <https://www.set.or.th/set/companyprofile.do?symbol=EARTH&ssoPagelId=4&language=th&country=TH>

เพื่อขนถ่านหินที่ผลิตได้จากเหมืองบานซอ ซึ่งบริษัทดังกล่าวก็เป็นผู้ได้รับสัมปทานในการดำเนินการทำเหมืองด้วยในปี 2553 - 2554¹⁵⁴

จากนั้นในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2554 บริษัท อีสต์ สตาร์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติไทยที่จดทะเบียนทำธุรกิจเมียนมาได้รับสัมปทานและได้รับอนุญาตจากสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง ภายใต้อายุสัมปทาน 25 ปี ซึ่งจะสิ้นสุดในปี 2579 ให้เป็นผู้ดำเนินการเหมืองถ่านหินบานซอ¹⁵⁵ ต่อมาในวันที่ 23 พฤศจิกายน 2555 บริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ ลงนามกับบริษัท อีสต์ สตาร์ เพื่อร่วมดำเนินกิจการเหมืองถ่านหินบานซอ

จากรายงานประจำปี 2555 ของ บริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ ระบุว่า บริษัท อีสต์ สตาร์เป็นผู้ได้รับพื้นที่สัมปทาน 504.8 เอเคอร์ หรือประมาณ 1262 ไร่ โดยในส่วนของการทำงานเหมืองและจำหน่ายถ่านหินนั้นผู้ดำเนินการ คือ บริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ ฯ และยังได้ระบุอีกว่าบริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ ฯ เป็นผู้จัดหาแหล่งเงินทุนสำหรับประกอบการเหมืองถ่านหินนี้ด้วย โดยมีการแบ่งสัดส่วนผลประโยชน์กันดังนี้ คือ บริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ จะได้ส่วนแบ่ง 70%¹⁵⁶ ในขณะที่บริษัท อีสต์ สตาร์ จะได้ส่วนแบ่งที่ 30% ส่วนบริษัท Thai Asset Mining ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งและถนนเพื่อเชื่อมต่อกับเหมืองบานซอ ในปี 2556¹⁵⁷

154 Inclusive Development International, ชุมชนกะเหรี่ยงในพม่ายื่นคำร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย, มิถุนายน 2560

155 สำนักข่าวอิศรา, ตามรอย บ.เหมืองแร่ไทยฯ (ตอน 3) เปิดหลักฐาน"ทุนไทย"รุกคืบทรัพยากรพม่า, เข้าถึงได้จาก https://www.isranews.org/isranews-scoop/29382-mining_29382.html

156 เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ จำกัด (มหาชน), รายงานประจำปี 2555, เข้าถึงได้จาก <http://earth.listedcompany.com/misc/AR/20130405-EARTH-AR2012-TH.pdf>

157 กลุ่มเยาวชนตากาปอว์ (Tarkapaw Youth Group), สมาคมพัฒนาทวาย (Dawei Development Association) และเครือข่ายแม่น้ำและชนพื้นเมืองตะนาวศรี (Tenasserim River & Indigenous People Network), We use to fear Bullets, Now we fear bulldozers: Dirty Coal mining by military cronies & Thai Companies: Ban Chaung, Dawei District, Myanmar, October 2015.

ลักษณะโครงการ

เหมืองบานทอง เป็นเหมืองถ่านหินแบบเปิด โดยทางรัฐบาลเมียนมาให้สัมปทานพื้นที่ทำเหมืองราว 1,500 เอเคอร์ แก่บริษัท May Flower Enterprise Co, Ltd. เป็นบริษัทที่ตั้งขึ้นในเมียนมา ในเวลาต่อมาทางบริษัท อีสตาร์ จำกัด จากไทยได้รับอนุญาตจาก KNU ให้เข้ามีส่วนร่วมในโครงการด้วย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันบริษัทอีสตาร์มีพื้นที่การทำเหมืองและเปิดหน้าดินเพื่อขุดเหมืองไปแล้วกว่า 64 เอเคอร์ จากพื้นที่รวมทั้งหมดราว 2,100 เอเคอร์ ที่บริษัท May Flower Enterprise Co, Ltd ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลพม่า นอกจากนี้ในเอกสารที่เผยแพร่โดยองค์กรพัฒนาเอกชน ชื่อ Inclusive Development International อ้างว่ามีรายงานว่าแม้บริษัท May Flower Enterprise Co, Ltd. จะเป็นผู้ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลในการดำเนินโครงการนี้ แต่ก็ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่อย่างใด ดังนั้นบริษัท อีสตาร์ จึงเป็นผู้ดำเนินงานและพัฒนาโครงการนี้ โดยมีบริษัท Thai Asset Mining เป็นผู้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการขนส่งถ่านหิน โดยมีบริษัท Thai Asset Mining เป็นผู้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมขนส่งถ่านหิน และมีผู้สนับสนุนทางการเงินในการดำเนินการขุดแร่และการจัดส่งถ่านหินไปยังเครือข่ายของผู้ซื้อของตน คือ บริษัท เอ็นเนอร์ยี่เอิร์ธ จำกัด (มหาชน)¹⁵⁸

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

ข้อมูลทางกายภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ทั้งในตำบลสิ่งแวดล้อมและการปกครองนั้น พบว่าพื้นที่เหมืองบานทองตั้งอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำบาน อยู่ภายใต้การควบคุมของสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง โดยพื้นที่ในแถบนี้มีแม่น้ำสำคัญ คือ แม่น้ำบาน และแม่น้ำตะนาวศรี อันเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของผู้คนในบริเวณนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง โดยแม่น้ำบานถือเป็นแม่น้ำสำคัญที่ผู้คนในบริเวณนี้ใช้อุปโภคและบริโภคมาเป็นเวลายาวนาน

¹⁵⁸ Inclusive Development International, ชุมชนกะเหรี่ยงในพม่ายื่นคำร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย, มิถุนายน 2560.

โดยแม่น้ำดังกล่าวหล่อเลี้ยงผู้คนกว่า 10 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านไจท์พีแล (Kyeik Phee Lan) หมู่บ้านปองโดว์ (Phaung Daw) หมู่บ้านฮินกาปี (Hin Ga Pe) หมู่บ้านเปียตาซอง (Pyar Thar Chaung) หมู่บ้านซินซูเอซอง (Hsin Swe Chaung) หมู่บ้านเมืองมาทุ (Maung Ma Htoo) หมู่บ้านกะตอร์นี (Ka Htaung Ni) หมู่บ้านกุซองยี (Kyuan Chaung Gyi) หมู่บ้านตะบิวซอง (Tha Byu Chaung) และหมู่บ้านยังทุ (Kyauk Htoo) ผู้คนในแถบนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ โดยพืชที่ทำการเพาะปลูกเป็นหลัก คือ หมากรุก ยางพารา มะม่วงหิมพานต์ มะพร้าว และอื่น ๆ¹⁵⁹

นโยบายสนับสนุนของเมียนมา

กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ ปี 2555 (Foreign Investment Law 2012)

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลของกลุ่มเยาวชนกะเหรี่ยงตากาปอว์ (Takapaw Youth Group) และสมาคมพัฒนาทวาย ระบุว่าหมู่บ้านที่จะได้รับผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพรวม 22 หมู่บ้าน ซึ่งมีประชากรรวมกันประมาณ 16,000 คน นอกจากนี้ในหนังสือร้องเรียนไปยัง กสม. เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน ที่ผ่านมา ได้ระบุถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหมืองบานของต่อชุมชนดังต่อไปนี้¹⁶⁰

มลพิษต่อพื้นที่เกษตรกรรม ในกรณีที่ฝนตกหนักจะทำให้ให้น้ำบริเวณรอบเหมืองเจิ่งนองและเต็มด้วยน้ำสกปรก โดยทางบริษัท จะปั้มน้ำเหล่านี้ออกมาจากบริเวณหน้าเหมือง และปล่อยลงสู่ที่ทำการและแหล่งน้ำของชุมชน

159 สำนักข่าวอิศรา, ตามรอย บ.เหมืองแร่ไทย รุกวิถีป่า-น้ำ-คน บนเทือกเขา “ตะนาวศรี” (ตอน 1), เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/isranews-scoop/item/29186-mining.html>

160 คำร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่อง การละเมิดสิทธิจากการดำเนินงานของบริษัท ไทยในโครงการเหมืองบานของ ภาคตะนาวศรี ประเทศเมียนมา, มิถุนายน 2560., กลุ่มเยาวชนตากาปอว์ (Takapaw Youth Group), สมาคมพัฒนาทวาย (Dawei Development Association) และเครือข่ายแม่น้ำและชนพื้นเมืองตะนาวศรี (Tenasserim River & Indigenous People Network), We use to fear Bullets, Now we fear bulldozers: Dirty Coal mining by military cronies & Thai Companies: Ban Chaung, Dawei District, Myanmar, October 2015.

น้ำและตะกอนที่ปนเปื้อนจากเหมืองเหล่านี้จะเข้าสู่เรือสวนไร่นาของชาวบ้าน ส่งผลให้ต้นหมากและพืชอื่น ๆ ล้มตาย โดยพืชเหล่านี้ถือเป็นพืชที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน ช่วยประทังชีวิตให้แก่หมู่บ้าน

ผลกระทบต่อสุขภาพ ชาวบ้านยังไม่ทราบชัดเจนถึงผลกระทบต่อสุขภาพ แต่มีความกังวลอย่างมากต่อสุขภาพของพวกเขาและลูกหลาน ที่อาจได้รับจากการเผาไหม้ของถ่านหินและการปนเปื้อนของแหล่งน้ำ

ผลกระทบต่อการค้ารงชีวิต ประชาชนส่วนใหญ่ในภูมิภาคตะนาวศรี ประกอบอาชีพประมงและเกษตรกร ที่ดินในบริเวณเขตบานของเป็นมรดกสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน ชาวบ้านทำเกษตรกรรมและจัดการที่ดินในลักษณะที่สอดคล้องกับจารีตประเพณีดั้งเดิม มลพิษจากเหมืองทำลายพืชผล และส่งผลกระทบร้ายแรงต่อการดำรงชีวิตของผู้นคนในชุมชน

การยึดที่ดิน ทางบริษัทผู้พัฒนาโครงการได้เข้ายึดที่ดินเกษตรกรรมของชาวบ้านในพื้นที่ไปอย่างผิดกฎหมาย มีผู้ร้องเรียนว่าที่ดินถูกยึดไปและได้รับค่าชดเชยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และบางรายไม่ได้รับค่าชดเชยเลย นอกจากนี้ในบริเวณเหมืองบานของยังเคยเป็นพื้นที่สู้รบระหว่างรัฐบาลเมียนมากับ KNU ในอดีต ส่งผลให้มีผู้ลี้ภัย และผู้พลัดถิ่นจำนวนหนึ่งยังไม่ได้เดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาเดิม แต่เนื่องจากมีโครงการเหมืองดังกล่าวเกิดขึ้น ทำให้พวกเขาไม่มีโอกาสกลับยังที่นี่ได้อีก

ผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เนื่องจากเหมืองบานของ อยู่ในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จึงส่งผลให้ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นส่วนใหญ่ โดยโครงการนี้คุกคามต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม การดำรงชีวิต และสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของพวกเขา

ความกลัวว่าจะเกิดสงครามความขัดแย้ง การดำเนินกิจการเหมืองบานของในพื้นที่ดังกล่าว ส่งผลให้มีบุคคลภายนอกเข้ามาทำงาน รวมทั้งการเข้ามาของกลุ่มทหารติดอาวุธซึ่งให้ความคุ้มครองกับบริษัท หลังจากที่พวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานมาเป็นเวลาหลายปีต่อสงครามความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ พวกเขากลับรู้สึกไม่ปลอดภัยอีกครั้ง

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ทางตัวแทนประชาชนผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่กว่า 153 คน จาก 8 หมู่บ้าน โดยรอบเหมืองถ่านหินบานซอง เข้ายื่นคำร้องให้มีการตรวจสอบดำเนินโครงการที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในกรณีเหมืองบานซอง ในหมายเลขคำร้องที่ 361/2560 เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2560 โดยในขณะนี้ทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เชิญบริษัทที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการเหมืองบานซอง ได้แก่ บริษัท อีสสตาร์ จำกัด, บริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ จำกัด (มหาชน) และบริษัท Thai Asset Mining Co., Ltd. เข้าตรวจสอบและให้ข้อเท็จจริงแล้ว เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2560 แต่ยังไม่มีการตรวจสอบภายในพื้นที่โครงการ (ขณะนี้อยู่ในระหว่างการจัดทำรายงานการตรวจสอบอย่างเป็นทางการ)

ต้นไม้นับสิบโกล์แหล่งน้ำชุมชนซึ่งอยู่ติดกับพื้นที่เหมืองต่างยีนตันตาย

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

ขาดความโปร่งใส ไม่ชี้แจงรายละเอียดโครงการ ในระหว่างที่บริษัท อีส สตาร์ เข้าดำเนินการในพื้นที่ที่ได้รับสัมปทานนั้น บริษัทฯ ไม่ได้มีการแจ้งหรือระบุรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการให้กับผู้คนในชุมชนทราบ ชัยยังมีการเข้าไปบุกรุกพื้นที่โดยไม่ได้ออกกล่าว จนในภายหลังได้นำมาสู่การฟ้องร้องเพื่อซื้อที่ดินจากชาวบ้าน

ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ยังไม่มีกระบวนการรับฟังจากทั้งการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของคนในชุมชนที่จะได้รับผลกระทบจากโครงการในทุกๆระดับขั้นตอนทั้งการสำรวจ ศึกษา วางแผน ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินโครงการ

ขาดการจัดการผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีขั้นตอนการติดตามตรวจสอบการทำเหมืองและกลไกการจัดการปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมถึงกระบวนการเยียวยาแก่ชุมชนแต่อย่างใด

ขาดการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ไม่มีการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคมในพื้นที่แต่อย่างใด รวมถึงในอนาคตหากเกิดผลกระทบต่อแม่น้ำและสิ่งแวดล้อม เช่น อากาศ พืช และสัตว์ ซึ่งจะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่นั้นๆก็ถือเป็น การละเมิดสิทธิมนุษยชนและชุมชน ในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างยิ่ง

ประเด็นข้ออ้างของกฎหมายและความรับผิดชอบ

ความซับซ้อนในการให้สัมปทาน

การดำเนินการในโครงการเหมืองถ่านหินบานของนี้ มีความสลับซับซ้อนในเชิงของการให้สัมปทานการทำเหมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่ทับซ้อนทางอำนาจระหว่างรัฐบาลเมียนมาและสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง หรือ KNU ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลเมียนมาให้สัมปทานการทำเหมืองแร่แก่บริษัท บริษัท May Flower Enterprise Co, Ltd. แต่ทางสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยงให้สัมปทานการทำเหมืองแร่กับทางบริษัท อีสสตาร์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทไทย และยังไม่ทราบแน่ชัดว่าในการดำเนินธุรกิจครั้งนี้ ทางบริษัทฯ ได้จดทะเบียนทำธุรกิจในนามบริษัทสัญชาติเมียนมาด้วยหรือไม่ นอกจากนี้ในแง่ของการดำเนินงาน ทางองค์กรพัฒนาเอกชน ชื่อ Inclusive Development International อ้างว่ามีรายงานว่าแม่บริษัท May Flower Enterprise Co, Ltd. จะเป็นผู้ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลในการดำเนินโครงการนี้ แต่ก็ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่อย่างใด ดังนั้นบริษัทอีสสตาร์ จึงเป็นผู้ดำเนินงานและพัฒนาโครงการนี้

ชาวบ้านกล่าวว่าเด็ก ๆ ในชุมชนได้รับบาดเจ็บเหล่านี้หลังจากที่ลงไปเล่นน้ำในแหล่งน้ำใกล้เหมือง

โครงการโรงงานปูนซีเมนต์ และโรงไฟฟ้าถ่านหิน เมอะลัมไย รัฐมอญ

บริษัทไทยที่เกี่ยวข้อง

บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) หรือ SCG ถือหุ้นในบริษัท Mawlamyine Cement Limited (MCL) 70%¹⁶¹

รูปแบบการลงทุน

SCG จัดทะเบียนตั้ง บริษัท Mawlamyine Cement Company (MCL) เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2556 โดยมีบริษัท Pacific Link Cement เป็นบริษัทสัญชาติเมียนมา ถือหุ้นร่วมด้วย 30% และ MCL ได้สัมปทานสร้างโรงงานผลิตปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหิน ตั้งอยู่ที่เมืองใจมียอ รัฐมอญ จากรัฐบาลเมียนมา เมื่อปี 2556 มูลค่าการลงทุนประมาณ 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2,000 เอเคอร์ (หรือประมาณ 5,000 ไร่)¹⁶²

¹⁶¹ ปูนซีเมนต์ไทย, รายงานการเงินประจำปี 2559 หน้า 19.

¹⁶² Human Rights Foundation of Monland, Examining Foreign Direct Investment in Mon State, A Report by The Human Rights Foundation of Monland – Burma, P.24-25, July 2016, เข้าถึงได้จาก www.rehmonnya.org

โดยมีระยะเวลาสัมปทานที่ได้รับจากคณะกรรมการการลงทุนของฝ่ายพม่า มีระยะเวลาจนถึง 50 ปี¹⁶³

ลักษณะโครงการ

โรงงานปูนซีเมนต์ ที่เมืองไจมียอ (Kyaikmayaw Township) รัฐมอญ มีกำลังการผลิต 1.8 ล้านตันต่อปี¹⁶⁴ โดยจะเริ่มการผลิตได้ตั้งแต่ปี 2559 ประมาณ 5,000 ตันต่อวัน

ภายในโรงงานปูนซีเมนต์ มีโรงไฟฟ้าถ่านหินขนาด 40 เมกะวัตต์ เป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าหลัก และมีการติดตั้งหน่วยผลิตไฟฟ้าจากลมร้อนเหลือทิ้ง (Waste Heat Generator) 9 เมกะวัตต์

พื้นที่ภูเขาหินปูน อันเป็นแหล่งวัตถุดิบ คือ ภูเขาพะยาตา (Pyar Taung) ซึ่งประมาณว่าเป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับที่มีปริมาณมากถึง 90 ล้านตัน¹⁶⁵ เส้นทางขนส่งถ่านหิน, ปูนซีเมนต์ และวัสดุก่อสร้าง คือ แม่น้ำอิตตะระน เป็นระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร และเชื่อมกับโรงงานด้วยคลองขุดใหม่ ระยะทาง 2.5 กิโลเมตร มีความกว้างประมาณ 60 เมตร

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

● ชุมชนที่อยู่รอบโรงงานซึ่งรวมหมู่บ้านที่ติดแม่น้ำอิตตะระนด้วยได้แก่ หมู่บ้านมอนโกรหรือเมโกร (Mon Grow/Me Koro) ประมาณ 280 ครอบครัว, หมู่บ้านเกาะปอนอ (Kaw Pu Naw), หมู่บ้านเกาะดุน (kaw Dun) ประมาณ 1,050 ครอบครัว (รวมหมู่บ้านเกาะปอนอด้วย), หมู่บ้านกะโดนซิด (Ka Don Sit) ประมาณ 400 ครอบครัว, หมู่บ้านพาวตอ (Pauk Taw), หมู่บ้านกวานนย (Kwan Nyan) ประมาณ 430 ครอบครัว, หมู่บ้านนิโดน (Ni Don) ประมาณ 450 ครอบครัว, หมู่บ้านแมคคะล่า (Mae Ka Sam) ชุมชนในบริเวณนี้เกือบทั้งหมดเป็นชนชาติมอญ

163 แมสสายนิวส์, ข้ามมอญคัดค้านรอบสองไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหินผลิตปูนซีเมนต์ ในเครือ SCG, กรกฎาคม 24, 2017, เข้าถึงได้จาก <http://www.maesainewsonline.com/maesai/?p=9843>

164 Myanmar Business Today, SCG to Pour in \$400m in Mawlamyine Cement Plant, เข้าถึงได้จาก <https://www.mmbiztoday.com/articles/scg-pour-400m-mawlamyine-cement-plant>

165 Human Rights Foundation of Monland, Examining Foreign Direct Investment in Mon State, A Report by The Human Rights Foundation of Monland – Burma, P.26, July 2016, เข้าถึงได้จาก www.rehmonnya.org

ชุมชนที่อยู่ตามลำน้ำอ้อตะรัน คือชุมชนในเขตเมืองใจมียอ และเมืองเมะลัมโย ระยะทางจากบริเวณคลองขุดใหม่เพื่อเข้าโรงงานที่แม่น้ำอ้อตะรันด้านเหนือน้ำของเมืองใจมียอ ลงมาถึงปากแม่น้ำอ้อตะรันที่ไหลมาบรรจบบริเวณปากแม่น้ำสาละวินที่เมืองเมะลัมโย มีระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร

- วิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบพื้นที่โรงงานปูนซีเมนต์ ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในภาคเกษตรกรรมและการประมง อาชีพเกษตรส่วนใหญ่ได้แก่ การทำนา, สวนยางพารา และพืชอื่น ๆ เช่น ถั่วลิสง, ถั่วเหลือง, งาม, พักทอง, กระเจียบเขียว, อ้อย และผลไม้ ในส่วนของการทำประมงนั้น ชุมชนที่อยู่ติดแม่น้ำอ้อตะรันประกอบอาชีพประมง มีทั้งรูปแบบที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพร่วมกับการเกษตรอื่น ๆ นอกจากนี้ชุมชนที่อยู่รอบภูเขาพะยาตา (Pyar Taung) ได้อาศัยจับปลาในถ้ำช่วงฤดูแล้งเพื่อบริโภคในครอบครัว

- ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขาและระบบนิเวศของภูเขา, แม่น้ำอ้อตะรัน ยังคงได้รับอิทธิพลน้ำขึ้นลงจากปากแม่น้ำสาละวิน, ป่าชายเลนริมฝั่งแม่น้ำอ้อตะรัน

การระเบิดภูเขาพะยาตา ในพื้นที่โรงงาน
ปูนซีเมนต์ของบริษัท MCL

ภูเขาพะยาตา (Pyar Taung) เป็นภูเขาหินปูนขนาดใหญ่โดยมีชุมชนต่าง ๆ ตั้งอยู่โดยรอบ ในอดีตภูเขาแห่งนี้มีฝั้งอาศัยทำรังเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “ภูเขาฝั้ง” หรือ ภูเขาพะยาตา ซึ่งทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ มีความยาวประมาณ 5 กิโลเมตร ชุมชนได้ให้ข้อมูลว่า ภูเขาพะยาตานี้ มีถ้ำอยู่เป็นจำนวนมาก และบางถ้ำมีน้ำไหลตลอดทั้งปี สายน้ำจากถ้ำต่าง ๆ จะไหลลงลำห้วย เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในท้องทุ่งและไหลลงสู่แม่น้ำอิตตะรัน ในหน้าฝนจะมีปลาจากแม่น้ำอิตตะรัน ว่ายขึ้นมา เข้าตามลำห้วยต่าง ๆ เมื่อถึงฤดูแล้ง ถ้ำบางแห่งจะมีปลาอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งชาวบ้านสามารถไปจับปลาเป็นอาหารของครอบครัวได้ ถ้ำบางแห่งมีค้ำควาอาศัย ชาวบ้านได้ประโยชน์จากการเก็บมูลค้ำควาไปใช้เป็นปุ๋ย

- ถ้ำหลายแห่งยังเป็นพื้นที่สำคัญทางศาสนา มีพระพุทธรูปและสำนักสงฆ์ รวมทั้งมีการสร้างเจดีย์บนภูเขาอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งชุมชนได้ให้ความเคารพและมีความศรัทธาอย่างแรงกล้า

- ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่สำคัญคือป่าไม้บนภูเขาพะยาตา ซึ่งชาวบ้านได้ให้ข้อมูลว่าเป็นแหล่งไม้ใช้สอย, อาหารจากป่าทั้งที่เป็นพืชผักและสมุนไพร (ชาวบ้านให้ข้อมูลว่ามีสมุนไพรในป่าประมาณ 53 ชนิด ซึ่งปัจจุบันผู้ที่มีความรู้จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก), ของป่าบางชนิดเช่น น้ำฝั้ และเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่าจำนวนหนึ่ง เช่น ลิง, ไก่ป่า, ค้างคาว, แมวป่า และรวมถึงหินนำมาใช้ในการก่อสร้างด้วย

- แม่น้ำอิตตะรัน ถือเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำสาละวิน มีต้นน้ำอยู่บริเวณเทือกเขาด้านทิศตะวันออกของรัฐมอญที่เป็นเขตรอยต่อกับประเทศไทย ทอดตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตก และเป็นแม่น้ำที่มีความคดโค้งมากสายหนึ่ง ไหลมาบรรจบแม่น้ำสาละวินที่บริเวณปากแม่น้ำสาละวิน เมืองเมะละมัย รัฐมอญ โดยมีระยะทางจากปากแม่น้ำอิตตะรันมาถึงโรงงานปูนซีเมนต์ประมาณ 60 กิโลเมตร แม่น้ำอิตตะรันยังคงได้รับอิทธิพลของน้ำทะเลขึ้นลงและมีน้ำกร่อย ลึกเข้ามามากกว่า 60 กิโลเมตรเช่นกัน ซึ่งสังเกตได้จากมีพันธุ์พืชป่าชายเลนขึ้นอยู่มาก ในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำในเขตหมู่บ้านมอนโกร, หมู่บ้านกวานาย และหมู่บ้านนิโดน ได้แก่ ลำแพนทะเล (Sonneratia griffithii), ลำพูทะเล (Sonneratia alba)

- สภาพป่าชายเลนริมฝั่งแม่น้ำอิตตะรัน มีส่วนสำคัญในการป้องกันการพังทลายของตลิ่ง และเป็นที่ยาวไข่ของปลาที่อพยพเข้ามาหลายชนิด

- ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก ได้ระบุว่า มีปลาอย่างน้อย 53 ชนิดในแม่น้ำอิตตะรัน เช่น Giant Seabass (*Lates calcarifer*), Paradise Threadfin (*Polynemus paradiseus*), Giant freshwater prawn (*Machrobrachium rosenbergii*) มีพืชและผลไม้ที่กินได้ที่ขึ้นตามริมฝั่งแม่น้ำหลายชนิด และเป็นอาหารของปลาด้วยเช่นกัน และมีเครื่องมือประมงเช่น อวนลอย, ตาข่าย, ไซ, เบ็ดราว, แห, เบ็ดคัน

- ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากพืชที่ขึ้นในป่าชายเลน ริมแม่น้ำอิตตะรัน บางชนิดหนึ่ง นำมาใช้ทำเสื่อรองนั่ง ซึ่งเป็นกิจการที่สร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน และพืชริมน้ำบางชนิด มีลักษณะคล้ายไม้ไผ่ นำมาใช้ในการสร้างบ้านได้

นโยบายของประเทศเมียนมา

กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมา ปี 2555 (Foreign Investment Law 2012)

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน

เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและแหล่งน้ำของ 8 หมู่บ้านในพื้นที่สัมปทานโรงงานปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหิน ซึ่งรวมถึงภูเขา ป่าไม้ ที่นา และแม่น้ำอิตตะรัน

ในพื้นที่ของ 8 หมู่บ้าน รัฐบาลเมียนมาได้ให้สัมปทานภูเขาหินปูนและโรงงานปูนซีเมนต์มากถึง 3 บริษัทได้แก่ บริษัท Mawlamyine Cement Limited (MCL), บริษัท JUNE Company, บริษัท Zaykabar โดยบริษัท MCL และบริษัท JUNE ได้สัมปทานภูเขาหินปูนพะยาดาร่วมกัน ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำอิตตะรัน

ขณะที่บริษัท Zaykabar ได้สัมปทานภูเขาหินปูน Sa Bae Gu ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำอิรวดี โดยเฉพาะบริษัท Mawlamyine Cement Limited (MCL), บริษัท JUNE Company ได้ซื้อที่ดินจากชุมชนไปเป็นจำนวน 3,000 และ 700 เอเคอร์ตามลำดับ¹⁶⁶ ซึ่งหมายถึงพื้นที่เกษตรกรรม ที่สร้างความยั่งยืนทางอาหารและรายได้ของชุมชนหายไปจากชุมชนรวม 3,700 เอเคอร์ (9,250 ไร่) ชาวบ้านจากหมู่บ้านแมคโก เล่าว่า ชาวบ้านจำนวนมากหลังจากต้องขายที่ดินไปแล้ว จำเป็นต้องส่งลูกไปทำงานในต่างประเทศมากขึ้นทั้งไทย, มาเลเซียและสิงคโปร์

ผลกระทบต่อภูเขาพะยาดตา ในระยะยาว ภูเขาพะยาดตาจะไม่คงเหลือสภาพเป็นภูเขาหินปูนที่อุดมสมบูรณ์อีกต่อไป อย่างไรก็ตามตั้งแต่ช่วงเวลาของการเริ่มก่อสร้างโรงงานและการระเบิดหินปูนบนภูเขานั้น ผลกระทบบางอย่างได้เกิดขึ้นแล้ว¹⁶⁷ เช่น

ชาวบ้านจากหมู่บ้านกะโดนซิด ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปเก็บดอกไม้ (Sagawar Flower) ในเขตภูเขาอีกต่อไป ดอกไม้ชนิดนี้มีความสำคัญมากสำหรับคนมอญในการบูชาพระ และใช้ในงานพิธีต่าง ๆ

ชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ ภูเขา กังวลว่าในระยะยาว หากไม่มีภูเขาเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ช่วยลดความรุนแรงของลมพายุแล้ว ความเสียหายต่อบ้านเรือนจะเกิดมากขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สภาพธรรมชาติของภูเขาหินปูนที่มีถ้ำเป็นจำนวนมาก และมีสายน้ำเชื่อมต่อกับแหล่งน้ำภายนอก เป็นที่อยู่อาศัยของปลาเฉพาะถิ่นจำนวนมากนั้น นาย ชาย (Nai Shine) จากหมู่บ้านเกาะตุน อธิบายว่า ปกติในฤดูร้อนชาวบ้านจะสามารถจับปลาได้ในถ้ำ Ton Pa lout's แต่ปัจจุบันนี้ไม่สามารถจับได้อีกแล้ว ปลาหายไป ซึ่งไม่แน่ใจว่าเกิดจากอะไรเป็นสาเหตุ เช่น การทำเหมือง, แรงสั่นสะเทือน หรือน้ำเสีย แต่สิ่งนี้เป็นผลกระทบที่เห็นได้ หลังจากการเข้ามาของ MCL

¹⁶⁶ Human Rights Foundation of Monland, Examining Foreign Direct Investment in Mon State, A Report by The Human Rights Foundation of Monland – Burma, P.24-25, July 2016, เข้าถึงได้จาก www.rehmonnya.org

¹⁶⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า.66-67

ป้ายห้ามจับสัตว์น้ำ ในบริเวณล้าคลองใกล้แหล่งระเบิดภูเขาวัตถุระเบิด มีป้ายห้ามจับสัตว์น้ำขนาดใหญ่ตั้งอยู่ ป้ายเป็นภาษาพม่ามีนัยยะว่า ห้ามจับสัตว์น้ำบริเวณนั้น และมีรูปมือสองมือที่ถูกคล้องด้วยกุญแจมือ

นอกจากนี้การระเบิดภูเขา จะส่งเสียงระเบิดดังกังวานไปทั่วบริเวณ และฝุ่นจากการระเบิดจะฟุ้งกระจายไปยังชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบ ทั้งนี้ขึ้นกับทิศทางลม และสภาพอากาศในช่วงเวลาที่มีการระเบิดด้วย ชาวบ้านหลายหมู่บ้าน กังวลถึงน้ำเสียจากการทำเหมืองจะไหลปนเปื้อนไปยังแหล่งน้ำใต้ภูเขาหินปูน ซึ่งจะทำลายสัตว์น้ำและทั้งยังปนเปื้อนในแหล่งน้ำกินและพื้นที่เกษตรกรรมรอบ ๆ ด้วยเช่นกัน

ผลกระทบต่อแม่น้ำอัตรัน¹⁶⁸ ผลกระทบที่สำคัญเกิดจาก การเดินเรือขนาดใหญ่เพื่อขนส่งถ่านหิน วัสดุก่อสร้าง และปูนซีเมนต์ ช่วงระหว่างปากแม่น้ำอัตรันกับโรงงานปูนซีเมนต์เป็นระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร เรือขนส่งถ่านหินจะวิ่งประมาณ 5-6 ลำต่อวัน ซึ่งจะสร้างคลื่นขนาดใหญ่ในแม่น้ำ สร้างความเสียหายต่อเรือประมง เครื่องมือจับปลา, การพังทลายของตลิ่งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบป่าชายเลนริมแม่น้ำ และอาจส่งผลให้ปริมาณปลาลดลง

มีตัวอย่างของผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้เรือ 12 ลำต้องจมลงจากคลื่นของเรือขนส่งถ่านหิน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 5 ล้านจ๊าต

นาย อู ออง ทิน อู (U Aung Tin Oo) ประธานกลุ่มประชาชนประมงที่เมืองไจมียอง ระบุในรายงานว่า ผู้แทน MCL ให้คำมั่นว่า การเดินเรือในแม่น้ำ จะให้สัญญาณเตือนล่วงหน้า และวิ่งด้วยความเร็วต่ำ และรวมถึงจะชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชาวประมง อย่างไรก็ตามคำมั่นสัญญานี้ยังไม่ปรากฏจริงในทางปฏิบัติ

¹⁶⁸ Human Rights Foundation of Monland, Examining Foreign Direct Investment in Mon State, A Report by The Human Rights Foundation of Monland – Burma, P.73-76, July 2016, เข้าถึงได้จาก www.rehmonnya.org

นาย อุ ออง ทิน อุ (U Aung Tin Oo) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ปัจจุบันการประมงของชาวบ้านที่เมืองใจมียอได้รับผลกระทบมาก เพราะไม่สามารถใช้เครื่องมือประมงได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนเดิม เนื่องจากต้องคอยระวังการเดินเรือขนส่งถ่านหิน ตัวอย่างเช่น การใช้อวนลอยในแม่น้ำอิตตะรัน ชาวประมงแต่ละคนสามารถลงอวนลอยได้จำนวน 15 ครั้งต่อวัน แต่ในปัจจุบันลงอวนลอยได้ไม่เกิน 3-5 ครั้งต่อวันเท่านั้น และรายได้จากการประมงลดลงมาก จากที่เคยได้ 100,000 ถึง 150,000 จ๊าดต่อวัน ลดลงเหลือไม่เกิน 35,000 จ๊าดต่อวันเท่านั้น

ภาพที่ตั้งโรงงานปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหิน

นอกจากนี้ยังได้ตั้งข้อสังเกตถึงคลองขุดใหม่ขนาดใหญ่ของ MCL ว่า จะใช้เป็นคลองสำหรับระบายน้ำเสียจากโรงงานลงมาด้วยหรือไม่ หากมีน้ำเสียลงมาด้วย น้ำเสียเหล่านี้จะไหลลงมาปนเปื้อนยังแม่น้ำอิตตะรันอย่างรวดเร็วในช่วงน้ำลง และในช่วงน้ำขึ้น ก็จะทำให้น้ำเสียเหล่านี้แพร่กระจายไปยังตอนต้นน้ำได้มากขึ้นด้วยเช่นกัน ขณะที่ชุมชนยังใช้น้ำโดยตรงจากแม่น้ำอิตตะรัน

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

กระบวนการตัดสินใจการให้สัมปทาน กระบวนการตัดสินใจให้สัมปทานโรงงานปูนซีเมนต์ เป็นไปตามกฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมา โดยคณะกรรมการการลงทุน (Myanmar Investment Commission: MIC) เป็นผู้ออกใบอนุญาตในปี 2556 กระบวนการดังกล่าวนี้ ชุมชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมใด ๆ ในกระบวนการตัดสินใจ

ปี 2556 MCL ได้จ้างบริษัท Resource and Environment Myanmar จัดทำรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม (EIA/SIA) อย่างไรก็ตาม รายงาน EIA/SIA ไม่ได้เปิดเผยอย่างเต็มฉบับต่อชุมชนรอบโรงไฟฟ้า หรือต่อสาธารณะทั่วไป จากรายงาน Examining Foreign Direct Investment in Mon State ชี้ว่ากระบวนการ EIA/SIA ที่ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องมีการจัดทำขึ้นก่อนกระบวนการพิจารณาอนุมัติโครงการ ชุมชนและสาธารณะต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ และผลของรายงานได้ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ในภาษาท้องถิ่น ซึ่งเป็นประเด็นที่บริษัทต้องให้ความเคารพของชุมชนท้องถิ่น¹⁶⁹

การซื้อที่ดินจากชุมชนของ MCL มีกระบวนการที่เข้าข่ายการบังคับซื้อ ดังเช่นจากรายงาน Examining Foreign Direct Investment in Mon State¹⁷⁰ ได้ระบุว่า

- การซื้อที่ดินในเขตหมู่บ้านกวางนาย นายอังมอน (Nai Aung Mon) อธิบายว่า ตัวแทนจากบริษัท Pacific Link Cement ได้ให้ข้อมูลว่าหากชาวบ้านไม่ยอมรับราคาที่ดินที่บริษัทเสนอตั้งแต่เริ่มต้น ก็มีความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับการชดเชยใด ๆ เลยในอนาคต

¹⁶⁹ Human Rights Foundation for Monland, Examining Foreign Direct Investment in Mon State, A Report by The Human Rights Foundation of Monland – Burma, P.77-78, July 2016, www.rehmonnya.org

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า.38-39.

- ชาวบ้านคนหนึ่งจากหมู่บ้านเกาะปอนอ อธิบายว่า ในปี 2556 นาย อุ ซอ วิน อุ (U Zaw Lwin Oo) จากบริษัท Pacific Link Cement ได้ให้ข้อมูลที่ทำให้ชาวบ้านเข้าใจผิดว่า โครงการสร้างโรงงานปูนซีเมนต์ เป็น “โครงการของรัฐ” หากชาวบ้านไม่ยอมขายที่ดิน ก็อาจจะไม่ได้รับชดเชยใด ๆ อีกเลย ถึงแม้ว่าราคาขายที่ดินจะต่ำมาก ซึ่งสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ในเรื่องสิทธิในที่ดินของตนเอง ทำให้ผลประโยชน์ในกระบวนการซื้อที่ดินตกไปอยู่กับเจ้าหน้าที่ที่ดินบางส่วน, ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และตัวแทนบริษัทเท่านั้น

- นาย อุ แทง งาย (U Taung Nyein) ชาวบ้านจากหมู่บ้านเกาะดุน ซึ่งสูญเสียที่ดินไป 5 เอเคอร์ (12.5 ไร่) อธิบายวิธีการตั้งราคาซื้อที่ดินไว้ว่า บริษัทได้แบ่งประเภทของที่ดินไว้ 3 ประเภท ซึ่งมีราคาตั้งแต่ 50,000 ถึง 500,000 จ๊าดต่อเอเคอร์ และในกรณีที่ที่ดินแปลงใดก็ตามถูกตีความว่าเป็นพื้นที่ว่างเปล่า หรือมีปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็จะถูกตีราคาซื้อที่ดินมากที่สุดไม่เกิน 50,000 จ๊าดต่อเอเคอร์ หรือในบางกรณี บริษัทจะจ่ายตามพื้นที่ที่ปรากฏในใบเสร็จการเสียภาษีที่ดินเท่านั้น ถึงแม้ว่าที่ดินของชาวบ้านจะมีมากกว่าในใบเสร็จก็ตาม จากบริษัท Pacific Link Cement

การปกปิดข้อมูลโรงไฟฟ้าถ่านหิน การออกมาประท้วงของชุมชนรอบโรงงานปูนเมนต์ โดยเฉพาะในเรื่องที่ MCL ไม่เคยแจ้งว่าจะมีโรงไฟฟ้าถ่านหินในโรงงานปูนซีเมนต์ด้วย ได้เป็นเรื่องใหญ่ที่มีลักษณะปกปิดข้อมูล จากข่าวของสำนักข่าวชายขอบ¹⁷¹ (2 กุมภาพันธ์ 2559) ระบุถึงการประท้วงบริษัท MCL ในเรื่องนี้ว่า

“บริษัทไม่บอกชาวบ้านเลยว่าจะสร้าง รู้อีกทีก็สร้างแล้ว ขนาดคนงานในโรงงานยังไม่รู้เลยว่ามิโรงไฟฟ้าด้วย หากบริษัทต้องการยืนยันว่าโรงไฟฟ้าถ่านหินจะไม่สร้าง อันตรายต่อสุขภาพชาวบ้าน ก็ต้องมีหลักฐาน ขณะนี้กลุ่มอนุรักษ์ได้จัดประชุมกับชาวบ้านรอบๆ โรงไฟฟ้าและมีชาวบ้านมาร่วมนับร้อยคน”

พระนาย เกตธรา กล่าว

.....

¹⁷¹ สำนักข่าวชายขอบ, พระสงฆ์ – สส.- ชาวบ้านมอญในพม่าร่วมต้านโรงไฟฟ้าถ่านหินในเครือปูนใหญ่ หวั่นผลกระทบสิ่งแวดล้อม MLC บริษัทลูก SCG แจงมาตรฐานสูงลิ่ว ระบุทำอีเอไอเป็นเจ้าแรกในเมืองหม่อง, เข้าถึงได้จาก <http://transbordernews.in.th/home/?p=11553>

ขณะที่นายอองนายอู สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชาวมอญคนเดียวของสภาเมียนมา กล่าวว่า

“บริษัทปูนซีเมนต์ไทย เพียงแต่แจ้งหน่วยงานว่าต้องการสร้างโรงงานปูนซีเมนต์ แต่ไม่ได้ระบุว่าจะมีโรงไฟฟ้าด้วย แม้กระทั่งในสภาก็ยังไม่ได้รับการแจ้งแต่อย่างใด”

นอกจากนี้ MCL ได้เปิดใช้โรงงานเชิงพาณิชย์มาตั้งแต่เดือนเมษายน 2560 แต่ MCL ยังไม่ได้รับใบอนุญาตให้เดินเครื่องกำเนิดไฟฟ้าถ่านหินได้ (ถึงแม้จะใช้ภายในโรงงานปูนซีเมนต์เท่านั้นก็ตาม) จนกระทั่งถึงวันที่ 14 สิงหาคม 2560 ซึ่งนั่นหมายความว่า MCL เดินเครื่องกำเนิดไฟฟ้าถ่านหินไม่เป็นไปตามกฎหมายไฟฟ้าของเมียนมา ถึงแม้ว่า MCL จะได้รับการอนุมัติในการผลิตไฟฟ้าจากกระทรวงอุตสาหกรรมเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2560 ก็ตาม¹⁷²

การประท้วงของชุมชนโดยรอบโรงงานปูนซีเมนต์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในเดือนเมษายน 2559 ชุมชนรอบโรงไฟฟ้าจัดการประท้วงและส่งรายชื่อผู้คัดค้าน จำนวน 3,780 คน ไปยังประธานาธิบดีเมียนมา เพื่อขอให้ยุติโรงงานปูนซีเมนต์ของ MCL

วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560 ชุมชนจาก 7 หมู่บ้านประมาณ 7,000 คน รวมตัวกันใกล้ ๆ กับโรงงานปูนซีเมนต์ของ MCL ประท้วงโรงไฟฟ้าถ่านหิน¹⁷³ วันที่ 24 กรกฎาคม 2560 ชาวมอญจากเมืองเจิมะระอ และเมืองมะละโย รัฐมอญ กว่า 2,000 คน ได้รวมตัวคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินในโรงงานปูนซีเมนต์ของบริษัท MCL (Mawlamyine Cement Limited)¹⁷⁴

172 Global Cement, Mawlamyine plant may not have proper power plant permission, 18 August 2011, เข้าถึงได้จาก <http://www.globalcement.com/news/item/6452-mawlamyine-plant-may-not-have-proper-power-plant-permission>

173 เรื่องเดียวกัน

174 แม่นายนิวส์, ชาวมอญคัดค้านรอบสองไม่เอาโรงไฟฟ้าถ่านหินผลิตปูนซีเมนต์ ในเครือ SCG, 24 กรกฎาคม, 2017, เข้าถึงได้จาก <http://www.maesainewsonline.com/maesai/?p=9843>

บางส่วนของโรงไฟฟ้าถ่านหิน
ภายในโรงงานปูนซีเมนต์ของบริษัท MCL

ประเด็นช่องว่างทางกฎหมายและความรับผิดชอบ

- ช่องว่างของ พรบ.ตลท.

ไม่มีกลไกเชิงการหาข้อมูลในลักษณะการสืบสวน โดยไม่ต้องรอให้มีการร้องเรียน เพราะในหลายกรณีเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในต่างประเทศเป็นการยากที่ผู้ได้รับผลกระทบในต่างประเทศ จะสามารถเข้าถึงกลไกรับเรื่องร้องเรียนปกติได้โดยง่าย

การให้ความหมายที่คับแคบในการแจ้งข่าวสารสนเทศของบริษัทจดทะเบียน ที่ยึดเพียงข่าวสารที่แจ้งโดยบริษัทจดทะเบียนเท่านั้น โดยไม่มีกลไกอื่นตรวจสอบเพิ่มเติม ให้อำนาจบริษัทจดทะเบียนต้องรายงานข่าวสารสนเทศ เช่น การประวัตรบริษัท MCL ซึ่ง SCG ถือหุ้นใหญ่ 70% ปรากฏในสื่อภาษาอังกฤษของเมียนมา และสื่อภาษาไทยจำนวนหนึ่ง แต่ ตลท. ไม่มีกลไกตรวจสอบการดำเนินการของ SCG ให้มีการชี้แจงต่อผู้ลงทุนและสาธารณะ

บทบาทของบริษัทร่วมทุนสัญชาติเมียนมา ในการดำเนินการจัดซื้อที่ดินจำนวน 3,000 เอเคอร์ ซึ่งมีข้อมูลที่ระบุว่า อาจจะเข้าข่ายการบังคับซื้อนั้น SCG จะมีความรับผิดชอบกับบริษัทร่วมทุนในส่วนนี้อย่างไร

ประเด็นการสร้างวาทกรรมในการเรียกโรงไฟฟ้าถ่านหิน

(1) ในข่าวหนังสือพิมพ์ Myanmar Times วันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559 ผู้จัดการ MCL คุณ Wijit Terasarun เรียกโรงไฟฟ้าว่าเป็น “หน่วยผลิตไฟฟ้าขนาดเล็กใช้เอง” “a small self-use electricity utility” (และมีการให้ข่าวว่าจะพาพระสงฆ์จำนวน 14 รูปไปดูโรงปูนที่ลำปาง)¹⁷⁵

(2) ในข่าวลง หนังสือพิมพ์ Myanmar Times วันที่ 9 พฤษภาคม 2560 คุณ Surachai ให้สัมภาษณ์ว่าโรงไฟฟ้าใช้เทคโนโลยีถ่านหินสะอาด (Clean Coal Technology)¹⁷⁶

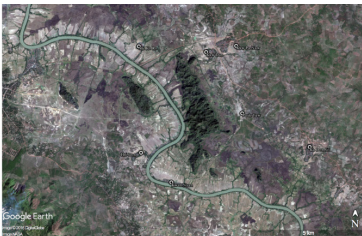
(3) ในโพสต์ของเพจเฟซบุ๊กนามว่า “รามัญคดี Mon Studies” กล่าวว่า คุณชัยรัตน์ ดงสาลี Senior Associate Director, Enterprise Brand Management Office SCG ได้ส่งข้อความมาชี้แจงกับทางเพจว่า จริงๆ แล้วโรงไฟฟ้าที่นั่นเป็นเพียง “หน่วยผลิตกระแสไฟฟ้า” ไม่ได้เป็นโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าถ่านหินตามที่เข้าใจ และที่ต้องมีก็เพราะโรงงานต้องการพลังงานไฟฟ้าที่มีความเสถียร

¹⁷⁵ Myanmar Times, Thai cement giant tackles Mon coal fears CHAN MYA HTWE 08 FEB 2016, เข้าถึงได้จาก <https://www.mmtimes.com/business/18858-thai-cement-giant-tackles-mon-coal-fears.html>

¹⁷⁶ Myanmar Times, SCG to use clean coal tech for Mon State plant YE MON 09 MAY 2017, เข้าถึงได้จาก <https://www.mmtimes.com/national-news/25897-scg-to-use-clean-coal-tech-for-mon-state-plant.html>

และมีต้นทุนที่เหมาะสม ดังนี้¹⁷⁷

“ในการยื่นขอจัดตั้งโรงงานปูนซีเมนต์แห่งนี้นั้น ได้รวมหน่วยผลิตไฟฟ้า (Self-captive power system) ที่ไม่ใช่โรงไฟฟ้าอย่างที่เข้าใจ แต่เป็น หน่วยการผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินที่ผลิตไฟฟ้าป้อนเครื่องจักรในโรงงาน ร่วมกับการผลิตไฟฟ้าจากลมร้อนเหลือทิ้งและ biomass เนื่องจาก โรงงานต้องการไฟฟ้าที่มีเสถียรภาพในกระบวนการผลิต แต่จากสภาพ ปัจจุบัน ยังไม่สามารถหาแหล่งไฟฟ้างดงามได้ จึงมีความจำเป็นต้องมี หน่วยผลิตไฟฟ้าขนาดเล็กเพื่อใช้ในโรงงาน ในอนาคตหากสามารถหา แหล่งไฟฟ้าที่มีเสถียรภาพและมีต้นทุนที่เหมาะสม ทางโรงงานก็ยินดี พิจารณา นอกจากนี้เรายังใช้กระบวนการผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินสะอาด ตั้งแต่การคัดเลือก ขนส่ง กองเก็บ จนถึงการใช้งาน ที่มั่นใจได้ว่าไม่สร้าง ผลกระทบให้ชุมชนและสิ่งแวดล้อมอย่างแน่นอน”

2012

2016

ภาพดาวเทียมเปรียบเทียบพื้นที่โรงงานปูนซีเมนต์
ระหว่างปี 2555 และปี 2559

¹⁷⁷ รัมัญคดี Mon Studies, เข้าถึงได้จาก <http://www.facebook.com/RamannMon/posts/154404422337071>

กรณีศึกษา
โครงการลงทุน
โดยตรงของไทย
ในกัมพูชา

โครงการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจ เพื่อปลูกอ้อยและทำโรงงานน้ำตาล จังหวัดเกาะกง

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

บริษัทน้ำตาลขอนแก่น จำกัด (มหาชน)

ก่อตั้งปี 2519 เพื่อดำเนินธุรกิจโรงงานน้ำตาลและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับน้ำตาล ปี 2548 ออกหุ้นระดมทุนขายให้ประชาชนทั่วไป และจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ใช้ชื่อ KSL โดยหันมาผลิตพลังงานทดแทน เช่นพลังงานไฟฟ้าชีวมวล และขยายฐานการผลิตไปยังต่างประเทศ คือ ลาว และกัมพูชา

โดยตั้งบริษัทใหม่จำนวน 2 บริษัท เพื่อเพาะปลูกอ้อยและผลิตน้ำตาลทรายในจังหวัดเกาะกงราชอาณาจักรกัมพูชาได้แก่

1. Koh Kong Plantation Company Limited (KPT) (ถือหุ้นผ่าน Wynn in Trading Co., Ltd)¹⁷⁸ : ดำเนินธุรกิจเพาะปลูกอ้อย

2. Koh Kong Sugar Industry Company Limited (KSI) : ดำเนินธุรกิจเพาะปลูกอ้อยและก่อตั้งโรงงานน้ำตาลกำลังการผลิต 6,000 ตันต่อวัน

¹⁷⁸ เอกสารรายงานประจำปี 2559 <http://www.kslgroup.com/files/pdf/ar/ar2016-th.pdf>

บริษัท KSI และ KPT ได้รับสัมปทานที่ดินจากรัฐบาลกัมพูชา ในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ได้แก่หมู่บ้านChhouk, Chikhor, Trapheng Kandal ในอำเภอสเรมเบล เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2549 อายุสัมปทาน 90 ปี

โดยบริษัทน้ำตาลขอนแก่นฯ ถือหุ้นในแต่ละบริษัทร้อยละ 50 ของทุนจดทะเบียนรวมกับผู้ร่วมทุนชาวไต้หวัน (Ve Vong Corporation) ถือหุ้นร้อยละ 30 และผู้ร่วมทุนชาวกัมพูชาคือนายลียงพัตสมาชิกวุฒิสมาชิกวุฒิสภาจากพรรคประชาชนกัมพูชาซึ่งเป็นนักการเมืองคนสนิทของนายกรัฐมนตรีฮุนเซน ถือหุ้นร้อยละ 20¹⁷⁹

แต่ภายหลังบริษัทน้ำตาลขอนแก่นฯ ได้เพิ่มทุนเป็นร้อยละ 80 ของทั้ง 2 บริษัท¹⁸⁰ โดยใช้เงินลงทุนประมาณ 2,000 ล้านบาท น้ำตาลที่ผลิตได้จะเป็นโควตาพิเศษ EBA (Every Things but Arms) ที่สามารถส่งออกไปจำหน่ายใน EU ที่ระดับราคาสูงได้ ซึ่งบริษัท KSI ได้สัมปทานมาจำนวน 9,567.2 เฮกเตอร์¹⁸¹ และ KPT ได้สัมปทานที่ดินมาจำนวน 9,174.5 เฮกเตอร์ รวมของทั้งสองบริษัทแล้วได้รับสัมปทานที่ดินทั้งหมดประมาณ 19,100 เฮกเตอร์

ตามกฎหมายที่ดินกัมพูชา (Land Law of Cambodia 2001, มาตรา 59) ระบุว่า การให้สัมปทานที่ดินแก่เอกชนนั้นจะให้ได้ไม่เกิน 10,000 เฮกเตอร์ ต่อราย

ตามรายงานเอกสารประจำปี 2559 ผลประกอบการตลอดมาจนถึงปี 2559 ประสบภาวะขาดทุน

ประวัติความเป็นมาของโครงการโดยสรุป

20 มีนาคม 2549 ครม. มีมติเห็นชอบให้พื้นที่สัมปทานแก่ Duty Free Shop และ Koh Kong International Resort Club รายละ 10,000 เฮกเตอร์

19 พฤษภาคม 2549 มีการส่งฝ่ายรักษาความปลอดภัยเข้าถางพื้นที่

29 พฤษภาคม 2549 บริษัทเกาะกงการเกษตร จำกัด (KPT) และบริษัทน้ำตาลเกาะกง จำกัด (KSI) ดำเนินการจดทะเบียนบริษัท

179 รายงานผลการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 115/2558

180 ข้อมูลบริษัท <http://www.kohkongsugar.com/en/about-us>

181 1 เฮกเตอร์ = 6.26 ไร่

20 มิถุนา 2549 Duty Free Shop และ Koh Kong International Resort Club ทำหนังสือแจ้งรัฐบาลขอเปลี่ยนชื่อผู้รับสัมปทาน

18 กรกฎาคม 2549 ครม.เห็นชอบการโอนพื้นที่สัมปทาน จาก Duty Free Shop เป็น KPT และ Koh Kong International Resort Club เป็น KSI

18 กรกฎาคม 2549 ครม.เห็นชอบการโอนพื้นที่สัมปทาน จาก Duty Free Shop เป็น KPT และ Koh Kong International Resort Club เป็น KSI

2 สิงหาคม 2549 เซ็น MOU ระหว่างกระทรวงการเกษตร ป่าไม้ และ ประมง ของกัมพูชา กับ KPT และ KSI¹⁸²

ลักษณะของโครงการ

บริษัทเกาะกงการเกษตร (KPT) เป็นผู้ดำเนินธุรกิจเพาะปลูกอ้อย และ บริษัทน้ำตาลเกาะกง (KSI) เป็นผู้ดำเนินธุรกิจเพาะปลูกอ้อยและตั้งโรงงานน้ำตาล ขนาด 6,000 ตันอ้อยต่อวัน ในพื้นที่อำเภอสรอัมเบล ปี 2551

บริษัทฯ ได้เริ่มเก็บเกี่ยวอ้อยและผลิตน้ำตาลเป็นครั้งแรกในปี 2551 ปัจจุบันบริษัทฯ มีพนักงานประมาณ 800 คนในช่วงฤดูหีบซึ่งเป็นชาวกัมพูชา ร้อยละ 92 ชาวไทยและชาติอื่นๆ อีกร้อยละ 8¹⁸³

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

แต่เดิมพื้นที่บริเวณที่ตั้งโครงการเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำ เกษตรกรรมและยังเป็นพื้นที่ที่ถูกจัดสรรให้เป็นพื้นที่ตามนโยบายการใช้ที่ดินอย่างมี ส่วนร่วม (Participatory Land Use Planning – PLUP) มีผู้คนอาศัยอยู่เพื่อทำการ เกษตรและเลี้ยงสัตว์ โดยทั้งหมดอาศัยอยู่อย่างสงบในที่ดินของตนอย่างเปิดเผย เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะ เป็นเวลา 5 ปี

182 การชี้แจงตัววายจาของบริษัทน้ำตาลขอนแก่นต่อคณะกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 20 กรกฎาคม 2553. จากเอกสารรายงานการตรวจสอบ ที่ 115/2558 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ. http://www.terraper.org/web/sites/default/files/key-issues-content/th_kohkong.pdf

183 การชี้แจงตัววายจาของบริษัทน้ำตาลขอนแก่นต่อคณะกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 20 กรกฎาคม 2553. จากเอกสารรายงานการตรวจสอบ ที่ 115/2558 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ. http://www.terraper.org/web/sites/default/files/key-issues-content/th_kohkong.pdf

จึงตรงตามข้อกำหนดผู้มีคุณสมบัติในการขอรับเอกสารที่ดิน โฉนดที่ดิน และมูลค่าตลาดสำหรับที่ดินกรณีมีการเวนคืน¹⁸⁴ โดยจากการศึกษาของคณะทำงานในการชี้แจงข้อมูลต่อคณะกรรมการสิทธิ-มนุษยชนแห่งชาติ พบว่าเมื่อสืบสาวไปชาวบ้านก็ได้เข้ามาบุกเบิกในพื้นที่นี้มากกว่า 70 ปีแล้ว และโดยส่วนใหญ่ระบุว่าบุกเบิกที่ดินมาก่อนปี 2543 ก่อนที่กฎหมายเรื่องสิทธิการใช้ที่ดินของชาวบ้านจะบังคับใช้ โดยทำการปลูกพืช เช่น สับปะรด มะม่วง ทุเรียน และที่ดินนั้นจะสืบทอดกันสู่ลูกหลาน¹⁸⁵

นอกจากนี้บริเวณรอบๆ ยังมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นป่าชุมชนที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไว้ใช้สอยภายในครัวเรือน ทั้งสมุนไพรต่างๆ หรือหาขายและไม้เพื่อมาสานทำภาชนะและเผาทำฟืน ป่าบริเวณนี้ยังเป็นที่เลี้ยงสัตว์ของชาวบ้านอีกด้วย

นโยบายสนับสนุนของไทย

นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ¹⁸⁶

มาตรการให้บริการข้อมูล ให้สินเชื่อยาว ให้สินเชื่อธุรกิจก่อสร้าง และการรับประกันความเสี่ยง ของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย

มาตรการยกเว้นการเก็บภาษีนำเข้าของกระทรวงการคลัง

184 <http://www.kohkongsugar.com/th/about-us>

185 Land Law Cambodia 2544, ,มาตรา 31)

186 โครงการฟื้นฟูพื้นที่ในภูมิภาคแม่น้ำโขง และโครงการให้การศึกษากฎหมายแก่ชุมชน งานศึกษา "สถานการณ์ด้านวิถีชีวิตทรัพยากรธรรมชาติ และเศรษฐกิจของครอบครัวในอำเภอสมร้อมบ๊ว จังหวัดเกาะกง : ก่อนและหลังการให้สัมปทานที่ดินเพื่อเศรษฐกิจแก่บริษัทสวนป่าเกาะกง จำกัด และบริษัท น้ำตาลเกาะกง จำกัด, จากเอกสารรายงานการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นโยบายสนับสนุนของกัมพูชา

Sub-decree on Economic Land Concessions, Socio-Economic Development Plan, เป็นหนึ่งในการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนกัมพูชา (Cambodian Investment Board – CIB) สังกัดสภาเพื่อการพัฒนา กัมพูชา (The Council for the Development of Cambodia – CDC)¹⁸⁷

นโยบายสนับสนุนจากภายนอก

Everything But Arms – EBA, Generalized System of Preferences – GSP¹⁸⁸

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน¹⁸⁹

การเข้ามาของบริษัททำให้ชาวบ้านสูญเสียที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ทำให้รายได้ลดลง ไม่สามารถเข้าไปใช้สอยพื้นที่ป่าได้อีกเนื่องจากบริษัทกันเขตไม่ให้เข้า หากต้องการเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าวต้องจ่ายค่าผ่านทาง และพื้นที่ป่ายังถูกถากถางลงเป็นจำนวนมาก

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กสม. มีมติผลการตรวจสอบเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อ บริษัทน้ำตาลขอนแก่น, กระทรวงต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์ ในการประชุมครั้งที่ 2/2558 วันที่ 12 มกราคม 2558 (รายงานผลการตรวจสอบที่ 115/2558)

187 “ยุทธศาสตร์ไทย ก้าวไกลไปกับ CLMV” เศรษฐกิจโตปีละ 7-8% ตลาดส่งออกแข่งหน้ายุโรป, ThaiPublica, 14 พฤศจิกายน 2558. <https://thaipublica.org/2015/11/clmv/>

188 รายงาน Country Profile กัมพูชา, โครงการส่งเสริมการลงทุนในกัมพูชาและพม่า สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2552.

189 กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (www.dft.moc.go.th)

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

- ตลอดการดำเนินโครงการนี้ไม่มีทั้งการรับฟังความคิดเห็นล่วงหน้า ไม่มีการประกาศให้ทราบ และไม่มีการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งการจะอนุมัติให้สัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจจะต้องมีการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ก่อนตามกฎหมายว่าด้วยการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจของกัมพูชา

- มีการขับไล่ชาวบ้านออกจากที่ดิน ทำให้ชาวบ้าน 5 คนได้รับบาดเจ็บจากการทำร้ายของตำรวจ ทั้งการถูกยิงและถูกตีด้วยปืน มีการทำลายเรือกสวนไร่ นา ริมสัตว์เลี้ยงและของมีค่าอื่นๆ ซึ่งชาวบ้านกว่า 456 ครอบครัวจาก 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้าน Chhouk, Chikhor, Trapheng Kandal ในอำเภอสร อัมเบล ต้องสูญเสียที่ดินได้กว่า 5,000 เฮกเตอร์ โดยมีชาวบ้านคนหนึ่งบันทึกภาพขณะเกิดเหตุอาวุธถูกเข้าทำลายบ้านเรือนชาวบ้านไว้ได้ แต่ปรากฏว่าในปีต่อมาชาวบ้านคนนั้นถูกลอบสังหารจนเสียชีวิต และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งนายความและนักเคลื่อนไหวก็ถูกติดตามและถูกคุกคามตลอดการลงพื้นที่จากเจ้าหน้าที่ความมั่นคง และการไล่รื้อนี้เกิดมาก่อนที่จะมีการลงนามสัมปทานเมื่อเดือน สิงหาคม 2549¹⁹⁰

- พฤษภาคม 2550 เลขาธิการรัฐประหารกระทรวงมหาดไทยกัมพูชาได้จัดประชุมระหว่างบริษัท ตัวแทนชาวบ้าน และศูนย์การศึกษากฎหมายชุมชน โดยมีข้อเสนอแนะให้บริษัทหยุดไล่รื้อชาวบ้านออกจากพื้นที่ และให้บริษัททำงานร่วมกับภาคประชาสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะ 1 ปีนั้น ไม่มีการตอบรับจากบริษัท และเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่นก็เพิกเฉยต่อข้อเสนอแนะที่ได้ไป ทำให้ชาวบ้านบางส่วนตัดสินใจรับเงินชดเชยจากบริษัท จำนวนเกือบ 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อที่ดิน 1 เฮกเตอร์ซึ่งเงินจำนวนนี้แท้จริงแล้วเป็นการประเมินที่ต่ำกว่ามูลค่าการสูญเสียที่แท้จริงของชาวบ้าน¹⁹¹

190 คำชี้แจงจากผู้ร้องในเอกสารรายงานการตรวจสอบ ที่ 115/2558 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. http://www.terraper.org/web/sites/default/files/key-issues-content/th_kohkong.pdf

191 เอกสารรายงานการตรวจสอบ ที่ 115/2558 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (อ้างแล้ว)

- การสูญเสียที่ดินบีบให้ชาวบ้านต้องไปทำงานให้บริษัทเป็นลูกจ้างรายวัน โดยเป็นงานที่ไม่มีความสนใจโดนกดค่าแรง และทำให้ยากจนลงจนไม่มีค่าใช้จ่ายในการส่งลูกเรียนหนังสือ เด็กในหลายครอบครัวจึงต้องออกจากโรงเรียนมาช่วยพ่อแม่ทำงานหารายได้

ประเด็นช่องว่างของกฎหมายและความรับผิดชอบ

- ไม่มีหน่วยงานใดของไทยและไม่มีกฎระเบียบใด ๆ ที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลการลงทุนของไทยในต่างประเทศโดยตรง ทำได้เพียงกำกับดูแลเอกชนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในไทยเท่านั้น

- ขาดกลไกควบคุมการอนุมัติสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจ เนื่องจากบริษัทต่างชาติที่ต้องการลงทุนในกัมพูชาจะใช้วิธีตั้งบริษัทย่อยหลาย ๆ บริษัท เพื่อให้ได้ที่ดินในขนาดที่เกินจากกฎหมายกำหนด

- ความไม่ชัดเจนของการตีความในขอบเขตอำนาจความรับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรม จากกรณีที่ชาวบ้านในพื้นที่จำนวน 220 ครอบครัวได้ยื่นฟ้องต่อศาลเกาะกง ประเด็นสัญญาการให้สัมปทานที่ดินผิดกฎหมายระหว่าง บริษัทกับรัฐบาลกัมพูชา โดยที่ประชาชนไม่รับรู้และไม่มีความทราบในกระบวนการการให้สัมปทานที่ดิน ซึ่งศาลเกาะกงได้ยุติการพิจารณาคำฟ้องของชาวบ้าน ในปี 2556 และได้โอนให้เป็นกลไกของคณะกรรมการเกี่ยวกับที่ดินพิจารณาแทน ซึ่งการถ่ายโอนนี้ศาลอธิบายว่ากรณีนี้นอกเหนืออำนาจศาล แต่ศูนย์ให้การศึกษากฎหมายกัมพูชายืนยันจดหมายถึงคณะกรรมการดังกล่าวว่าให้ส่งฟ้องไปยังศาลจังหวัดเกาะกงอีกครั้ง และหากศาลจะส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหน่วยงานนั้นก็ควรเป็นหน่วยงานเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินแห่งชาติมากกว่า

บริษัทใช้ช่องว่างของช่วงเวลา กล่าวคือใช้วิธีรับสัมปทานต่อจากบริษัทสัญชาติของประเทศนั้นๆ (กัมพูชา) เพื่อที่จะใช้หลบเลี่ยงและบิดความรับผิดชอบ ดังเช่นบริษัทน้ำตาลขอนแก่นอ้างว่าช่วงที่เกิดการทำร้ายร่างกายและไล่รื้อที่ดินชาวบ้านนั้น (พฤษภาคม 2549) เป็นช่วงก่อนที่บริษัทจะเข้ามารับสัมปทานต่อจากบริษัทสัญชาติกัมพูชา (สิงหาคม 2549) แต่บริษัทมีหนังสือถึงตลาดหลักทรัพย์เรื่องขออนุญาตประกอบกิจการโรงงานน้ำตาลช่วงเดือนเมษายน 2549 หมายความว่าบริษัทรับรู้เรื่องการไล่รื้อทำลาย เนื่องจากมีเจตนาชัดเจนว่าจะเข้าไปดำเนินกิจการในเกาะกงตั้งแต่ปี 2548¹⁹²

“แต่เมื่อผมไปถึงเมืองหลวงจึงได้รู้ว่ารัฐให้สัมปทานที่ดินของชาวบ้านแก่บริษัทไปแล้ว และบอกว่าที่ทำเช่นนี้ก็เพื่อจะนำความเจริญมั่งคั่งมาสู่ชุมชน แต่ที่ผมเห็นมา ผมว่ามันนำความฉิบหายมาเยือนพวกเรามากกว่า”

เตง กาว

ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจาก
บริษัทน้ำตาล ในจังหวัดเกาะกง

192 การชี้แจงด้วยวาจาของบริษัทน้ำตาลขอนแก่นต่อคณะกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 20 กรกฎาคม 2553. จากเอกสารรายงานการตรวจสอบ ที่ 115/2558 ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (อ้างแล้ว). http://www.terraper.org/web/sites/default/files/key-issues-content/th_kohkong.pdf

โครงการสัมปทานที่ดิน ทางเศรษฐกิจเพื่อการปลูกอ้อย และทำโรงงานน้ำตาล จังหวัดอุดรธานี

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผล ก่อตั้งครั้งแรกในปีพ.ศ. 2489ปัจจุบันมี 5 ธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจส่งเสริมและพัฒนาอ้อย ธุรกิจน้ำตาล ธุรกิจวัสดุทดแทนไม้ ธุรกิจพลังงาน และธุรกิจการลงทุน¹⁹³ โดยในส่วนของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอ้อยและน้ำตาลนั้น ถือว่าเป็นบริษัทที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและในเอเชีย และน้ำตาลมิตรผลมีได้ขึ้นทะเบียนกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การตรวจสอบหรือค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับงบการเงิน หรือที่มาที่ไปของเงินลงทุน รวมถึงผลประโยชน์กำไรที่บริษัทได้รับจากการลงทุนแต่ละโครงการจึงทำได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนที่มีลักษณะเป็นกิจการในนามของบริษัทลูกหรือบริษัทในเครือที่จัดตั้งขึ้นในต่างประเทศ

รูปแบบการลงทุน

เดือนมกราคม 2551 กลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผล ซึ่งเป็นบริษัทน้ำตาลที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและในทวีปเอเชีย ได้ดำเนินการขอสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจและได้รับอนุมัติจากรัฐบาลกัมพูชาให้ทำการเพาะปลูกไร่อ้อยและตั้งโรงงานน้ำตาล

.....
¹⁹³ เว็บไซต์บริษัท มิตรผล <https://www.mitrphol.com/about-us.php>

เป็นเวลานาน 70 ปี ในพื้นที่ 2 อำเภอ ของจังหวัดโอตเตอร์เมียนเจย ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของกัมพูชา ได้แก่ อำเภอสำโรง (Samrong) และอำเภอจงกัล (Chongkal) โดยเป็นการอนุมัติสัมปทานให้กับ 3 บริษัท ซึ่งจดทะเบียนในประเทศกัมพูชา ดังนี้

1. บริษัท อังกอร์ซูการ์ จำกัด (Angor Sugar Co., Ltd.)

นายทัศน วนากรกุล/ไทย (รองกรรมการผู้จัดการใหญ่กลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผล ณ ขณะนั้น) เป็นกรรมการบริษัท ขนาดพื้นที่สัมปทาน 6,523 เฮกเตอร์ (40,768.75 ไร่)¹⁹⁴

2. บริษัท โตนเลซูการ์เคน จำกัด (Tonle Sugar Cane Co., Ltd.)

นายบรรเทง ว่องกุศลกิจ/ไทย (กรรมการของกลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผล) เป็นกรรมการบริษัท ขนาดพื้นที่สัมปทาน 6,618 เฮกเตอร์ (41,362.50 ไร่)¹⁹⁵

3. บริษัท เคนแอนด์ซูการ์วัลเลย์ จำกัด (Cane and Sugar Valley Co., Ltd.)

นาย กฤษฏา มนเทียรวิเชียรฉาย/ไทย (กรรมการของกลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผล) ขนาดพื้นที่สัมปทาน 6,595 เฮกเตอร์ (41,218.75 ไร่)¹⁹⁶

โดย 3 บริษัทที่จัดตั้งขึ้นนี้มีลักษณะเป็นการลงทุนโดยตรง 1 บริษัท และร่วมทุนกับบริษัทอื่นในอีก 2 บริษัท อย่างไรก็ตาม ในทั้ง 3 บริษัทดังกล่าวไม่มีชาว กัมพูชาถือหุ้นแต่อย่างใด¹⁹⁷ ซึ่งได้รับสัมปทานที่ดินรวมกันทั้งหมด 19,736 เฮกเตอร์ (123,350 ไร่)

การแยกออกเป็น 3 บริษัทเช่นนี้จะทำให้ไม่ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดทางกฎหมายในเรื่องขนาดสัมปทานที่ดินเนื่องจากตามกฎหมายที่ดินกัมพูชา (Land Law of Cambodia 2001, มาตรา 59) ระบุว่า การให้สัมปทานที่ดินแก่เอกชนนั้นจะให้ได้ไม่เกิน 10,000 เฮกเตอร์ ต่อราย

¹⁹⁴https://opendevdevelopmentcambodia.net/profiles/economic-land-concessions?feature_id=elc_gdc_267

¹⁹⁵https://opendevdevelopmentcambodia.net/profiles/economic-land-concessions?feature_id=elc_gdc_264

¹⁹⁶https://opendevdevelopmentcambodia.net/profiles/economic-land-concessions?feature_id=elc_gdc_273

¹⁹⁷ รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 1003/2558 เรื่องสิทธิชุมชน กรณีการดำเนินการของบริษัทน้ำตาลมิตรผล โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. 12 ตุลาคม 2558. <https://drive.google.com/file/d/0Bx60PIXMazQqMUNNWTNhbDFBaDA/view>

ลักษณะของโครงการ

ในช่วงปี 2551-2552 (หลังจากได้รับสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจจากรัฐบาล กัมพูชา) กลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผลได้วางแผนการลงทุนช่วงแรกไว้ราว 3,000 ล้านบาท สำหรับสร้างโรงงานขนาดใหญ่ในกัมพูชา กำลังผลิต 10,000 ตันต่อวัน

พื้นที่สัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจดั้งเดิมตามที่ยื่นขออนุมัติของทั้ง 3 บริษัท นั้น เมื่อรวมกันแล้วมีเนื้อที่มากถึง 19,736 เฮกเตอร์ หรือราว 123,350 ไร่ เพื่อเป็น พื้นที่ปลูกอ้อยและสร้างโรงงานน้ำตาล โดยสัมปทานมีระยะเวลา 70 ปี ในพื้นที่ 2 อำเภอ ของจังหวัดโอดอร์เมียนเจย ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของกัมพูชา ได้แก่ อำเภอสำโรง (Samrong) และอำเภอจงกัลปี (Chongkal)

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

โอดอร์เมียนเจยเป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศกัมพูชาตั้งอยู่ใน พื้นที่เทือกเขาพนมดงรัก ในเนื้อที่ราว 6,158 ตารางกิโลเมตร ประกอบไปด้วย 5 อำเภอ มีอำเภอสำโรงเป็นเมืองเอก โดยที่ตั้งของจังหวัดนี้ในทางภูมิศาสตร์ติดกับ ชายแดนประเทศไทยบริเวณจังหวัดสุรินทร์ เดินทางไปมาค่อนข้างสะดวกผ่านทาง ด่านชายแดนช่องจอม (ห่างไปราว 40 กิโลเมตร) เป็นพื้นที่หนึ่งของกัมพูชาที่มี ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ มีสินแร่ต่าง ๆ อยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทอง และแร่เงิน¹⁹⁸ เป็นแหล่งพึ่งพิงในการดำเนินชีวิตของประชาชนท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ ชาวบ้านในพื้นที่ทำเกษตรและเลี้ยงสัตว์ รวมถึงมีพื้นที่ป่าชุมชนโดยรอบเป็นที่พึ่งพิง ของชาวบ้านในการใช้สอยทรัพยากรในป่ามาใช้ในครัวเรือน

¹⁹⁸ http://www.boi.go.th/thai/clmv/Back_up/2010_cambodia/2010_cam_1_3.html

มาตรการและนโยบายสนับสนุนของไทย

นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ,¹⁹⁹ มาตรการให้บริการข้อมูล ให้สินเชื่ระยะยาว ให้สินเชื่อธุรกิจก่อสร้าง และการรับประกันความเสี่ยง ของธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, มาตรการยกเว้นการเก็บภาษีซ้ำซ้อนของกระทรวงการคลัง

มาตรการและนโยบายของกัมพูชา

Sub-decree on Economic Land Concessions, Socio-Economic Development Plan, เป็นหนึ่งในการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนกัมพูชา (Cambodian Investment Board – CIB) สังกัดสภาเพื่อการพัฒนา กัมพูชา (The Council for the Development of Cambodia – CDC)²⁰⁰

นโยบายสนับสนุนจากภายนอก

Everything But Arms – EBA, Generalized System of Preferences–GSP²⁰¹

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน²⁰²

รายงานการตรวจสอบกรณีการดำเนินการของบริษัทน้ำตาลมิตรผลโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับรู้ไว้ว่า

199 http://www.boi.go.th/thai/clmv/Back_up/2010_cambodia/2010_cam_1_3.html

200 รายงาน Country Profile กัมพูชา, โครงการส่งเสริมการลงทุนในกัมพูชาและพม่า สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เสนอสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2552.

201 กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (www.dft.moc.go.th)

202 รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 1003/2558 เรื่องสิทธิชุมชน กรณีการดำเนินการของบริษัทน้ำตาลมิตรผล โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. 12 ตุลาคม 2558. <https://drive.google.com/file/d/0Bx60PIXMazQqMUNNWTNhbDFBaDA/view>

- การแผ้วถางที่ดินสัมปทานเพื่อทำไร่อ้อยของบริษัทส่งผลให้ที่ดินสาธารณะและป่าชุมชนจำนวนมากถูกทำลายทั้งนี้ป่าชุมชนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรส่วนรวมของชุมชนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชนเปรียบได้กับแหล่งอาหารหลักรวมถึงเป็นแหล่งรายได้ของชาวบ้านอีกด้วยแม้ว่าพื้นที่ป่าชุมชนซึ่งทับซ้อนอยู่บนสัมปทานของทั้ง 3 บริษัทจะไม่ได้ถูกแผ้วถางทำลายไปทั้งหมดแต่เป็นที่สังเกตได้ชัดเจนว่าความอุดมสมบูรณ์ของป่านั้นลดลงและปรากฏความเสื่อมโทรมให้เห็น เป็นต้นว่าเห็ดที่ขึ้นในป่านั้นมีจำนวนลดลงมากและต้นไม้ก็ไม่มียางไม้ที่สามารถเผลออกมาใช้ประโยชน์ได้เหมือนก่อนหน้านี้อันเป็นสัญญาณที่แสดงถึงความเสื่อมโทรมของผืนป่านั่นเอง

- แหล่งน้ำที่มีอยู่ในพื้นที่ก็ลดลงมากเนื่องจากมีอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งแหล่งน้ำในพื้นที่จึงถูกปิดกั้นเกิดมลพิษเป็นอันตรายต่อการอุปโภคบริโภคระบบนิเวศในแหล่งน้ำถูกทำลายปลาและพืชพรรณที่เคยมีในแหล่งน้ำก็ลดน้อยลงแหล่งน้ำบางส่วนก็ถูกกลบเพื่อใช้ในพื้นที่ในการปลูกอ้อยอีกทั้งยังไม่มีมาตรการในการรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายไปแต่อย่างใด

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กสม. มีมติเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ต่อ คณะรัฐมนตรี, ก.ต่างประเทศ, ก.พาณิชย์, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ธนาคารแห่งประเทศไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการประชุมครั้งที่ 32/2558 วันที่ 21 กันยายน 2558 (รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 1003/2558)

ต่อมา คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบแล้ว ณ วันที่ 2 พฤษภาคม 2559 ดังนี้

สรุปผลการพิจารณาดำเนินการตามรายงานผลการพิจารณาคำร้องที่มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่องสิทธิชุมชนกรณีการดำเนินงานของบริษัทน้ำตาลมิตรผล จำกัด ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ อำเภอสำโรง (Samrong) และ จงกัล (Chongkal) ในจังหวัดโอดอร์เมียนเจย (Oddar Meanchey) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศพิจารณาเห็นว่า ควรจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจ การกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลัก การพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน โดยนำหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจ และสิทธิมนุษยชน (การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครองเคารพเยี่ยงยา) มาเป็นกรอบ ในการดำเนินการของการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทย และควรมี การผลักดันการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวเพื่อให้มีการนำหลักการดังกล่าวไป ปฏิบัติอย่างจริงจังและแพร่หลายมากขึ้น โดยกระทรวงการต่างประเทศพร้อมจะ เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคเอกชนเป็นระยะ ๆ หรือเมื่อมีความจำเป็นเพื่อติดตามให้มั่นใจว่าการลงทุนในต่างประเทศของนักลงทุน ไทยมีการเคารพหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนตามที่กระทรวงการต่างประเทศ เสนอ²⁰³

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

- การบังคับใช้เรือและเผาทำลายบ้านเรือนประชาชนในพื้นที่ อาทิ ในเขตหมู่บ้านโอบัดมุน ซึ่งเป็นพื้นที่สัมปทานของบริษัท อังคอร์ซูการ์ จำกัด มีการเข้า รั้วถอนทำลายบ้านเรือนของชาวบ้านถึง 2 ครั้ง โดยในครั้งแรกจำนวน 154 หลังคาเรือน และครั้งต่อมาอีก 100 หลังคาเรือน รวมเป็นจำนวนถึง 254 หลังคาเรือน ในขณะที่ หมู่บ้านบอส มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร และเจ้าหน้าที่ป่าไม้กว่า 150 คน เข้ารั้วทำลายและ

บ้านและทรัพย์สิน
ของชาวบ้าน
ถูกเผารื้อทำลาย

ที่มา: CLEAN SUGAR CAMPAIGN.
<http://www.boycottbloodsugar.net/where-is-it-happening/oddar-meanchey/>

203 รายงานผลการตรวจสอบที่ 1003/2558, อ้างแล้ว

เผาบ้านเรือนประชาชนอย่างอุกอาจ²⁰⁴ ซึ่งให้เห็นว่าประชาชนไร้ทางสู้อย่างสิ้นเชิง เพราะเจ้าหน้าที่รัฐกระทำการเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายบริษัทย่างชัดเจน อันเป็นการปิดช่องทางการร้องเรียนต่อสู้ของประชาชนผู้เดือดร้อน

- มีการจับกุมดำเนินคดีและคุมขังประชาชนผู้คัดค้านโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของประชาชนจากหมู่บ้านบอส ซึ่งมีการจับกุมคุมขังและทำร้ายอดีตผู้นำหมู่บ้านระหว่างการไล่รื้อ ในการนี้มีผู้นำชุมชน 2 คนถูกจำคุกเป็นเวลาถึง 2 ปี และอีก 2 คนถูกกักตัวในสถานกักกันเป็นเวลา 6 เดือนก่อนพิจารณาคดี หลังจากเหตุการณ์ที่ชาวบ้านจำนวนหนึ่งเดินเท้าจากพื้นที่เพื่อเข้าร้องเรียนต่อนายกรัฐมนตรี สุน เซน ณ กรุงพนมเปญ โดยหนึ่งในนั้นเป็นผู้หญิงซึ่งขณะนั้นกำลังตั้งครรภ์จึงต้องคลอดบุตรระหว่างถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลา 8 เดือน²⁰⁵

- แม้ชาวบ้านบางส่วนจะได้รับค่าชดเชยเยียวยา²⁰⁶ จากการสูญเสียที่ดิน ทั้งที่เป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และแหล่งอาหารตามธรรมชาติ (ไม่มีข้อมูลแน่ชัดว่าใครหรือหน่วยงานใดเป็นผู้ชดเชย คาดว่าน่าจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากบริษัทอ้างว่ากระบวนการในส่วนนี้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลกัมพูชา และบริษัทเองเพิ่งกล่าวถึงเรื่องการชดเชยความเสียหายภายหลังจากที่ดินสัมปทานและถอนการลงทุนออกไปแล้ว) แต่ก็ปรากฏว่าเป็นค่าชดเชยที่ได้รับการประเมินต่ำกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ในส่วนของบางครอบครัว (14 ครอบครัว) ที่ยอมรับค่าชดเชยเป็นบ้านบนที่ดินแห่งใหม่ที่ไม่ม่เอกสารสิทธิ์เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด เท่ากับว่าชาวบ้านก็ยังคงไม่อาจวางใจในสิทธิของตนเองบนพื้นที่นั้นได้ อีกทั้งตัวบ้านและที่ดินทำกินแห่งใหม่ต่างเต็มไปด้วยข้อจำกัดและยากลำบาก

- นอกจากนี้ กระบวนการจัดการเรื่องค่าชดเชยเยียวยาก็เป็นไปอย่างไม่เปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง รวมถึงยังมีการข่มขู่คุกคามชาวบ้านอีกด้วย²⁰⁷

204 รายงานผลการตรวจสอบที่ 1003/2558, อ้างแล้ว

205 Eviction and Resistance in Cambodia: Five women tell their stories, AmnestyInternational, 2011.

206 รายงานผลการตรวจสอบที่ 1003/2558, อ้างแล้ว.

207 รายงานผลการตรวจสอบที่ 1003/2558, อ้างแล้ว

- รายได้และการประกอบอาชีพหายไปจากการสูญเสียที่ดินทำกินแม้จะมีชาวบ้านบางรายได้รับอนุญาตให้เข้าทำงานในไร่อ้อย 10-12 ชั่วโมงต่อวัน โดยจะได้ค่าจ้างคนละ 10,000 เรียล หรือประมาณ 2.50 เหรียญสหรัฐ ซึ่งในความเป็นจริงรายได้ที่ได้รับก็ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพและเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ยังปรากฏข้อมูลว่า มีการจ้างงานหญิงตั้งครรภ์และเด็กอย่างเปิดเผย อีกทั้งขาดมาตรฐานคุ้มครองสุขภาพแรงงานอีกด้วย²⁰⁸

ประเด็นช่องว่างของกฎหมายและความรับผิดชอบ

ไม่มีหน่วยงานใดของไทยและไม่มีกฎระเบียบใด ๆ ที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลการลงทุนของไทยในต่างประเทศโดยตรง ทำได้เพียงกำกับดูแลเอกชนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในไทยเท่านั้น

ไม่มีกลไกควบคุมการอนุมัติสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจ เนื่องจากบริษัทต่างชาติที่ต้องการลงทุนในกัมพูชาจะใช้วิธีตั้งบริษัทย่อยหลาย ๆ บริษัท เพื่อให้ได้ที่ดินในขนาดที่เกินจากกฎหมายกำหนด

ความอ่อนแอขององค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการประกอบธุรกิจน้ำตาล จากกรณี องค์กรพัฒนามาตรฐานการปลูกอ้อยที่ชื่อ “บอนซูโคร” (Bonsucro) ซึ่งเดิมกลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผลเป็นสมาชิกที่ได้รับการรับรองมาตรฐานอยู่ ที่กลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผลถอนตัวจากการเป็นสมาชิกของซูโครก่อนที่องค์กรดังกล่าวจะตรวจสอบข้อเท็จจริงตามข้อร้องเรียนของชาวบ้าน และเมื่อบริษัทประกาศถอนการลงทุนแล้ว ได้ขอกลับเข้าเป็นสมาชิกของซูโครใหม่อีกครั้ง ซึ่งบอนซูโครยังมอบรางวัลด้านความยั่งยืนแก่บริษัทเมื่อปลายปี 2558 อีกด้วย²⁰⁹

208 Bittersweet Harvest: A Case Study on the Displacement Impacts of the EU Everything But Arms Initiative in Cambodia, Oxford Forthcoming publication, 2013.

209 https://www.mitphol.com/page_detail.php?p=1&topic=13

กรณีศึกษาโครงการ
ลงทุนโดยตรง
ของไทยในเวียดนาม

โครงการโรงไฟฟ้า พลังงานความร้อนถ่านหิน

บริษัทของไทยที่เกี่ยวข้อง

บริษัท กฟผ. อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (EGAT²¹⁰) และ บริษัท ผลิตไฟฟ้า จำกัด (EGCO) ทั้งสองบริษัทเป็นบริษัทลูกของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)

รูปแบบการลงทุน

รูปแบบการลงทุนแบบ “สร้าง – ดำเนินการ – ถ่ายโอน หรือ Build-Operate-Transfer (BOT) ระยะเวลา 25 ปี โดย บริษัท กฟผ. อินเตอร์เนชั่นแนล ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MoU) กับกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า (Ministry of Industry and Trade - MOIT) ของประเทศเวียดนาม และได้มีการว่าจ้างให้ Vietnam Electricity Power Engineering Joint Stock Company 2 (PECC2) เพื่อจัดทำรายงานศึกษาความเหมาะสมและรายงานการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (Feasibility Study and Environmental Impact Assessment (FS/EIA))²¹¹

อย่างไรก็ตาม ในภายหลังได้มีการตั้งบริษัทร่วมทุนเพื่อให้หุ้นส่วนพัฒนาโครงการฯ ร่วมกันภายใต้ข้อตกลงการพัฒนาร่วม (Joint Development Agreement: JDA) ระหว่างบริษัท EGAT²¹⁰ บริษัท ผลิตไฟฟ้า จำกัด หรือ EGCO โดยทั้งสองบริษัทข้างต้นเป็นบริษัทไทย ซึ่งเป็นบริษัทลูกของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจไทย คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หรือ กฟผ. (EGAT) และอีกบริษัทคือ บริษัท Kyushu Electric Power Co., Inc. ซึ่งเป็นบริษัทจากประเทศญี่ปุ่น โดยแบ่งสัดส่วนการถือหุ้น คือ บริษัท EGAT²¹⁰ I ถือหุ้น 40%, บริษัท EGCO ถือหุ้น 30% และบริษัท Kyushu Electric Power ถือหุ้น 30%²¹²

210 กฟผ. อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนถ่านหิน, เข้าถึงได้จาก <http://www.egati.co.th/th/invest/th-invest/th-quang-tri-1.html>

211 กฟผ. อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, รายงานประจำปี 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.egati.co.th/images/egati/thsite/annualreport/reannual2557.pdf>

212 เรื่องเดียวกัน

ลักษณะโครงการ

โรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน กวางจิ 1 มีจุดที่ตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษกวางจิ ทางตอนกลางของประเทศเวียดนาม ห่างจากเมืองเว้ (Hue) ซึ่งเป็นเมืองหลักและเป็นเมืองท่าของเวียดนามกลางไปเพียง 60 กิโลเมตร โดยโรงไฟฟ้ากวางจิมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลระดับความลึกน้ำทะเล ห่างจากชายฝั่งประมาณ 600 ม. มีความลึก 12-15 ม. เชื้อเพลิงที่จะถูกนำมาใช้ คือ ถ่านหินนำเข้าจากอินโดนีเซีย²¹³ โดยคาดการณ์ว่าโรงไฟฟ้าดังกล่าวจะใช้ปริมาณถ่านหิน 6 ล้านตันต่อปี โดยนำถ่านหินมาจากเหมืองถ่านหินในอินโดนีเซีย โดยจะใช้ถ่านหินประเภทบิทูมินัส และใช้ระบบการหล่อเย็นในการขับเคลื่อน ซึ่งน้ำที่นำมาใช้นั้นมาจากน้ำจากทะเลจีนใต้ โดยโรงไฟฟ้านี้ขนาดกำลังการผลิตติดตั้ง 1,200 เมกะวัตต์ โดยแยกเป็น 2 หน่วย หน่วยละ 600 เมกะวัตต์ ใช้งบประมาณในการพัฒนาโครงการรวม 2,300 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

โรงไฟฟ้ากวางจิจะเริ่มเดินเครื่องไฟฟ้าเพื่อการพาณิชย์ (COD) ได้ในหน่วย 1 ภายในเดือนธันวาคม 2564 และหน่วยที่ 2 ภายในเดือนมิถุนายน 2565 โดยไฟฟ้าที่ผลิตได้จะขายให้แก่การไฟฟ้าเวียดนาม (Vietnam Electricity: EVN) ภายใต้สัญญาการซื้อขายไฟฟ้า ระยะเวลา 25 ปี โดย EVN เป็นรัฐวิสาหกิจ และบริษัทไฟฟ้าที่ใหญ่ที่สุดในเวียดนาม²¹⁴

สภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่ตั้งโครงการ

จุดที่ตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษกวางจิ ทางตอนกลางของประเทศเวียดนาม ห่างจากเมืองเว้ (Hue) เมืองหลักและเป็นเมืองท่า รวมทั้งเป็นเมืองประวัติศาสตร์และเมืองหลวงเก่า ประมาณ 60 กิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น นับเป็นเมืองเศรษฐกิจและมีเป้าหมายจะพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรมของเวียดนาม²¹⁵

²¹³ ไทยรัฐทีวี, EGAT ยืนยันเข้าซื้อหุ้นเหมืองถ่านหินอินโดโปรงไฮ, 12 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/811376>

²¹⁴ กฟผ. อินเทอร์เน็ตชนแนล จำกัด, โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนกวางจิ, เข้าถึงได้จาก <http://www.egati.co.th/th/th-investment/th-quang-tri-1.html>

²¹⁵ เรื่องเดียวกัน

นโยบายสนับสนุนของไทย

- แผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้า 2015
- ASEAN Power Grid

นโยบายสนับสนุนของเวียดนาม

- นโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษกวางจิ
- กฎหมายการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ชื่อ Unified Enterprise Law และ Common Investment Law ประกาศใช้ ปี 2548²¹⁶
- ASEAN Power Grid

ประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน

ไม่มีข้อมูล

การตรวจสอบโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ยังไม่มีการยื่นคำร้องให้ทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบ

ประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน

ไม่มีข้อมูล

ประเด็นช่องว่างทางกฎหมายและความรับผิดชอบ

ไม่มีข้อมูล

216 คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, นโยบายส่งเสริมการลงทุนของเวียดนาม, เข้าถึงได้จาก http://www.boi.go.th/thai/clmv/Back_up/2010_vietnam/2010_vietnam_3_0-1.html

สรุปภาพรวม
ปัญหาสิทธิมนุษยชน
และผลกระทบต่อชุมชน
และสิ่งแวดล้อม
จากโครงการในกรณีศึกษา

การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจากกรณีศึกษา 12 กรณี ได้สร้างผลที่ตามมาทั้งด้านบวกและด้านลบ ในบทนี้จะได้ทำการประมวลผลกระทบสิ่งแวดล้อมและชุมชน, การละเมิดสิทธิมนุษยชน และรวมถึงการเยียวยาที่ไม่เป็นธรรม

ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและชุมชน

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่เกิดขึ้น ประมวลได้เป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้
ผลกระทบฯ ที่ระบุไว้ในเอกสารโครงการ ที่มีการเปิดเผยอย่างเป็นทางการ เช่น รายงานการศึกษาความเป็นไปได้, รายงานผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบเหล่านี้จะถูกจำกัดไว้ด้วยขอบเขตการศึกษา อาทิ การจำกัดขอบเขตการศึกษา ในรัศมีจากจุดที่ตั้งโครงการ ซึ่งส่งผลให้สิ่งแวดล้อมและชุมชน ที่ภายนอกรัศมีของการศึกษาไม่ได้รับการกล่าวถึง และอาจส่งผลให้มีการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นต่ำกว่าความเป็นจริง เช่น

- การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเขื่อนฮัตจี ปี 2550 (โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) มีข้อจำกัดในการเข้าถึงพื้นที่ห้วยงาน และพื้นที่อ่างเก็บน้ำทั้งหมด การศึกษาจึงระบุได้เพียงมีหมู่บ้านในเขตห้วยงานที่ต้องถูกย้ายเพียง 6 หมู่บ้านเท่านั้น และไม่ครอบคลุมถึงการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและชุมชนที่ตั้งอยู่ด้านท้ายน้ำไปจนถึงปากแม่น้ำสาละวิน ซึ่งมีระยะเพียง 120 กิโลเมตร รวมทั้งไม่มีผลกระทบในเขตประเทศไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการศึกษาเพิ่มเติมในปี 2556 ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี กพผ. ได้จ้างสถาบันบริการวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ศึกษาผลกระทบเพิ่มเติมในเขตประเทศไทย ผลการศึกษาระบุว่า ในสามหมู่บ้านของประเทศไทย คือหมู่บ้านสบเมย, หมู่บ้านแม่สามแลบ และหมู่บ้านท่าตาฝั่ง มีครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับสูงจากเขื่อนฮัตจีอยู่ 1 ครัวเรือน ครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับปานกลาง 52 ครัวเรือน และครัวเรือนที่มีความเสี่ยงระดับต่ำอยู่ 293 ครัวเรือน ผลการศึกษาเพิ่มเติมในปี 2556 นี้เป็นสิ่งที่ยืนยันว่า ข้อมูลที่ปรากฏในรายงานการศึกษาต่าง ๆ นั้น มีเงื่อนไขที่สำคัญกำกับไว้ คือ “ขอบเขตการศึกษา”

- การศึกษาโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินเย รัฐมอญ ประเทศพม่า การศึกษาระบุขอบเขตในรัศมี 0.5-1 กิโลเมตรของพื้นที่โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินมีหมู่บ้าน 1 หมู่บ้าน (หมู่บ้านอันแดง) และลำธาร 1 สายเท่านั้น หากขยายขอบเขตรัศมีออกไปในระยะทาง 5 กิโลเมตร ก็จะมีหมู่บ้านอย่างน้อย 7 หมู่บ้าน ลำธารอีกเป็นจำนวนมาก และแม่น้ำสายใหญ่ 1 สาย รวมทั้งพื้นที่ชายฝั่งและป่าชายเลนที่สมบูรณ์

- การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเขื่อนไซยะบุรี จำกัดขอบเขตการศึกษาไว้เพียงพื้นที่ห้วยงานและอ่างเก็บน้ำเท่านั้น ไม่ได้ขยายขอบเขตการศึกษาผลกระทบด้านท้ายน้ำ ทั้งในเขตแดนของสปป.ลาว และข้ามพรมแดนมายังประเทศลุ่มน้ำโขงตอนล่างด้วย ดังนั้นรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมจึงปรากฏข้อมูลผลกระทบเฉพาะชุมชนในพื้นที่ห้วยงานและในพื้นที่อ่างเก็บน้ำเท่านั้น แต่กระนั้นจำนวนประชาชนที่ได้รับผลกระทบรวมก็สูงถึง 25,676 คน

อย่างไรก็ตามการเปิดเผยอย่างเป็นทางการยังคงมีเงื่อนไขหลายประการที่ชุมชนท้องถิ่นยังคงเข้าถึงได้ยากหรือไม่ได้เลย เช่น เอกสารรายงานยังคงเป็นภาษาอังกฤษโดยไม่มีแปลเป็นภาษาท้องถิ่น, การเปิดเผยรายงานการศึกษาที่ระบุว่าใช้เฉพาะในห้องประชุมหรือเฉพาะหน่วยงานที่ร้องขอเท่านั้น และการเผยแพร่เอกสารแผ่นพับโครงการที่ถูกนำมาอ้างว่าได้เผยแพร่เอกสารทั้งหมดแล้ว

ผลกระทบฯ ที่ระบุไว้ในเอกสารโครงการ แต่ไม่มีการเปิดเผยอย่างเป็นทางการ จึงไม่สามารถระบุพื้นที่ได้ชัดเจน เช่น

- โครงการที่มีลักษณะการให้สัมปทานที่ดินเพื่อกิจการต่าง ๆ ได้แก่ โครงการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจเพื่อปลูกอ้อยและทำโรงงานน้ำตาล จังหวัดเกาะกง, โครงการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจเพื่อการปลูกอ้อยและทำโรงงานน้ำตาล จังหวัดโอดอร์เมียนเจย, โครงการเหมืองแร่ดีบุก เหมืองเฮงดา, โครงการเหมืองถ่านหินบานซอง, โครงการโรงงานปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหิน, โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย, โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินหงสาลีกไนต์

การตรวจสอบผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม จึงขอบเขตเบื้องต้นไว้ที่ขอบเขตของพื้นที่สัมปทาน และอาจต้องอาศัยข้อมูลจากหน่วยงานในพื้นที่ หรือสื่อมวลชนที่ได้นำเสนอข่าวผลกระทบต่อโครงการนั้น ๆ เช่น

- โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินหงสาลีกไนต์ เช่น มีชาวบ้านกว่า 2,000 คนต้องอพยพย้ายที่ไปหมู่บ้านที่สร้างขึ้นใหม่ของ บริษัท Hongsa Power Company Limited ห่างจากตัวเมืองหงสา 8 กิโลเมตร ห่างจากโรงไฟฟ้า 12 กิโลเมตร²¹⁷ โครงการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจเพื่อปลูกอ้อยและทำโรงงานน้ำตาล จังหวัดเกาะกง ปรากฏในรายงานการตรวจสอบของ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่า มีชาวบ้านกว่า 456 ครอบครัวจาก 3 หมู่บ้าน ได้แก่หมู่บ้าน Chhouk, Chikhor, Trapheng Kandal ในอำเภอสรอัมเบล ต้องสูญเสียที่ดินได้กว่า 5,000 เฮกแตร์

- โครงการโรงงานปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหิน ที่เมืองใจมีโย ประเทศเมียนมา ไม่ปรากฏข้อมูลว่าโครงการนี้ได้สัมปทานในพื้นที่เท่าไรแต่มีการซื้อที่ดินในพื้นที่ของ 8 หมู่บ้าน โดยบริษัท Mawlamyine Cement Limited (MCL) เป็นที่ตั้งโรงงาน เป็นจำนวน 3,000 เอเคอร์²¹⁸ ซึ่งทั้งหมดเป็นที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม และชุมชนไม่สามารถใช้ประโยชน์จากภูเขาหินปูนพะยะตาได้อีกต่อไป

217 Vientiane Times, 13 ตุลาคม 2555. Xayaboury villagers relocate to make way for 1,878MW power plant, เข้าถึงได้จาก <https://wle-mekong.cgiar.org/xayaboury-villagers-relocate-to-make-way-for-1878mw-power-plant/>

218 Human Rights Foundation of Monland, Examining Foreign Direct Investment in Mon State, The Human Rights Foundation of Monland – Burma, P.24-25, July 2016, www.rehmonnya.org

โครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย จากรายงานของสมาคมพัฒนาทวาย (Dawei Development Association - DDA) ได้คาดการณ์ว่าในระยะเริ่มต้นของโครงการนี้ ในพื้นที่ประมาณ 250 ตารางกิโลเมตร มีประชากรกว่า 43,000 คน ใน 36 หมู่บ้าน จะได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย รวมถึงโครงการที่เกี่ยวข้อง เช่น อ่างเก็บน้ำ (เขื่อน) และการสร้างถนนเชื่อมต่อ

โครงการเหมืองแร่บานของ มีรายงานการศึกษาโดยกลุ่มเยาวชนกะเหรี่ยงตากาปอว์ (Takapaw Youth Group) และสมาคมพัฒนาทวาย ระบุว่าหมู่บ้านที่จะได้รับผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพรวมทั้งสิ้น 22 หมู่บ้าน ซึ่งมีประชากรรวมกันประมาณ 16,000 คน

ผลกระทบฯ ต่อเนื่องทั้งที่ระบุไว้และไม่ได้ระบุไว้ในเอกสารโครงการ และทั้งที่เปิดเผยและไม่ได้เปิดเผยอย่างเป็นทางการ

ผลกระทบต่อเนื่องมีหลายรูปแบบ อาทิ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ภายนอกพื้นที่โครงการ (หมายถึง ที่ได้ระบุไว้ขอบเขตของการศึกษาหรือโครงการ) หรือ ผลกระทบที่ไม่ได้มีการประเมินไว้ ได้แก่

- ผลกระทบต่อระบบนิเวศและชุมชนในพื้นที่ทำนน้ำ ในกรณีโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ไม่ว่าเขื่อนนั้น จะถูกเรียกว่าเป็นเขื่อนแบบ run-off-river หรือไม่ก็ตาม
- ผลกระทบจากการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูง จากโครงการประเภทโรงไฟฟ้า

- ผลกระทบต่อชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำ ที่อยู่นอกขอบเขตพื้นที่ศึกษา เช่น กรณีเขื่อนฮัตจี มีชุมชนกะเหรี่ยงในเขตประเทศพม่าจำนวน 41 ชุมชน ส่งจดหมายร้องเรียนมายังคณะอนุกรรมการศึกษาข้อมูลและเสนอความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในกรณีการก่อสร้างเขื่อนฮัตจี ระบุว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนฮัตจี นอกเหนือจากรายงานการศึกษาฯ ที่ระบุไว้เพียง 6 ชุมชนเท่านั้น
- ผลกระทบจากการระบายตะกอนของเขื่อนไชยะบุรี ในฤดูแล้ง อัตรา 500 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เป็นเวลา 6 ชั่วโมงต่อวัน (หรือ 140 - 700 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ในเวลากลางคืน) ยังไม่มีการประเมินว่า จะส่งผลกระทบต่อระดับออกซิเจนในแม่น้ำโขงด้านท้ายเขื่อน และส่งผลกระทบต่อปลาในแม่น้ำโขงหรือไม่อย่างไร
- ผลกระทบจากการสูญเสียการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ป่าไม้และแหล่งน้ำในพื้นที่โครงการที่มีลักษณะของการให้สัมปทาน ซึ่งเป็นความมั่นคงทางอาหารและรายได้ของชุมชนทั้งที่อยู่ในพื้นที่โครงการและรอบนอกพื้นที่โครงการ
- ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม จากการก่อสร้างโรงงานต่าง ๆ ที่จะต้องนำแรงงานจากภายนอก เข้ามาทำงานก่อสร้างเป็นจำนวนมาก
- ผลกระทบต่อเนื่องจากการไม่สามารถจัดการควบคุมสารปนเปื้อนมลพิษได้ และเมื่อได้ปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติแล้ว จะสร้างผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและสุขภาพของชุมชนมาก เช่น กรณีเมืองเฮงดา

- ผลกระทบจากการขนส่งทางเรือ ในกรณีโรงงานปูนซีเมนต์และโรงไฟฟ้าถ่านหินไจ๋มีโย ได้ส่งผลกระทบต่อประมง และระบบนิเวศของแม่น้ำอัตรัน

ผลกระทบด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชน สรุปประเด็นร่วมจากโครงการที่เป็นกรณีศึกษา

ได้แก่

- กระบวนการตัดสินใจอนุมัติให้สัมปทานโครงการในทุกกรณีศึกษายังไม่ปรากฏว่ามีกรณีศึกษาใด ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอนุมัติโครงการ รัฐบาลของทุกประเทศ อาศัยอำนาจตามกฎหมายและนโยบายส่งเสริมการลงทุน ให้สัมปทานโครงการต่าง ๆ แก่บริษัทเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจของไทย โดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมใด ๆ จากภาคประชาชน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขความตกลงต่าง ๆ ระหว่างรัฐบาลกับโครงการต่าง ๆ ก็เป็นไปโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชน

- กระบวนการศึกษารายงานการศึกษาความเป็นไปได้ และ/หรือ รายงานผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นกระบวนการที่มีเพียงบริษัทผู้ได้รับสัมปทานและบริษัทที่ปรึกษา ที่รับจ้างจัดทำรายงาน ดำเนินการเพียงลำพังแต่ฝ่ายเดียว โดยปราศจากการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ในการร่วมศึกษาและประเมินผลกระทบได้อย่างครบถ้วนรอบด้าน และรายงานส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ ไม่มีการแปลเป็นภาษาท้องถิ่น

- การไม่เปิดเผยรายงานการศึกษาฯ ฉบับสมบูรณ์ ต่อสาธารณะและชุมชนที่ได้รับผลกระทบ หรือเป็นการเป็นการเปิดเผยรายงานแบบมีเงื่อนไข ซึ่งชุมชนเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้ยาก ทั้งนี้รวมถึงการไม่เปิดเผยข้อมูลรายละเอียดโครงการตั้งแต่ต้น เช่น การมีโรงไฟฟ้าถ่านหิน ในโรงงานปูนซีเมนต์

- การแยกเป็นโครงการย่อย แต่ถูกผูกมัดด้วยสัญญาซื้อขายไฟฟ้า ดังเช่นกรณีโครงการเขื่อนหรือโรงไฟฟ้าถ่านหิน ถูกแยกออกจากโครงการสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ทำให้ประชาชนในเขตก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ไม่มีสิทธิในการให้ความเห็นต่อโครงการโรงไฟฟ้าแต่ประการใด และถูกรอนสิทธิการใช้ที่ดินของตนเองในการสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูง
- ไม่มีกลไกตรวจสอบการไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย การอนุมัติให้สัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจจะต้องมีการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมก่อน ตามกฎหมายว่าด้วยการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจของกัมพูชา
- การใช้ความรุนแรงต่อชุมชนที่อยู่ในพื้นที่โครงการ ในลักษณะการบังคับโยกย้ายถิ่นฐาน หรือการเผาบ้านเรือนขับไล่ออกจากพื้นที่สัมปทาน รวมถึงการกลั่นแกล้งจับกุมดำเนินคดี
- การเหยียดหยามที่ไม่เป็นธรรมจากการสูญเสียที่ดิน ทั้งที่เป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และแหล่งอาหารตามธรรมชาติ แต่ก็ปรากฏว่าเป็นค่าชดเชยที่ได้รับการประเมินต่ำกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และในบางกรณีพบว่าค่าชดเชยเป็นบ้านบนที่ดินแห่งใหม่ ก็ไม่มีเอกสารสิทธิ์เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด

- รายได้และการประกอบอาชีพหายไปจากการสูญเสียที่ดินทำกิน และยังปรากฏข้อมูลว่า มีการจ้างงานหญิงตั้งครรภ์และเด็กอย่างเปิดเผย อีกทั้งขาดมาตรฐานคุ้มครองสุขภาพแรงงานอีกด้วย²¹⁹

- ในบางกรณี โครงการได้ดำเนินการก่อสร้างไปแล้ว และมีการศึกษาผลกระทบตามหลัง ดังเช่นในกรณีการสร้างถนนเชื่อมต่อโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายกับชายแดนประเทศไทย ระหว่างทำการศึกษานั้นโครงการก็ยังคงดำเนินต่อไป อีกทั้งถนนก็ถูกตัดขาดผ่านพื้นที่ของชาวบ้านอยู่ก่อนที่จะทำการศึกษาเรียบร้อยแล้ว²²⁰

- การเยียวยา ในด้านการอพยพโยกย้าย ยังคงปรากฏว่า บ้านเรือนที่สร้างไว้ในพื้นที่รองรับ ในโครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ชาวบ้านส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในเรื่องของคุณภาพและความคงทนแข็งแรงของตัวบ้าน เพราะได้เกิดเหตุการณ์พายุพัดแรงจนหลังคาบ้านพังลงมา นอกจากนี้ในพื้นที่รองรับผู้อพยพเองก็มีที่ดินไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร ราคาที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวก็สูงกว่าอัตราค่าเช่าที่ดินที่ชาวบ้านได้รับ²²¹

- กระบวนการจัดรับฟังความเห็นจากชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ยังคงมีลักษณะปกปิดข้อมูล และให้เอกสารไม่ครบถ้วน ดังเช่นกระบวนการปรึกษาหารือ กรณีโครงการเขื่อนไฟฟ้าไซยะบุรีและเขื่อนปากแบ่ง

219 Bittersweet Harvest: A Case Study on the Displacement Impacts of the EU Everything But Arms Initiative in Cambodia, Oxford Forthcoming publication, 2013

220 สมาคมพัฒนาทวาย. เสี่ยงจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย, 2557

221 เรื่องเดียวกัน

- การเข้าสำรวจพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินโดยบริษัทต่าง ๆ ได้สร้างแรงกดดันต่อบรรยากาศภายในชุมชน ที่จะต้องมีการเฝ้าระวังตลอดเวลา
- การซื้อที่ดินจากชุมชนของ MCL มีกระบวนการที่เข้าข่ายการบังคับซื้อ ดังเช่นจากรายงาน Examining Foreign Direct Investment in Mon State²²² ได้ระบุว่า การซื้อที่ดินในเขตหมู่บ้านกวางนาย นายอึ้งมอน (Nai Aung Mon) อธิบายว่า ตัวแทนจากบริษัท Pacific Link Cement ได้ให้ข้อมูลว่า หากชาวบ้านไม่ยอมรับราคาที่ดินที่บริษัทเสนอตั้งแต่เริ่มต้น ก็มีความเสี่ยงที่จะไม่ได้รับการชดเชยใดๆ เลยในอนาคต
- การสูญเสียที่ดินส่งผลต่อเนื่อง ให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งต้องไปทำงานให้บริษัทเป็นลูกจ้างรายวัน ซึ่งยังคงมีปัญหาในเรื่องการได้รับค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม
- การไม่ได้รับการชดเชยความเสียหาย ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากความผิดพลาดในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เช่นในกรณีเหมืองแร่ ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสุขภาพ พื้นที่เพาะปลูก พืชผลทางการเกษตร บ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัย และด้านสุขภาพอนามัย และการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม ยังไม่ได้มีการแก้ไขใด ๆ
- การตัดสินใจในระดับรัฐของไทย ในการไปลงทุนหรือรับซื้อไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน หรือส่งเสริมในทางใดทางหนึ่งนั้น ในด้านหนึ่งนับว่าเป็นการส่งเสริมให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศเพื่อนบ้านเช่นกัน หากรัฐบาลไทย ไม่มีกลไกที่เพียงพอในการกำหนดให้รัฐวิสาหกิจหรือบริษัทของไทย ต้องมีมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนอย่างเข้มงวด

.....

²²² Human Rights Foundation of Monland, Examining Foreign Direct Investment in Mon State, A Report by The Human Rights Foundation of Mon land – Burma, P.38-39, July 2016, www.rehmonnya.org

- ในภาพรวมของประเด็นสิทธิมนุษยชนนั้น ในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นในแต่ละโครงการที่เป็นกรณีศึกษา ยังคงมีข้อขัดแย้งกับกติการะหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอยู่หลายประการ เช่น

- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICE-SCR)²²³ มีสาระสำคัญคือ สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (right of self-determination) และพันธกรณีของรัฐบาลที่จะดำเนินมาตรการต่างๆ อย่างเหมาะสมตามลำดับขั้น นับตั้งแต่การเคารพคุ้มครอง ส่งเสริม และทำให้เป็นจริงอย่างเต็มที่ตามที่ทรัพยากรมีอยู่เพื่อให้มีความคืบหน้า โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติความเท่าเทียมระหว่างบุรุษและสตรีในการได้รับสิทธิ การจำกัดสิทธิตามกฎหมายรวมทั้งการห้ามตีความใดๆ ในกติกาที่จะทำลายสิทธิหรือเสรีภาพตามที่รับรองไว้ในกติกานี้ ทั้งนี้ทุกประเทศรวมทั้งไทยได้ให้การรับรองกติกานี้ไว้ทุกประเทศแล้ว

สิทธิเกี่ยวกับน้ำ²²⁴ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้ให้คำวินิจฉัยมีสาระสำคัญ อธิบายถึงพันธกรณีของรัฐในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในประเทศที่เกี่ยวกับน้ำ เพราะน้ำถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ และจำเป็นต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ให้มีระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานที่พอเพียง และอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

224 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, แนวปฏิบัติ มาตรฐาน และกฎหมายระหว่างประเทศ, เข้าถึงได้จาก <http://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Human-Rights-Instruments.aspx>

223 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน: พันธกรณีระหว่างประเทศ, เข้าถึงได้จาก <http://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights.aspx>

และเกี่ยวพันกับการได้รับสิทธิมนุษยชนด้านอื่นๆ พันธกรณีของรัฐภาคีในชั้น
ต่างๆ ได้แก่ การประกันว่ามีการกระจายหรือเข้าถึงทรัพยากรน้ำที่สะอาดให้
ประชาชนได้รับอย่างพอเพียงและเท่าเทียมกันโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ เพื่อ
การบริโภค อุปโภค และประโยชน์ทำกิน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่ง
ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ ประชาชนผู้
ด้อยโอกาสควรได้มีส่วนในการจัดการน้ำ รัฐไม่ควรละเมิดสิทธิดังกล่าวโดยการ
ดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่จะเป็นการกีดกัน หรือจำกัดสิทธิในการเข้าถึงน้ำ หรือ
เข้าไปแทรกแซงการจัดการน้ำที่เป็นวิถีหรือธรรมเนียมดั้งเดิมโดยพลการ ใน
ขณะเดียวกัน รัฐยังมีหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดมลพิษหรือกลุ่มใด ซึ่งหมายรวมถึง
บริษัทต่างๆ ละเมิดสิทธิดังกล่าวของประชาชน และรัฐควรดำเนินมาตรการ
ต่างๆ เพื่อส่งเสริมสิทธิในน้ำของประชาชนให้เป็นจริงด้วย

● สิทธิในการพัฒนา²²⁵ มีสาระสำคัญคือ เป็นสิทธิที่ครอบคลุมทั้งด้าน
เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาให้เกิดความเป็นอยู่
ที่ดีของประชาชนและปัจเจกบุคคลทุกคนอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของการมี
ส่วนร่วมในการพัฒนา อย่างแข็งขัน อิสระ และมีความหมายรวมถึงการได้รับ
การกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม

225 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สิทธิมนุษยชนกับการพัฒนา: ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการ
พัฒนา, เข้าถึงได้จาก <https://goo.gl/5J4wNq>

ช่องว่างของกฎหมาย และความรับผิดชอบ

- การอาศัยช่องว่างทางกฎหมาย โดยที่ตั้งโครงการตั้งอยู่ในต่างประเทศ แต่มีผลกระทบข้ามพรมแดนมายังประเทศไทยที่ชัดเจน แต่หน่วยงานภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น ๆ ได้ตีความในที่จะไม่บังคับใช้กฎหมายไทย เพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ในการปกป้องคุ้มครองประชาชนและสิ่งแวดล้อมในเขตประเทศไทย รูปธรรมดังกล่าวจะเห็นได้ในโครงการเขื่อนฮัตจี, โครงการเขื่อนไซยะบุรี, โครงการเขื่อนปากแบ่ง เช่น การบังคับใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ในมาตรา 190 วรรคสอง, กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 67, กฎหมายส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535

- ช่องว่างของความรับผิดชอบของธนาคารพาณิชย์ที่ให้เงินกู้แก่โครงการต่าง ๆ โดยธนาคารที่ปล่อยกู้ อ้างว่า ได้ปฏิบัติตามถูกต้องตามกฎหมายแล้ว โดยไม่ใส่ใจกับปัญหาที่เกิดจากช่องโหว่ของกฎหมาย ไม่ใส่ใจกับการแสดงความรับผิดชอบโดยตรงต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ขาดกระบวนการประเมินความเสี่ยงที่สถาบันการเงินสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาประเมินและจัดการความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของโครงการต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการปล่อยกู้ให้แก่โครงการขนาดใหญ่ที่อาจส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมตามหลัก Equator Principles (ธนาคารพาณิชย์ทั้ง 6 แห่งที่ปล่อยกู้ในโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำไซยะบุรี ยังไม่ได้ลงนามรับหลักการดังกล่าวนี้)²²⁶

226 ไทยพับลิก้า, สิ้นเชื้อ สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชน โดย สฤณี อาชวานันทกุล, 18 เมษายน 2556 , เข้าถึงได้จาก <http://thaipublica.org/2013/04/xayaburi-and-equator-2/>

- รัฐไม่มีกลไกตรวจสอบผลประโยชน์ทับซ้อนของหน่วยงานในกำกับ
ดังเช่น กรณีการลงนามสัญญาซื้อขายไฟฟ้า ระหว่าง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง
ประเทศไทย (กฟผ.) กับ บจก. ไชยบุรี พาวเวอร์ ซึ่ง กฟผ. มีสถานะเป็นทั้งผู้
ซื้อและผู้ขายในสัญญา หรือ การที่บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการพิจารณาการรับซื้อ
ไฟฟ้าจากต่างประเทศ ตามรายชื่ออนุกรรมการฯ มีตำแหน่งซ้ำซ้อนกับ
กรรมการในบริษัท EGCO หมายความว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่พิจารณา
รับซื้อไฟฟ้านั้นมีตำแหน่งผู้บริหารในบริษัทพลังงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิต
ไฟขายให้แก่ กฟผ. เสียเอง²²⁷

- ช่องว่างของกลไกระดับภูมิภาค ในกรณีของคณะกรรมการแม่น้ำ
โขง การที่หัวหน้าคณะทำงาน ภายใต้กระบวนการ PNPCA คือตัวแทนในระดับ
ปลัดกระทรวง (ซึ่งมีตำแหน่งเป็นข้าราชการประจำ) แต่เป็นกระบวนการที่มี
อำนาจในการตัดสินใจต่อการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่บนแม่น้ำโขง ทั้งที่อำนาจ
ความรับผิดชอบเหล่านี้อาจเป็นของฝ่ายบริหารระดับรัฐมนตรี จึงเท่ากับว่าประเทศ
ภาคีสมาชิกทั้ง 4 ประเทศให้การยอมรับการลดบทบาทอำนาจฝ่ายบริหารของตน

- การจัดประชุมรับฟังความเห็นหรือชี้แจงข้อมูลโครงการ ได้กลายเป็น
ขั้นตอนสร้างความชอบธรรมให้กับโครงการ เพราะไม่มีข้อกำหนดในทาง
ระเบียบหรือกฎหมายที่ชัดเจน ว่าผู้เข้าร่วมต้องได้รับข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน
และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการในพื้นที่จริง

227 มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ, สรุปเนื้อหา - ชาวบ้านเข้าฟังการชี้แจงข้อมูลจากหน่วยงาน กรณี
เขื่อนปากแบงในแม่น้ำโขง และเขื่อนบนแม่น้ำสาละวิน ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ เมื่อ วันที่ 22 กรกฎาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.terraper.org/web/th/node/1805>

- หน่วยงานที่มีกฎหมายเป็นของตนเอง มักจะละเลยการบังคับใช้กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่โครงการ เช่น การหลีกเลี่ยงหลักเกณฑ์และวิธีการที่ระเบียบกระทรวงมหาดไทย²²⁸ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้ทบวงการเมืองใช้ที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในราชการของ กพผ.

- ภาครัฐของไทย ไม่มีหน่วยงานใดและไม่มีกฎระเบียบใด ๆ ที่มีอำนาจหน้าที่ ดูแลการลงทุนของไทยในต่างประเทศโดยตรง ทำให้เพียงกำกับดูแลเอกชนต่างชาติ ที่เข้ามาลงทุนในไทยเท่านั้น

- ช่องว่างในการตรวจสอบการดำเนินการ และการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานของรัฐในประเทศเจ้าสัมปทาน(กัมพูชา) ที่เจ้าหน้าที่สามารถใช้ช่องทางกฎหมายที่มีอยู่นั้น หลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ของภาคเอกชนอย่างไม่ชอบธรรม

- อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและมีข้อเสนอแนะให้บริษัท รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย ดำเนินการบางประการอันอาจช่วยคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้นหรือลดการเกิดกรณีลักษณะเดียวกันขึ้นอีกในอนาคตเท่านั้น และหากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประเทศไทย มิได้มีกระบวนการติดตามอย่างต่อเนื่องในภายหลัง การดำเนินการอันเป็นการเยียวยาช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดก็ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นจริง หรือเกิดขึ้นแต่ขาดประสิทธิภาพ

232 ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2541

- การประกาศใช้กฎหมายพิเศษ เช่น กฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทวาย ปี 2554 มุ่งเน้นไปที่การให้ประโยชน์แก่นักลงทุน โดยไม่ได้พูดถึงผู้มีสิทธิในที่ดิน เป็นการมองข้ามความสำคัญของการรับฟังความคิดเห็นและความยินยอมของชุมชน เป็นเหตุให้เกิดการเวนคืนที่ดินและเปิดทางให้มีการละเมิดสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชนได้ง่าย

- ช่องว่างของ พรบ.ตลท. ตลท. ไม่มีกลไกเชิงการหาข้อมูลในลักษณะการสืบสวน โดยไม่ต้องรอให้มีการร้องเรียน เพราะในหลายกรณีเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เช่น กรณีการเข้าสำรวจพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินโดยบริษัทต่าง ๆ สร้างแรงกดดันและเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง กรณีเช่นนี้เป็นการยากที่ผู้ได้รับผลกระทบในต่างประเทศ จะสามารถเข้าถึงกลไกรับเรื่องร้องเรียนปกติได้โดยง่าย และให้ความหมายที่คับแคบในการแจ้งข่าวสารสนเทศของบริษัทจดทะเบียน ที่ยึดเพียงข่าวสารที่แจ้งโดยบริษัทจดทะเบียนเท่านั้น โดยไม่มีกลไกอื่นตรวจสอบเพิ่มเติม ให้บริษัทจดทะเบียนต้องรายงานข่าวสารสนเทศ เช่น การประท้วงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2558 จำนวนประมาณ 6,000 คน ซึ่งนับเป็นการประท้วงโครงการที่ใหญ่ที่สุดในพม่า หรือ การประท้วงบริษัท MCL ซึ่ง SCG ถือหุ้นใหญ่ 70% ได้ปรากฏในสื่อภาษาอังกฤษของเมียนมา และสื่อภาษาไทยจำนวนหนึ่ง แต่ ตลท. ไม่มีกลไกตรวจสอบการดำเนินการของ ทีทีซีแอล หรือ SCG ให้มีการชี้แจงต่อผู้ลงทุนและสาธารณะ

- บทบาทของบริษัทร่วมทุน ที่มีการดำเนินการที่มีลักษณะละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การรื้อย้ายชุมชน, การบังคับซื้อที่ดิน, การสำรวจในพื้นที่ชุมชน การดำเนินการดังกล่าวบริษัทผู้ลงทุนจากไทย มักจะสงวนความรับผิดชอบไว้

บรรณานุกรม

Banpu Public Company Limited. **ลักษณะการประกอบธุรกิจ** เข้าถึงได้จาก https://www.banpu.co.th/backoffice/upload/inv_news_176_8ad2a82c81963e1bf8cc1e1dd757c81c.pdf

Bittersweet Harvest: A Case Study on the Displacement Impacts of the EU Everything But Arms Initiative in Cambodia, Oxford Forthcoming publication. 2013.

Consult – Myanmar for fruitful investment in Myanmar. Coal-Powered Cement Plant Starts Production Despite Local Opposition. June 22, 2017. เข้าถึงได้จาก <https://consult-myanmar.com/2017/06/22/coal-powered-cement-plant-starts-production-despite-local-opposition/>

Directorate of Investment and Company Administration. **Myanmar Pongpipat Company Limited.** เข้าถึงได้จาก <http://www.dica.gov.mm/en/company/myanmar-pongpipat-company-limited-0>

Earth Rights Alumni. **Hongsa Lignite Mine.** เข้าถึงได้จาก <http://www.earthrightsalumni.org/content/hongsa-lignite-mine>

Earth Rights International. **Thai Investors can't violate human rights in Myanmar.** เข้าถึงได้จาก <https://www.earthrights.org/blog/thai-investors-cant-violate-human-rights-myanmar>

Electricity to Transform Rural Myanmar. 16 September 2015. <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/09/16/electricity-to-transform-rural-myanmar>

Eric Baran. **“Review of the Fish and Fisheries Aspects in the Feasibility Study and the Environmental Impact Assessment of the Proposed Xayaburi Dam on the Mekong Main-stream”**

Eviction and Resistance in Cambodia: Five women tell their stories. Amnesty International. 2011.

Global Cement, Mawlamyine plant may not have proper power plant permission. 18 August 2011. เข้าถึงได้จาก <http://www.globalcement.com/news/item/6452-mawlamyine-plant-may-not-have-proper-power-plant-permission>

Greenpeace Thailand. **เหมืองแร่ถ่านหินและโรงไฟฟ้าถ่านหินหงสา ประเทศลาว.** เข้าถึงได้จาก http://www.greenpeace.org/seasia/th/campaigns/climate-and-energy/coal/true-cost-of-coal/coal-map/coal_lao/

Hongsa Power Company Limited. **Shareholder and Board of Directors.** <http://www.hong-sapower.com/index.php?model=cms&view=item&layout=page&id=12>

Human Rights Foundation of Mon land. **Examining Foreign Direct Investment in Mon State, A Report by The Human Rights Foundation of Mon land – Burma.** P.24-25. July 2016. เข้าถึงได้จาก www.rehmonnya.org

Inclusive Development International. **Investment Chain Report.** 2017

Inclusive Development International. **ชุมชนกะเหรี่ยงในพม่ายื่นคำร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย.** มิถุนายน 2560

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ
ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

Karen news. **Thai and Burma joint Mining Operation Dirties Village Water**. เข้าถึงได้จาก <http://karen-news.org/2011/09/thai-and-burma-joint-mining-operation-dirties-village-water.html/>

Koh Kong Sugar Industry Co. Ltd. (KSI) and Koh Kong Plantation Co., Ltd. (KST). เกี่ยวกับเรา. เข้าถึงได้จาก <http://www.kohkongsugar.com/th/about-us>

Land Law Cambodia 2544. มาตรา 31.

Laos Holding State Enterprises. ข้อมูลแหล่งทุนของรัฐวิสาหกิจไฟฟ้า สปป.ลาว, เข้าถึงได้จาก <http://www.laoholding.com/sources.html>

Laos PDR UNDP. **National Growth and Poverty Eradication Strategy**. http://www.la.undp.org/content/lao_pdr/en/home/library/poverty/NGPES.html

Law on the Promotion of Foreign Investment (2547).

Long-term Foreign Direct Investment Promotion Plan in Myanmar (Final Report) <http://www.dica.gov.mm/sites/dica.gov.mm/files/document-files/fdipp.pdf>

Mekong River Commission (MRC), **Summary of the 2nd draft Technical Review Report of PakBeng Hydropower Project**, เข้าถึงได้จาก <http://www.mrcmekong.org/assets/Consultations/PakBengBengHydropowerProject/2nd-RSF-ppt-presentations/Summary-of-2nd-Draft-TRR-290417.pdf>

Mekong River Commission (MRC). **MRC SEA for Hydropower on The Mekong Mainstream Inception report**. <http://www.mrcmekong.org/assets/Publications/Consultations/SEA-Hydro-power/IRVOL2final.pdf>

Myandawei Industrial Estate Company Limited. **About MIE**. เข้าถึงได้จาก http://www.dawei-industrialestate.com/page_a.php?cid=85&cname>About%20MIE

Myanmar Business Today. **\$2.8-b Mon Coal-fired Power Plant Suspended**. Myanmar Business Today, 2 February 2016. เข้าถึงได้จาก <http://www.mmbiztoday.com/articles/28-b-mon-coal-fired-power-plant-suspended> or <https://opencorporates.com/companies/mm/2099-2014-2015>

Myanmar Business Today. **SCG to Pour in \$400m in Mawlamyine Cement Plant**. เข้าถึงได้จาก <https://www.mmbiztoday.com/articles/scg-pour-400m-mawlamyine-cement-plant>

Myanmar Investment Commission Notification No. 1/2013. 31 January 2013. <http://www.moj.go.jp/content/000112675.pdf>

Myanmar Times, **SCG to use clean coal tech for Mon State plant YE MON 09 MAY 2017**. เข้าถึงได้จาก <https://www.mmtimes.com/national-news/25897-scg-to-use-clean-coal-tech-for-mon-state-plant.html>

Myanmar Times. **Thai cement giant tackles Mon coal fears** CHAN MYA HTWE 08 FEB 2016. เข้าถึงได้จาก <https://www.mmtimes.com/business/18858-thai-cement-giant-tackles-mon-coal-fears.html>

National Growth and Poverty Eradication Strategy <http://www.la.undp.org/content/laopdr/en/home/library/poverty/NGPES.html>

National Policy – Environmental and Social Sustainability of the Hydropower Sector in Lao PDR by Science Technology and Environment Agency, Lao Environment and Social Project (2549). [http://poweringprogress.com/download/National_Policy/National_Policy\(English\).pdf](http://poweringprogress.com/download/National_Policy/National_Policy(English).pdf)

Open development Cambodia. **Economic Land Concession of (Cambodia) Cane and Sugar Valley.** เข้าถึงได้จาก https://opendevdevelopmentcambodia.net/profiles/economic-land-concessions?feature_id=elc_gdc_273

Open development Cambodia. **Economic Land Concession of Angkor sugar.** เข้าถึงได้จาก https://opendevdevelopmentcambodia.net/profiles/economic-land-concessions?feature_id=elc_gdc_267

Open development Cambodia. **Economic Land Concession of Tonle Sugar Cane Co. Ltd.** เข้าถึงได้จาก https://opendevdevelopmentcambodia.net/profiles/economic-land-concessions?feature_id=elc_gdc_264

Outward foreign direct investment by enterprises from Thailand, Transnational Corporations, Vol. 16, No. 1 (April 2007) P. 91 by Kee Hwee Wee

Pharlain Community. **Abundance of Pharlain Natural Resources and Communities. Pharlain Study by its community, Final report:** February, 2016. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/0Bx60PIXMazQqRzRLWnZnMEpsX3M/view>

Radio Free Asia. **NGOs Barred From Meeting Villagers Relocated for Lao Power Plant.** เข้าถึงได้จาก <http://www.rfa.org/english/news/laos/hongsa-05072013175450.html>

Radio Free Asia. **NGOs Demand Halt to Pak Beng Dam in Laos.** เข้าถึงได้จาก <http://www.rfa.org/english/news/laos/dam-06222017164057.html>

Science Technology and Environment Agency. **Lao Environment and Social Project, National Policy – Environmental and Social Sustainability of the Hydropower Sector in Lao PDR (2549).** เข้าถึงได้จาก [http://poweringprogress.com/download/National_Policy/National_Policy\(English\).pdf](http://poweringprogress.com/download/National_Policy/National_Policy(English).pdf)

Study on the Impacts of Mainstream Hydropower on the Mekong River. <https://wle-mekong.cgiar.org/study-on-the-impacts-of-mainstream-hydropower-on-the-mekong-river/>

Thai National Mekong Committee-Information System (TNMC-IS). **Pak Bank Hydropower Project, Social Impact Assessment. September 2015.** เข้าถึงได้จาก <http://www.tnmc-is.org/download/13-social-impact-assessment/>

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ

ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

The Nation. **Thai mine destroyed Myanmar water sources.** เข้าถึงได้จาก http://www.nation-multimedia.com/news/aec/asean_plus/30307560

The Nation. **TTCL.** 27 July 2015. เข้าถึงได้จาก <http://www.nationmultimedia.com/business/TTCL-30265296.html>

TTCL Public Company Limited. **Message from President.** เข้าถึงได้จาก http://www.ttcl.com/about/message_from_president

Vientiane Times. 13 ตุลาคม 2555. **Xayaboury villagers relocate to make way for 1,878MW power plant.** เข้าถึงได้จาก <https://wle-mekong.cgiar.org/xayaboury-villagers-relocate-to-make-way-for-1878mw-power-plant/>

กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ : สรุปสาระของคำสั่งหมายเลข 1/2013 และ 11/2013 www.thaiboss.org/yanon/th/business/2341/38474-สรุปสาระของคำสั่งหมายเลข-12013-และ-112013.html

กฟผ. อินเทอร์เน็ตเนชั่น จำกัด. โครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนถ่านหิน. เข้าถึงได้จาก <http://www.egati.co.th/th/th-investment/th-quang-tri-1.html>

กฟผ. อินเทอร์เน็ตเนชั่น จำกัด. โครงการไฟฟ้าพลังน้ำฮัตจี. เข้าถึงได้จาก <http://www.egati.co.th/th/th-investment/hutgi.html>

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. กระทรวงพาณิชย์. เข้าถึงได้จาก www.dft.moc.go.th

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. ข้อมูลทั่วไป บริษัท ไทยแอชเชทไมนิ่ง จำกัด. เข้าถึงได้จาก <http://datawarehouse.dbd.go.th/bdw/est/details1.html?jpNo=0715554000570&jpType-Code=5&t=>

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. ข้อมูลทั่วไป บริษัท อีสท์ สตาร์ จำกัด. เข้าถึงได้จาก <http://datawarehouse.dbd.go.th/bdw/est/details1.html?jpNo=0105526040797&jpType-Code=5&t=>

กระทรวงการต่างประเทศ. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่อง สิทธิมนุษยชน กรณีการดำเนินโครงการทำเหมืองแร่และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ของบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน). 11 มีนาคม 2559.

กระทรวงพลังงาน. แผนพัฒนากำลังกำลังการผลิตไฟฟ้า (พ.ศ. 2558 - 2579). เข้าถึงได้จาก http://www.eppo.go.th/images/POLICY/PDF/PDP_TH.pdf

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. "TTCL: เข้าใกล้จุดเปลี่ยนสำคัญ" 21 กรกฎาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/593981>

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. ลาวเร่งเพิ่มศักยภาพไฟฟ้าพลังน้ำมั่งง่องอ (29 ตุลาคม 2557). เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/613953>

Thai National Mekong Committee-Information System (TNMC-IS). **Pak Bank Hydropower Project, Social Impact Assessment. September 2015.** เข้าถึงได้จาก <http://www.tnmc-is.org/download/13-social-impact-assessment/>

The Nation. **Thai mine destroyed Myanmar water sources.** เข้าถึงได้จาก http://www.nation-multimedia.com/news/aec/asean_plus/30307560

The Nation. **TTCL.** 27 July 2015. เข้าถึงได้จาก <http://www.nationmultimedia.com/business/TTCL-30265296.html>

TTCL Public Company Limited. **Message from President.** เข้าถึงได้จาก http://www.ttcl.com/about/message_from_president

Vientiane Times. 13 ตุลาคม 2555. **Xayaboury villagers relocate to make way for 1,878MW power plant.** เข้าถึงได้จาก <https://wle-mekong.cgiar.org/xayaboury-villagers-relocate-to-make-way-for-1878mw-power-plant/>

กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ : สรุปสาระของคำสั่งหมายเลข 1/2013 และ 11/2013 www.thaiembassy.org/yangon/th/business/2341/38474-สรุปสาระของคำสั่งหมายเลข-12013-และ-112013.html

กฟผ. อินเตอร์เนชันแนล จำกัด. รายงานประจำปี 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.egati.co.th/images/egati/thsite/annualreport/reannual2557.pdf>

กฟผ. อินเตอร์เนชันแนล จำกัด. โครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนถ่านหิน. เข้าถึงได้จาก <http://www.egati.co.th/th/th-investment/th-quang-tri-1.html>

กฟผ. อินเตอร์เนชันแนล จำกัด. โครงการไฟฟ้าพลังน้ำฮัตจี. เข้าถึงได้จาก <http://www.egati.co.th/th/th-investment/hutgi.html>

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. กระทรวงพาณิชย์. เข้าถึงได้จาก www.dft.moc.go.th

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. ข้อมูลทั่วไป บริษัท ไทยแอชลิตแมค จำกัด. เข้าถึงได้จาก, <http://datawarehouse.dbd.go.th/bdw/est/details1.html?jpNo=0715554000570&jpTypeCode=5&t=>

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. ข้อมูลทั่วไป บริษัท อีสท์ สตาร์ จำกัด. เข้าถึงได้จาก <http://datawarehouse.dbd.go.th/bdw/est/details1.html?jpNo=0105526040797&jpTypeCode=5&t=>

กระทรวงการต่างประเทศ. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เรื่อง สิทธิมนุษยชน กรณีการดำเนินโครงการท่าเรือหลักและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ของบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน). 11 มีนาคม 2559.

กระทรวงพลังงาน. แผนพัฒนากำลังกำลังการผลิตไฟฟ้า (พ.ศ. 2558 - 2579). เข้าถึงได้จาก http://www.eppo.go.th/images/POLICY/PDF/PDP_TH.pdf

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ

ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. “TTCL: เข้าใกล้จุดเปลี่ยนสำคัญ” 21 กรกฎาคม 2557. เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/593981>

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. ลาวเร่งเพิ่มศักยภาพไฟฟ้าพลังน้ำมุ่งส่งออก (29 ตุลาคม 2557). เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/613953>

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. นโยบายส่งเสริมการลงทุนของเวียดนาม. เข้าถึงได้จาก http://www.boi.go.th/thai/clmv/Back_up/2010_vietnam/2010_vietnam_3_0-1.html

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. แนวปฏิบัติ มาตรฐาน และกฎหมายระหว่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก <http://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Human-Rights-Instruments.aspx>

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน: พันธกรณีระหว่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก <http://www.nhrc.or.th/Human-Rights-Knowledge/International-Human-Rights-Affairs/International-Law-of-human-rights.aspx>

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานที่ 1100/2558 เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ในพื้นที่จังหวัดน่าน เพื่อรับซื้อไฟฟ้าจากโครงการเหมืองและโรงไฟฟ้าพลังความร้อนหงสาalikในต่างประเทศ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานผลการตรวจสอบที่ 1220/2558. 23 พฤศจิกายน 2558.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. สิทธิมนุษยชนกับการพัฒนา: ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา. เข้าถึงได้จาก <http://www.nhrc.or.th/getattachment/09b87e05-4f03-405b-a26d-cd5a6a401638/%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B8%B4%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2.aspx>

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. การชี้แจงด้วยวาจาของบริษัทน้ำตาลขอนแก่นต่อคณะกรรมการดำเนินสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 20 กรกฎาคม 2553 จากเอกสารรายงานการตรวจสอบ ที่ 115/2558. http://www.terraper.org/web/sites/default/files/key-issues-content/th_kohkong.pdf

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. คำชี้แจงจากผู้ร้องในเอกสารรายงานการตรวจสอบ ที่ 115/2558. เข้าถึงได้จาก http://www.terraper.org/web/sites/default/files/key-issues-content/th_kohkong.pdf

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนในแม่น้ำสาละวิน. 2551.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานผลการตรวจสอบ ที่ 1003/2558 เรื่องสิทธิชุมชน กรณีการดำเนินการของ บริษัทน้ำตาลมิตรผล. 12 ตุลาคม 2558. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/0Bx60PIXMazQqMUNNWTNhbDFBaDA/view>

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. รายงานผลการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 115/2558

คณะกรรมการแม่น้ำโขง. ประเทศสมาชิกกลุ่มน้ำโขงตอนล่างนำกระบวนการปรึกษาหารือล่วงหน้าสำหรับโครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำไซยะบุรีเข้าสู่การพิจารณาด้วยมติ. เข้าถึงได้จาก <http://www.mrcmekong.org/assets/Publications/Press-Release/Media-Release-Xayaburi-JCSS-19Apr11-Thai.pdf>

คณะทำงานติดตามและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนอันเนื่องมาจากการดำเนินการของบุคคล/กลุ่มบุคคลสัญชาติไทยที่เป็นองค์กรภาครัฐและ/หรือมีใช้ภาครัฐที่จัดทำโครงการพัฒนาหรือธุรกิจขนาดใหญ่. “เอกสารข้อมูลการเดินทางไปปฏิบัติงาน การเข้าร่วมเวทีวิชาการ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลในพื้นที่โครงการพัฒนาเขตนเศรษฐกิจพิเศษทวาย และเหมืองเฮงดา ณ เมืองทวาย และฉนวนตาครี สาธารณรัฐเมียนมา ระหว่างวันที่ 22 – 27 กุมภาพันธ์ 2560”

คณะกรรมการศึกษาข้อมูลและเสนอความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณี โครงการก่อสร้างเขื่อนยัดจี ในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. รายงานความเห็นเกี่ยวกับผลกระทบในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนยัดจี ในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 2553.

คำร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในหมายเลขคำร้อง 285/2558 เรื่อง ขอให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ด้านสิทธิชุมชน กรณีประชาชนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ของบริษัทเอกชนสัญชาติไทย

โครงการแม่น้ำเพื่อชีวิต. โครงการฟื้นฟูนิเวศวิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า และศูนย์ข่าวสาละวิน. สาละวิน: สายน้ำสามแผ่นดิน. เชียงใหม่: วนดาเพรส, 2551.

โครงการฟื้นฟูนิเวศในภูมิภาคแม่น้ำโขง และโครงการให้การศึกษากฎหมายแก่ชุมชน. งานศึกษา “สถานการณ์ด้านวิถีชีวิตทรัพยากรธรรมชาติ และเศรษฐกิจของครอบครัวในอำเภอสะเรอัมบิล จังหวัดเกาะกง : ก่อนและหลังการให้สัมปทานที่ดินเพื่อเศรษฐกิจแก่บริษัทสวนป่าเกาะกง จำกัด และบริษัท น้ำตาลเกาะกง จำกัด จากเอกสารรายงานการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

โครงการฟื้นฟูนิเวศในภูมิภาคแม่น้ำโขง. ลำดับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเขื่อนยัดจี. 2553. คำร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่อง การละเมิดสิทธิจากการดำเนินงานของบริษัทไทยในโครงการเหมืองบานของ ภาคตะนาวศรี ประเทศเมียนมา. มิถุนายน 2560.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ข้อมูลรายบริษัท/หลักทรัพย์. เข้าถึงได้จาก <https://www.set.or.th/set/companyprofile.do?symbol=EARTH&ssoPageId=4&language=th&country=TH>

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ข้อมูลรายบริษัท/หลักทรัพย์: บริษัท ช. การช่าง จำกัด (มหาชน). เข้าถึงได้จาก <https://www.set.or.th/set/companyholder.do?symbol=CK&ssoPageId=6&language=th&country=TH>

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. บริษัท สหกลีดิวิปเมนต์ จำกัด (มหาชน). เข้าถึงได้จาก <https://www.set.or.th/set/companyholder.do?symbol=SQ&ssoPageId=6&language=th&country=TH>

โตโยไทย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน). จดหมายแจ้งกรรมการและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง ลงนามในบันทึกเพื่อความเข้าใจกับ กระทรวงพลังงานไฟฟ้า สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556 เข้าถึงได้จาก <http://ttcl.listedcompany.com/news-room/20130322-TTCL-SET02-TH.pdf>

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ
ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

โตโย-ไทย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน). พิธีลงนามสัญญา - โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหินในประเทศเมียนมาร์, 9 เมษายน 2559. เข้าถึงได้จาก <http://ttcl.com/news/activities/view/71>

ไทยพับลิก้า. ศาลทวายไต่สวนคดีบริษัทเหมืองแร่ของไทย ก่อผลกระทบต่อชาวพม่า นัดแรก 29 พ.ค. นี้. เข้าถึงได้จาก <http://thaipublica.org/2014/05/dawei-watch-1/>

ไทยพับลิก้า. “ยุทธศาสตร์ไทย ก้าวไกลไปกับ CLMV” เศรษฐกิจโตปีละ 7-8% ตลาดส่งออกแข่งหน้ายุโรป. 14 พฤศจิกายน 2558. เข้าถึงได้จาก <https://thaipublica.org/2015/11/clmv/>

ไทยรัฐทีวี. EGAT ยืนยันเข้าซื้อหุ้นเหมืองถ่านหินอินโดโปร่งใส. 12 มกราคม 2557. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/content/811376>

ไทยรัฐออนไลน์. ชี้ศึกษาสร้างเขื่อนอัตรจีไม่ครอบคลุม. <https://www.thairath.co.th/content/551520>

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. เขตเศรษฐกิจพิเศษติละวา แหล่งรองรับการลงทุนขนาดใหญ่ของเมียนมา. (20 มกราคม 2559). เข้าถึงได้จาก <http://www.exim.go.th/doc/newsCenter/44582.pdf>

ธนาคารแห่งประเทศไทย. กองทุนการเงินระหว่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/Thai/AboutBOT/RolesAndHistory/Pages/IMF.aspx>

น้ำตาลมิตรผล จำกัด. การดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สำคัญในปี 2558. เข้าถึงได้จาก https://www.mitrphol.com/page_detail.php?p=1&topic=13

น้ำตาลขอนแก่น จำกัด (มหาชน). ข้อมูลบริษัท. เข้าถึงได้จาก <http://www.kohkongsugar.com/en/about-us>

ประชาชาติธุรกิจ. กฟผ.คว่ำโรงไฟฟ้า"กวางจี"เวียดนาม เล็งหาพันธมิตรลงทุนเหมืองถ่านหินในอินโด. เข้าถึงได้จาก https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1378093400

ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2541

ผลิตไฟฟ้า จำกัด (มหาชน). ข่าวความเคลื่อนไหว จากเว็บไซต์บริษัท. เข้าถึงได้จาก <http://www.egco.com/th/news-update/2017/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B9%87%E0%B8%81%E0%B9%82%E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B9%8A%E0%B8%9B%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B9%84%E0%B8%A3%E0%B9%84%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%AA-1%E0%B8%9B%E0%B8%B5-2560-%E0%B9%82%E0%B8%95%E0%B8%81%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%B2-2900-%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%97>

ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน). โครงสร้างผู้ถือหุ้น ณ วันที่ 6 มีนาคม 2560. เข้าถึงได้จาก <http://investor-th.ratch.co.th/shareholdings.html#>

ผู้จัดการออนไลน์. จีนสร้างเขื่อนใหญ่ปากแบ่งปีนี้ กั้นลำโขงน้ำสายสุดทันสมัยไฮเทคเปิดให้เรือแล่นได้ด้วย. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9600000009044>

ผู้จัดการออนไลน์. ศาลชี้ กฟผ. รุกที่สาธารณะน่าน สร้างสายส่งไฟฟ้าไม่ขออนุญาต สั่งยุติโครงการแล้ว. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/local/viewnews.aspx?NewsID=9580000110499>

ฝ่ายวิจัย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. รายงานการลงทุนทางตรงในต่างประเทศของบริษัทจดทะเบียนไทย ปี 2558. มิถุนายน 2559.

พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย มาตรา 28-35 ของ พ.ศ. 2511

มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ. เสริมสิขาลัย และสมาคมพัฒนาทวาย. กรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย คำร้องต่อกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (คำร้องที่ 107/2556). 2556.

มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ. ย้อนรอยลำดับเหตุการณ์โครงการเขื่อนสาละวิน. 2550.

มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ. สรุปรื้อหา - ชาวบ้านเข้าฟังการชี้แจงข้อมูลจากหน่วยงาน กรณีเขื่อนปากแบงในแม่น้ำโขง และเขื่อนบนแม่น้ำสาละวิน ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อ วันที่ 22 กรกฎาคม 2559 <http://www.terraper.org/web/th/node/1805>

มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ. โครงการทำเรื่อน้ำลึกทวาย : มองให้ไกลกว่าผลประโยชน์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ. 2555.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. นันทามติวอชิงตัน. พฤษภาคม 2548.

รามัญคดี. Mon Studies. เข้าถึงได้จาก. <http://www.facebook.com/RamannMon/posts/1544044422337071>

รายงาน และ งบการเงินรวม 31 ธันวาคม 2557. <http://market.sec.or.th/public/ipos/IPOSGet-File.aspx?TransID=53661&TransFileSeq=31>

รายงาน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดย ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย 28 พฤษภาคม 2548. <http://www.exim.go.th/doc/research/econ/inter/neighbor/Internet%20V.pdf>

รายงานผลการพิจารณา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ 1171/2558

วรุณพร พุพงษ์. เชื้อน ไชยะบุรี ความต้องการของใคร?. <https://sites.google.com/site/my-book1064/kheuxn-si-ya-buri-khwam-txngkar-khxng-khir>

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. จังหวัดอุดรธานี (โอตอร์เมียนเจย). เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%94%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%8A%E0%B8%B1%E0%B8%A2>

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน. กรมประชาสัมพันธ์. ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของเมียนมา เข้าถึงได้จาก http://www.aseanai.net/ewt_news.php?nid=4636&filename=aseanknowledge (3 มีนาคม 2559)

รายงานการติดตามการลงทุนโดยตรงของไทยในต่างประเทศ

ผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในเมียนมา. กฎหมายการลงทุนจากต่างประเทศ เข้าถึงได้จาก <http://www.thai-bizmyanmar.com/th/economy/trade-investment.php> (3 มีนาคม 2559)

สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รายงาน **Country Profile** กัมพูชา. โครงการส่งเสริมการลงทุนในกัมพูชาและพม่า เสนอสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. 2552.

สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต. สรุปข้อมูลโครงการเขื่อนปากแบง. เข้าถึงได้จาก <http://www.livingriversiam.org/4river-tran/4mk/pak-bang-dam.pdf>

สมาคมพัฒนาทวาย. เสียจากชุมชน: ข้อกังวลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายและโครงการที่เกี่ยวข้อง. ม.ป.พ., สมาคมพัฒนาทวาย. 2557.

สฤณี อาชวานันทกุล. สิ้นเชื้อ สิ่งแวดล้อม และสิทธิมนุษยชน. 18 เมษายน 2556 <http://thai-publica.org/2013/04/xayaburi-and-equator-2/>

สารสนเทศของ บมจ. ช.การช่าง เรื่อง การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บริษัท ไชยะบุรี พาวเวอร์ จำกัด วันที่ 16 พฤษภาคม 2559. <http://ck.listedcompany.com/news-room/160520162012220239T.pdf>

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. มติคณะรัฐมนตรี. เข้าถึงได้จาก https://cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99324013

สำนักข่าวชายขอบ. เวิร์ปฟังเขื่อนสาละวินล่ม ชาวบ้านกว่า 200 ร่วมต้าน ประกาศห้าม กฟผ. – จุฬา เข้าพื้นที่เหตุไม่จริงใจ, <http://transbordernews.in.th/home/?p=3174>

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. สรุปผลการพิจารณาดำเนินการตามรายงานผลการพิจารณาคำร้องที่มีข้อเสนอสื่อแนะนโยบาย เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีการดำเนินโครงการทำเหมืองน้ำลิกและเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาของบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวล็อปเม้นต์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงในการพัฒนาโครงการดังกล่าว ที่มีการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวทวาย. 17 พฤษภาคม 2559.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. มติคณะรัฐมนตรี รายงานผลการพิจารณาคำร้องเพื่อเสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอสื่อแนะในการปรับปรุงกฎหมาย เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีโครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ในพื้นที่ จังหวัดน่าน เพื่อรับซื้อไฟฟ้าจากโครงการเหมืองและโรงไฟฟ้าพลังความร้อนหงสาหลักในใต้ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. เข้าถึงจาก http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99317530

สำนักข่าวชายขอบ. พระสงฆ์ – สส.- ชาวบ้านมอญในพม่าร่วมต้านโรงไฟฟ้าถ่านหินในเครือปูนใหญ่ หนุนผลกระทบสิ่งแวดล้อม MLC บริษัทลูก SCG แจงมาตรฐานสูงลิ่ว ระบุทำเอไอเป็นเจ้าแรกในเมืองหม่อง. เข้าถึงได้จาก <http://transbordernews.in.th/home/?p=11553>

สำนักข่าวสิ่งแวดล้อม. บทสัมภาษณ์ จีระศักดิ์ อินทะยศ ผู้ประสานงานกลุ่มรักษ์เชียงใหม่. เข้าถึงได้จาก <http://www.greennewstv.com/%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%9C%E0%B8%B8%E0%B8%94-%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%9B/>

สำนักข่าวอิศรา. ตามรอย บ.เหมืองแร่ไทย รุกวิถีป่า-น้ำ-คน บนเทือกเขา “ตะนาวศรี” (ตอน 1). เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/isranews-scoop/item/29186-mining.html>

สำนักข่าวอิศรา. ตามรอย บ.เหมืองแร่ไทยฯ (ตอน 3) เปิดหลักฐาน”ทุนไทย”รุกคืบทรัพยากรพม่า. เข้าถึงได้จาก https://www.isranews.org/isranews-scoop/29382-mining_29382.html

สำนักข่าวอิศรา, ศาลทนายนัดพิจารณา 29 พ.ค. ชาวบ้านร้อง บ.เหมืองฟอสเฟต รมต. เข้าถึงได้จาก https://www.isranews.org/isranews-news/29881-mining_29881.html

สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. นร 0402/7823 เรื่อง สรุปผลการดำเนินการของคณะกรรมการติดตามการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนยั้งดีในแม่น้ำสาละวิน สหภาพพม่า ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ถึง ผู้ว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 4 สิงหาคม 2553.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ http://www.boei.go.th/thai/dmv/Back_up/2010_vietnam/2010_vietnam_3_0-1.html

สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). ยุทธศาสตร์ความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน. เข้าถึงได้จาก <http://www.neda.or.th/home/download-with-thumb.php?id=192>

สำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน). NEDA กับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทวาย. เข้าถึงได้จาก <http://www.neda.or.th/home/download-with-thumb.php?id=79>

สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. ความร่วมมือด้านพลังงานระหว่างไทย-สปป.ลาว. เข้าถึงได้จาก <http://www2.eppo.go.th/vrs/VRS48-02-ThaiLaos.html>
อาร์วายทีไนน์ (RYT9). เซ็นสัญญา ก.พลังงานพม่าทำโรงไฟฟ้าถ่านหิน มูลค่าโครงการ 9.1 หมื่นลบ. 9 เมษายน 2558. <http://www.ryt9.com/s/iq10/2134663>

อิตาเลียนไทย ดีเวล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน). จดหมายของกรรมการและผู้จัดการ บมจ. อิตาเลียนไทยฯ ถึง ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เลขที่ CSD 2553/049 วันที่ 4 พฤศจิกายน 2553 เรื่อง ลงนามใน Framework Agreement เพื่อพัฒนาโครงการทวาย

อิตาเลียนไทย ดีเวล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน). รายงานการเงินประจำปี 2556

อิตาเลียนไทย ดีเวล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน). รายงานประจำปี 2554

อิตาเลียนไทย ดีเวล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน). รายงานประจำปี 2555

อิตาเลียนไทย ดีเวล็อปเมนต์ จำกัด (มหาชน). รายงานประจำปี 2557

หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการศึกษา
จะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการติดตาม
สถานการณ์ในประเทศเพื่อนบ้าน ที่จะส่งเสริม
ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของสังคมไทยและเพื่อนบ้าน
และจะพัฒนาความร่วมมือเพื่อยกระดับ
การลงทุนโดยตรงของไทยให้มีจุดเน้นกรอบ
ของการคุ้มครองและเคารพสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก
มากกว่ากรอบเรื่องของการเยียวยา
เพราะนี่คือหลักประกันพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วม
ในการตัดสินใจอนาคตของชุมชน
ที่อาจจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตลอดกาล

